

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 662
Παρασκευή
5 Ιουνίου 1998
Δρχ. 500

Είμαστε όλοι γραικύλοι

- ΕΝΟΣ ΠΑΣΟΚ ΜΥΡΙΑ ΕΠΟΝΤΑΙ
- ΓΙΑΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΠΕΡΓΟΥΣ
- ΠΑΓΚΑΛΟΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΗ
- ΤΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΟΥ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ
- ΜΙΝΩΣ ΑΡΓΥΡΑΚΗΣ:
ΛΑΪΚΟΣ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΟΣ

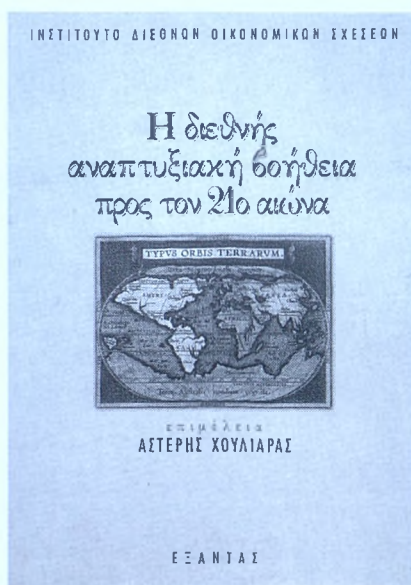
ΜΠΟΡΩ ΝΑ
ΠΩ ΚΑΙ ΉΘ
ΚΑΤΙ;

ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια προς τον 21ο αιώνα

Το βιβλίο αυτό, εξετάζοντας τις τάσεις που διαμορφώνονται στη χορήγηση αναπτυξιακής βοήθειας μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του διπολικού κόσμου, επιχειρεί να καλύψει ένα σημαντικό κενό στην ελληνική βιβλιογραφία και να δώσει απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήματα. Πώς η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια σχετίζεται άμεσα με την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και, ειδικότερα, με τους στόχους της οικονομικής διπλωματίας; Πώς μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματική; Ποια είναι η σχέση της με το εξωτερικό χρέος; Ποιος είναι ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανισμών; Ποια είναι τα μεγάλα ζητήματα για την πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Ποια θα είναι η ελληνική πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας τον 21ο αιώνα;

ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Διδότου 59 — 10681 ΑΘΗΝΑ — Τηλ.: 3804885, 3822064 — Fax: 3813065

Περίοδος Β' - Έτος 25ο - Τεύχος 662
Παρασκευή 5 Ιουνίου 1998 - Δρχ. 500
ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www3.enet.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 12 ΣΚΛΗΡΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ Η ΕΞΟΡΙΑ Για τους πρόσφυγες στην
Ελλάδα - του Γκασμέντ Καπλάνι

ΣΕΛ. 14 ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΓΡΑΙΚΥΛΟΙ Γιατί τα φαινόμενα εθνικής εσωστρέφειας,
με κορυφαίο το χαρακτηρισμό γραϊκύλοι που απέδωσε ο Χριστόδουλος
σε όσους θέλουν το χωρισμό Εκκλησίας-Κράτους; Τι έγραψε ο Στόχος,
προχθές, για τον ποιμενάρχη. Και ποια η σχέση του Χριστόδουλου με τις
ιδεολογικές αναγνώσεις του Παπαδιαμάντη; Γράφουν: Ηλίας Κανέλλης,
Μανώλης Βασιλάκης, Γιώργος Κοροπούλης

ΣΕΛ. 20 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ Η ΟΝΕ και ο πολιτικός
χάρτης της χώρας - του Κώστα Τσαλόγλου

ΣΕΛ. 22 ΕΝΟΣ ΠΑΣΟΚ ΜΥΡΙΑ ΕΠΟΝΤΑΙ Η κρίση στο κυβερνών
κόμμα. Και η διαμάχη Παπουτσή-Πάγκαλου - του Τ. Παππά

ΣΕΛ. 25 ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΙΣΤΕ ΕΛΛΗΝΕΣ Για το θόρυβο με το Λεξικό
Μπαμπινιώτη. Γράφουν: Μάνος Στεφανίδης, Ελένη
Καραντζόλα, Χρήστος Μάτης, Ανδρέας Μπελεζίνης

ΣΕΛ. 33 ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΝΕΠΕΙΑ Η συναλλαγματική πολιτική της
Ελλάδας - της Μαρίκας Φραγκάκη

ΣΕΛ. 36 ΟΙ ΑΠΕΡΓΟΙ Κάτι παραπάνω από απλή επιβίωση - του Δημήτρη
Καΐση

ΣΕΛ. 37 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ Γερμανία: Τον κομμουνιστικό κίνδυνο επισείει ο Κολ -
της Κατερίνας Καρύγιαννη Ιρλανδία: Θα σκουριάσουν τα όπλα - του
Βασίλη Καπετανγιάννη Ιταλία: Τα ιταλικά χέρια πάνω από την Αλβανία -
του Λεωνίδα Βαλασόπουλου Ινδία: Η ιστορία δύο κόσμων - του Κώστα
Υφαντή

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Εμείς, οι γραϊκύλοι, σελ. 4

ΟΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΑΙ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τύπος, σελ. 11

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 47

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Δημήτρης Φυλιππίδης, σελ. 66

•Εξώφυλλο:

Κώστας Κουφογιώργος

*Ο συνεργάτης μας Γιώργος Φιλιδάκης,
εκτός ως σήμερα, απουσιάζει

ΕΜΕΙΣ, ΟΙ ΓΡΑΙΚΥΛΟΙ...

ΟΛΑ ΤΑ ΞΕ Η ΜΑΡΙΟΡΗ... Και επειδή όλα όσα έχουμε δεν μας φτάνουν, μας προέκυψαν και νέα προβλήματα. Τα προβλήματα αυτά ανέδειξε — αν δεν δημιούργησε κι όλες μερικά από αυτά — ο νεοεθνονιστής αρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος. Όλοι μας παρακολουθούμε σε καθημερινή συχνότητα όσα ο προκαθήμενος λέγει άλλοτε σε λύκειο, άλλοτε σε συναθροίσεις θρησκευτικές, άλλοτε κάπου αλλού. Τα ΜΜΕ τα μεταφέρουν αυτολεξεί και προκύπτουν απαντήσεις — όχι πάντοτε οι δέουσες. Ένας άτυπος διάλογος μεταξύ Εκκλησίας — όπως τουλάχιστον εκπροσωπείται από τον αρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο — και ελληνικής κοινωνίας έχει εγκαινιαστεί.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΕΧΟΥΝ χωριστεί σε δύο ομάδες: σε εκείνην που συνεπικουρεί όσα ο κ. Χριστόδουλος διακηρύσσει και σε εκείνην που διερωτάται και αντιτίθεται. Ο αρχιεπίσκοπος όμως επαναλαμβάνει με επίμονο τρόπο και κάτι άλλο: ότι δικαιούται «ως πολίτης ευνομούμενης δημοκρατικής χώρας» να διακηρύσσει τα *credo* του και ότι θα συνεχίσει τις διακηρύξεις του μη πτοούμενος από τις «φωνασκίες» των διαφωνούντων. Θα διατυπώσουμε λοιπόν και μεις μερικές επισημάνσεις.

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ δεν είναι η εξαιρετική περίπτωση που προέκυψε αίφνης στην Ελλάδα. Υπάρχουν και μια σειρά άλλα «περιστατικά» που, πιστεύουμε, διόλου τυχαία έχουν πυκνώσει τα τελευταία χρόνια. Μάλιστα έχουν και ημερομηνία γεννήσεως: Την εποχή εκείνη που με προεξάρχοντα τον κ. Σαμαρά άρχισαν οι αγώνες της «Μακεδονομαχίας» και οι διαδηλώσεις σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα. Στο μεταξύ, και μετά τις εξεγέρσεις στον αλβανικό Νότο για τις «πυραμίδες», πυκνώσαν οι οικονομικοί μετανάστες από την γείτονα. Αλλά οι μετανάστες εξακολουθούν να φθάνουν, και πυκνώνει ο αριθμός τους, και από άλλες χώρες του τρίτου κόσμου.

ΤΙ ΟΜΩΣ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ από την άλλη πλευρά; Λόγου χάριν όλοι πληροφορηθήκαμε για τις «πρωτοβουλίες» του κοινοτάρχη Κεραμίδιου Πιερρίας ο οποίος ούτε λίγο ούτε πολύ είχε αρχίσει την προετοιμασία ενόπλων περιπόλων για περιφρούρηση από τους «Αλβανούς ληστές». Ποιοί όμως μίλησαν για τα «γεναιόδωρα» μεροκάματα των 3.000 δρχ που δίνουν οι καθαρόαιμοι Έλληνες εργοδότες σε Αλβανούς, Βούλγαρους και άλλους οικονομικούς πρόσφυγες; Ποιος μίλησε για τους αστυνομικούς-ληστές ή τους άλλους που εκβιάζουν και κλέβουν νέες κοπέλες από την Πολωνία λ.χ.; Ποιος μίλησε για τους μηχανισμούς εκπορεύσεως που κινούν «καθαρόαιμοι» Έλληνες;

ΠΡΙΝ από λίγες ημέρες είχαμε και την απίθανη ιστορία της σκοταδιστικής επίθεσης με αφορμή την έκδοση του λεξικού Μπαμπινιώτη. Αυτεπάγγελτοι φύλακες του ελληνισμού, αντί να ενοχληθούν από τη χρήση της λέξης «Βούλγαρος» ως υβριστικού χαρακτηρισμού, ξεσηκώνουν δίκες και επιτυγχάνουν απογορευση κυκλοφορίας βιβλίου που στο κάτω κάτω δεν κάνει άλλο τι παρα να αποτυπώνει μια λεκτική πραγματικότητα.

ΚΑΙ ΤΩΡΑ, «καπάκι» ο αρχιεπίσκοπος δηλώνει ότι οι θρησκευόμενοι νέοι είναι *in* — τί «κλικάτη» διατύπωση αλήθεια! Και αποκαλεί «γραικύλους» όσους ζητούν το χωρισμό Εκκλησίας-Κράτους... Ας έχει τεθεί επανειλημμένα το ζήτημα. Ας το έχουν διατυπώσει με πειστικότητα και επανειλημμένα πολιτικοί, κοινωνικοί παράγοντες, απλοί πολίτες, ακόμα και διακεκριμένοι θεολόγοι. Ο αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος ξεσπάθωσε, αφού θεωρεί εαυτόν κλητό και του έθνους. Σε λίγο αναμένονται αφορισμοί...

ΟΛΟ ΑΥΤΟ το ξέσπασμα μιας ιδιότυπης ιδεολογικής υστερίας όπου τέμνονται ο ρατσισμός με τον εθνικισμό, ο σκοταδισμός με τον θρησκευτικό φανατισμό σίγουρα δεν προοιωνίζεται ήρεμο κλίμα στο άμεσο μέλλον. Η χώρα έχει να αντιμετωπίσει ουσιαστικά προβλήματα και οφείλει να υλοποιήσει σειρά από διαρθρωτικές αλλαγές προκειμένου να μην παραμείνουμε οριστικά στην ουρά του σύγχρονου κόσμου.

ΓΙ ΑΥΤΟ ΚΑΙ ΜΕΙΣ θα επιμένουμε και ας μας αποκαλούν «γραικύλους». Άλλωστε, σε άλλους καιρούς μας αποκαλούσαν «(εαμο)βούλγαρους»...

αντί

Δ **ΠΟΛΙΤΙΚΟ** ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΠΑΣΟΚ εναντίον ΠΑΣΟΚ...

«ΝΑΙ μεν στηρίζουμε τις ιδιωτικοποιήσεις, αλλά...» αλλά «δεν είναι δυνατόν να αιφνιδιαζόμαστε από τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας» ή «να οδηγούμαστε σε μετωπική σύγκρουση με τους συνδικαλιστές μας» ή «να εμφανιζόμαστε ανενήμεροι και ασυντόνιστοι»... Αυτά και άλλα πολλά διαμήνυσαν, στον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη, μέλη της Κυβερνητικής Επιτροπής και της Πολιτικής Γραμματείας του ΠΑΣΟΚ, κατά την τελευταία (την περασμένη Δευτέρα) κοινή συνεδρίασή τους, στο Μέγαρο Μαξίμου. Και ο πρωθυπουργός; Ο πρωθυπουργός απάντησε ότι «πρέπει να παραμείνουμε ομονοούντες», ότι «η κυβέρνηση παραμένει αταλάντευτη στην προώθηση της πολιτικής της», ότι «οι αποφάσεις μας εντάσσονται στο πλαίσιο ενός γενικότερου πολιτικού σχεδιασμού» και ότι –παρά τους όποιους ατυχείς κυβερνητικούς χειρισμούς– το προέχον, αυτή τη στιγμή, είναι να «συνεννοηθούμε με τους συνδικαλιστές μας, ώστε να λήξει, το ταχύτερο δυνατόν, η απεργία για την Ιονική».

ΚΑΠΩΣ ΕΤΣΙ κύλησαν τα πράγματα, αν δεχτούμε τα όσα διέρρευσαν από κυβερνητικές πηγές, με επιστέγασμα τη δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου Δημ. Ρέππα, ότι η κυβέρνηση παραμένει στη διάθεση των ενδιαφερομένων (ΓΣΕΕ, ΟΤΟΕ), για να συζητήσει μαζί τους θέματα που αφορούν «το εργασιακό καθεστώς που δημιουργείται στις νέες συνθήκες».

ΑΥΤΗ η «διάθεση διαλόγου» (με τη

ΓΣΕΕ και την ΟΤΟΕ) κρίνεται ήδη ως ενθαρρυντική εξέλιξη, έστω και αν στην κοινή συνεδρίαση της Κυβερνητικής Επιτροπής και της Πολιτικής Γραμματείας παρόστησαν και οι υπουργοί Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης – παρουσία η οποία, κατά την εκτίμηση του ΚΚΕ προοιωνίζεται «νέα αυταρχικά μέτρα», κ.λπ. Ωστόσο, και πολύ πέραν από το αν θα αποδώσει ή όχι ο διάλογος αυτός, γεγονός παραμένει ότι οι σχέσεις του κυβερνητικού επιτελείου με την εσωκομματική αντιπολίτευση παραμένουν επί ξυρού ακμής. Και «δείγματα γραφής» των σχέσεων αυτών έδωσε η απαξιωτική, για την κυβέρνηση, δήλωση του κοινοτικού επιτρόπου (και μέλους της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ) Χρ. Παπουτσή («εκσυγχρονισμός με ΜΑΤ δεν γίνεται!») και τα όσα επακολούθησαν μεταξύ Πάγκαλου –υπερασπιζομένου την κυβερνητική πολιτική– και Παπουτσή.

ΕΣΩΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΠΑΣΟΚ: ΠΟΙΟΣ (ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ) ΕΙΝΑΙ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ;

ΦΥΣΙΚΑ δεν είναι η πρώτη φορά που ο κοινοτικός επίτροπος Χρ. Παπουτσή τοποθετείται αρνητικά απέναντι στον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη. Όσοι έχουν μνήμη θυμούνται ότι στο τελευταίο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ (Ιούνιος του 1996) ο Χρ. Παπουτσή είχε «παραγγείλει» στον Κ. Σημίτη (που διεκδικούσε και το αξίωμα του προέδρου του κόμματος) ότι «το ΠΑΣΟΚ δεν παραδίδεται» (προφανώς στους ενωτικούς...) και ότι, όπως και αν έχει το πράγ-

μα, εκείνος θα καταψήφισε την υποψηφιότητά του.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ Πάγκαλου στην τελευταία δήλωση Παπουτσή (που προβλήθηκε, με πηχυαίους τίτλους από την εφημερίδα Τα Νέα...) είναι λίγο-πολύ γνωστή: ο υπουργός Εξωτερικών κατηγορήσε τον Χρ. Παπουτσή ότι «παρεμβαίνει εναντίον της ευρωπαϊκής ενοποίησης, ενώ είναι επίτροπος», ότι η στάση του δεν απέχει και πολύ από τη στάση της γ.γ. του ΚΚΕ («νομίζω ότι ακούω την κυρία Παπαρήγα») και ότι «υιοθετεί τις πιο ανεύθυνες και κίτρινες σελίδες των εφημερίδων, για να χτυπήσει την κυβέρνησή του». Στις δηλώσεις αυτές του Θ. Πάγκαλου, απάντησε ανάλογα ο Χρ. Παπουτσή: «Οι αποτελούν «παραλήρημα διαστρέβλωσης», ότι «η προσπάθεια φώμωσης δεν βρίσκει αποδέκτη» και ότι «η ποιότητα και το ήθος του κ. Πάγκαλου είναι γνωστά σε ολόκληρη την Ευρώπη». Κατά τα άλλα, «το ΠΑΣΟΚ είναι εδώ – ενωμένο, δυνατό!».

ΛΕΓΕΤΑΙ ότι η υπέρμετρη προβολή της δήλωσης Χρ. Παπουτσή (Με τα ΜΑΤ δεν γίνεται εκσυγχρονισμός, κ.λπ.) από Τα Νέα, ανησύχησε τους οπαδούς τόσο του υπουργού Άμυνας Άκη Τσοχατζόπουλου όσο και του υπουργού Παιδείας Γεράσιμου Αρσένη: Τι ακριβώς συμβαίνει; Και πού αποβλέπει η τόση προβολή του κοινοτικού επιτρόπου; Επιτέλους: Ποιος είναι ο αρχηγός της εσωκομματικής αντιπολίτευσης στο ΠΑΣΟΚ;

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΝΕΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΒΟΗΘΟΣ

Έτοιμοι οι νέοι τόμοι του Αντί. Στα γραφεία του περιοδικού μπορείτε να προμηθευτείτε μέχρι και τον τόμο ΜΑ' (Β' εξάμηνο 1994, δηλαδή μέχρι και το τεύχος 567).
Θα βρείτε, επίσης, τους τόμους των προηγούμενων ετών.
Στους τόμους του Αντί έχετε καταγεγραμμένη τη σύγχρονη ιστορία μας.

Α' εξάμηνο 1994

Β' εξάμηνο 1994

ΚΑΤΑ ΤΟΝ Επενδυτή, ο εκδότης Χρ. Λαμπράκης θέλησε, με το non paper, να εξηγήσει στον πρωθυπουργό «πώς, ακριβώς, έχει το επίμαχο θέμα της ψηφιακής-συνδρομητικής TV», το χρονικό των αποφάσεων του Mega και της Multichoice, το ύψος των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί (περίπου 15,5 εκατομμύρια δολάρια – υπολείπονται άλλα τόσα) και ότι –παρ' όλα όσα λέγονται και άδονται– «εμείς ποτέ δεν ζητήσαμε αποκλειστική άδεια»... Καλά όλα αυτά. Το ερώτημα είναι: Πώς θα αντιδράσει το συγκρότημα Λαμπράκη (το οποίο μετέχει, όπως είναι γνωστό, με τέσσερις άλλους εκδότες, στο Mega και στο πρόγραμμα της Multichoice, στην περίπτωση που ο πρωθυπουργός δεν υιοθετήσει τις απόψεις που εκτίθενται στο That is the question! [Ο Επενδυτής, πάντως, υποστηρίζει, ότι «η επίσκεψη του μεγαλοεκδότη στον πρωθυπουργό φαίνεται ότι ήταν αποδοτική»].

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ κ. Χριστόδουλος ξαναχτύπησε! Τη φορά αυτή, αποκαλώντας τους συνταγματολόγους (και όλους όσους υποστηρίζουν το χωρισμό κράτους και εκκλησίας) «γραικύλους». [«Μιάσματα» θα τους αποκαλούσε, ίσως, αν ήταν πρωθυερέυς των Ανακτόρων, στα χρόνια του εμφυλίου]. Το κακό είναι ότι όχι μόνον δεν συνειδητοποιεί τη διχαστική αμετροέπειά του –ασυμβίβαστη με το πνεύμα της χριστιανικής διδασκαλίας– αλλά επείρεται γι’ αυτήν: «Δεν ποιούμαι» – λέει. «Θα με σνηθητίουν, θα με σνηθητίουν»... Και συνεχίζει τις επισκέψεις του σε πολυκλαδι-

ΟΛΑ ΑΥΤΑ μπορεί να φαντάζουν ολίγον θεωρητικά. Το ατύχημα είναι ότι οι δηλώσεις του κ. Χριστόδουλου έρχονται να ενισχύσουν ένα κλίμα στείρου εθνικισμού και σκοταδισμού, τελευταία έκφανση του οποίου υπήρξε η απόφαση του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, για την απαγόρευση της κυκλοφορίας του λεξικού Μπαμπινιώτη. Αλλά η κριτική και ο επιστημονικός αντίλογος –τονίζει ο καθηγητής Φ. Δωρής– είναι η μόνη «κύρωση» σε ένα κράτος δικαίου. Συνεπώς, όσοι εξομοιώνουν τον (δεκτικό κριτικής) επιστημονικό λόγο με αξιόποινη πράξη, δημιουργούν κινδύνους για την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος, κάτι που επιτάσσει διαρκή εγρήγορση.

ΣΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ που επισκοπούμε, οι Βρετανοί σκέφθηκαν πως θα μπορούσαν να πιέσουν «έτι περισσότερο» την κυπριακή κυβέρνηση, για να μην παραλάβει –άρα να μην εγκαταστήσει– τους S-300 στην Κύπρο. (Ίσως και να είχαν πληροφορίες ότι κάποιои, στην Κύπρο ή στην Αθήνα, συζητούσαν θέμα απεμπλοκής μας από τους πυραύλους αυτούς, προκειμένου να προωθηθεί η ενταξιακή διαδικασία, κ.λπ.). Κατέστρωσαν, λοιπόν, ένα σενάριο πολέμου και το «διοχέτευσαν», εν συνε-

ΚΑΠΟΙΟΙ στην Κύπρο (αλλά και στην Ελλάδα), θυμήθηκαν μια φράση του Νάσερ: Μια βάση του ΝΑΤΟ στην Κύπρο είναι πάντα απειλή για την ασφάλεια της χώρας μας. Αλλά μια βρετανική βάση στην Κύπρο –που είναι, ούτως ή άλλως, και νατοϊκή...– είναι τρεις φορές πιο επικίνδυνη... Όπως είναι γνωστό, η αγγλογαλλική επιδρομή κατά της Αιγύπτου, το 1956, ξεκίνησε από την Κύπρο...

[illegible]

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΟΥΣ ΓΡΑΒΑΤΟΦΟΡΕΜΕΝΟΥΣ...

«Τα κορίτσια δεν μας γνώριζαν. Μας είδαν γραβατομένους, σοβαρούς, κι έτσι μας εμπιστεύτηκαν για να τις μεταφέρουμε με το αυτοκίνητο». Η προφορά αυτών των λέξεων ήταν μέρος μιας κακοφορμισμένης κοινότοπης παράστασης, που όλοι θα την προσπερνούσαμε αδιάφοροι. Σαν αυτή η ιστορία δεν έκρυβε το στοιχείο της τραγωδίας. Ο συστηματικός αποχωρητισμός των εννοιών αλήθεια και ψέμα μέσα από τις καθημερινές ασαφείς πολιτικολογίες έφτασε στην περίπτωση του βουλευτή της Ν.Δ. **Κώστα Καραμηνά** στο απώτατο στάδιο μιας παραλυτικής υποκρισίας. Στέκεσαι καθηλωμένος κι αρνείσαι να δικαιολογήσεις έναν άνθρωπο που θέλει να πιστευτεί και στην ύπαρξη νοητικής ασυλίας... Μετά το αυτοκινητιστικό δυστύχημα, ο βουλευτής άρχισε τη μελοδραματική απολογία μπροστά στις τηλεοπτικές κάμερες. Δεν διάσσελε ακόμη και να ξεσπάσει σε λυγμούς... Εκδήλωνε μίαν άλλη πτυχή του πολιτικού ναρκισισμού, προσπαθώντας να πείσει τον εαυτό του, ότι είναι αδιανόητο να υπέπεσε σ' ολέθριο σφάλμα ένας πολιτικός ταγμένος στην υπηρεσία του καλού και της κοινωνικής προσφοράς. Έτσι δεν έχει «γαλουχηθεί» η κοινή γνώμη; Τουλάχιστον ο Τζων Νίξον, όταν οι αποκαλύψεις για το σκάνδαλο Γουότεργκέιτ άρχισαν να τον «πνίγουν», παραδέχθηκε μπροστά στις κάμερες ότι «ήταν ένας γάιδαρος που άξιζε τις κλωτσιές του κόσμου»...

Σωτήρης Λέτσιος

ΑΥΘΑΙΡΕΤΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΟΙΟΙ ΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΟΝ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟ;

ΜΕ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ το Ιατρικό Κέντρο Αθηνών (Διοτόμου 3-5 Μαρούσι) συνεχίζει να εκτελεί παράνομες οικοδομικές εργασίες.

Συγκεκριμένα, επεκτείνει το κτιριακό του συγκρότημα εις βάρος των κοινόχρηστων χώρων του (πρασιάς).

Η παράνομη αυτή δραστηριότητα προστατεύεται από τον Δήμαρχο Αμαρουσίου, ο οποίος έχει απαγορεύσει στους κλητήρες του Δήμου την επίδοση οποιασδήποτε αποφάσεως που αφορά το Ιατρικό Κέντρο χωρίς δική του εντολή.

Αποφάσεις, όμως, της πολεοδομικής αρχής που αφορούν την κατασκευή αυθαίρετων κτισμάτων, πρέπει να φθάνουν στα χέρια της αστυνομίας αψεγητί, όρος, που από την κοινή λογική και τη νομολογία μεταφράζεται αμέσως. Δεν έχει, δηλαδή, ο δήμαρχος καμία απολύτως αρμοδιότητα και δυνατότητα παρεμβάσεως μεταξύ ελέγχουσας πολεοδομικής υπηρεσίας και ελεγχόμενου Ιατρικού Κέντρου.

Ας σημειωθεί ότι η καταγγελία για τις αυθαίρετες και παράνομες εργασίες του Ιατρικού Κέντρου έγινε στις 30 Απριλίου 1998 στη Δ/ση Πολεοδομίας Αμαρουσίου. Αν η υπηρεσία αυτή ενεργούσε σύντομα, θα έπρεπε εντός μιας-δύο το πολύ ημερών να έχει πραγματοποιήσει την αυτοψία της! Γιατί αυτό της επιβάλλει ο νόμος. Χρειάστηκε, όμως, η παρέλευση 34 ημερών για να κινηθεί η υπηρεσία αυτή και να συντάξει έκθεση αυτοψίας με ημερομηνία 3.6.1998 (υπογράφεται από τις υπαλλήλους της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Αμαρουσίου Μαρία Σεραφετινίδου και Πηνελόπη Καβάγια). Υπό τις φορτιστικές πιέσεις του καταγγέλλοντος τη συγκεκριμένη παρανομία (του δικηγόρου Χριστόφρου Α. Καλογερά). Τώρα, πώς γίνεται η έκθεση αυτή να πάρει ημερομηνία 3.6.1998, να δοθεί εις

χείρας του επαγρυπνούντος καταγγέλλοντος επίσης την 3.6.1998 και ταυτοχρόνως οι κλητήρες του Δήμου, ερωτώμενοι για το χρόνο επιδόσεως του σχετικού εγγράφου υπ' αριθ. πρωτ. 12054 13.6.98 που επιβάλλει διακοπή των εργασιών, να επιδεικνύουν έγγραφη εντολή του Δημάρχου που τους υπαγορεύει «κάθε έγγραφο που αφορά το Ιατρικό Κέντρο να μην επιδίδεται σ' αυτό το Ιατρικό Κέντρο αλλά στον ίδιο» και να περιμένουν οδηγίες του, είναι ένα (διαπλεκόμενο) θέμα. Πάντως, το Π.Δ. της 5/12.7.1983 (ΦΕΚ 291Δ') «Διαδικασία χωρομετρισμού και κατεδάφισης νέων

αυθαίρετων κατασκευών και ρύθμιση συναφών θεμάτων» είναι σαφές: «Αντίγραφο της έκθεσης στέλνεται με απόδειξη αμέσως στον οικείο Δήμο ή Κοινότητα και την αρμόδια αστυνομική αρχή. Η αστυνομική αρχή διακόπτει αμέσως χωρίς άλλη ειδοποίηση τις οικοδομικές εργασίες και παρακολουθεί την τήρηση της διακοπής», αναφέρει (άρ. 1, παρ. 3)

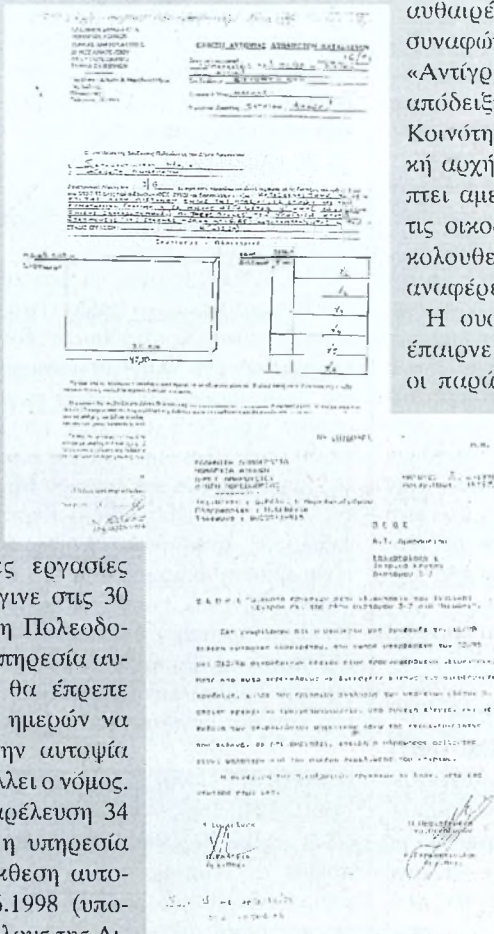
Η ουσία είναι πως, ενώ το *Αντί* έπαιρνε το δρόμο του τυπογραφείου, οι παράνομες οικονομικές εργασίες καλά κρατούσαν στο Ιατρικό Κέντρο Αμαρουσίου.

Το ίδιο διάστημα, το κράτος προσπαθούσε να συμβιάσει τα αυσιμβία. Αφενός εμφανιζόταν έτοιμο να φωνάξει «εγώ λειτουργώ, έχω κάνει αυτοψία, έχω διατάξει διακοπή εργασιών», αφετέρου όμως να δίνει τη δυνατότητα στον Αποστολόπουλο να τελειώσει τις αδιαίρετες εργασίες του – και μετά βλέπουμε.

Θα φωνάξουν, θα φωνάξουν, άντε να μπει και κανένα πρόστιμο, το αυθαίρετο στο τέλος θα το ξεχάσουν και θα μας μείνει.

Άξιος ο μισθός (πρώτος και δεύτερος) όλων τους.

Η.Κ.

ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΛΟΝ ΚΑΤΑ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ

Στο λήμμα Κύπρος, ο σχολαστικός καταγραφέας περνάει από το «1. νησί της Μεσογείου... κ.λπ.» στο «2. κράτος που καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του παραπάνω νησιού... κ.λπ. (άνω τελεία) το βόρειο τμήμα του νησιού τελεί υπό τουρκική κατοχή από το 1974 και το 1984 αυτοανακηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος... κ.λπ.». Ωστε η Κύπρος είναι μικρότερη από την Κύπρο; Αυτό, βεβαίως, δεν φανερώνει δόλο, αλλά μόνον απλήν επιπολαιότητα περί τα διεθνολογικά εναντίον του παραπάνω νησιού. Ασφαλώς δεν μπορεί να αποδοθεί σκοπιμότητα του οιουδήποτε κιτρίνου, συνήθως αγγλοσαξωνικού, κειμένου, που αναφέρεται κατά το δοκούν σε καταστάσεις ως εάν ήσαν τετελεσμένα γεγονότα. Μήπως όμως -όπερ και πλέον ανησυχητικό- διά της εφαρμογής της τελευταίας λέξης της λεξικογραφίας, όπως ισχυρίζεται ο Μπαμπινιώτης, δεν καταγράφονται μόνον οι τρέχουσες ύβρεις αλλά και οι μελλούμενες;

ΓΚΑΖΑΚΙΑ ΜΕ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ;

Πριν από μερικά χρόνια τις αστυνομικές αρχές στην Αθήνα είχε απασχολήσει η περίπτωση ενός περιέργου «περιθωριακού» τύπου, που ως σύγχρονος «πυρπολητής» επιζητούσε με την καταστροφή των αυτοκινήτων να εκδικηθεί το γεγονός ότι κάποτε είχε πέσει θύμα αυτοκινητικού ατυχήματος...

Αυτό το μεμονωμένο περιστατικό είχε απασχολήσει σε μικρή κλίμακα τότε την ελληνική κοινωνία, καθώς στην ειδησεογραφική επικαιρότητα δεν είχε ανακύψει ακόμη το εντυπωσιακό φαινόμενο των απαντωτών πυρπολήσεων αυτοκινήτων. Οι κοινωνικές συγκρούσεις στα μεγάλα αστικά κέντρα της δεκαετίας του '60 συμπεριλαμβάνουν στο οπλοστάσιο των εξεγερμένων και την καταστροφή αυτοκινήτων (που συχνά μετατρέπονταν σ' ένα αυτοσχέδιο οδόφραγμα), και που για εκείνη την εποχή αποτελούσε το ίδιο ένα μέσο, που αποδείχνε την αστική κοινωνική ευημερία.

Στα πρώτα χρόνια της δικτατορίας οι Έλληνες γνωρίζουν ότι η ανατίναξη αυτοκινήτων -κυρίως ξένων διπλωματικών αποστολών- αποτελεί μια μορφή, έστω και περιορισμένης, αντιστασιακής πράξης. Κατά έναν παράδοξο τρόπο η κλιμακωτή ανάπτυξη αυτής της πολύμορφης βίας παρατηρείται και συμβαδίζει με την τρομακτική εξάπλωση των πόλεων πέρα από τους αρχικούς πολεοδομικούς σχεδιασμούς και τις λειτουργικές δυνατότητές τους. Το αυτοκίνητο καθίστατο ένας εξυπηρετικός «εφιάλτης» που στην ουσία έφερνε πιο γρήγορα τους καταναλωτές στην ενοχλητική αμηχανία μιας «περίεργης» εποχής... Ποιον εκδικείται αυτός που καίει ένα αυτοκίνητο; Εκείνους, άραγε, που πιστεύουν ότι ένα τετράτροχο οδηγεί σ' ένα περιβάλλον «προόδου», όπου κάτι τέτοιο ισοδυναμεί με τη συγκέντρωση πληθωριστικών ηδονών;

Σωτήρης Λέτσιος

Σ. Καφαντάρης

ΕΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Με πρωτοβουλία του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου πραγματοποιήθηκε, στις 28, 29 και 30 Μαΐου, ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον, από πολλές απόψεις, επιστημονικό συμπόσιο με θέμα: «Οι κοινωνικο-πολιτικές επιπτώσεις και η ιστοριογραφία στην Τουρκία σήμερα: κύρια ρεύματα». Στην πραγματικότητα, είκοσι τρεις τούρκοι πανεπιστημιακοί υψηλού επιπέδου προερχόμενοι απ' όλα τα μεγάλα τουρκικά πανεπιστήμια, έκαναν ανακοινώσεις πάνω σε όλα τα μεγάλα προβλήματα της οθωμανικής, της κεμαλικής και της σύγχρονης περιόδου, που απασχολούν τους τούρκους ιστορικούς, καθώς και στα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα, που απασχολούν τους τούρκους κοινωνιολόγους και πολιτιολόγους. Οι έλληνες επιστήμονες, που είχαν οριστεί ως συζητητές (κι επρόκειτο για μερικούς από τους πιο σημαντικούς ιστορικούς και κοινωνικούς επιστήμονες που διαθέτουμε), συνέτειναν στο να εξεταστού σε βάθος ορισμένα προβλήματα και να διευκρινιστούν οι επιστημονικές μέθοδοι ανάλυσής τους. Οι έλληνες πανεπιστημιακοί (αλλά και το κοινό, που ήταν πολυπληθές) επωφελήθηκαν να πληροφορηθούν για τις τουρκικές επιστημονικές εργασίες και οι τούρκοι συνάδελφοί τους από τις κριτικές παρατηρήσεις των Ελλήνων. Ποια άλλη καλύτερη συναδέλφωση μπορεί να υπάρξει απ' αυτήν της γνώσης και της επιστημο-

νικής έρευνας;

Οι ανακοινώσεις του Συμποσίου είχαν καταταγεί σε τρεις ενότητες: α) Το οθωμανικό παρελθόν, με παρουσίαση των κύριων ρευμάτων στην τουρκική ιστοριογραφία, β) Προβλήματα και θεματικές στις κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες στην Τουρκία, γ) Πολιτισμικές σπουδές και γυναικείες σπουδές. Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι τούρκοι πανεπιστημιακοί μίλησαν με παρρησία και κριτικό πνεύμα, χωρίς ωραιοποιήσεις και παρουσιάζοντας ανοικτά τις μεταξύ τους διαφωνίες, κυρίως όταν επρόκειτο για καυτά σύγχρονα προβλήματα, όπως ο ρόλος του πολιτικού Ισλάμ και ο ρόλος του στρατού στην πολιτική ζωή της χώρας. Η πρώτη ενότητα περιλάμβανε τη γενική επισκόπηση της ιστοριογραφίας στην Τουρκία από τον Χαλίλ Μπερκάτ, που με είχε εντυπωσιάσει κι άλλοτε σ' ένα συνέδριο στην Άγκυρα, και ανακοινώσεις όπως αυτή της Ν. Νεσίπογλου για τη Βυζαντινή Ιστορία σήμερα στην Τουρκία, του Εντέμ Ελντέμ για τον 18ο αιώνα, του Σελίμ Ντερνιζιλ για τον οθωμανικό 19ο αιώνα, του Σεβκέτ Παμούκ για τις σύγχρονες μελέτες πάνω στην οθωμανική Οικονομική Ιστορία, του Ζαφέρ Τορπάκ για την ιστορία των τραπεζών και της ιδιωτικής χρηματοδότησης. Η δεύτερη ενότητα περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, τις ανακοινώσεις του Μπουλέντ Τανέρ για τις ευρωπαϊκές και τις βαλκανικές επιρ-

ροές στο τουρκικό Σύνταγμα, του Μετίν Χεντέρ για την έννοια της δημοκρατίας και τις πολιτικές κρίσεις στην Τουρκία, που προκάλεσε πολλές συζητήσεις και επιρρήσεις, του Χακάν Γιλμάζ για τις συγκριτικές πολιτικές σπουδές στην Τουρκία, του Μέτε Τουντσάι, ενός σημαντικού μελετητή, που είχα ακούσει σε συνέδριο στο Ναύπλιο, για τα πανεπιστημιακά εγχειρίδια και τη διδασκαλία της πολιτικής επιστήμης, του Φικρέτ Ανταμάν για την Ιστορία των ιδιωτικοποιήσεων στην Τουρκία. Σ' αυτή την ενότητα ανήκαν και δύο ανακοινώσεις για το θρησκευτικό φαινόμενο: του Σερίφ Μαρντίν για την Ιστορία της θρησκείας στη σύγχρονη Τουρκία και της Μπινάζ Τοπράκ για την εκκοσμίκευση και το πολιτικό Ισλάμ. Στο τρίτο μέρος, τέλος, υπήρχαν ανακοινώσεις για το Ισλάμ μέσα στην καθημερινή ζωή των γυναικών, για τη λαογραφία και, τέλος, για την πολιτιστική πολιτική και τα ΜΜΕ στη σύγχρονη Τουρκία, από τις Αϊσέ Σανκταμπέρ, Αρζού Εζτουρμέν και Αϊσέ Εντσού.

Το Συμπόσιο αυτό ήταν σημαντικό από πολλές πλευρές κι έβαλε τις βάσεις για μεγαλύτερη προσέγγιση και συνεργασία μεταξύ των επιστημόνων των δύο χωρών. Είναι κρίμα που δεν προβλήθηκε περισσότερο από τα ελληνικά ΜΜΕ. Οτιδήποτε πηγαίνει προς την κατεύθυνση της κοινής λογικής δεν «πουλάει».

Σπήλιος Παπασπηλιόπουλος

• Στο Μέγαρο των Ηνωμένων Εθνών της Γενεύης συνεδρίασε προ ημερών ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου. Η Δύση καταδίκασε τον Σουχάρτο και τη γενοκτονία που στοίχισε τη

ζωή σ' εκατοντάδες άτομα, εκφράζοντας την ανησυχία της για την πτωτική τάση των ασιατικών οικονομικών δεικτών. Οι ΗΠΑ και η Ε.Ε. συμφώνησαν για τα θέματα εμπορίου και πλέον οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις μπορούν να επενδύουν στην Κούβα, τη Λιβύη και το Ιράν.

• Όλα αυτά απασχόλησαν τους οικονομικούς συντάκτες, γέμισαν σελίδες του Τύπου και λεπτά των δελτίων ειδήσεων σ' όλο τον κόσμο. Στα φιλά –και αν...– πέρασε, όμως, η αντίδραση εκατοντάδων ακροαριστερών, αυτόνομων και αναρχικών απ' όλη την Ευρώπη που ιαζεύτηκαν στη Γενεύη για να διαδηλώσουν ενάντια στην παντοκρατορία του χρήματος, για να πείσουν ότι η παγκοσμιοποίηση της ελπίδας είναι ισχυρότερη απ' αυτή του κέρδους.

• Όπως και τον περασμένο Ιούνιο στην Ευρωπαϊκή σύνοδο του Άμστερνταμ, έτσι και τώρα οι αστυνομικές δυνάμεις απέδρασαν κατασταλτικά μη επιτρέποντας την είσοδο στη χώρα σε πολλούς διαδηλωτές, απελαύνοντας εκατοντάδες και συλλαμβάνοντας άλλους τόσους.

• Οι μεγάλοι δεν θέλουν οργισμένους στις γιορτές τους...

• Στο βιβλίο Γκίνες πέρα απ' το ψηλότερο χριστουγεννιάτικο δέντρο η Ελλάδα κατέχει κι άλλο ένα ρεκόρ: η μεγαλύτερη και πιο βαριά ση-

μαία του κόσμου είναι γαλανόλευκη! Καλύπτει 430 τετραγωνικά μέτρα, ζυγίζει 130 κιλά και ο ιστός της κόστισε 3 εκατομμύρια δοχ. Προοριζόταν για το Μουσείο Αθηνών, αλλά τελικά προσφέρθηκε στο Διδυμότειχο –για να τη βλέπουν οι απέναντι και να σκάνε από το κακό τους...– όπου και θα υψώνεται στις εθνικές επετείες και στην επέτειο απελευθέρωσης της πόλης.

• Αυτό θα πει υπεράσπιση των συνόρων μας. Άραγε γιατί δεν προσφέρθηκε στον δήμαρχο Καλύμνου για να την αναρτήσει στα Ίμια; Λέτε να μη χωρούσε;

• Με υπόμνημα προς τον υπουργό Δικαιοσύνης Ενάγγελο Γιαννόπουλο η Αντιναζιστική Πρωτοβουλία ζητεί να τεθεί εκτός νόμου η ναζιστική οργάνωση Χρυσή Αυγή. Το υπόμνημα, που κοινοποιήθηκε στο πρωθυπουργικό γραφείο και τον πρόεδρο της Βουλής, συνοδεύεται από έντυπα της ναζιστικής συμμορίας του Μιχαολολιάκου, από τη Διεθνή Αντιρατσιστική Σύμβαση, την οποία έχει κυρώσει και η χώρα μας, και από τριακόσιες υπογραφές.

• Το υπουργείο Δικαιοσύνης, το πρωθυπουργικό γραφείο και το προεδρείο της Βουλής έχουν δουλειές, δεν προλαβαίνουν. Πού να ιδρώσει το αυτί τους από τέτοια δευτερεύοντα και αριστεριστικά αιτήματα;

• Επιτέλους τελείωσε και ο Μάης και μαζί του και το μνημόσυνο του '68, στο οποίο επιδόθηκαν με ζήλο πρώην «λυσσασμένοι» και νυν ηλικιωμένοι...

A.B.

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Ο τζερετζελές με την ψηφιακή τηλεόραση αυτό τον καιρό βρίσκεται σε ύφεση. Η κυβέρνηση φαίνεται ότι αντιστάθηκε σθεναρά στις πιέσεις και, αν μη τι άλλο, για την ώρα, εκείνο που διαφαίνεται είναι ότι θα προσπαθήσει να επιβάλει κάποιες θεσμικές ρυθμίσεις. Μάλλον από τη Nethold διέρρηξαν κάποιες πληροφορίες ότι θα εκπέμψει ούτως ή άλλως από δορυφόρο της Κροατίας, πληροφορίες που ωστόσο δεν επιβεβαιώθηκαν. Στο μεταξύ, οι πέντε ιδιοκτήτες του Mega φαίνεται ότι πέτυχαν κάποια συμφωνία με την κυβέρνηση (ο *Επενδυτής* έγραψε ότι ο κ. **Χρήστος Λαμπράκης** επέδωσε σχετική νότα στον πρωθυπουργό, έπειτα από συνάντησή τους). Κι η *Ελευθεροτυπία*, αφού κάποια στιγμή στο σήριαλ του **Κοκαλίνου** βγήκε ιδιαίτερα επιθετικά αποκαλώντας το κεντρικό πρόσωπο του τίτλου «Κοκαίνο», λίγες μέρες μετά ανακοίνωσε ότι σταματούν τα δημοσιεύματα τα σχετικά με το θέμα.

Συμπέρασμα: τα στρατόπεδα των εκδοτικών-επιχειρηματικών συμφερόντων αλλάζουν συμφέροντα. Σαν κινούμενη άμμος. Και το πρόβλημα της απορρύθμισης του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου παραμένει.

• Στο μεταξύ, ο πρόεδρος της Βουλής **Απόστολος Κακαλιάκης** είναι από τους ελάχιστους που όπου σταθεί κι όπου βρεθεί κάνει μινεία στην απορρύθμιση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, μιλάει για την ανάγκη ξεκαθαρίσματος του θέματος των αδειών και επιμένει να συνδέει τις ελευθερίες στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας με τη ρύθμιση του θεσμικού πλαισίου που αφορά την

πληροφόρηση. Πώς τον αντιμετωπίζει το σύνολο σχεδόν του Τύπου και η ιδιωτική τηλεόραση; Περίπου ως ανύπαρκτον. Τις προάλλες, εγκαινίασε αναμνηστική πλάκα στο Ζάππειο, απ' όπου πριν 60 χρόνια εξέπεμψε για πρώτη φορά η κρατική ραδιοφωνία. Εκεί, παρόντος του υφυπουργού **Ν. Αθανασάκη** έκανε για μια ακόμα φορά δηλώσεις που αφορούσαν το καθεστώς ασυδοσίας της ραδιοτηλεόρασης, επισημαίνοντας τις ευθύνες των πολιτικών. Την άλλη μέρα, με εξαιρέσεις την *Αυγή*, το *ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ* και την *Εξουσία*, οι υπόλοιπες εφημερίδες είχαν τη φωτογραφία του με την ελληνική σημαία που κάλυπτε την αναμνηστική πλάκα, αλλά δεν έλεγαν κουβέντα για τα όσα κατηγγέιλε. Και να φαντασθείτε ότι είναι ο πρόεδρος του Κοινοβουλίου...

• Πολύ ενδιαφέρον είχε η σύνομη ομιλία του **Ιγνάσιο Ραμονέ**, διευθυντή της *Monde Diplomatique*, που βρέθηκε στην Αθήνα προσκαλεσμένος της *Ελευθεροτυπίας*. Ο Ραμονέ, σαφής και περιεκτικός, μίλησε για τα χαρακτηριστικά της σημερινής πληροφόρησης: την *υπεραφθονία*, την *ταχύτητα*, την *εμπορευματοποίηση*. Είπε ακόμα ότι οι διανοούμενοι «καίγονται» από την τηλεόραση ενώ, προσδιόρισε το ρόλο της πολιτικής εξουσίας, της μόνης νόμιμα εκλεγμένης εξουσίας όπως είπε, ως παραπληρωματικό σε νέες υπερεξουσίες που εκπροσωπούν αφενός μηχανισμοί όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ή η Διεθνής Τράπεζα, αφετέρου νέοι μεγάλοι οικονομικοί κολοσσοί που δραστηριοποιούνται σε πλήθος επιχειρηματι-

κών επιτηδευμάτων – και στο χώρο των ΜΜΕ. Κατέληξε λέγοντας ότι, σήμερα, είναι περίπου αναγκαίο κακό οι διανοούμενοι να στηρίζουν την κρατική εξουσία και τους θεσμούς έναντι της ασυδοσίας και της αδιαφάνειας που επιβάλλουν οι άλλες εξουσίες. Στη συζήτηση πήραν μέρος και ο καθηγητής **Ευτύχης Μπιτσάκης**, ο **Σεραφείμ Φυντανίδης** και ο **Γιάννης Βλαστάρης** που εκπροσώπησαν τους διοργανωτές και ο υπουργός Πολιτισμού **Ευάγγελος Βενιζέλος**, ο οποίος αναλώθηκε σε λεκτικές καντριλίες, εξυπνάδες (π.χ., είπε ότι σήμερα είναι δύσκολο να είσαι αριστερός ενώ πριν από τριάντα χρόνια ήταν εύκολο) και, τελικά, εμφανίστηκε αισιόδοξος εξαίροντας το ρόλο της τηλεόρασης. Ίσως επειδή πιστεύει τόσο στο ρόλο της (ιδίως στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να χτίσει την εικόνα ενός πολιτικού), κάνει πως δεν καταλαβαίνει ότι το θεσμικό πλαίσιο για τις ιδιοκτησίες των ΜΜΕ στη χώρα μας είχε θεσπισθεί επί υπουργίας του.

• Ενδιαφέρον είχε η διημερίδα για τα ΜΜΕ και τη δημοκρατία που διοργάνωσε, τις περασμένες Τρίτη και Τετάρτη, ο Συνασπισμός. Στη συνέντευξη Τύπου του προέδρου του, **Νί-**

κου Κωνσταντόπουλου, που προηγήθηκε, μάλιστα, τα πράγματα ειπώθηκαν με το όνομά τους. 800 ραδιοφωνικοί σταθμοί στη χώρα λειτουργούν χωρίς άδεια, 200 τηλεοπτικοί σταθμοί, η υπάρχουσα νομοθεσία δεν εφαρμόζεται, το ΕΣΡ χωρίς υποδομές δεν μπορεί να ανταποκριθεί στο ρόλο του, το τμήμα ελέγχου διαφάνειας (που ελέγχει τα ασυμβίβαστα των ιδιοτήτων επιχειρηματιών ΜΜΕ και εργολάβου δημοσίων έργων) δεν λειτουργεί, ενώ επισημάνθηκε ότι σ' αυτά και σε άπειρα ακόμα προβλήματα προστίθεται και το αύριο των ΜΜΕ, με τον επικείμενο ερχομό της ψηφιακής τηλεόρασης.

• Σοβεί η σύγκρουση της ΕΣΗΕΑ με τη διοίκηση της ΕΡΤ και τον κ. **Π. Παναγιώτου**, με διακύβευμα την τύχη περίπου 600 εργαζομένων στην ΕΡΤ, που η ΕΣΗΕΑ καταγγέλλει ότι βρίσκονται υπό απόλυση.

• Με συντριπτική πλειοψηφία, πάνω από 70%, ψηφίστηκε και αρχίζει να ισχύει ο Κώδικας Δεοντολογίας της ΕΣΗΕΑ.

• Με κάλπη αποφασίζουν σήμερα οι εργαζόμενοι της *Αυγής* αν θα είναι νέος διευθυντής της εφημερίδας ο **Ανταίος Χρυσόστομίδης**.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Μια διαφήμιση του περιοδικού *Σύγχρονα Θέματα*, που δημοσιεύθηκε πριν από δύο τεύχη, έβαλε σε δοκιμασία την ορθή μας κρίση. Σε διαφημιστικό πλαίσιο, κάτω από τη βινιέτα με το εξώφυλλο του πολύ καλού περιοδικού, εμφανίστηκε κείμενο στο οποίο η σύνταξη των *Σύγχρονων Θεμάτων* εμφανιζόταν να εκθιάζει τις ικανότητες και τις επιστημονικές και επαγγελματικές περγαμηνές των μελών της. Επρόκειτο περί λάθους που χρεώνεται αποκλειστικά στο *Αντί*. Στη σελιδοποίηση, κάτω από το διαφημιστικό κείμενο ενσωματώθηκε η κρίση της σύνταξης για το περιοδικό – κρίση που επρόκειτο να δημοσιευθεί σε άλλο σημείο του περιοδικού – και πάντως, όχι ως συνοδευτικό κείμενο διαφήμισης. Ζητούμε συγγνώμη.

Σκληρό επάγγελμα η εξορία

του Γκασμέντ Καπλάνι

Εξορία και ξενητεία είναι το ίδιο φοβερές εμπειρίες. Η φιλοδοξία μου απόψε είναι μέτρια. Απλώς σκέφτηκα να σας πω μερικά χαρακτηριστικά του επαγγέλματός μου.

Το επάγγελμά μου, όπως ξέρετε, είναι από τα πιο παλαιά αυτού του κόσμου. Το δοκίμασε ο Οιδίποδας, ο ίδιος ο Χριστός. Πάντως, ο πρώτος του είδους μας ήταν ο Οδυσσέας που ταξίδεψε ταπεινωμένος και ξεχασμένος από τον κόσμο. Που δοκίμασε όλα τα είδη των δεινών και των προσβολών. Η διαφορά μου από τον Οδυσσέα είναι ότι στη διαδρομή μου δεν βλέπω πουθενά μια Ιθάκη.

Εγώ έρχομαι από μια διαλυμένη χώρα, όπου δεν μου έδωσαν την ευκαιρία να συμβιώσω με ξένους, όπου μου είχαν κλείσει κάθε παράθυρο επικοινωνίας. Διψούσα για λίγο φως, λίγη ζωή, λίγη ελευθερία. Στην τελευταία ανάλυση ήθελα να επιβιώσω.

Είναι σκληρό επάγγελμα, γιατί οι μέρες μου μοιάζουν με βαλσαμωμένα πουλιά που περιμένουν και περιμένουν και περιμένουν περίπου το τίποτα. Γιατί από εκεί που έφυγα δεν θέλω να γυρίσω και εδώ που βρίσκομαι δεν είμαι καλοδεχούμενος. Γιατί για να βρω δουλειά πρέπει να αλλάξω το όνομά μου. Ας πούμε από Μπιλάλ να γίνω Γιάννη.

Είναι σκληρό επάγγελμα, γιατί πάντα εγώ είμαι ο ύποπτος, ο υποψήφιος κακός. Γι' αυτό όταν μπαίνω στο λεωφορείο συχνά σιωπώ. Την προηγούμενη φορά όταν μιλούσα μ' έναν φίλο μου στη γλώσσα μου κάποιος κύριος ντυμένος με κοστούμι Αρτίσι Ιταλιάνι άρχισε να με βρίζει και κατέληξε «σκάσε κωλοαλβανέ».

Σκληρό επάγγελμα, γιατί κάποια μέρα αρρώστησα, είχα 39 πυρετό, και δεν μπορούσα να πάω στη δουλειά και ο εργοδότης μου,

που μου δίνει λίγα λεφτά για τη δουλειά που κάνω, την επόμενη με απέλυσε. Γιατί όταν εγώ απεργώ και απαιτώ τα αυτονόητα αυτό λέγεται ύβρις και άτιη, ενώ όταν ο εργοδότης μου δίνει 3 ή 4 χιλιάδικα για δέκα ώρες σκληρής εργασίας αυτό ονομάζεται έλεος και χάρη.

Είναι σκληρό επάγγελμα, γιατί εμένα ο αστυνομικός με πιάνει όποτε θέλει, με βρίζει όπως θέλει και με κρατάει στα κελιά του Α.Τ. όσο θέλει. Γενικά εγώ την αστυνομία τη λέω «Αστρονομία» πικρά, γιατί απ' αυτήν πολλές φορές εξαρτάται και η μοίρα μου. Σκληρό επάγγελμα, γιατί μπορεί κάποιος συμπατριώτης μου να διέπραξαν έγκλημα, και τότε εγώ πρέπει να κρυφτώ από τις κλούβες των επιχειρήσεων σκούπα και τις κάμερες-κλούβες της τηλεόρασης που αναλαμβάνουν την επιχείρηση «Λαθρεμπόριο μίσους και παραπληροφόρησης». Γιατί η Βραδυνή καλεί (ποιους άραγε;) «Τσακίστε τους Αλβανούς» Η Απογευματινή γράφει «Οι Αλβανοί είναι η πιο σιχαμένη φάρα (αρβανίτικη λέξη η φάρα) της υφής, και ακούστε, και το λέμε αυτό χωρίς καμιά ρατσιστική διάθεση λέει (εάν είχε τι θα έλεγε). Έτσι και ο κοινοτάρχης, μου απαγόρευσε την κυκλοφορία όχι γιατί είναι ρατσιστής, αλλά γιατί εγώ είμαι Αλβανός. Έτσι και κάποιος βουλευτής πρότεινε να με στείλουν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ένας τέτοιος ανήρ λέγεται στρατοπεδόφρων, πληθυντικός στρατοπεδόφρονες. Γιατί ένα καρπούζι που κλέβω είναι αρκετό για κάποιον να με σκοτώσει και αρκετό για τη δικαιοσύνη να αθωώσει τον δράστη. Βλέπετε λοιπόν πως ένας πολιτισμός ανθρωποκεντρικός, όταν στη θέση τού θύματος είμαι εγώ, μετατρέπεται σε καρπουζο-κεντρικός.

Σκληρό επάγγελμα, γιατί σε πολλές περιπτώσεις οι αστυνομικοί

Το κείμενο αυτό εκφωνήθηκε σε εκδήλωση του ΣΥΝ για το ρατσισμό την 31.5.1998.

πυροβολούν στον αέρα για εκφοβισμό και παραδόξως με χτυπούν με μαθηματική ακρίβεια στο πίσω μέρος του κεφαλιού. Ύστερα, ο αστυνομικός αθρώνεται και κανείς δεν χάνει τον ύπνο του.

Σκληρό επάγγελμα, γιατί εγώ είμαι νέος και γεμάτος έρωτα αλλά όταν τα ντόπια κορίτσια μαθαίνουν ότι είμαι Αλβανός εξαφανίζονται, και κινδυνεύω (μη γελάτε!) να μείνω αιωνίως άνευ ερωμένης.

Στο τέλος εγώ γίνομαι νευρωτικός, μίζερος, και με κατατρώγει κάθε μέρα η μοναξιά και όπως λέγει ο Χέρδερ η μοναξιά δεν είναι έλλειψη ανθρώπων αλλά το να βρίσκεσαι μέσα σ' ένα πλήθος εσύ να μιλάς και εκείνοι να μην καταλάβουν τι λες. Χωρίς να το αντιληφθώ γίνομαι ψυχρός και καχύποπτος και κάποιες φορές επιθετικός απέναντι σ' αυτούς τους ανθρώπους που έχω πειστεί πως δεν με θέλουν, γιατί χάνω την ικανότητα να διακρίνω και το βλέμμα μου από την πολλή απόρριψη θολώνει. Και έτσι γλιστρώ κάθε μέρα στο υπόγειο της κοινωνίας, όπου το σκοτάδι αρκεί και περισσεύει και εκεί υπάρχει ο μεγάλος κίνδυνος να ενδώσω στο σκοτάδι αυτό.

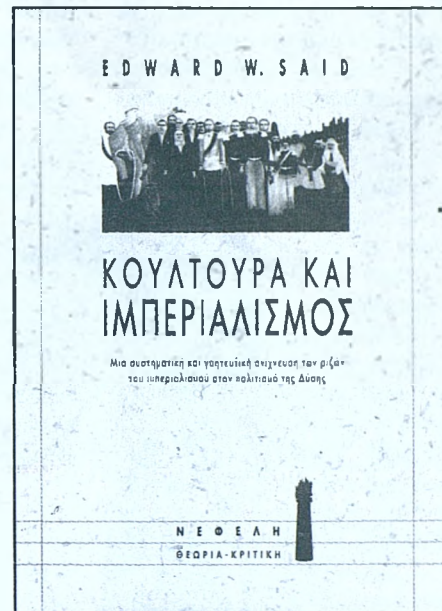
Φίλες και φίλοι, σας είπα μερικά χαρακτηριστικά του επαγγέλματός μου. Ίσως τα πιο σκοτεινά. Ζούμε σήμερα σε μια παράδοση εποχής. Εποχή όπου τα σύνορα πέφτουν, αλλά παραδόξως η μοναξιά πληθαίνει. Η μοναξιά με την έννοια που την ορίζει ο Χέρδερ. Σε μια εποχή όπου αντί των εξεγέρσεων αλληλεγγύης βλέπουμε εξεγέρσεις μίσους – σε πολλές χώρες της Ευρώπης, στη Γαλλία, την Αυστρία, την Ιταλία, τη Νορβηγία. Σήμερα βλέπουμε ολόκληρα στρώματα της κοινωνίας να οχυρώνονται πίσω από την ασπίδα της φυλής, του φόβου του άλλου. Και σ' αυτήν την κατάσταση, εγώ ο μετανάστης, σ' αυτό το θλιβερό έργο παίζω το ρόλο του φοβερού εσωτερικού εχθρού, το ρόλο του μπαμπούλα που καταπίνει τις δουλειές των ντόπιων. Είμαι ο σύγχρονος ανθρωποφάγος. Με πολύ ζήλο οι κάμερες σκίζουν πάνω στα εγκλήματα που διαπράττω, όταν δεν τα επινοούν, αλλά ποτέ πάνω στην άγρια εκμετάλλευση που μερικές φορές με οδηγεί στη αυτοκτονία, ποτέ πάνω στα οφέλη που επιφέρω στην ντόπια οικονομία, ποτέ πάνω στα τεράστια κέρδη που αποκομίζει το αφεντικό μου από μένα. Αυτό λέγεται εμπόργκο ανθρωπιάς. Γιατί; Γιατί σε τελευταία ανάλυση εγώ αποτελώ μια βολική εξήγηση για τα δεινά της κοινωνίας, την ανεργία, την εγκληματικότητα. Γι' αυτό ακούτε να μιλούν πολύ για μένα, αλλά ποτέ δεν ακούτε να μιλούν καλά για μένα. Σε τελευταία ανάλυση τι θα κάνουμε χωρίς βαρβάρους; Οι άνθρωποι αυτοί είναι μιας κάποιας λύσης. Όπως και να 'ναι, φίλες και φίλοι, πρέπει να παραδεχτούμε ότι ο ρατσιστής έχει πλεονεκτήματα. Είναι το παράδοξο της γνώσης που ανακάλυψε ο Σωκράτης. Η γνώση υστερεί της άγνοιας γιατί θέλει χρόνο. Και η αποδοχή του άλλου είναι πιο δύσκολη από το μίσος και την απόρριψη. Αυτοί που σπέρνουν το ρατσισμό αυτό αποσκοπούν έναν πολιτισμό του μίσους και του φόβου, ακριβέστερα έναν αντιπολιτισμό.

Αν με ρωτούσατε ποια είναι η κατάσταση των ξένων σήμερα στην Ελλάδα θα σας πω ότι, δυστυχώς, σήμερα στην Ελλάδα υπάρχουν δύο κοινωνίες, εκείνη των ξένων και εκείνη των ντόπιων. Και στη μέση, ένας τοίχος και στην κορυφή του τοίχου μια τηλεοπτική κάμερα που πληροφορεί (έτσι ισχυρίζεται) τους μεν τι κάνουν οι δε. Και αυτό είναι το πιο δύσκολο: το γκρέμισμα αυτού του τοίχου. Γιατί δεν βλέπτε τους ξένους μόνο. Εννουχίζει πολιτικά, πολιτικά, πνευματικά την ίδια την ελληνική κοινωνία.

Αυτοί που σήμερα απαγορεύουν την ελεύθερη κυκλοφορία της ανθρωπιάς, αύριο θα απαγορεύσουν την ελεύθερη κυκλοφορία της σκέψης και μεθαύριο (είναι παιγμένο έργο) της ίδιας της δημοκρατίας. Γι' αυτό ας υπερασπιστούμε την ελεύθερη κυκλοφορία των μεταναστών. Και αν γίνει κάπως κυκλοφοριακό κομφούζιο; Καλύτερα δεν είναι πάντως από το νεκροταφείο;

ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ ΣΑΪΝΤ

ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ

Η έρευνα του Έντουαρντ Σαΐντ πάνω στην «πολιτιστική τοπογραφία» του ιμπεριαλισμού, φωτίζει, με το πάθος και την εντυπωσιακή ευρυμάθειά της, κεντρικά και ουσιαστικά ζητήματα της παγκόσμιας κοινωνίας και μας βοηθάει να κατανοήσουμε ποιοί είμαστε και τι πρέπει να κάνουμε, αν φιλοδοξούμε να λειτουργήσουμε ως διαμεσολαβητές της ηθικής και όχι ως δούλοι της εξουσίας.

NOAM CHOMSKY

Επίσης κυκλοφορεί
το κλασικό έργο του Ε. Σαΐντ

ΟΡΙΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

Είμαστε όλοι γραικύλοι

του Ηλία Κανέλλη

ΚΡ986

Μια σειρά από γεγονότα εγκαθιδρύουν ένα παράξενο κλίμα πάνω από την ελληνική κοινωνία. Ένα λεξικό, από αντικείμενο της γλωσσολογίας γίνεται μήλον της έριδος που απασχολεί τους διάφορους τοπικισμούς και, εν γένει, τον εθνικισμό. Η αλβανοφοβία έχει εγκαθιδρυθεί είτε ως μαζική ψύχωση που την καλλιεργούν και τη συντηρούν οι μηχανισμοί πληροφόρησης – τη μετατρέπει, μάλιστα, σε απροκάλυπτο ρατσισμό ή πιθανότητα, αύριο μεθαύριο, όλοι οι αλλοδαποί, όταν πάρουν την πράσινη κάρτα να πρέπει να πληρώνονται και να ασφαρίζονται για τη δουλειά που προσφέρουν ό,τι προβλέπει ο νόμος.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας αναπέμπει την υπουργική απόφαση για μείωση των ωρών διδασκαλίας των θρησκευτικών στις δύο τελευταίες τάξεις του λυκείου επειδή, λέει, πρέπει να ενισχυθεί το θρησκευτικό συναίσθημα των ελληνοπαίδων. Ο Χριστόδουλος, ο νέος αρχιεπίσκοπος, κυκλοφορεί δεξιά κι αριστερά αποφαινόμενος επί παντός του επιστητού, επιδιώκοντας να έχει λόγο για τα πάντα – και σε μια αποστροφή του λόγου του, σε κάποια από τις δημόσιες αυτές εμφανίσεις, αποκαλεί «γραικύλους» όσους υποστηρίζουν το χωρισμό Εκκλησίας-Κράτους. Το Δίκτυο 21, η γνωστή συνάθροιση προσωπικοτήτων που θέλουν να οδηγήσουν τη χώρα από δρόμους ελληνοχριστιανικούς, έπειτα από μια πρώτη απόπειρα εμφάνισής τους και κάποια περίοδο σιωπής και περισυλλογής, επανεδραστηριοποιήθηκε – και μάλιστα εμφανίστηκε με μια πολυσυλλεκτικότητα που περιελάμβανε όχι μόνο τον ευρωπαίο πασόκο Χρήστο Παπουτσή αλλά και τον ευρωβουλευτή του Συνασπισμού Αλέκο Αλαβάνο!

Ένα βήμα πριν από την ΟΝΕ (κι ας πηγαίνουμε σαν τον κάβουρα, μέσα από αντιφατικές κυβερνητικές επιλογές), ένα βήμα, δηλαδή, πριν από την ευρωπαϊκή

περιπέτεια της πάλαι ποτέ Ψυροκώστια-
νας (λόγω οικονομικών δεικτών, στο ρόλο
της Ευρωκώστιανας), η ελληνική κοινωνία
ζει μια περίεργη αναδίπλωση. Εθνική
αναδίπλωση κατά κύριο λόγο – που, μολο-
νότη σε κάποιες περιπτώσεις δίνει λόγο
ύπαρξης σε πολιτικές δυνάμεις και πρό-
σωπα μέσα στα κόμματα (π.χ., οι κεντρο-
γενείς μέσα στο ΠΑΣΟΚ, οι παλαιοδεξιοί
της Ν.Δ., συλλήβδην το ΔΗΚΚΙ του Τσο-
βόλα αλλά και η παρηκμασμένη ΠΟΛΑΝ
του Σαμαρά), προσβάλλει σε μεγάλο βαθ-
μό το κοινωνικό σώμα.

Ο ΙΕΡΑΡΧΗΣ ΕΠΕΛΑΥΝΕΙ

Η εκλογή του κ. Χριστόδουλου στην κε-
φαλή της Αυτοκέφαλής Ορθόδοξης
Εκκλησίας της Ελλάδος χαιρετίστηκε από
πολλούς. Χρόνια αρθρογράφος του *Βήμα-
τος*, είχε πείσει πολλούς καλοπροαίρετους
για τις εκσυγχρονιστικές του ιδέες.
Όσπου η εκλογή του ανέδειξε και το
πραγματικό του πρόσωπο. Ο Χριστόδου-
λος δεν ήταν αυτό που αντιλαμβάνονταν οι
αναγνώστες του στο *Βήμα*. Το αντίθετο.

Δεν ήταν μόνο οι σχέσεις του με τον φα-
ρισσαϊκό Στόχο. Ήταν κυρίως οι πρώτες μέ-
ρες της πολιτείας του στον αρχιεπισκοπι-
κό θώκο. Ήταν ιδίως η εμμονή του να αρ-
νείται κάτι που στις σύγχρονες κοινωνίες
θεωρείται αυτονόητο: το χωρισμό Εκκλη-
σίας και Κράτους.

Είναι, λοιπόν, κακοπροαίρετοι οι δημο-
σιογράφοι ξένοι εφημερίδων που συχνά
πυκνά, αναφερόμενοι στην Ελλάδα, μι-
λούν για τον ιδιότυπο ελληνικό χριστιανι-
κό φονταμενταλισμό; Και πώς να μη μι-
λούν γι' αυτό, όταν το ελληνικό κράτος συ-
νυφαίνει τη δραστηριότητά του με την ορ-
θοδοξία; Αρκεί άραγε η (ούτως ή άλλως
υστεροβουλη και μονοδιάστατη) επίκληση
της Ιστορίας, για να συνεχίσει να υφίστα-
ται αυτή η στενή σχέση εξάρτησης της
κρατικής εξουσίας με την Εκκλησία; Κι
όσοι επικαλούνται τη θρησκεία ως στοι-
χείο της εθνικής συνοχής, γιατί αρνούνται
ακόμα και να σκεφθούν ότι, τελικά, η θρη-
σκεία αποκλείει από το εθνικό σύνολο
όσους δεν πιστεύουν αλλά και τις θρη-
σκευτικές και τις εθνικές μειονότητες –
και συνεπώς διαιρεί αντί να συνέχει;

Η απάντηση είναι προφανής. Επειδή η
Εκκλησία είναι ξνταγμένη μέσα στα πολι-
τικά παίγνια και τους πολιτικούς σχεδια-
σμούς, που συνεχίζονται και θα συνεχίζο-
νται και σ' αυτό το επίπεδο όσο η συνταγ-
ματική μεταρρύθμιση δεν θα αφορά τη
σχέση Εκκλησίας-Κράτους.

Τα πολιτικά παίγνια και οι πολιτικοί σχε-
διασμοί, άλλωστε, είναι που παρακινούν
και τον κ. Χριστόδουλο να εμμένει στις θέ-
σεις που αποφάσισε να κρατήσει. Γνωρί-
ζοντας ότι η Εκκλησία προσκολλημένη
στο Κράτος μπορεί να διατηρεί τον πολιτι-
κό της ρόλο αντί να ασχοληθεί με πνευμα-
τικά προβλήματα του ποιμνίου της, επι-
διώκει να παραμένει στο προσκήνιο ως
πολιτικός παράγων. Αδιαφορώντας για
τις επιπτώσεις στο κοινωνικό σώμα. Ακό-
μα χειρότερα: συμβάλλοντας σ' αυτές τις
επιπτώσεις. Το έδαφος, άλλωστε, υπάρ-
χει. Το καλλιεργούν διάφοροι στα κόμμα-
τα, το ανέχονται ως αναγκαίο κακό ακόμα
και οι ευρωπαϊστές στις ηγεσίες των κομ-
μάτων – αφού τουλάχιστον τα πολυσυλλε-
κτικά μεγάλα κόμματα γνωρίζουν ότι με-
γάλο μέρος των ψήφων που κερδίζουν
οφείλεται στην εκλογική πελατεία όσων
κατά καιρούς υποθάλπουν την εκάστοτε
εσωκομματική αντιπολίτευση.

ΕΙΜΑΣΤΕ ΓΡΑΙΚΥΛΟΙ

Σ' αυτό το πολιτικό προσκήνιο, όπου οι
πάντες κάνουν παιχνίδι με τα πάντα, χω-
ρίς αρχές, μόνο και μόνο για να διατηρή-
σουν όπως-όπως τους υπάρχοντες κανό-
νες του πολιτικού παιχνιδιού (γιατί μόνο
με αυτούς τους κανόνες μπορούν να υπάρ-
χουν), όλα είναι δυνατά να συμβούν. Οι
πολιτικοί εκπρόσωποι των Βορειοελλαδι-
τιών και των Ποντίων φτάνουν στο σημείο
να γίνουν γλωσσολόγοι – επιχειρώντας να
λύσουν διά της δικαστικής οδού ένα πρό-
βλημα (αν το λεξικό του Μπαμπινιώτη εί-
ναι καλό ή κακό) που σε οποιαδήποτε άλ-
λη συνθήκη θα γινόταν
αντικείμενο της επι-
στημονικής κοινότη-
τας. Μια οικογένεια
προσφεύγει με τη σει-
ρά της στο Συμβούλιο
της Επικρατείας και
προκαλεί απόφαση
που υποδεικνύει πώς
θα διδάσκονται τα
θρησκευτικά στα scho-
λεία – με πενιχρό
αντάλλαγμα την περι-
φορά των μελών της
από τις σελίδες του
Ελεύθερου Τύπου. Οι
πολιτικές διαφωνίες
στο ΠΑΣΟΚ βρίσκουν
δίοδο έκφρασης μόνο
στα εθνικά – προκα-
λώντας, εκτός των άλ-

λων, τις παρεμβάσεις του Παπουτσή και
του Βερυβάκη. Κι ο Χριστόδουλος «παί-
ζει» σε όλο το φάσμα της κοινωνικής ζωής,
ενισχύοντας τα πολιτικά ερείσματα που
τον παραχωρεί η εν ισχύ συνταγματική
τάξη σε όλες τις πτυχές της κοινωνίας.

Η οποία κοινωνία, απλώς, ενημερώνεται
διά των ΜΜΕ, ντρεσάρεται και χειραγω-
γείται μέσα στο πλαίσιο που βάζουν οι εκ-
πρόσωποι των θεσμών. Η ελληνική κοινω-
νία, ανεργάτιστη, με ένα μέρος της να ορ-
χείται στο χορό της επιδίωξης του κέρδους
και της ανόδου και ένα άλλο να προσπα-
θεί να επιβιώσει, δεν έχει δυνατότητα να
αναπτύξει δικές της συλλογικότητες: αρ-
κείται στις συλλογικότητες που διαμορφώ-
νονται στην αρένα των ΜΜΕ.

Όσοι επιμένουν να πορεύονται μέσα
από άλλες συλλογικότητες ή, ελλείψει
τους, να σκέφτονται κατά μόνας σίγουρα
ασφυκτιούν σ' αυτό το κλίμα που έχει δια-
μορφωθεί. Το δυστύχημα είναι πως η μόνη
τους δυνατότητα είναι να επικαλούνται
την απάξιση που τους προσάπτει ο αρ-
χιεπίσκοπος: «γραϊκύλοι».

Ίσως, αν καταλάβουμε πως όλοι όσοι επι-
μένουμε να μη βολευόμαστε με αυτούς
τους κοινούς τόπους, σ' αυτές τις πλαστές
συλλογικότητες των ντρεσαρισμένων πο-
λιτών, να αναζητήσουμε μια νέα συλλογι-
κότητα με τούτο το σύνθημα: «είμαστε
όλοι γραϊκύλοι». Η Αριστερά που αντιστέ-
κεται θα μπορούσε να το υιοθετήσει –
αφήνοντας για άλλους καιρούς, πιο πρό-
σφορους, τις κινήσεις ελιγμών, τις ρητο-
ρείες και τις στρατηγικές κινήσεις σε επί-
πεδο κορυφής. Η κοινωνία βράζει...

ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ

8

ΤΕΥΧΟΣ

ΜΑΡΤΙΟΣ • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1998

ΕΡΕΥΝΑ

**Η Μεταλλουργία ΧΡΥΣΟΥ
στη ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ** (ότι δεν διαβάσατε στον τύπο)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ Περιγήσεις
στην ιστορία και τη φύση
του ΠΑΡΝΩΝΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΦΡΑΓΚΙΝΗ 7, ΤΗΛ. 277.997
ΑΘΗΝΑ: ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 31, ΤΗΛ. 3224.344
ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Τ.Κ. 7510, ΤΗΛ. 355.560

Ο Στόχος του «Αρχιεπισκόπου Κεραυνού»

του Μ. Βασιλάκη*

**ΠΟΙΟΥΣ ΦΑΚΕΛΩΝΕΙ
Η CIA ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΩΝ
ΠΡΑΚΤΟΡΩΝ ΤΗΣ**

ΣΤΟΧΟΣ
η Ελλάδα σήμερα και αύριο

**ΑΝΑΤΑΡΑΧΗ
ΑΠΟ ΤΙΣ
ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ**
ΜΟΝΟΝ Ο «ΣΤΟΧΟΣ» ΤΟΛΜΑΕΙ

**ΟΛΑ ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ
ΑΥΤΟΙ ΕΙΝΑΙ
ΟΙ ΓΡΑΙΚΥΛΟΙ**
ΜΟΝΟ
ΣΤΟΝ
«ΣΤΟΧΟ»

Ο κ. Παρασκευαΐδης Χριστόδουλος, ο «αρχιεπίσκοπος-Κεραυνός», ο «Εθνάρχης», ο «νέος Μακάριος», έχει δείξει τεράστια κινητικότητα από την ημέρα της εκλογής του προσαπαιθώντας να αναδειχθεί σε ηγέτη της ακροδεξιάς και τον ευρύτερου συντηρητικού χώρου. Δικαίωμα του κ. Παρασκευαΐδη να επιθυμεί να είναι στις πρώτες σελίδες των εφημερίδων και τηλεοπτικός αστέρας, δικαίωμά του και τελική δικαίωσή του (και δικαίωσή μας) να απόκτησει εκπομπή με τον Λευτσάκο. Τιμή του να ενθρονίζεται ενώπιον Λουκά και Μαλβίνας. Δικαίωμά του, χριστιανικό, να έχει φίλο του τον Καψάλη του Στόχου. Δικαίωμά του, χριστιανικό, να στηρίζει, προηγούμενος και του μεγάλου «συγγραφέως» Καρραμπελιά, τα εις τα όρια της νομιμότητος Δίχτυα 1821, των αποστράτων, ακροδεξιών, Σαμιαράδων, νοσταλγών του παπανδρείσμου –παρ' όλο που τελικώς δεν ενεφανίσθη αυτοπροσώπως επικαλούμενος φόρτον εργασίας.

Δικαίωμά του «να μην πτοείται, να μην κλείνει το στόμα του», κι ως του θυμίζει ο ομολογός του, αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, κ. Αναστάσιος ότι «άμεινον εστί σιωπάν και είναι ή λαλούντα και μη είναι». Δικαίωμά του να πολιτεύεται λαϊκίζοντας σε βαθμό παπανδρείσμου: «πιστεύω ότι αυτά που λέω είναι αυτά που θέλει ο λαός μας...», άλλως πως θα ικανοποιήσει την –χριστιανικότητα–

ματαιοδοξία του και τις πολιτικές φιλοδοξίες του; Δημοκρατία έχουμε, ως εκφράζονται όπως θέλουν ακόμη και γραφικοί ακροδεξιοί ιεράρχες. Ας κηρύττει την «επανάσταση συνειδήσεων» των ακροδεξιών, των Ελληνόψυχων, ελπίζοντας ότι θα γίνει... Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Εθνάρχης του Τράγκα, του Καψάλη, του Καρτζαφέρη και άλλων τέτοιων ανθών.

Αυτός είναι ο διχαστικός δημαγωγός «Αρχιεπίσκοπος-Κεραυνός». Αυτός ετίμησε τον Καψάλη, για τον οποίον έγραψε ότι είναι «γνωστός Ελληνοκεντρικός και Ελληνόψυχος και, ταυτόχρονα, Χριστιανοκεντρικός και Ορθόδοξος. Επιτέλους έχουμε ανάγκη από τέτοιους ανθρώπους...». Ο Στόχος του Καψάλη στις 3 Ιουνίου 1998 του ανταπέδωσε γράφοντας:

«ΕΛΛΗΝΟΨΥΧΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ "ΘΑ ΕΞΑΦΑΝΙΣΟΥΝ" ΟΠΟΙΟΥΣ ΚΙΝΗΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ - ΣΚΛΗΡΗ ΠΙΜΩΡΙΑ ΘΑ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΥΠΟΚΙΝΗΤΕΣ ΤΟΥΣ», απειλώντας ότι: «Έλληνες στρατιωτικοί θα τιμωρήσουν σκληρά οποιονδήποτε τολμήσει να πειράξει – και τους "ηθικούς αντουργούς", φυσικά – τον "Αρχιεπίσκοπο-Κεραυνό" τον Ελληνόψυχο που κάποιιο γενίτσαρο προσπαθούν να βάλουν στο στόχαστρο των τρομοκρατών "αντεθνικιστών" και λοιπών παρόμοιων αχρήστων.

Στο μεταξύ, και τον Μογγόλο βουλευτή Μουσταφά Μουσταφά επιστράτευσαν οι κουλτουραραίοι και οι γενίτσαροι για να πολεμήσουν τον Χριστόδουλο που ξεσηκώνει

τα πλήθη ακολουθώντας το δρόμο που χάραξε κι ακολουθεί ο "Στόχος", έναν δρόμο – τον ΜΟΝΑΔΙΚΟ – που φέρνει στην Αγιά Σοφιά ΜΑΣ».

Στο ίδιο φύλλο του Στόχου με τίτλο «ΑΥΤΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΓΡΑΙΚΥΛΟΙ, ΟΛΑ ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ, ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΝΤΙΑ Η ΑΛΗΘΕΙΑ, ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟΣ ΤΟΥ Ο ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ», κατονομάζονται ορισμένοι εξέχοντες «γραικύλοι», ενώ στο επόμενο φύλλο θα δημοσιευθούν και των υπολοίπων τα ονόματα.

Ο λαλίστατος κ. Παρασκευαΐδης, όσο η Ιερά Σύνοδος του επιτρέπει να διχάζει και να διασύρει την Εκκλησία στις τηλετριόδους, οφείλει να καταδικάσει τον Στόχο, τον Καψάλη και τους νεοφασίστες παρακρατικούς του που ανεθάρρησαν μετά την εκλογή του «Κεραυνού» και απειλούν, εν ονόματι του Αρχιεπισκόπου! Αν δεν το πράξει εντός των προσεχών ημερών, νομίζουμε ότι οφείλει η Ιερά Σύνοδος να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο καθαίρεσής του, εάν θέλει να διασώσει το κύρος της Εκκλησίας. Έχει άραγε συναίσθηση πού οδηγεί την Εκκλησία, τον κλήρο, και τους πιστούς η Αυτού Ταπεινότης; Άραγε η άβουλη/δίβουλη/παλίμβουλη κυβέρνηση θα επανεξετάσει το θέμα του χωρισμού της Εκκλησίας από το κράτος, θα ερωτήσει εμάς τους γραικύλους φορολογούμενους αν επιθυμούμε να σπίζουμε τον κ. Παρασκευαΐδη, τον Παντελεήμονα κ.ά. τέτοια κοσμήματα του ελληνοχριστιανισμού;

* Γραικύλος, Ανθέλλη, Φιλότουρκος κ.τ.ό.

Αναμνήσεις από τη ζωή του Παπαδιαμάντη

του Γιώργου Κοροπούλη

Προσπαθώντας να εντοπίσει καθ' όλη τη διάρκεια του 8ου αιώνας το Πάσχα, ο Βέδδας ο Αιδέσιμος παρασύρθηκε από μια παλίρροια άγχους στην οποία οφείλουμε ορισμένες λεπτές αστρονομικές παρατηρήσεις, προπά-ντων όμως την ύπαρξη παλαιοημερολογι-τών. Έντρομος πράγματι, λίγους αιώνες αργότερα, ο πειναλέος Ρογήρος Βάκων διέ-γνώσε την ακρίβεια των συμπερασμάτων του Βέδδα και εισηγήθηκε ουσιώδεις διορ-θώσεις στο Ιουλιανό ημερολόγιο, ώστε να μην λιμοκτονήσει από την ανεξέλεγκτη πα-ράταση της νηστείας κάποια χρονιά. Σχεδόν αμέσως, δηλαδή το 1924, οι διορθώσεις του υιοθετήθηκαν από την αυτοκέφαλη εκκλη-σία της Ελλάδος, η οποία βρήκε την ευκαι-ρία να συμπίσει με το βυζαντινό πρότυπό της και μετετράπη αμέσως σε δικέφαλη. Κά-τι λιγότερο, πράγματι, από το ήμισυ των ιε-ρέων και των πιστών, οι Γνήσιοι Ορθόδοξοι Χριστιανοί, όπως ονομάζονται έκτοτε, αρ-νήθηκαν να εορτάσουν, την επομένη της 12ης Ματίου, τον Ευαγγελισμό και να απαγγείλουν στα σχολεία τους ποιήματα. Προτίμησαν (κι από τη σκοπιά τους καλὰ έκαναν) να συνεορτάζουν με τα επουράνια, τα οποία από την εποχή της Εδέμ βλέπουν ανατολικά όπως όλα τα καλὰ διαμερίσματα, παρά με την Ευρώπη, με την οποία υπήρχε και κάποια πολύ πρόσφατη κόντρα σχετικά με το filioque και με ορισμένες παραβιάσεις του πρωτοκόλλου εκ μέρους των σταυροφό-ρων, όταν επισκέφθηκαν επίσημως την Πό-λη, το 1204.

Τα πρώτα χρόνια, οι Παλαιοημερολογίτες διώχθηκαν και λειτουργούσαν παράνομα, με αποτέλεσμα να θυμίζουν ακόμη και σή-μερα ορισμένες εκκλησίες τους γιάφκες. Στους τοίχους τους, άλλωστε, θα δει κανείς αναπόφευκτα την ίδια πάντα «φωτογρα-φία» απ' τον διωγμό: Ένας χωροφύλακας αντικρίζει το σημείο του σταυρού στον ου-ρανό, αποκηρύσσει τον Βολταίρο και τον Κοπερνίκο, τους οποίους μελετούσε ως τότε συστηματικά (ο Καντ δεν πρόλαβε να του αποκαλύψει όλη την Κριτική του καθαρού Λόγου γιατί έλιωσε η παγοκόλωνα και τελεί-ωσε το ρετινολάδο), και γίνεται Γνήσιος Ορθόδοξος Χριστιανός. Το θαύμα επηρέα-σε και την επίσημη εκκλησία (ένα είδος συλ-λογικού υπενωμιτοτάχτη), ως φαίνεται, γιατί

όλοι ηρέμισαν: άλλωστε οι Παλαιοημερο-λογίτες δεν είναι αιρετικοί, μολοντί –κι αυ-τό είναι το κρίσιμο– εκείνοι πιστεύουν το αντίθετο για τον υπόλοιπο κόσμο. Αναλυτές μαρξιστικής χροιάς, που φθείρονται προ-σπαθώντας ν' αποδείξουν ότι στο σπίτι του Εμπειρίκου λειτουργούσε κρεματόριο (εξ ου και ο τίτλος Υψικάμινος και να τ' αφήσει αυτά), θα βρουν αρκετή και πιο εύκολη δου-λεία αν καταπαστούν με τον ταξικό χάρτη των Γνησίων Ορθοδόξων Χριστιανών και την κατά τόπους πυκνότητά τους (Αρβανίτες και λοιποί παλαιοελλαδίτες, βασιλόφρονες σίγουρα και ως επί το πλείστον λαϊκά στρώ-ματα και κάποιοι παλαιοί έμποροι είχαν την πλειοψηφία αρχικά), αλλά και με τα κοινω-νικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα του πρώιμου εκείνου εκσυγχρονισμού, που διέ-σπασε την Εκκλησία δημιουργώντας όχι μιαν αίρεση αλλά τις προϋποθέσεις μιας πα-ράδοξης συνύπαρξης. Εκείνο που εμάς μας ενδιαφέρει εδώ είναι πως ο Χρόνος υπήρξε η αφορμή και η ουσία της διάσπασης και στο 'πεδίο του διαδραματίστηκαν όλα:

Οι Παλαιοημερολογίτες, πράγματι, μετε-τράπησαν σε ένα είδος «οικολογικού δρυ-μού» και ταυτοχρόνως εξακολούθησαν να λειτουργούν εντός κοινωνίας, με ενορίες, μοναστήρια, τάματα και θαύματα και σοβα-ρή κτηματική περιουσία (η οποία και θ' απο-τελέσει λίαν συντόμος το μύλον της έριδος): Διέσωσαν, κατ' αυτόν τον τρόπο, την αυθε-ντική εικόνα της εκκλησίας, την πραγματική της δράση και την αληθινή νοοτροπία της.

Διέσωσαν προπάντων στη μνήμη όλων μας τη ριζική, απόλυτη αδυναμία της Εκκλησίας να συλλάβει ίχνη του χρόνου στη ζωή των ανθρώπων αλλά από τη νηστεία (αν μιλάμε για το σώμα) και την ενοχή (αν μιλάμε στ' αλήθεια για το σώμα). Ο ίδιος ο χρόνος που κυλά είναι άλλωστε η πηγή απ' όπου ερρύει τα φαύλα, η πηγή που το δηλητηριασμένο νερό της το παγώνουν σε μια λαμπρή, γεμά-τη αντικατοπτρισμούς και φαντάσματα ει-κόνα οι ορθόδοξες τελετές. Απ' αυτήν την άποψη, δεν μου φαίνεται καθόλου παράδο-ξο που τό φασίζον life style του νέου Αρχιε-πισκόπου (των νεοημερολογιτών μόνο, για να εξηγούμεθα) προϋποθέτει μια παλιά του διατριβή με θέμα «το πρόβλημα του Παλαι-οημερολογισμού»: εκείνο που απωθήθη-κε, για να προκύψει η βαριά νεύρωση δημο-σίων σχέσεων που τον διακατέχει, εκείνο που καλούνται τα in σταυρουδάκια να απωθή-σουν και πάλι από τη συλλογική εμπειρία, σκηνοθετώντας ως ελκυστική εκκοσμίκευση την εισβολή μιας άχρονης σκέψης (δηλαδή ενός οξύμωρου) στον καθ' ημέραν βίο, οι Παλαιοημερολογίτες το διέσωσαν στην πλή-ρη και καθαρή του μορφή. Διέσωσαν τις τε-χνικές της απολίθωσης, στις οποίες η Ορθο-δοξία οφείλει τις μεγάλες στιγμές της, και την τέχνη του μαζοχισμού, που έγκειται στο να στρέφεις και το άλλο μάγουλο συντρίβο-ντας με τη βία σου τον άλλον: διέσωσαν την υποκρισία ως θεμέλιο κοινωνικής συμπερι-φοράς, αφού η ζωή συλλαμβάνεται ως φρι-κτική, σκανδαλώδης εναντίωση στην καταστο-λή της και, για να επιτραπεί, πρέπει πρώτα να ηττηθεί κατά κράτος από μιαν απειλητική Αλήθεια κι έπειτα να αθωωθεί εγκλωβισμέ-νη σε μιαν αυστηρή σύμβαση που υποτίθεται πως απορρέει από την προσήλωση σ' αυτήν την Αλήθεια: διέσωσαν ταυτοχρόνως τον τρόπο να μορφοποιούνται όλ' αυτά σε κάτι όμορφο, τελετουργικό, και λίγο παράνομο – αξιοποίησαν δηλαδή τη μετατροπή τους σε μειονότητα πολύ πριν η επίσημη εκκλησία ξαναβρεί κι αυτή τη «μειονοτική» (και απο-λύτως ψευδή στην περίπτωση της) γλώσσα χάρη στην οποία η Ορθοδοξία εξασφάλιζε ανέκαθεν τους θριάμβους της. Διέσωσαν, τέλος, το εγγενές στην Εκκλησία αντιδιαφω-τιστικό μένος και τα πολιτικά συμπαρομαρ-τούντα του. Η «Ζωή», ο «Σωτήρας» άφησαν επί δεκαετίες ένα προτεσταντικό αεράκι να

σκορπίζει εθνικοπατριωτικά φυλλάδια και πλειοδότησαν σε υστερία, χαρίζοντάς μας την αρχετυπική μορφή του διανοούμενου στο πρόσωπο του Λευτέρη Ξεφτέρη· ο νυν Αρχιεπίσκοπος (των νεοημερολογιτών μόνο) διετάρaxε, μιαν ημέρα στο Πήλιο, το ρεμβασμό μου του δεκαπενταυγούστου με χιλιάδες μεγάφωνα τα οποία μεγαλοποιούσαν την απορία του σχετικά με το γιατί χάζεται ο κόσμος και χαμογελά (πατέρα)· όμως οι Γνήσιοι Ορθόδοξοι Χριστιανοί σε σχέση με την επίσημη εκκλησία και τις παρεκκλησιαστικές οργανώσεις είναι ό,τι η τύψη σε σχέση με την ποιινή.

Εντούτοις, τα σταυρουδάκια του Αρχιεπισκόπου (των νεοημερολογιτών) δεν θα είχαν την εμβέλεια λείξερ, αν εκείνο που απωθούν δεν είχε βρει την οδό απ' όπου εδώ και καιρό ξαναβγαίνει εξωραϊσμένο, καθαριμένο και διήθεν αφοπλισμένο στην επιφάνεια. Ένας ονειρικός μηχανισμός, όπως ακριβώς τον περιέγραψε ο Φρόντ στον άλλους Εβραίους την ώρα που σταυρώναν τον Χριστό οι τρισκατάρτοι, πυροδοτείται κάθε φορά που οι νεοορθόδοξοι ρίχνουν σε συλλογικό ύπνο την κοινωνία και της κάνουν υποπαιδεία με ποιητικό κιτς. Ο ονειρικός αυτός μηχανισμός πρέπει να υφίσταται ακριβώς στην κοινωνία κι όχι στον ύπνο καθενός, υποχρεωτικά λοιπόν απομεινύεται την καθαριστική δράση της τέχνης, απ' την οποία όμως με την ίδια χειρονομία αφαιρεί το χιούμορ και την ποιότητα: ήταν λογικό, προκειμένου να υποστηρίξει μιαν υπό όρους εκκοσμίκευση (δηλαδή τη διάχυση μιας αόρατης μαυρίλας στον αέρα), προκειμένου να περάσει και να αθωώσει τον σκληρό πυρήνα του, να αντλήσει από τα εδάφη της λογοτεχνίας τους αγίους του. Ο Παπαδιαμάντης (και όχι ο Παπουλάκης, ως όφειλε), που αρχικά μεταμφιεστήκε σε τρυγόνι με αποτέλεσμα να μην μπορεί να τον

εντοπίσει η μητέρα του κι έπειτα σε κοσμοκαλόγερο με αποτέλεσμα να τον εντοπίσουν όλοι οι άλλοι, προσέφερε το τέλει υπόδειγμα, υπό την προϋπόθεση ότι θα παρακαμφθεί επιδέξια η λογοτεχνία του την ώρα που υποτίθεται πως μιλάμε δι' αυτής αν όχι γι' αυτήν. Το πρόσφατο βιβλίο του Παπαγιώργη, όπου το ταλέντο του φίλου μου του Κωστή μπαίνει στην τροχιά που διέγραφε άλλοτε το μελανοδοχείο του Λούθηρου και βρίσκει τον μισόκαλο δαίμονα και τους διαφωτιστές υπηρέτες του στο δοξαπατρί, εκτελεί αυτήν την παράκαμψη – κι επειδή ο Παπαγιώργης δεν είναι καθόλου κιτς, αλλά γράφοντας όμορφα και πειστικά μετατοπίζει τη λογοτεχνία στη θέση του τέλειου άλλοθι, τη μετατρέπει δηλαδή σε εκδραμάτιση της ιδεολογίας (και ποιας ιδεολογίας!), πετυχαίνει την παράκαμψη καλύτερα απ' ό,τι οι παραδοσιακοί νεοορθόδοξοι. Ταυτοχρόνως επιβεβαιώνει σε πενήντα όλες κι όλες σελίδες το επιχείρημά μου: Ο Παπαδιαμάντης, βέβαια, μείον τη λογοτεχνική του ισχύ, είναι πρότυπο Χριστιανού ακριβώς γιατί είναι ένα πρωθύστερο μοντέλο Παλαιοημερολογίτη – γεγονός ανταποδεδεικτο για όποιον ξέρει αρκετούς Παλαιοημερολογίτες και αρκετά λατινικά ώστε να διαβάσει τον τόμο της υποδειγματικής έκδοσης του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου, όπου περιέχονται τα άρθρα του Αδαμαντίου Αδαμαντίου (έτσι, ανθρώπινα, πολύ ανθρώπινα, δίχως τη «λογοτεχνική» υπογραφή) για την εκκλησία.

Είτε απ' την όψη της γκλάμορους ορθοδοξίας του δημοσιολόγου Χριστόδουλου είτε απ' την όψη της γλυκερής και άπατης στην πνευματικότητα της χαρμολύπης των νεοορθόδοξων, το ίδιο σκληρό νόμισμα κερδίζει: το νόμισμα της πλήρους απώθησης μιας μαύρης, απωθητικής πραγματικότητας. Κι όμως ο Παπαδιαμάντης, όπου κάθε απώθηση βρί-

σκει την απόλυτο τιμή της, είναι ταυτοχρόνως και η αχίλλειος πτέρνα, το σημείο όπου μπορεί να μπλοκάρει ο μηχανισμός. Η λογοτεχνία παρακάμπεται κυρίως γιατί έχει αυτό το προνόμιο: μας ξαναβάζει στον πλήρη χρόνο κι επιπλέον μας επιτρέπει να έχουμε αναμνήσεις απ' τη ζωή ενός άλλου, ακόμη κι αν δεν τις ανακαλούμε ποτέ. Κι αφού όλοι διαβάσαμε Παπαδιαμάντη κάποια στιγμή, ο μόνος τρόπος να επαναφορτίσουμε τη μνήμη μας είναι να ανασύρουμε τις δικές του αναμνήσεις από το υπέδαφος εκείνο όπου, κομικές και αφορητές, καθιλώθηκαν ακτινοβολώντας στα γραπτά του αλλά, οι ίδιες, ανείπωτες παντοτινά.

Ξεκίνησα να καταγράψω αυτές τις αναμνήσεις καθενός απ' τη ζωή του Παπαδιαμάντη, τις αναμνήσεις που αναπόφευκτα έχουμε αν και δεν το θυμόμαστε ποτέ· τις αναμνήσεις που θα έπαιναν να καίνε αν γράφαμε τη λογοτεχνία του Παπαδιαμάντη, με την οποία ο ίδιος διαπέρασε έναν κόσμο στενό σαν το μάτι βελόνας, ενοχικό – και θα διαγράφονταν οριστικά αν ξεχνούσαμε πως ευκολότερόν εστι κάμηλον διά τριμαλιάς ραφίδος εισελθείν παρά να πετύχουμε το ύψος του συγγραφέα, αντιγράφοντας σε εθνική κλίμακα τον αγέλαστο αντιδιαφωτισμό και τις υστερικές κουτοπονηριές του κοσμοκαλόγερου· τις αναμνήσεις που ζωντανεύουν όταν, σαν τον τυφλό του Ευαγγελίου, αναβλέψουμε τόσο μόνο όσο χρειάζεται για να βλέπουμε τους ανθρώπους ως δέντρα περιπατούντας. Μου φαίνεται διαφωτιστικό να δημοσιεύσω εδώ ένα δείγμα τους, αντί άλλης συνεισφοράς στην έρευνα του περιοδικού. Άλλωστε, ου καίουσιν λύχνον και τιθέασιν αυτόν υπό τον μόδιον – πράγμα που ισχύει για όλα τα φωτιστικά εκτός από τη μίτρα του μακαριωπάτου Χριστόδουλου: αυτή έχει ιδιότητες τηλεοπτικής λυχνίας.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Την Κυριακή της Ορθοδοξίας, οι Παλαιοημερολογίτες την εόρταζαν με ιδιαίτερη λαμπρότητα: Συνοψίζοντάς τη, πριν μπούμε στην εκκλησία, ο παππούς μου σκούπιζε μ' ένα πανάκι τα σκαρπίνια του. Φορούσα το καινούργιο μου ρολόι, που –μόλις έμπαινα– πήγαινε πίσω δεκατρείς μέρες και κάτι αιώνες ακριβώς. Ένας τραυλός ιεροκήρυκας (το κήρυγμα ήταν έκτακτο, σήμαινε πάντα γιορτή και συνήθως την παρουσία του Αρχιεπισκόπου) κροτάλιζε σαν μυδράλιο από άμβωνος κατά των πάσης φύ-

σεως αιρετικών, οι οποίοι εντοπιζόνταν οπουδήποτε στο χωρόχρονο· για το εκκλησίασμα, τα σπλάχνα του Άρειου είχαν εκκενωθεί μόλις χθες και ο οικουμενιστής Αθηναγόρας συγχεόταν με τους ενωτικούς της συνόδου της Φλωρεντίας. Ο αυτοκράτωρ Θεόφιλος, μπλερδεμένος σε κάποια ιστορία με μήλα, αναφερόταν σ' αυτό το παραλήρημα συχνά – και μια καλόγρια ακούγοντας τ' όνομά του κοπανούσε στο στασίδι το κεφάλι της και θρηνούσε: «Αχ, οι Αγαρηνοί!». Έπεφτε προς στιγμήν ο πανικός που θα επικράτησε όταν πάρθη-

κεν η Πόλη. Έπειτα πάλι νικούσαν οι πιστοί και αλάλαζαν προελαύνοντας, ρινοτέμνοντας, σφάζοντας (νοερώς, εννοείται) αντί των εθνικών τον νεωκόρο που αποψίλωνε τα μανουάλια: «Άσε Να Λιώσουν Πρώτα, Χριστιανέ μου», ούρλιαζαν γύρω του και δεν ήξερες αν εννοούν τα μόλις αναμμένα κεριά ή τις ψυχές των αιρετικών στην Κόλαση. Ο νεωκόρος έσπρωχνε τότε με τον κηροστάτη τον πολυέλαιο, που σάλευε πάνω απ' τα κεφάλια μας σαν να κλονιζόταν το στερέωμα, κι οι εικόνες αναστηλώνονταν μέσα σ' ένα καλειδοσκοπικό

παρόν... Πλησίαζε η κορύφωση αυτής της εικονικής σύρραξης: οι αρές κατά των άλλοτε εικονομάχων. Τα ονόματα ανθρώπων που έγιναν σκόνη πριν από μια χιλιετία διαβάζονταν ένα-ένα κι ο αναγνώστης διέκοπτε τακτικά τον κατάλογο για να υποδείξει στο χριστεπώνυμο πλήρωμα: «Ανάθεμα τρεις». Έξαλλες οι γριές, με τα μαντίλια να ανεμίζουν σαν να ξεσήκωνε ο φαιός απ' τη σπηλιά ένα σμάρι νυχτερίδες, τσίριζαν εν χορώ: «Ανάθεμα, ανάθεμα, ανάθεμα»...

Στο μάτι του κυκλώνα (ο τα πανθ' ορά), ο Δεσπότης και Αρχιερέας ημών ντυνόταν στα χρυσά λες και τον είχε αγγίξει ο Μίδας, όμως οι νοερές προσευχές του να παγώσει για πάντα εκεί σαν τις αναστηλωμένες εικόνες και να νηστεύει ώσπου να κουφαιθεί δεν εισακούονταν. Ριψοκινδυνεύοντας έβγαине με το δικέριο και το τρικέριο, ευαίσθητος και στ' αλήθεια λεπτός («Θού Κύριε! Ντιγκιντάν, κυρ-αστυνόμε» μουρμούριζαν οι πιστοί) και ψαλμωδούσε «Κύριε, Κύριε, επίβλεψον εξ ουρανού και ίδε και επίσκεψον την άμπελον ταύτην», ενώ η άμπελος μετατρέποταν σε πατητήρι καθώς ήγγιζε η ώρα της μετάληψης. Οι ίδιες γριές που είχαν λιθοβολήσει τους αρνησίσθητους συγκρούονταν τώρα μεταξύ τους για το ποια θα κοινωνήσει πρώτη, κι ο ιερέας, βλέποντας με αισθήματα Μάκβεθ να κινείται καταπάνω του ένα δάσος από μαγκούρες, ξελαρυγγιαζόταν και ιδρώνει: «Πρώτα οι άνδρες, πρώτα οι άνδρες, ευλογημένες». Οι εκκρεμείς λογαριασμοί λύνονταν γύρω από τον άρτο: τα όπλα του Πατρόκλου των πιστών, εφόσον δεν υπάρχουν κόλυβα. Πάνω απ' τα κεφάλια μας κυμάτιζε ο δικέφαλος αετός και οι νεκροί μιλούσαν απ' τα ερεβή με κεφαλαία βυζαντινά: ΣΤΗΚΕΤΕ ΚΑΙ ΚΡΑΤΕΙΤΕ ΤΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ.

Μετά την απόλυση, μαζευτόμασταν για καφέ στην τράπεζα, που απέπνεε οσμήν ευωδίας σωματικής όπως οι διάδρομοι των νοσοκομείων. Η λειτουργία στο ναό ανήκε σ' όλον το λαό, ενώ εδώ εισχωρούσαν μόνον οι σκληροπυρηνικοί ορθόδοξοι – όσοι δηλαδή διάβαζαν τη Φωνή της Ορθοδοξίας πιο συχνά απ' ό,τι την Ακρόπολη κι έλεγαν «ευλογείτε» όχι μόνο για να πιούν νερό αλλά κι όταν σηκώνονταν να πάνε για κατούρημα. «Κύματι θαλάσσης» σιγώφελνε (διά συνειρμού) ο ιερεύς, επιβλητικός στο μέσον με την κοτσίδα, την πλεχτή ζακέτα, τη δύσπνοια λόγω πάχους και τις παντόφλες του. Ο καφές ήταν πετιμέζι για να χρησιμεύσει ως αντίδοτο στις ύβρεις κατά των καينوδόξων, στα κουτσομπολιά,

τις μικροκακίες, τα καρφώματα: ένα μινύρισμα ορνέων πεινασμένων διαχεόταν στην ατμόσφαιρα: κανένας δεν κοίταζε κανέναν, γιατί όλοι είχαν κατατομηθεί επί Διοκλητιανού – όμως οι πάμπολλες γυναίκες, νέες και γριές, κατηύθυναν προς τον όγκο του πνευματικού ποιμένου τους τα βέλη ενός τυφλού ερωτισμού υπό μορφήν αποριών επιπέδου Summa Theologica: Έδωσα, πάτερ, λίγο γάλα (σταυροκόπημα) στον μικρό γιατί ψηνόταν στον πυρετό (σταυροκόπημα), συγχωρείται ή δεν θα μπορεί να κοινωνήσει, Θέ μου φύλαγε (σταυροκόπημα τρεις); «Για να διακόψεις τη νηστεία πρέπει να καίγεται το κρεβάτι σου απ' τις τέσσερις γωνιές και να μην μπορείς να σηκωθείς, Χριστιανή», απαντούσε ο πάτερ, αφήνοντας σε εκκρεμότητα το ουσιώδες: έπρεπε ή όχι να βάλουν φωτιά στον μικρό για να 'ναι σίγουρες; Ένας-δυο κοστουμαρισμένοι γέροντες, ευθυτενείς σαν φέρετρα στρατιωτικών ακουμπισμένα όρθια, ξεσκεπάζονταν τότε απ' τη σημαία για να φανεί ένας πλούτος ιδεών σχετικά με το ότι ασθενής και οδοιπόρος αμαρτίαν ουκ έχει την περισσότερη ώρα όμως κοιτούσαν, βουβοί και έντρομοι, στους σφιχτούς κότσους των γυναικών μιαν αλληγορία του οικογενειακού βίου. Επιβεβαιώνοντας τους χειρότερους φόβους τους, οι (ίδιες πάντα) γριές ψιθύριζαν συχνά πυκνά: «Κεφάλι προσηκνυμένο σπαθί δεν φοβάται» έπειτα πυρπολούσαν νοερώς τον μικρό, για να γίνει σαν τον Άγιο Γιάννη τον Ρώσο που του μετρούσαν οι πιστοί το μπόι με σπάγγο κι ο σπάγγος θαυματουργούσε αντί του ξεροψημένου Αγίου (ενώ δεν πετά αντί του χαρταετού) – και ξανάπιαναν την καλούμπα που τις συνέδεε με τα επουράνια: κομποσκοίνι με 999 κόμπους, απ' τ' Αγιονόρος.

Την Πεντηκοστή, χάρη σε μιαν εκκένωση θείου πνεύματος, οι απόστολοι επλήγησαν από τέτοιες κοινοτοπίες ώστε αχρήστευσαν τους μεταφρασεολόγους διαμιάς: αποβλακώθηκαν σε όλες τις γλώσσες ταυτόχρονα. Κι όμως ένα είδος Χάιντεγκερ (όσον αφορά το μουστακάκι και τις πολιτικές πεποιθήσεις τουλάχιστον) διεφύλασσε, στον μέλανα δρυμό όπου ριχνόμουν τις Κυριακές, τη σπίθα της νόησης που πήγε να σβήσει ο Κοραΐς και διέσωσαν οι κολυβάδες: Ο ψάλτης αυτός (βοηθός αριστερού ψάλτη, για την ακρίβεια), ένας άνθρωπος που εμφανώς θεωρούσε την τρίτη διάσταση, στην οποία άθελά του συμμετείχε, παγίδα του μισόκαλου δαίμονος και από ταπεινοφροσύνη έτεινε να ισοπεδωθεί, υψωνόταν για λίγο από το χαλί της τράπε-

ζας πλάι μου, υλοποιόταν με κίνδυνο να αμαρτήσει, και με άγγιζε προστατευτικά: Είχε ακούσει πως διάβαζα βιβλία (έγκλημα φριχτότερο κι απ' το ν' αρτυθείς στο γένεθλιον του Προδρόμου, οπότε απλώς παθαίνεις τεταρταίο και τρέμεις στους αιώνες των αιώνων, αμήν), είχε μάθει πως κινδύνευα από τις πλεκτάνες των αθέων κι ανακαλούσε τον εαυτό του από την ανυπαρξία για να μου προσφερθεί ως ζωντανό (τρόπος του λέγειν) παράδειγμα. Κι αυτόν τον είχαν πειράσει, παιδί μου, αμφιβολίες στα νιάτα του: «Καθόμουν και σκεφτόμουν», αναδρομικά έντρομος, «πώς ο κόρακας έφερε το τυρί στον Προφήτη Ηλία; Πού το βρήκε;» Έλα ντε! Ο Προφήτης Ηλίας ανεχώρησε για τους ουρανούς σε πύρινο άρμα, μολονότι –δυστυχώς– με τα εσώρουχα· ο Άγιος Ελισσαίος, που του απέσπασε τη μηλωτή, την άφησε να πέφτει αργά επάνω του ώσπου μεταμορφώθηκε στο σκοτεινό εκκλησάκι εκείνο όπου ο Παπαδιαμάντης κι ο Μωραϊτίδης έψελναν αντικριστά σαν νά 'χε ραγίσει ο καθρέφτης: όλοι βολεύτηκαν και μόνον ο δικός μου ψάλτης πεταγόταν στον ύπνο του: Ο Αθανάσιος Πάριος, ο Παπουλάκης, ο πατήρ Αδαμάντιος γυρνούσαν στο νου του ντυμένοι στα μαύρα, ένα τσίρκο αντίστροφο του φελλινικού να φυγοκεντρίζει το γάλα της μητρος την οποία δεν κι αλλάως ο Σάββας ο Ηγιασμένος δεν θήλαζε Τετάρτες και Παρασκευές γιατί νήστευε: μια αγελάδα που γελά (έμβλημα του διαβόλου, αναμφιβόλως) πηγαينهρχόταν στους χειρότερους εφιάλτες του ευλαβούς πιστού: ο ήλιος, στρογγυλός σαν τυρί, υπήρχε κίνδυνος να κυλήσει γύρω από τη γη και να χαθούν οι ψυχές – όμως ο Ιησούς του Ναυή καθήλωνε τη λάμψη του κατά Γαβαών κι ο δυστυχισμένος ο ψάλτης σωζόταν παρατρίχα. «Δόξα σοι ο Θεός» αναστέναζε κι έσβηνε πάλι, παραδομένος στα αινίγματα της ουράνιας τυροκομίας αμαχητί.

Α, ναι! Το Πνεύμα το Άγιον έγινε περιστέρι επειδή το Πηδάλιον απαγορεύει να τρώμε «πνικτά». Ήταν η μόνη του ελπίδα να μην στραγγαλιστεί από τους πιστούς, ακόμη κι έτσι όμως έζησε με το φόβο. Στις εικόνες το βλέπουμε να τηρεί απόσταση ασφαλείας πάνω απ' το ποτάμι όπου, χωνεύοντας ακρίδες και μέλι άγριο, κάποιος ντυμένος με προβιές πετάει στον κόσμο νερά και ετοιμάζεται να φάει το κεφάλι του.

(Περισσότερες αναμνήσεις στο επόμενο τεύχος: του Κυρίου δεηθώμεν λοιπόν.)

Ο οικονομικός εκσυγχρονισμός εναντίον του πολιτικού εκσυγχρονισμού

του Κώστα Τσαλόγλου

Τα προβλήματα που δημιουργεί η ικανοποίηση των απαιτήσεων για συμμετοχή στην ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση κυριαρχούν με τόση ένταση στον καθημερινό κοινωνικό βίο, ώστε να περνούν σχεδόν απαρατήρητες οι αλλαγές, εξίσου σημαντικές, που συντελούνται σε άλλα πεδία της εθνικής ζωής, χωρίς να χρειάζεται η κυβερνητική παρέμβαση.

Η δυσκολία προσαρμογής του ενεργού πληθυσμού της χώρας σε μορφές παραγωγικών σχέσεων που δεν ταιριάζουν με το κληροδοτημένο πλαίσιο διευκολύνσεων και ευθύνης, εξηγούν κατά ένα ποσοστό τις περί ου ο λόγος αλλαγές. Κατά το υπόλοιπο «ενοχοποιούνται» οι εισαγόμενες από το διεθνές περιβάλλον εξελίξεις, δημιουργώντας αποθαρρυντικό ψυχολογικό κλίμα για τις ευχέρειες εξουδετέρωσης των οικονομικών συνεπειών τους, επειδή, στο εσωτερικό, δεν προσφέρονται εναλλακτικές λύσεις.

Η απώλεια κρίσιμων πρωτοβουλιών του εθνικού κράτους υπέρ των οργάνων της Κοινότητας διαμορφώνει και τα χαρακτηριστικά των πολιτικών δυνάμεων του τόπου.

Πολιτικές παρατάξεις, συγκροτημένες ανάλογα με οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα, ή με ιδεολογικές και συναισθηματικές παρορμήσεις, δεν λειτουργούν πλέον. Στους άλλοτε κομματικούς εκφραστές αυτών των παρατάξεων ως μόνη ειδοποιός διαφορά, μεταξύ τους, που τους απέμενε, θα έπρεπε να είναι η επάρκεια σχεδιασμού και εφαρμογής των προσηγορότερων λύσεων στην υποχρέωση άμβλυνσης των αρνητικών συνεπειών από την ιδιότητα του κράτους-μέλους της «Ευρώπης», ώστε να αντλούνται τα περισσότερα δυνατά οφέλη. Τη στέρηθηκαν και αυτήν.

Η αντιπαράθεση προγραμματικών πλεονεκτημάτων, στην προσπάθεια προσέγγισης του παραπάνω στόχου, δεν είναι δυνατό να δράσει ως αποφασιστικός παράγοντας στις εκλογικές επιλογές των ψηφοφόρων. Αφού, ποτέ δεν ενημερώθηκαν οι

Κι όμως. Παρ' όλα τα προβλήματα του κ. Σημίτη, περισσότερο απειλείται με συρρίκνωση η αξιωματική αντιπολίτευση του κ. Καραμανλή.

πολίτες για τα «καινά δαιμόνια» που θα συνοδεύουν την εισβολή του διεθνιστικού περιβάλλοντος, σε όλη την έκταση των εθνικών δραστηριοτήτων. Δεν είχαν, άρα, στη διάθεσή τους και τις απαραίτητες διευκρινίσεις σχετικά με την προσφορότερη διαχειριστική πρακτική, προκειμένου να την προωθήσουν, με την ψήφο τους, ως το επίπεδο κυβερνητικής πολιτικής. Τώρα, την ενημερωτική αυτή παράλειψη –ή αδυναμία– προσπαθούν, όλοι, να την καλύψουν με κενούς περιεχομένου αφορισμούς και με ρητορείες περί κοινωνικών ευαισθησιών. Των οποίων, είναι παντελώς στερημένοι οι αντίπαλοι!

Οι –καθολικές σχεδόν– εντυπώσεις για την σημασία της ένταξής μας στην ενοποιημένη Ευρώπη, πέρασαν, στην αρχή, από την αίσθηση του επικρεμάμενου κινδύνου, χάρις στις, απροκάλυπτης εχθρότητας,

συνθηματολογίες του ΠΑΣΟΚ και της κομμουνιστικής αριστεράς. Η υπερβολική ευφορία από τα απρόσμενα υψηλά εισοδήματα των καλλιεργητών και τις ενισχύσεις άλλων δραστηριοτήτων, με εισπράξεις από τα Κοινοτικά Ταμεία, διαδέχτηκε την πρώτη αντίδραση. Κάνοντας πολλούς να πιστεύουν πως ήρθε, επιτέλους, η ώρα να... εξοφλήσουν οι Ευρωπαίοι το χρέος τους για τον κλασικό πολιτισμικό θησαυρό που τους μεταδώσαμε! Ζούμε, ήδη, την τρίτη φάση των αντιδράσεων. Είναι η φάση των θορυβωδών αντιρρήσεων στην πρόκληση εγκατάλειψης εισοδηματικών και θεσμικών κεκτημένων, επειδή μόνον έτσι θα ευτυχίσουμε να γίνουμε και εμείς μέλη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Η ΟΝΕ ΡΥΘΜΙΖΕΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΧΑΡΤΗ

Σε κάθε φάση των λαϊκών εντυπώσεων για τα υπέρ ή τα εναντίον της ένταξής μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μετεκινείται η εκλογική πλειοψηφία προς την κατεύθυνση του ενός ή του άλλου από τους δύο μεγαλύτερους κομματικούς διεκδικητές της εξουσίας. Το φαινόμενο δεν προϊδεάζει πως θα επαναληφθεί. Και τα δύο μεγαλύτερα κόμματα βλέπουν την επιρροή τους να συρρικνώνεται υπέρ των μικρότερων κομμάτων, περιλαμβανομένου και του ΚΚΕ. Οι προτιμήσεις, ωστόσο, που εκδηλώνονται υπέρ των στερημένων κάθε πιθανότητας να κυβερνήσουν μικρών κομμάτων, μία μόνον εξήγηση έχουν: Την άσκηση πίεσης προς τους δύο «μεγάλους» με την πρόγερση του πολιτικού κόστους που συνεπάγεται η επιμονή τους σε ανεπιθύμητους «εκσυγχρονισμούς». Ο χονδρο-

ειδής αρχικός διαφορισμός, υπέρ ή κατά της Ε.Ε., δεν λειτουργεί πλέον. Αυτό που λειτουργεί είναι η κοινή πεποίθηση ότι τα σκληρά μέτρα για όλες τις κατηγορίες των εισοδηματικά ασθενέστερων πολιτών θεωρούνται μονόδρομος και για τα δύο κόμματα. Από εκεί ξεκινάει και το κυβερνητικό τους μέλλον.

Η δυσμενής αυτή εξέλιξη των πολιτικών σχέσεων ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. με το εκλογικό σώμα, όσο και αν φανεί περίεργο, πλήττει λιγότερο το ΠΑΣΟΚ από όσο το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Και το πλήττει λιγότερο γιατί το κυβερνών κόμμα, με το... ευλύγιστο ιδεολογικά παρελθόν του, και με τη φιλόδοξη εσωτερική του αντιπολίτευση, εκτιμάται ως περισσότερο ευάλωτο στις κοινωνικές πιέσεις, από όσο η Ν. Δημοκρατία. Η οποία, δεν είναι σε θέση να αντιπαρατάξει, στις ανεπιθύμητες για τους εργαζόμενους επιλογές οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης, τίποτε άλλο εκτός από την «ακλόνητη» απόφασή της να προχωρήσει σε όλες τις ενδεδειγμένες εκσυγχρονιστικές αποκρατικοποιήσεις και εξυγιάνσεις, προκειμένου να ευοδωθεί η ισότιμη συμμετοχή μας στην ΟΝΕ. Όλα αυτά, σε απλούς λόγους, διαμηνύουν στους «θιγόμενους» ότι αν η Ν.Δ. καταλάβει την εξουσία, οι πιθανότητες διαφύλαξης του «δημοσιούπαλληλικού κεκτημένου» διαγράφεται οριστικά.

Δεν είναι άμοιρο σημασίας το γεγονός ότι σε όλο αυτό το διάστημα των ισχυρών εντάσεων από την επιθετική, αλλά, ταυτόχρονα και αποτυχημένη, οικονομική πολιτική, η αντιπολίτευση δεν θέτει θέμα εκλογών για να φύγει από την εξουσία το κυβερνών κλάσμα του ΠΑΣΟΚ, και αναλάβει τις κρίσιμες κυβερνητικές ευθύνες, η καλύτερα προετοιμασμένη, υποτίθεται, για εφαρμογή αποτελεσματικών λύσεων, Ν. Δημοκρατία. Τι σιωπή για εκλογική αναμέτρηση συμπληρώνει, ως αποδεικτικό της δυσχερούς θέσης της, η επιμονή της ηγεσίας της Ν.Δ. να καταγγέλλει την κυβέρνηση για οικονομικά σκάνδαλα. Τα οποία, όμως, δεν μπορεί να αποδείξει, αποδυναμωμένη, έτσι, ακόμα περισσότερο απέναντί του κ. Σημίτη.

Όπως εξελίσσονται τα πράγματα, και με παρατεινόμενη την άσκηση της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ, το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης φοβάται ότι θα επαναληφθεί, εις βάρος του αυτή τη φορά, προηγούμενο της πολιτικής απαξίωσης του παλαιού Κέντρου και της τελικής εξαφάνισής του, επειδή δεν μπορούσε να αρθρώσει πειστικό λόγο διάφορο από αυτόν της μό-

νιμα αγκιστρωμένης στην εξουσία Δεξιάς. Το απειλητικό αυτό ενδεχόμενο, σύμφωνα με όσα τους τελευταίους μήνες διαδραματίζονται, η ηγεσία της Ν.Δ. ελπίζει πως θα το αποτρέψει με διεύρυνση της κομματικής της επιρροής προς τα δεξιά της, προς την ανατροφοδοτούμενη από τις συγκυριακές εξελίξεις μερίδα των εθνικιστών.

Η ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ

Είναι αλήθεια ότι η αυξανόμενη παρεμβατική ισχύς των εξω-ελληνικών, των Κοινοτικών κέντρων και σε πεδία που άπτονται συναισθηματικών ή θρησκευτικών προκαταλήψεων, μαζί με τη δυσφορία από τις οικονομικές εξελίξεις, έχουν αναξωπυρώσει αισθήματα εθνικισμού, ιστορικά ξεπερασμένων και, δυστυχώς, εθνικά ασύμφορου περιεχομένου. Η εθνική συσπείρωση, στην πραγματικότητα του αδυσώπητου διεθνούς εμπορικού ανταγωνισμού και της κερδοσκοπικής υστερίας του μεγαλύτερου ποσοστού της αποταμίευσης του αναπτυγμένου κόσμου, αποτελεί αδιαμφισβήτητη προτεραιότητα στην προσπάθεια επιβίωσης των πλουτο-παραγωγικά καθυστερημένων κοινωνιών, και διαφύλαξης της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Εθνικιστικά κηρύγματα, αντίθετα, που εμποδίζουν την επισήμανση και αξιοποίηση από το Έθνος των θετικότερων στοιχείων των εξελίξεων, δυναμιτίζοντας, παράλληλα, και τις γέφυρες επικοινωνίας προς κάθε κατεύθυνση που προσφέρεται για ειρηνική συνεργασία, αντιπαρατείνονται ευθέως τα συμφέροντα του ελληνικού λαού.

Αν, λοιπόν, μετά την αποτυχία του υπαρκτού σοσιαλισμού, και την αναγκαστική απίσχναση του κράτους-πρόνοιας, η αναζήτηση εναλλακτικής λύσης, από τα αρνητικά σύνδρομα της χρηματιστικής παντοδυναμίας, στην εθνικο-θρησκευτική απομόνωση, εκτιμάται ως μοναδικό μέσο αυτοπροστασίας πολιτικών σχηματισμών που κινδυνεύουν με περιθωριοποίηση, αυτό σημαίνει ότι ο πολιτικο-κοινωνικός μας βίος κατολισθαίνει προς τη χωρεία των πολιτισμικά υπανάπτυκτων κοινωνιών, και όχι, απλώς, των οικονομικά καθυστερημένων.

Οι παράλληλες, με όσες συντελούνται στο πεδίο της οικονομίας, αλλαγές στο πολιτικό και το κοινωνικό πεδίο αποδείχνονται τόσο σημαντικές ώστε να αξιώνουν την άμεση κινητοποίηση των ανθεκτικότερων δυνάμεων του τόπου. Ο οικονομικός εκσυγχρονισμός δεν πρέπει να λειτουργήσει ως παράγοντας ματαίωσης του πολιτικού εκσυγχρονισμού.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ τροχαλία

Γριβαίων 5 - 106 80 Αθήνα
Τηλ. 36.46.426 - Fax: 36.21.932

'Εντουαρντ Έβερετ ΣΕΛΙΔΕΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

1819, Κέρκυρα - Ιωάννινα - Μετέωρα -
Τύρναβος - Δελφοί - Αθήνα - Καλάβρυτα
- Κωνσταντινούπολη - Βουκουρέστι.

Εισαγωγή - Μετάφραση - Σχόλια:

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Επιμέλεια & Σχόλια εικονογράφησης:

ΣΤΑΘΗΣ ΦΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

238 σελ., 14 x 21 cm, 27 εικ., 3.800 δρχ.

Με καθυστέρηση εκατόν εβδομήντα πέντε χρόνων εκδίδεται το αθημαίο ημερολόγιο του Έντουαρντ Έβερετ, μια σημαντική μαρτυρία για την Ελλάδα του 1819 και τον φιλελληνισμό.

Στον Έβερετ ανήκει η τιμή ότι είναι ο πρώτος γνωστός Αμερικανός που συνδυάζει το λόγο ενδιαφέρον για την αρχαιότητα και σύγχρονως διέθετε εκείνη την παιδεία που τον κατηύθυνε στη μελέτη της μεσαιωνικής και νεότερης Ελλάδας: συναναστράφηκε Έλληνες κατά τη διάρκεια των σπουδών του στη Γερμανία και επιδίωξε να γνωρίσει επιφανείς Έλληνες, όπως λ.χ. τον Κοραή στο Παρίσι: συναντήθηκε με τον Βύρωνα -του οποίου το έργο γνώριζε ήδη- αμέσως μόλις έφτασε στην Ευρώπη: ασχολήθηκε με την εκμάθηση της νεοελληνικής γλώσσας: περιηγήθηκε την Ελλάδα και κατέγραψε τις εντυπώσεις του σε ημερολόγιο: επιστρέφοντας στην Αμερική έδωσε την πολιτική μάχη του φιλελληνισμού με όσους τρόπους διέθετε.

Η σκέψη να πλασιωθεί το εξαιρετικά ενδιαφέρον κείμενο του Έβερετ με εικονογραφία βασισμένη σχεδόν αποκλειστικά σε σχέδια του Ντυπρέ (1789-1837) έγινε γιατί κατά σύμπτωση αμφότεροι ακολούθησαν σχεδόν ταυτόχρονα την ίδια διαδρομή από την Κέρκυρα προς την Αθήνα.

Ενός ΠΑΣΟΚ μύρια έπονται

του Τάσου Παππά

Οι δημοσκοπήσεις πάνε χάλια. Η εσωκομματική αντιπολίτευση οργιάζει. Οι περισσότεροι υπουργοί αδιαφορούν επιδεικτικώς για την εικόνα της κυβέρνησης. Οι βουλευτές του εκσυγχρονιστικού μπλοκ πυκνώνουν τις συναντήσεις τους. Ο Άκης Τσοχατζόπουλος συμφωνεί με τη στρατηγική, αλλά διαφωνεί διαρρηδην με την τακτική.

Συνδικαλιστές της ΠΑΣΚΕ σχηματίζουν ξεχωριστά ψηφοδέλτια και οι κορυφαίοι εκπρόσωποι των συνδικάτων (Πολυζωγόπουλος, Κουτσούκος) κάνουν «ντουζ» με αυγά. Αγανακτισμένοι—ή δήθεν αγανακτισμένοι—διαδηλωτές προπηλακίζουν κυβερνητικά στελέχη. Η Νέα Δημοκρατία ζητεί περισσότερες ιδιωτικοποιήσεις. Το ΚΚΕ καταγγέλλει και πολεμά ό,τι δεν συμφωνεί με τη γραμμή του, δηλαδή τα πάντα. Ο ΣΥΝ διά του αρχηγού του, παρότι με υψηλούς τόνους αποδοκιμάζει την κυβερνητική πολιτική, προτείνει κυβερνήσεις συνεργασίας *αλά γαλλικά*. Και το ΔΗΚΚΙ «μαζεύει» τη δυσαρέσκεια παίζοντας το ρόλο του «καλού ΠΑΣΟΚ».

Αυτή σε χοντρές γραμμές είναι η εικόνα της πολιτικής σκηνής σήμερα. Και η κυβέρνηση; Δηλώνει αποφασισμένη να εφαρμόσει την πολιτική της και περιμένει να μπει για τα καλά το καλοκαίρι ώστε πολίτες και πολιτικοί να ασχοληθούν με τα μπάνια τους.

Τα μέτωπα είναι πολλά, ενώ η συνοχή του ΠΑΣΟΚ και της κοινοβουλευτικής ομάδας δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Αν μάλιστα συνυπολογισθεί και το, όπως όλα δείχνουν, δυσμένες για το ΠΑΣΟΚ αποτέλεσμα των δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών (κάτι που επιθυμεί διακαώς η εσωκομματική αντιπολίτευση) τότε καταλαβαίνετε γιατί έχει πολλούς λόγους ν' ανησυχεί ο πρωθυπουργός.

ΑΝΕΦΙΚΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο Κ. Σημίτης δέχεται πολλές εισηγήσεις περί του πρακτέου. Άλλοι του προτείνουν δυναμικές λύσεις: να ενεργοποιηθεί το πειθαρχικό συμβούλιο και ν' αρχίσει τις ποινές. Άλλοι εισηγούνται πρόωρες εκλογές με νέου τύπου εκβιαστικά διλήμματα: «μ' εμένα στην ΟΝΕ ή με τον Κωστάκη». Άλλοι σκέφτονται πιο παραδοσιακά και μιλούν για ανασχηματισμό. Μόνο που ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ δεν θέλει να κάνει κάτι που θα παραπεμπει στον προκατόχό του. Άλλωστε δεν υπάρχουν και πολλές εφεδρείες εκτός κυβέρνησης. Τι θα κερδίσει η κυβέρνηση αν φύγουν ορισμένοι υφυπουργοί και έρθουν στη θέση τους μερικοί δεύτερης διαλογής παράγοντες του πασοκικού στερεώματος; Με τέτοιες κινήσεις μπορεί να «παραινωθιαστεί» ο κόσμος;

Ο Κώστας Σημίτης προς το παρόν απορρίπτει αυτές τις σκέψεις. Οι διαγραφές έχουν κόστος. Οι πρόωρες εκλογές είναι δίκοπο μαχαίρι. Ο ανασχηματισμός είναι μικρής εμβέλειας κίνηση που μάλλον θα δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα απ' αυτά που υποτίθεται θα «κληθεί» να λύσει. Εν πάση περιπτώσει δεν πρέπει να αποκλειστεί ως μέσο μερικής διευθέτησης των εκκρεμοτήτων. Φαίνεται ότι θα γίνει μόνο αν έχουν προηγουμένως αντιμετωπισθεί ορισμένα κομβικής σημασίας ζητήματα. Δηλαδή:

- Θα βρεθούν στελέχη της εσωκομματικής αντιπολίτευσης που θα είναι διατεθειμένα να υποστείουν τη σημαία της αντιπαράθεσης και θα υποσχεθούν εποικοδομητική συνεργασία. Πάντως, οι

μέχρι τώρα επαφές του πρωθυπουργού με τους εκπροσώπους του «προεδρικού ρεύματος» δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα.

Ο Γιάννης Χαραλαμπίδης αξιοποίησε το βήμα που του προσφέρθηκε για να διαδηλώσει την αντίθεσή του εφ' όλης της ύλης με την ασκούμενη πολιτική. Ούτε τα προσχήματα δεν κράτησε. Αυτό ενόχλησε σφόδρα τον πρωθυπουργό ο οποίος, όπως λένε στενοί συνεργάτες του, δεν υποσχέθηκε τίποτε στον τέως υπουργό Άμυνας αν και κατάλαβε ότι πίσω από την υψηλόφωνη αγωνία του ιστορικού στελέχους για την πορεία της χώρας κρυβόταν το άγχος του για την επανεκλογή του στη Β' Αθήνας. Αυτό ήταν ένα στοιχείο που θα μπορούσε να εκμεταλλευθεί ο κ. Σημίτης. «Γιατί, πρόεδρε, δεν του πρότεινες μια θέση στη λίστα επικρατείας», είπαν στον Κ. Σημίτη συνεργάτες του. Η απάντησή τους εξέπληξε: «Μα κάποτε πρέπει να αποσυρθεί. Είναι

κοντά στα 80. Μέχρι τότε θα ασχολείται με την πολιτική». Αυτή η απουσία ευελιξίας από την πλευρά του πρωθυπουργού είναι ένα πρόβλημα. Αν, τονίζουν άνθρωποι του περιβάλλοντός του, ήταν λιγότερο άκαμπτος με τις ανθρώπινες φιλοδοξίες, θα μπορούσε να ενσωματώσει στην πολιτική του αρκετούς από τους φωνασκούντες της εσωκομματικής αντιπολίτευσης. Η κακή εξέλιξη που είχε η προσπάθεια προσέγγισης των διαφωνούντων οδήγησε τον πρωθυπουργό στην απόφαση να μην κλιμακώσει τη διαδικασία των επαφών. Πάντως, ραντεβού με τον πρωθυπουργό έχουν ζητήσει ο Κίμων Κουλούρης και ο Νίκος Ακριτίδης. Με τον πρώτο οι πιθανότητες εξομάλυνσης των σχέσεων είναι μηδαμινές. Ο δεύτερος δεν έχει προκαλέσει με τη συμπεριφορά του και μπορεί να ελπίζει σε μία θέση στο υπουργικό συμβούλιο εφόσον βεβαίως ο πρωθυπουργός αποφασίσει ν' αλλάξει τη σύνθεση της κυβέρνησής του.

- Πάντως πολλά θα κριθούν από το αποτέλεσμα των επαφών μεταξύ του Κώστα Σημίτη και του Άκη Τσοχατζόπουλου. Οι δύο άνδρες το τελευταίο διάστημα έχουν συζητήσει για όλα τα ακανθώδη θέματα. Η βοήθεια που παρέχει ο Άκης Τσοχατζόπουλος στην πολιτική Σημίτη είναι μεγάλη αν και ορισμένοι πούροι εκσυγχρονιστές τον κατηγορούν για διπλή γλώσσα. «Αυτός, λένε,

στηρίζει κριτικά τις επιλογές αλλά ενθαρρύνει τους δικούς του σε κινήσεις υπονόμευσης». Προς απόδειξιν των ισχυρισμών τους επικαλούνται τη δράση ανθρώπων του υπουργού Άμυνας στο συνδικαλιστικό κίνημα. Είναι αλήθεια ότι στελέχη που ψήφισαν τον Άκη Τσοχατζόπουλο στη μάχη της διαδοχής (Κοντόπουλος, Λιακόπουλος, Φραγκιαδάκης) πρωταγωνιστούν στις αντικυβερνητικές εκδηλώσεις σε διάφορους μαζικούς χώρους. Είναι, όμως, αλήθεια επίσης ότι ο κ. Τσοχατζόπουλος έχει από καιρό αποστασιοποιηθεί από αυτά τα στελέχη και όποτε του δίνεται η ευκαιρία αποδοκιμάζει τις πρακτικές τους. Πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι οι πιο στενοί συνεργάτες του (Τσιόκας, Λωτίδης, Χαραλάμπους, Μωραΐτης, Κοτσακάς) αποφεύγουν συστηματικώς τις συζητήσεις με τους εκπροσώπους του «προεδρικού ρεύματος», ασκούν σκληρή κριτική στις επιλογές τους και αρνούνται με επιμονή να συνταχθούν μαζί τους όταν αυτοί καταφεύγουν σε εξαλλοσύνες. Πιστεύουν μάλιστα ότι με τις ακραίες συμπεριφορές τους προσφέρουν άλλοι στην κυβέρνηση και τον Κ. Σημίτη. Υπογραμμίζουν σ' όλους τους τόνους ότι το κόμμα πρέπει να μείνει ενωμένο και μεγάλο και έχουν πεισθεί πως μερικοί από τους συντρόφους τους του λεγόμενου «ιστορικού ΠΑΣΟΚ», επειδή υπολογίζουν ότι δεν θα έχουν καμία τύχη στις εκλογές, δεν θα διστάσουν να ωθήσουν τα πράγματα στα άκρα, αδιαφορώντας για τους συνέπειες.

ΟΙ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΤΣΟΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Την ομάδα αυτή σκέφτεται να πλησιάσει ο πρωθυπουργός και να δώσει στα μέλη της ρόλους και θέσεις, υπό την προϋπόθεση ότι θα δουλέψουν για το καλό της κυβέρνησης και όχι για τον «αρχηγό» τους, δηλαδή για τον Άκη Τσοχατζόπουλο. Ακόμη δεν έχει εξαφανιστεί το κλίμα της καχυποψίας και δεν πρόκειται αυτό να γίνει όσο ο υπουργός Άμυνας δεν ξεκαθαρίζει τι θα πράξει στο 5ο συνέδριο του κόμματος. Συνεργάτης του πρωθυπουργού μάς είπε το εξής: «Στα σοβαρά κόμματα τα θέματα του συνεδρίου λύνονται

πολλούς μήνες πριν από την έναρξη των προσυνεδριακών διαδικασιών. Φαντάζεστε να κάνει ο πρωθυπουργός ανοίγματα προς τους ανθρώπους του Άκη κι αυτοί να εργάζονται για την υποψηφιότητά του στο συνέδριο;». Σύμφωνα με τους ίδιους ανθρώπους ο κ. Τσοχατζόπουλος έχει μπροστά του δύο επιλογές:

- Αποφασίζει να θέσει υποψηφιότητα για πρόεδρος στο συνέδριο και αν κερδίσει γίνεται και πρωθυπουργός.

- Συμφιλιώνεται με το ρόλο του δεύτερου, εντάσσεται χωρίς μενιμοιρίες στην ομάδα υποστήριξης της κυβερνητικής πολιτικής και αναλαμβάνει δεσποζόντα ρόλο σε κυβέρνηση και κόμμα.

Αν διαλέξει τον πρώτο δρόμο οφείλει να παραιτη-

θεί από την κυβέρνηση και να ηγηθεί της σύνολης εσωκομματικής αντιπολίτευσης.

Αν διαλέξει τον δεύτερο δρόμο πρέπει να στηρίζει με πιο δυναμικό τρόπο την κυβερνητική πολιτική, να κόψει τις γέφυρες με τους αμφισβητίες, διεκδικώντας ταυτοχρόνως την αξιοποίηση των στελεχών που τον ακολουθούν.

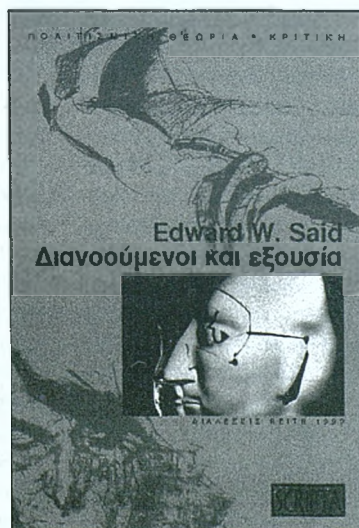
Το κακό είναι ότι ο Άκης Τσοχατζόπουλος δεν έχει ακόμη αποφασίσει τι θα κάνει. Ξέρει πολύ καλά ότι δεν μπορεί να θέσει εκ νέου το ζήτημα «άλλος πρόεδρος - άλλος πρωθυπουργός». Η πρόταση κατατέθηκε στο 4ο συνέδριο και απορρίφθηκε. Ξέρει, επίσης, πολύ καλά ότι αν προκρίνει την αναμέτρηση και ηττηθεί τότε του μένει μία οδός: να αποχωρήσει από τη μαχόμενη πολιτική. Αν δοκιμάσει και κερδίσει έχει καλώς. Θα γίνει πρόεδρος του κόμματος και πρωθυπουργός της χώρας και θ' αναλάβει αυτός να την οδηγήσει μέσα από τα δύσβατα μονοπάτια στην ΟΝΕ. Τότε θα φανεί αν πράγματι υπάρχει άλλος δρόμος πέραν αυτού που βαδίζει ο Κώστας Σημίτης. Υπάρχει, βεβαίως, και η άλλη εκδοχή: να συμφιλιωθεί οριστικώς με το ρόλο του δεύτερου, να αποδεχθεί ότι του προσφέρει ο αρχηγός του κόμματος και διά της ενεργούς παρουσίας του να συμβάλει στην εκτόνωση της κατάστασης. Η λογική λέει ότι ο κ. Τσοχατζόπουλος δεν έχει κανένα λόγο να βιαστεί. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει ποιο θα είναι το κλίμα τον επόμενο Ιούνιο που θα γίνει το συνέδριο. Μπορεί η ατμόσφαιρα στο κόμμα να είναι εκρηκτική. Μπορεί ακόμη η κοινωνία, αποκαμωμένη και αποκαρδιωμένη με την αποτυχία του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος, να είναι έτοιμη να αποσύρει την εμπιστοσύνη της και ν' αναζητεί εσπευσμένως εναλλακτική λύση πασοκικών προδιαγραφών. Μπορεί μ' άλλα λόγια να σημαίνει τότε η ώρα του Άκη Τσοχατζόπουλου.

Κοντολογίες: ο Άκης θέλει να περιμένει. Ο Σημίτης τον πιέζει να αποφασίσει εδώ και τώρα. Από την απάντηση που θα δώσει ο υπουργός Άμυνας θα κριθούν πολλά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ SCRIPTA

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

EDWARD W. SAID

ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ

Διαλέξεις Reith 1993

«Ο Edward W. Said ανήκει σ' εκείνο το σπάνιο είδος διανοούμενου που μπορεί να φωτίσει ακόμα και τις πιο σκοτεινές απ' τις ανθρώπινες προοπτικές μ' έναν τρόπο νηφάλιο και πολλές φορές αποκαλυπτικό - φανερώνοντας όχι μόνον τις δύο όψεις που, εκ των πραγμάτων, υπάρχουν σε κάθε ζήτημα, μα και τη συχνά παραγνωρισμένη τρίτη διάσταση».

GORE VIDAL

«Ο Edward W. Said μας βοηθά να καταλάβουμε ποιοι είμαστε, καθώς και τι πρέπει να κάνουμε αν φιλοδοξούμε να γίνουμε παράγοντες ηθικής, και όχι υπηρέτες της εξουσίας».

NOAM CHOMSKY

SCRIPTA

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 10 106 80 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ: 3616 528 FAX: 3616 529

Πάγκαλος εναντίον Παπουτσή

του Τάσου Παππά

Η σφοδρή επίθεση του υπουργού Εξωτερικών Θόδωρου Πάγκαλου κατά του επιτρόπου της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση Χρήστου Παπουτσή δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία. Από καιρό ήταν γνωστό ότι ο κ. Πάγκαλος περίμενε την ευκαιρία για να εξαπολύσει τα ιοβόλα βέλη του εναντίον του νεαρού και φιλόδοξου στελέχους. Η αφορμή εδόθη με τη συνέντευξη του κ. Παπουτσή στην εφημερίδα *Τα Νέα*. Η φράση του «εκσυγχρονισμός δεν γίνεται με τα ΜΑΤ» ενόχλησε τον πρωθυπουργό Κώστα Σημίτη, ο οποίος ζήτησε από το μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου Στέφανο Μανίκα να απαντήσει. Πράγματι, ο κ. Μανίκας, μιλώντας στο ραδιοσταθμό Φλας, άσκησε σκληρή κριτική στις απόψεις του «συντρόφου» του, χωρίς όμως να καταφύγει σε εμπρηστικούς τόνους.

Κάτι που έκανε ο αθυρόστομος υπουργός Εξωτερικών, ο οποίος είπε στο Μέγκα ακριβώς αυτά που είχε πει λίγες ώρες νωρίτερα στη συνεδρίαση της κυβερνητικής επιτροπής. Είναι κοινό μυστικό ότι οι σχέσεις των εκσυγχρονιστών με τον **Χρ. Παπουτσή** είναι πολύ κακές. Η αντιπαράθεση χρονολογείται από τις μέρες του συνεδρίου. Ο κ. Παπουτσή σήκωσε το αντισημιτικό λάβαρο και έφθασε στο σημείο να απευθύνει την απειλή ότι «το ΠΑΣΟΚ δεν παραδίδεται». Για κάποιο διάστημα αποτραβήχτηκε στις ευρωπαϊκές ασχολίες του και το κλίμα εκτονώθηκε. Από τη στιγμή όμως που άρχισαν οι εσωκομματικές γκρίνιες, ο κ. Παπουτσή δήλωσε στεντορεώς παρών. Φροντίζει, άλλοτε με διακριτικό και άλλοτε με χοντροκομμένο τρόπο, να καταθέτει τη διαφωνία του. Πολλοί ισχυρίζονται ότι η κινητικότητα του εντάσσεται σε μια στρατηγική, ορίζοντας της οποί-

ας είναι το συνέδριο. Εκεί, λένε, και εφόσον το κοινωνικό κλίμα είναι αρνητικό για την κυβέρνηση Σημίτη, ο Χρ. Παπουτσή θα διεκδικήσει τον πρώτο ρόλο. Γι' αυτό και σιγά-σιγά βάζει τις υποθήκες. Ο ίδιος, πάντως, αρνείται με επιμονή ότι στόχος του είναι η αμφισβήτηση του πρωθυπουργού και η υπονόμευση της κυβέρνησης. Πού βρίσκεται η αλήθεια; Ο Χρ. Παπουτσή πιέζεται ασφυκτικά από το λεγόμενο «προεδρικό ρεύμα» να τεθεί επικεφαλής της προσπάθειας ανατροπής του Κ. Σημίτη. Δεν θέλει να τους αποθαρρύνει, αλλά

και δεν μπορεί να συνδέσει την τύχη του μ' ένα μέρος του ΠΑΣΟΚ και μάλιστα με το πιο καθυστερημένο πολιτικά. Από την άλλη, ως επιτροπος, είναι υποχρεωμένος να κινείται μέσα στα πολιτικά όρια της επιτροπής. Έχει προσυπογράψει όλες τις αποφάσεις ακόμη κι αυτές που άνετα μπορούν να χαρακτηρισθούν ακραία νεοφιλελεύθερες. Το δίλημμα του κ. Παπουτσή είναι το εξής: πώς θα καταφέρει να ισορροπήσει και να ικανοποιήσει ταυτόχρονα και τον **Λ. Βερυβάκη** και τον **Ζακ Σαντέρ**; Ο κίνδυνος γελοιοποίησης είναι προφανής. Οι επιθέσεις εναντίον του κ. Παπουτσή δεν θα σταματήσουν. Στο οπλοστάσιο των αντιπάλων του δεν υπάρχουν μόνο πολιτικά όπλα αλλά και

Πάγκαλος: λάβρος κατά Παπουτσή, ο οποίος προσπαθεί να ικανοποιήσει και τον Βερυβάκη και τον Ζακ Σαντέρ.

κάποια άλλα πολύ δηλητηριώδη που έχουν σχέση με ορισμένες επιλογές του επιτρόπου στο παρελθόν. Διατυπώθηκε από αρκετούς αναλυτές το ερώτημα «γιατί η κυβέρνηση βάλλει κατά του Παπουτσή με τέτοιο μένος; Δεν φοβάται μήπως τον καταστήσει πόλο αναφοράς της εσωκομματικής αντιπολίτευσης;». Μία απάντηση μπορεί να είναι η ακόλουθη: Ο Κ. Σημίτης και οι περί αυτόν προτιμούν για αντίπαλο στο συνέδριο τον Χρ. Παπουτσή και όχι τον **Άκη Τσοχατζόπουλο**, ο οποίος σε ανύποπτο χρόνο έχει δηλώσει: «εγώ δεν γίνομαι λαγός κανενός». Στα απλά ελληνικά αυτό σημαίνει: «δεν θα σύρω το χορό για να κερδίσει ο Χρηστάκης»...

«Βούλγαροι», είστε «Έλληνες»!

του Μάνου Στεφανίδη

ΚΑΙ ΕΦΤΑΣΑΝ ΔΥΟ, μόλις, γεγονότα για να αποκαλυφθεί εκ νέου η βαθύτατη σαπίλα και η γελοιότητα στην οποία ζούμε.

Πρώτον, το Λεξικό Μπαμπινιώτη που εξέθεσε τους πάντες, από τον υπουργό Πολιτισμού, ο οποίος εξήτησε την αναθεώρηση του επίμαχου λήμματος κατά την β' έκδοσή του, ως τους ποικίλους ιδεολογικούς που κατέφυγαν σε ασφαλιστικά μέτρα(!) και που καταφέρονταν στα κανάλια πλάι σε θιγμένους χουλιγκάνους. Είμαι σίγουρος ότι οι διαμαρτυρόμενοι «φίλαθλοι», θα άνοιγαν για πρώτη –και μάλλον τελευταία– φορά βιβλίο στη ζωή τους και γι' αυτό δεν κατανοούσαν τις επισημάνσεις του «καταχρηστικού» και του «υβριστικού». Από κοντά και οι Πόντιοι που φαίνεται ότι θέλουν να δικαιώσουν τα όσα κακόγουστα λέγονται εις βάρος τους και κραυγάζουν εναντίον αυτού που δεν κατανοούν. Γενικό συμπέρασμα, το βιβλίο στην πυρά ώστε να υποδεχούμε με φρωταπίες το 2000. Γελοιότητα, ηλιθιότητα ή σκοπιμότητα; Πάντως, ο σοβαρός κ. **Καψής** συζητούσε επί ώρα «σοβαρά» με τους οργανωμένους οπαδούς του ΠΑΟΚ στη Θεσσαλονίκη περί της ύβρεως «Βούλγαροι», επιβεβαιώνοντας για μιαν εισέτι φορά το κύρος των ειδήσεων του ΣΚΑΪ. Επίσης, ο κ. **Βενιζέλος**, ενδιαφερόμενος για τα της περιφερείας του –της εκλογικής, βεβαίως– χαρακτήρισε ως άστοχο τον νεολογισμό «Βούλγαροι» και προέτρεψε να αναθεωρηθεί σε μιαν δεύτερη έκδοση. Τέτοια επισημονική μετριопάθεια και δεοντολογική tolerance. Και αντιλαμβάνεται βέβαια και νέες τις παρελκόμενες επιπτώσεις ενός τέτοιου γεγονότος. Οι χουλιγκάνοι παναθηναϊκοί «φίλαθλοι» καίνε το μετρό στην Ομόνοια γιορτάζοντας το πρωτάθλημα στο μπάσκετ και κραδαίνοντας το λεξικό Μπαμπινιώτη, την ίδια στιγμή που ο ρέκτης πρόεδρος τους θα απαιτεί από την πολιτεία χώρο στην Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου και το Γουδί, ώστε να φτιάξει γήπεδο στις εναπομείνουσες ελεύθερες εκτάσεις της Αττικής. Αυτό το έμφυχο υλικό και αυτοί οι «διανοούμενοι» πολίτες

που αλληλοβρίζονται καταστρέφοντας τα γήπεδα –και όχι μόνο– είναι οι ενοχλημένοι από ένα λεξικό αλλά είναι και αυτοί που θα πλαισιώσουν την Ολυμπιάδα του 2004. Κι είμαστε ακόμη στην αρχή. Φαίνεται ότι έχουμε οριστικά αποκοπεί από τη γοητευτική διαδικασία της ανάγνωσης. Μεενόχλησε όμως και ο ίδιος ο κ. **Μπαμπινιώτης**, ο οποίος δήλωσε συντετριμμένος ότι θα λογοκρίνει την εργασία του και θ' απαλείφει τα επίμαχα σημεία αναιρώντας κατ' ουσίαν την ίδια του την έρευνα. Θα μπορούσε να ήταν κακόγουστη διαφη-

**Τελικά δεν είναι «Βούλγαρος» η
βρισιά, αλλά «Έλληνας». Εκεί
που κατάντησαν το χαρακτηρισμό
ένιοι συμπατριώτες μας, οι οποίοι
είναι και αγράμματοι, και ηλίθιοι.**

μιστική καμπάνια, αλλά δεν είναι. Στην Ελλάδα του εκσυγχρονισμού οι απόψεις και ο κριτικός διάλογος διώκονται από ποινικά δικαστήρια και τα βιβλία γίνονται κλωτσοπατινάδα σε πόδια ανεγκέφαλων. Τελικά δεν είναι «Βούλγαρος» η βρισιά αλλά «Έλληνας». Εκεί που κατάντησαν το χαρακτηρισμό ένιοι συμπατριώτες μας, οι οποίοι είναι και αγράμματοι, και ηλίθιοι. Και το δεύτερο γεγονός: η Ελλάς, τελευταίος τροχός του ευρώ, όπως προσφυνώς έγγραψε το *Αντί*, αναδείχθηκε πρόσφατα σε μεγάλη νεοαποικιοκρατική δύναμη με έγχρωμους ποδοσφαιριστές –θυμηθείτε τον Μπατίστα– και με εκατοντάδες χιλιάδες εισαγόμενους δουλοπάροικους, τους οποίους τα αγροτικά αφεντικά τους εκμεταλλεύονται δεόντως δίνοντάς τους ημερομίσθιο 4.000 δρχ. για 9 ώρες εργασίας. Έτσι, οι γενναίοι αγρότες μπορούν να χαρτοπαιζουν με εκατομμύρια στα καφε-νεία και οι «βρωμοαλβανοί» ή οι Ρουμάνοι

να εκτελούν τις βαριές γεωργικές δουλειές. Ούτως ή άλλως, οι Έλληνες αγρότες συνδικαλίζονται και δεν έχουν περισσευσόμενο χρόνο για τα υπόλοιπα.

Έτσι συνέβη το απίστευτο, ν' απεργήσουν οι εκατοντάδες Αλβανοί και Ρουμάνοι που δούλευαν στο χωριό Άγιος Γεώργιος Μαγνησίας, ζητώντας ανθρώπινη μεταχείριση από τους νεο-μπέηδες αφεντάδες τους. Και, πράγματι, εκείνοι μεγαλόθυμα δέχτηκαν να τους δίνουν 4.500 μεροκάματο, οχτάωρο και μια μερίδα φαγητό (sic). Ο Μαρξ τώρα δικαιώνεται! Ελπίζω να τους επιτρέπουν και την κυκλοφορία μετά τη δύση του ήλιου. Αυτή, φίλτατοι, είναι η σημερινή Ελλάδα με τους χιλιάδες ανέργους, οι οποίοι όμως σιχαινούνται τη χειρωνακτική εργασία και ζητούν την αργομισθία του Δημοσίου, ενώ αν είναι αδιόριστος γιατρός αφήνουν κενή επί χρόνια τη θέση παιδιάτρου στο Νοσοκομείο Χίου, ώστε να την καταλάβει «φιλέλληνας» Ιταλός! Θα ήθελα πάντως πάρα πολύ να μάθω τι κόμμα ψηφίζουν οι εργατοπατέρες Μαγνησίας και οι απαξιωτικοί ιατροί Χίου, αν και κάτι μου λέει ότι θα δηλώνουν σοσιαλιστές.

Έτσι λοιπόν και ενώ ο τόπος υφίσταται τα δεινά του κρατικοδίκαίου συνδικαλισμού και οι εκσυγχρονιστές ταγοί ψάχνουν να απαλλαγούν από τις θηλιές που μόνιμοι τους κατά το πρώτο ΠΑΣΟΚ, έπλεξαν, γύρω από το λαιμό τους, οι εισαγόμενοι εργάτες βοηθούν τα μέγιστα την ελληνική παραγωγικότητα, επιτρέποντας στους ευτυχείς γαιοκτήμονες νεοτσιφλικάδες να απολαμβάνουν ακόπως τους καρπούς μόχθου άλλων. Φαντάζομαι ότι είναι οι ίδιοι που το βράδυ θα ακούνε έντρομοι, από τον κ. **Ευαγγελάτο** τις «θηριωδίες» των αλβανών κακοποιών και θα γεμίζουν τις καραμπίνες τους. Τραγελληνικός τραγέλαφος. Φοβάμαι, πάντως, ότι ενώ ο τόπος επέζησε κακουχιών και στερήσεων θα δώσει αγώνα επιβίωσης με μοναδικό εχθρό και αντίπαλο την ευμάρειά του και τα όσα αλλοτρίωτικά, προς τον βαθύτερο χαρακτήρα του, η ευμάρεια αυτή απεργάζεται...

Λεξικογραφικά ιδεολογήματα

της Ελένης Καραντζόλα

Η έντονη κοινωνική ζήτηση «εθνικού» λεξικού, δύο δεκαετίες μετά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1976, σε συνδυασμό με τη δεδομένη εξουσία των λεξικογράφων σε θέματα τυποποίησης της γλώσσας (ορθογραφία, μορφολογία, σύνταξη), δικαιολογούν τη μέγιστη δυνατή ενασχόληση και αποτίμηση του ογκώδους, και αναμφίβολα εργώδους, Λεξικού που ο κ. Μπαμπινιώτης και η ομάδα του παρέδωσαν στη δημοσιότητα. Σε ευθετότερο χρόνο, θα ελεγχθούν βασικές του επιλογές που αφορούν στην τυποποίηση της γλώσσας, με ή χωρίς ιδεολογικές προεκτάσεις. Η απαγόρευση όμως της κυκλοφορίας του Λεξικού και ο προπηλακισμός του συντάκτη του, το νέο αυτό κρούσμα δαιμονοποίησης των «ανθελλήνων» και ποινικοποίησης της πνευματικής μας ζωής μετατόπισε — εύλογα — την αντιπαράθεση. Μπροστά στον νέο αυτό σκοταδισμό, ο κ. Μπαμπινιώτης έτυχε, ορθώς, της υποστήριξης της πλειονότητας του πνευματικού κόσμου, και μάλιστα από την πλευρά «ορκισμένων» αντιπάλων του. Ωστόσο, κάποια ιδεολογικά στοιχεία της αντιπαράθεσης, και συγκεκριμένα τα επιχειρήματα που αναδύθηκαν σχετικά με τη λεξικογραφική αντιμετώπιση προσβλητικών/υβριστικών, για μια κοινωνική ομάδα, λέξεων ή χρήσεων, ιδιαίτερα όταν συμφύρονται με το «εθνικώς ορθό», χρήζουν μεγαλύτερης ανάλυσης.

Προτού προχωρήσουμε, θεωρώ απαραίτητες ορισμένες διασαφήσεις, σχετικά με την παρούσα ιστορική φάση της λεξικογραφικής παραγωγής και τη λεξικογραφική πρακτική ευρύτερα. Εάν στη δεκαετία του '80, τα λεξικογραφικά εγχειρήματα αποσκοπούσαν στην εκ των ενόντων κάλυψη του κενού που δημιουργούσε η απουσία ενός έγκυρου λεξικού του επίσημου γλωσσικού οργάνου, στη δεκαετία που διανύουμε μια «δεύτερη γενιά» λεξικών της κοινής νεοελληνικής κάνει την εμφάνισή της. Πρόκειται για λεξικά, μεγαλύτερα, πλουσιότερα, λεξικογραφικά ωριμότερα. Του Λεξικού της Νέας Ελληνικής Γλώσσας του κ. Μπαμπινιώτη, προηγήθηκε το Νέο Ελληνικό Λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας του Εμμ. Κριαρά (1995) και το Μείζον Ελληνικό Λεξικό των Τεγόπουλου-Φυτράκη (1997): ακόμη αναμένεται να κυκλοφορήσουν

σύντομα το Μεγάλο Λεξικό του Πατάκη και, με σημαντική καθυστέρηση, το Λεξικό του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη.

Όπως και στις άλλες χώρες, ένα-δύο, το πολύ τρία, από αυτά θα καθιερωθούν ως «εθνικά» λεξικά, ως τα λεξικά δηλαδή αναφοράς για τους χρήστες — Έλληνες και ξένους — της κοινολεκτούμενης νέας ελληνικής. Σε αυτά θα ανατρέχουν μαθητές, καθηγητές, δημοσιογράφοι, εν γένει επαγγελματίες του γραπτού λόγου, για να επιλύουν απορίες και να νομιμοποιούν επιλογές χρήσης σχετικά με την ορθογραφία, τις σημασίες λέξεων και εκφράσεων ή τη σύνταξη. Τα λεξικά αυτά, θα αποκτήσουν, με άλλα λόγια, ένα πολύ μεγάλο κύρος, και η γλωσσική χρήση θα συνδεθεί άμεσα μαζί τους, όχι μόνο βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα.

Κι εδώ περνάμε σε κάποια γενικότερα χαρακτηριστικά της λεξικογραφικής πρακτικής. Ως γλωσσολόγοι συνηθίζουμε να τονίζουμε την περιγραφική φύση της επαγγελματικής ενασχόλησής μας με τη γλώσσα. Άλλωστε η εντεύθεν του Saussure γλωσσολογία συγκροτήθηκε ως επιστήμη μέσα από τη συστηματική της αντιπαράθεση με τη ρυθμιστική γραμματική και την οποιαδήποτε κανονιστική δραστηριότητα. Από την καταστατική αυτή αρχή δεν θα μπορούσε να ξεφύγει ο κλάδος της λεξικογραφίας, όπου αποστολή του λεξικογράφου είναι η καταγραφή των εν χρήσει λέξεων μιας γλώσσας και των σημασιών της. Πόσο ακριβείς είναι όμως ηθελημένα «ουδέτερες» διατυπώσεις όπως αυτές;

Στις σύγχρονες κοινωνίες, με την αυξημένη ενοποιητική δύναμη του γραπτού λόγου χάρη στη γενικευμένη υποχρεωτική εκπαίδευση και την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών (σύντομα η συλλογική εξέλιξη της ορθογραφίας θα εξαρτάται λιγότερο από τη συνειδητή χρήση των ομιλητών ενώ θα συνδέεται άρρηκτα με την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών συστημάτων αυτόματης διόρθωσης), οι φυσικές γλώσσες όλο και λιγότερο μπορούν να θεωρηθούν αυτορρυθμιζόμενα ιστορικά προϊόντα. Υπάρχουν, σαφώς, οργανωμένες ή ανοργανώτες απόπειρες γλωσσικής ρύθμισης, οι οποίες επηρεάζουν τα φαινόμενα που έρχεται να καταγράψει ο γλωσσολόγος. Από την άλλη πλευρά, και για να μην έχουμε ανταπάτες, τα φαινόμενα που οι επιστήμονες καταγράφουν, είτε διαισθητικά είτε εμπειρικά, ως «στατιστικά κυρίαρχες χρήσεις» γρήγορα παύουν να περιγράφουν και, μέσα από κοινωνικές διαδικασίες αξιολόγησης, επιτάσσουν. Η διαφορά μεταξύ του «είναι» και του «οφείλει να είναι» υποχωρεί.

Οι διαπιστώσεις αυτές ισχύουν πολύ περισσότερο για το Λεξικό του κ. Μπαμπινιώτη, δεδομένης της επιλογής του να δημιουργήσει μια υβριδική μορφή λεξικού, έναν αναπάντεχο συνδυασμό του λεξικού λέξεων — όπου παρατίθενται ερμηνεύματα — και του λεξικού πραγμάτων — εγκυκλοπαιδικού τύπου, όπου το βάρος δίνεται στις ιδιότητες των αντικειμένων αναφοράς. Λειτουργώντας όμως και ως εγκυκλοπαιδεία, το λεξικό είναι υποχρεωμένο να καλύψει και τις ιδιαίτερες κειμενικές και λειτουργικές συμβάσεις του είδους, αφού υποτίθεται ότι ο στόχος εν προκειμένω είναι η παρουσίαση των πιο πρόσφατων και έγκυρων δεδομένων σχετικά με τα υπό πραγμάτευση θέματα.

Οι συγκεκριμένες λέξεις και σημασίες που βρέθηκαν τις τελευταίες ημέρες στο στόχαστρο της κριτικής έχουν κοινά σημεία αλλά και κάποιες σημαίνουσες διαφορές. Σε όλες τις περιπτώσεις πρόκειται για υποτιμητικές θεωρήσεις διακριτών ομάδων, για ευρύτατα διαδεδομένα στερεότυπα που αφορούνται από τον ηγεμονισμό της κυρίαρχης ομάδας. Το ερώτημα του κατά πόσον πρέπει να αποτυπωθούν ή όχι αυτές οι κοινότητες στον προφορικό λόγο εκφράσεις σε ένα χρηστικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής έχει για τον γλωσσολόγο, και ειδικότερα τον λεξικογράφο, μια προφανή καταφατική απάντηση. Εξίσου θεμιτός, και αναμενόμενος έως ένα βαθμό, λόγω ακριβώς του «επίσημου» χαρακτήρα του γραπτού λόγου, του αυξημένου ειδικού του βάρους, είναι ο δημόσιος διάλογος για τη χρήση απαξιωτικών/περιφρονητικών κοινωνικά εκφράσεων. Στο Webster's New World Dictionary (1991, σ. 916), ένα από τα εγκυρότερα λεξικά της αμερικανικής αγγλικής, στο λήμμα *nigger* διαβάζουμε: «*Nigger [Dial. or Slang] Negro*» και αμέσως παρακάτω την επεξήγηση: «*Usage: originally simply a dialectal variety of Negro, the term Nigger is today acceptable only in black English; in all others contexts it is now generally regarded as virtually taboo because of the legacy of racial hatred that underlies the history of its use among whites, and its continuing use among a minority as a viciously hostile epithet.*»

Δηλαδή, η γλωσσική (και πολιτική) ευπρέπεια κατακτάται καταρχήν στο επίπεδο της κοινωνίας, εάν αυτό την ενδιαφέρει· η αποτύπωσή της στο λεξικό έπεται. Και, φυσικά, μια τέτοια συζήτηση δεν μπορεί να κινητοποιηθεί παρά από την πλευρά των άμεσα θιγόμενων (συλλόγους, σωματεία κ.ο.κ.) και ενός τμήματος της διανόησης.

Αντιδράσεις όπως η μίνις δικηγόρων για την παρουσία της έκφρασης «ο ασκούμενος δικηγόρος είναι η Φιλιπινέζα του γραφείου» ή η περίπτωση της γενικευμένης αντίδρασης των Θεσσαλονικέων στην σημασία του λήμματος «Βούλγαρος» αναφορικά με τους οπαδούς του ΠΑΟΚ απαιτούν μιαν άλλη ερμηνεία. Το ποιοτικά διάφορο στοιχείο είναι ότι η ένσταση δεν αφορά, όπως πριν, στην προσβλητική σύνδεση μιας κοινωνικής ομάδας με ένα αρνητικό αξιολογικό χαρακτηριστικό, αλλά στη μεταφορά, και στο χαρακτηρισμό μέσω αυτής, μιας άλλης κοινωνικής ομάδας, που προφανώς έχει άλλη ιδέα για τον εαυτό της. Εν προκειμένω, ο υφέρων ρατσισμός απέναντι στις Φιλιπινέζες («η αποστολή τους είναι να τα κάνουν όλα αδιαμαρτύρητα») δεν ενδιαφέρει εκείνο που ενδιαφέρει είναι να μη σπιλωθεί η εικόνα του ασκούμενου δικηγόρου, έστω και αν οι συνθήκες εργασίας του προσομοιάζουν με εκείνες των αλλοδαπών οικιακών βοηθών πολύ περισσότερο από ό,τι θα ήθελε να παραδεχτεί.

Θα σταθώ λίγο περισσότερο στις αντιδράσεις απέναντι στη λέξη «Βούλγαρος», που διαφοροποιείται σε κρίσιμα σημεία της από τις μειωτικές σημασίες που καταγράφονται στο λεξικό σχετικά με τις λέξεις «Πόντιος», «Βλάχος», «Γύφτος», «Φιλιπινέζα» κ.λπ. Η συγκεκριμένη χρήση έθεσε στο κέντρο της λεξικογραφικής προσέγγισης το κριτήριο της «εθνικής ευαισθησίας», του «εθνικού κινδύνου», του «εθνικά ορθού», και πάει λέγοντας. Για τις ανάγκες της αντιπαράθεσης, πολιτικοί και δημοσιογράφοι ακόνισαν ιοβόλα επιχειρήματα: οι τραυματικές μνήμες, οι χαλεποί (εθνικά) καιροί, η εξώθεν καλή μαρτυρία, ο κίνδυνος διάσπασης Βορρά-Νότου. Σίγουρα, είναι η πρώτη φορά που ο κ. Μπαμπινιώτης δέχεται τόσο μετωπικά την οργή των φυλάκων και των θεματοφυλάκων του έθνους.

Το πρώτο επιχείρημα που αντέταξε ο κ. Μπαμπινιώτης ήταν

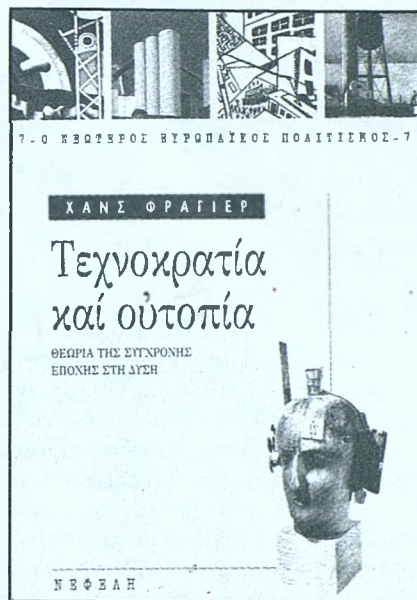
Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Διεύθυνση: Παναγιώτης Κονδύλης

Χανς Φράγιερ

ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΟΥΤΟΠΙΑ

Θεωρία της σύγχρονης εποχής στη Δύση

Ο Φράνς Φράγιερ ερευνά την ραγδαία ανάπτυξη της βιομηχανίας και της τεχνικής κατά τον 19ο και τον 20ο αιώνα και τον τρόπο που επιδρούν στην οργάνωση της σημερινής κοινωνίας και στην ιστορική εξέλιξη. Αναλύει τη συνάφεια εργασίας και κοινωνίας, τη θέση και την προοπτική του ατόμου και της ελευθερίας του μέσα στη μαζική κοινωνία. Το ρόλο της ουτοπίας ως συνειδητής αντίστασης στο βιομηχανικό πολιτισμό και ως ασυνειδητής προώθησής του.

Μια ανεπανάληπτη σειρά 12 βιβλίων για να γνωρίσουμε τον ευρωπαϊκό πολιτισμό

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

επιστημονικής τάξεως. Δεν επινόησε την έκφραση, απλώς την κατέγραψε όπως είχε επιστημονικό χρέος να κάνει, χωρίς να έχει την πρόθεση να θίξει την ευαισθησία και το εθνικό φρόνημα κανενός. Αναγνώρισε μόνο ως λάθος την παράλειψη ανάλογων υβριστικών εκφράσεων που χρησιμοποιούνται για οπαδούς άλλων ομάδων και δήλωσε ότι προτίθεται να αποσύρει την επίμαχη σημασία «από τη λέξη “Βούλγαρος” και να την εντάξει] σε μια ευρύτερη ομάδα συναφών λέξεων, των χαρακτηρισμών που ακούγονται στα γήπεδα, για να τους σχολιάσει] από κοινού, μιλώντας γι' αυτό που στο παρελθόν έχει] αποκαλέσει λεκτική ρύπανση των γηπέδων».

Σίγουρα η αποτελεσματικότητα του επιχειρήματος αυτού μειώνεται, εάν δεν ακυρώνεται κιόλας, από τη μη επιλογή του συντάκτη να κινηθεί σε αυστηρώς επιστημονικό-περιγραφικό επίπεδο, όπως δηλώνει και ο εμφατικός υπότιτλος του λεξικού: «*Με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων*». Στην ίδια μασχάλη, δυο καρπούζια δεν χωρούν, πόσο μάλλον όταν είναι — όπως στη μεθοδολογική αντίθεση μεταξύ περιγραφής και ρύθμισης — ασυμβίβαστα. Από την άλλη πλευρά, η αρχή της *λεξικογραφικής επάρκειας* δεν μπορεί παρά να έχει καθολική εφαρμογή. Όταν απουσιάζουν ανάλογες λέξεις και σημασίες, όταν δηλαδή δεν παραιτείται ολόκληρο το «παράδειγμα», τότε ο λεξικογράφος είναι εκτεθειμένος στην κριτική για αθηνοκεντρισμό (όπως στην περίπτωση της γλώσσας των γηπέδων) είτε για εκλεκτικές πολιτικές συγγένειες (όπως στην περίπτωση των κομμάτων).

Το δεύτερο επιχείρημα εκφράστηκε περισσότερο ως παράπονο, με δεδομένη την έως τώρα εθνικά ευνοϊκή στάση του: «*Εγώ, ανθέλληνας*». Πράγματι σε περιόδους εθνικιστικής υστερίας ο κ. Μπαμπινιώτης όχι μόνο δεν διαμαρτυρήθηκε για ανάλογες διώξεις ιδεών αλλά, τουναντίον, τροφοδότησε το εθνικιστικό οπλοστάσιο, επιστρατεύοντας την επιστημονική του ιδιότητα και το κύρος για να κατακεραυνώσει λ.χ. την «*κίβδηλη νεόκοπη ψευδομακεδονική των Σκοπίων*». Κάποιοι θα μπορούσαν απλώς να μιλούν — μειδιώντας ενδομύχως χαιρέκακα — για «αυτογκόλ», εάν το «αυγό του φιδιού» δεν ήταν επικίνδυνα παρόν.

Και στο παρόν Λεξικό ο συγγραφέας δεν απομακρύνεται καθόλου από τις ιδεολογικά εθνοσωτήριες ιδέες που επί σειρά ετών καλλιέργησε. Μάλιστα, εδώ η έκθεση των σχετικών ιδεών γίνεται με έναν ελλειπτικό, και άρα πιο κατηγορηματικό, λιγότερο ελέγξιμο για τον αναγνώστη τρόπο. Έχοντας επιλέξει τη συγκεκριμένη μορφή λεξικού, δράττει, όπου θεωρεί σκόπιμο, την ευκαιρία για να διαμορφώσει το εθνικό συλλογικό φρόνημα, εις βάρος βέβαια και των μεθοδολογικών αρχών που αλλού ο ίδιος επικαλείται. Έτσι, το σχόλιο που ακολουθεί το ερμηνευμα για τους *Βλάχους* («τους δίγλωσσους, όπως λέει, Έλληνες που μιλούν Βλάχικα») ξεκινά ως εξής: «*Αντίθετα προς ό,τι πήγαν να επιβάλουν παλιότερα ξένα συμφέροντα και πολιτικές σκοπιμότητες (έφτασε να λειτουργήσει ρουμάνικο σχολείο στα Γιάννενα για να μάθουν οι Βλάχοι... ως “μειονότητα” τη “μητρική” τους γλώσσα, που ήταν τάχα τα Ρουμάνικα!)* [...]» Κι αν ακόμη το περιεχόμενο ανταποκρινόταν στην αλήθεια, η αδιανόητη στίξη που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας (τρεις τελείες, εισαγωγικά, θαυμαστικό) δεν συνάδουν με επιστημονικό λόγο. Στο λήμμα *μειονότητα* (σ. 1072), πάλι, δεν αφήνει περιθώρια για πολιτικές παρανοήσεις: «*η μουσουλμανική [μειονότητα] της Ελλάδας/η ελληνική [μειονότητα] της Αλβανίας*». Για την Πομακική γλώσσα — πρόσφατο αντικείμενο εντονότατων πολιτικών σχεδιασμών — γράφει (σ. 1466): «*Έτσι ονομάζεται η γλώσσα που*

μιλούν οι Έλληνες Πομάκοι της Θράκης. Πρόκειται για σλαβική γλώσσα, διάλεκτο της βουλγαρικής, η οποία δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με την Τουρκική, την οποία διδάσκονται στο σχολείο οι Πομάκοι ως μουσουλμάνοι!». [οι υπογραμμίσεις δικές μου]. Στο σημείο αυτό η θέση που διατυπώνει ο κ. Μπαμπινιώτης έχει άμεση πολιτική στόχευση: είναι, όμως, εν πολλοίς αντιεπιστημονική, αφού εσκεμμένα αποσιωπά ιστορικά και κοινωνιογλωσσικά στοιχεία για τη σχέση τουρκικής-πομακικής, τα οποία θα οδηγούσαν τον αναγνώστη σε πληρέστερη εικόνα για το συζητούμενο θέμα, ενώ αμέσως μετά αλλοιώνει, εξυτηριώντας και πάλι πολιτικές σκοπιμότητες, τα δεδομένα: «*Πομάκος*: αυτός που ανήκει σε βουλγαρόφωνη μουσουλμανική μειονότητα της Δ. Θράκης» Και οι αριθμητικά πολλαπλάσιοι Πομάκοι που ζουν στη γειτονική Βουλγαρία;

Το αποκορύφωμα όμως της λεξικογραφικής αυθαιρεσίας είναι στο λήμμα *Τούρκος* (σ. 1803), το οποίο κλείνει με την ακόλουθη παραπομπή: «*ΣΧΟΛΙΟ [βλέπε] λ. Εισβολή!*»!! — κι αυτή τη φορά ως μου επιτρέπει να προσθέσω: εγώ τα θαυμάστικά —, όπου διαβάζουμε (σ. 567): «*Εισβολή-επέμβαση*. Χαρακτηριστικό της κύμανσης στη χρήση των λέξεων, ιδίως στον πολιτικό λόγο, είναι οι λέξεις *εισβολή* και *επέμβαση* σε σχέση με το κυπριακό ζήτημα. Οι Τούρκοι τον Ιούλιο του 1974 εισβάλλουν στην Κύπρο και καταλαμβάνουν διά της βίας το 37% του κυπριακού εδάφους, χωρίζοντας την Κύπρο στα δύο με το “τείχος του αίσους”. [...] Οι Τούρκοι, ωστόσο, δεν μιλούν για *εισβολή* (invasion) αλλά για *επέμβαση* (intervention), προκειμένου να προστατεύσουν τους Τουρκοκυπρίους από τους Έλληνες! Τα κατεχόμενα από τους Τούρκους κυπριακά εδάφη, οι υπερχίλιοι αγνοούμενοι, οι χιλιάδες των προσφύγων στο ελεύθερο κομμάτι της Κύπρου δείχνουν αν πρόκειται για επέμβαση ή για εισβολή». Εδώ η «εθνική υπόθεση» χρησιμοποιείται ανενδοίαστα για να διασαφίσει, υποτίθεται, το ερμηνευμα.

Δύο νομίζω συμπεράσματα προκύπτουν από τη σύντομη αυτή περιδιάβαση. Το πρώτο είναι ότι, σε τελευταία ανάλυση, οι εθνοκεντρικοί Θεσσαλονικείς επικριτές του κ. Μπαμπινιώτη είχαν, από τη δική τους οπτική γωνία, δίκιο να τον εγκαλέσουν επειδή δεν επέδειξε την απαιτούμενη «ευαισθησία» στην επίμαχη σημασία του λήμματος «Βούλγαροι». Το επιχείρημα της υποχρέωσης του επιστήμονα να καταγράφει τις εν χρήσει σημασίες ασφαλώς υποβαθμίζεται, εξουδετερώνεται θα έλεγα, από τη στιγμή που ο συγγραφέας θέτει τόσο συστηματικά την «επιστήμη» στην υπηρεσία του Έθνους και της Πατρίδας. Κατά συνέπεια, η σχεδιαζόμενη συμπερίληψη της σημασίας αυτής στη «ρουπαρή» γλώσσα των γηπέδων δεν πρόκειται να λύσει κανένα πρόβλημα, αφού το ζήτημα δεν έχει να κάνει με την αποκατάσταση της χαμένης τιμής κάποιων ψαριών (*γαύροι*) και κάποιων μελών του χαρεμιού (*χανούμισσες*). Το ζήτημα για τους τιμητές του εθνικισμού είναι αλλού, κι εκεί ακριβώς το θέτουν όταν διαμαρτύρονται λ.χ. γιατί ο συντάκτης δεν λημματογραφεί κυπριακές πόλεις που βρίσκονται στα κατεχόμενα (*Κηρύνεια, Αιμώχωστος*).

Το δεύτερο συμπέρασμα αφορά στη δέουσα στάση της κριτικής, η οποία οφείλει αφενός να προασπίζεται, με συνέπεια, καταστατικές αρχές της ελεύθερης ερευνητικής δραστηριότητας, αλλά αφετέρου να στηλιτεύει μεθοδολογικές λεξικογραφικές αντιφάσεις και ιδεολογικές αγκυλώσεις εθνικιστικού περιεχομένου, οι οποίες σε τελική ανάλυση παροχετεύουν τη σημασία των λέξεων και των σχέσεών τους με την πραγματικότητα σε επικίνδυνα μονοπάτια.

Ο Κόου Τζόνθαν

Το σπίτι του ύπνου

μετάφραση: Τρισεύγενη Παπαϊωάννου

επίμετρο: Δημήτρης Τζιόβας

Ο Κόου μέσα από το φетиχισμό του ματιού και την απολαυστική ανατομία της εικονικής πραγματικότητας των ονείρων και της ζωής μας, πετυχαίνει μια ισορροπημένη σύνθεση ανάμεσα στο φυσικό και το επιτηδευμένο, το πειστικό και το απίθανο, το ρεαλιστικό και το μεταμυθοπλαστικό, το πολιτικό και το ανθρωπινό. Με τα μυθιστορήματά του δείχνει ότι ξέρει να αφουγκράζεται το σφυγμό της εποχής και της κοινωνίας του, ελέγχοντας την αγανάκτησή του και απελευθερώνοντας το χιούμορ του.

εκδόσεις ΠΟΛΙΣ

ΟΜΗΡΟΥ 32, 106 72 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36 43 382, FAX 36 36 501

Η αθλητικοποίηση της πολιτικής μιας κάποτε πολυπολιτισμικής πόλης

του Χρήστου Μάτη

Ο Τάσος Μαντέλης ετομαζόταν να έλθει στη Θεσσαλονίκη για μία σύνοδο βαλκάνιων υπουργών μεταφορών στην οποία θα συμμετείχε και ο Κ. Λαλιώτης, ο οποίος, όμως, τελευταία στιγμή ανέβαλε τη μετάβασή του.

Στη σύνοδο, ο κ. Μαντέλης θα εξέφραζε τη νέα θέση της κυβέρνησης, ότι τελικά δεν είναι και πάρα πολύ κακό πράγμα να κάνουν οι βόρειοι γείτονές μας ένα δρόμο που να συνδέει τις πρωτεύουσες των χωρών τους, την οδό που σε απλά ελληνικά ονομάστηκε «παραεγνατία». – Τάσο, πρόσεχε πώς θα το πεις, του είπε ο κ. Λαλιώτης. Εκεί πάνω τα πράγματα τα αντιλαμβάνονται περίεργα. Και να σκεφθεί κανείς ότι ήταν ο κ. Λαλιώτης που πρώτος και δημοσίως είχε πει ότι η πόλη πάσχει από ηγεσία, αλλά δυστυχώς τους είχε πάρει ήδη από φόβο.

Η άνοδος του Άρη στην κορυφή του ελληνικού μπάσκετ και στη συνέχεια η συμπερίληψή του στις κορυφαίες ομάδες του ευρωπαϊκού μπάσκετ έφερε στην επικαιρότητα στη Θεσσαλονίκη τους ανθρώπους του αθλητισμού, οι οποίοι τότε και κυρίως μέσω των παραγόντων του Άρη ήταν ό,τι πιο πετυχημένο είχε να επιδείξει η πόλη.

Αυτόν τον κόσμο κατάφερε να συγκινήσει και να τραβήξει μαζί του στις εκλογές του 1986 ο **Σωτήρης Κούβελας**.

Ο **Ντίνος Κοσμόπουλος** ήταν ένας από αυτούς. Γιος παλιού δημάρχου της πόλης ο οποίος έγινε γνωστός ως διοικητικός παράγοντας του Ηρακλή και εκπρόσωπος στην ΕΠΟ.

Υπήρχαν όμως κι άλλοι. Ο **Κώστας Εγγλέζος**, πρόεδρος του Οδοντιατρικού Συλλόγου και διοικητικός παράγοντας του ΠΑΟΚ που είχε κατακτήσει το προηγούμενο πρωτάθλημα στο ποδόσφαιρο.

Ο **Σταμάτης Καραμανλής** που είχε αντίστοιχες διασυνδέσεις με τον Άρη, για παράδειγμα.

Βέβαια, η καλύτερη από όλες τις ιδέες του κ. Κούβελα, η συμμετοχή του **Νίκου Γκάλη** δεν ευοδώθηκε, διότι ο γνωστός αθλητής φέρεται να μη συμφώνησε ότι μόνο το καλό της πόλης μπορεί να είναι σοβαρό δέλεαρ για να συμμετάσχει.

Το 1990 ο **Παναγιώτης Φασούλας** εξελέγη πρώτος δημοτικός σύμβουλος Θεσσαλονίκης στο ψηφοδέλτιο Φατούρου με αριθμό σταυρών που τον έβγαζε βουλευτή

σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις έκτοτε στην α' εκλογική περιφέρεια Θεσσαλονίκης, η οποία έχει διπλάσιο αριθμό εγγεγραμμένων από ό,τι ο δήμος.

Την ίδια περίοδο στο ψηφοδέλτιο Κοσμάπουλου πρώτος δημοτικός σύμβουλος ήταν ένας άλλος άνθρωπος του αθλητισμού, ο τότε ομοσπονδιακός προπονητής στο ποδόσφαιρο κ. **Αλκέτας Παναγούλιας**, με σταυρούς που σε απόλυτο αριθμό δεν εξασφάλιζαν αλλά αναλογικά καταστύσαν πολύ πιθανή την εκλογή στη Βουλή.

Η εκλογή του Ντίνου Κοσμόπουλου σήμανε οριστικά τη στροφή της πολιτικής ζωής της πόλης στον αθλητισμό.

Κι αυτό όχι μόνο γιατί οι αθλητικοί παράγοντες αποτελούσαν το ισχυρότερο λόμπι στην πόλη, αλλά γιατί συγχρόνως διαπιστώθηκε ότι το μήνυμα των γηπέδων είναι πολύ πιο εύληπτο από το κοινό κυρίως σε μία πόλη όπου το αίσθημα της αθλητικής αδικίας είχε κυριαρχήσει.

(Αξίζει να σημειωθεί ότι κάποτε –στη δεκαετία του 1950– ο Ηρακλής είχε 3 βαθμούς διαφορά από το δεύτερο, μία αγωνιστική πριν από το τέλος, άρα ο τίτλος ήταν βέβαιος ακόμη και με ήττα, όταν το σύστημα βαθμολογίας ήταν 3 βαθμοί για τη νίκη, δύο για την ισοπαλία και ένας για την ήττα. Το αποτέλεσμα ήταν να μηδενισθεί και να χαθεί ο τίτλος.)

Ο Ντίνος Κοσμόπουλος γνώριζε καλά αυτή τη φρασολογία κι επιπλέον καθώς διετελέσε παράγοντας του Ηρακλή και στις δύσκολες στιγμές της πτώσης της ομά-

δας ήξερε πόσο εγερτήριο μήνυμα είναι η συμπτώρεση για τη σωτηρία χάρη της οποίας βάζουμε όλοι στην άκρη τις προσωπικές μας φιλοδοξίες.

Εξαιτίας και της αδυναμίας του στις μεγάλες πολιτικές αναζητήσεις μετέφερε με τον άριστο επικοινωνιακό τρόπο των γηπέδων, όλη αυτή τη λογική στην τοπική πολιτική σκηνή, προβάλλοντας κυρίως τη λογική της ισότιμης μεταχείρισης με την Αθήνα, η έλλειψη της οποίας τόσο είχε ταιπωρήσει την πόλη.

Ο Ντίνος Κοσμόπουλος στην πραγματικότητα ήταν ο πατέρας της αθλητικοποίησης της πολιτικής ζωής στη Θεσσαλονίκη, αναπαράγοντας στην ουσία τη λογική και χωρίς να περιορίζεται στις εξωτερικές εκδηλώσεις που κατέγραψε η ανάλυση του φαινομένου που αποκλήθηκε «ποδοσφαιροποίηση της πολιτικής».

Αξίζει μονάχα να σημειώσουμε μία έκφραση που χρησιμοποίησε εσχάτως ο πρώην δήμαρχος στην απαντητική του επιστολή με την οποία αρνήθηκε να παραστεί στην εναρκτήρια τελετή της έκθεσης του Αγίου Όρους, λέγοντας χαρακτηριστικά «για το καράβι της Θεσσαλονίκης, που έπλεε στα ήρεμα νερά».

Από και πέρα, η ανυπαρξία σοβαρών θεμάτων, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν επικαιρότητα και να δώσουν λαβή στη δημιουργία αντιπαράθεσεων, οδήγησε «στη συσπείρωση με αποχρώσεις», η οποία έδωσε τη δυνατότητα στην αναζήτηση των λόγων για καταγραφή στα δελτία ειδήσεων.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ 'Η Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΥΨΗΛΗΣ ΕΥΘΙΕΙΑΣ

Ν. Κοσμάπουλος: Συνταξιούχος δικηγόρος του ΟΣΕ και πρώην δήμαρχος. Εφ' όλης της ύλης. Ειδικευόταν στα ζητήματα διεκδίκησης και αδικίας και κυρίως μεγάλων έργων, από τα οποία ελάχιστα, αν όχι κανένα, είχε την ευκαιρία να δει να υλοποιούνται στη δεκαετή δημαρχία του.

Θρ. Λαζαρίδης: Οδοντίατρος του ΕΣΥ, δήμαρχος Καλαμαριάς και υποψήφιος δήμαρχος Θεσσαλονίκης, με την υποστήριξη του ΠΑΣΟΚ. Εκφράζει τη δυναμική αλλά συγχρόνως και πρακτική διεκδίκηση από την Αθήνα –κυρίως σε ό,τι αφορά θέματα μεγάλων έργων– και έχει έτοιμο τον τρόπο υλοποίησης. Ανέδειξε το θέμα του λεξικού Μπαμπινιώτη στα κανάλια.

Β. Παπαγεωργόπουλος: Οδοντίατρος, παλαιός πρωταθλητής, γνωστός και ως φτερωτός γιατρός, υποψήφιος δήμαρχος Θεσσαλονίκης με την υποστήριξη της Ν.Δ. Ως υφυπουργός για 10 μήνες σε μία εκ των κυβερνήσεων Μητσοτάκη, διόχρευσε τόσα κονδύλια στη Θεσσαλονίκη που στις επόμενες εκλογές, τον Οκτώβριο του 1993, ήλθε δεύτερος μετά τον Κ. Καραμανλή.

Στ. Παπαθεμελής: Έχει υπερβεί τον τοπικό χαρακτήρα της διεκδίκησης. Τα μέσα Μαζικής Ενημέρωσης τον αξιοποιούν για θέματα εθνικής εμβέλειας, κυρίως σε ό,τι αφορά στις σχέσεις με την Τουρκία.

Θ. Ασπασίδης: Δικηγόρος, δημοτικός σύμβουλος, νομάρχης επί Μητσοτάκη. Στο ίδιο πλαίσιο με τον κ. Παπαθεμελή, μικρότερης εμβέλειας, όμως. Συνήθως δεν δημιουργεί θέματα, αλλά ξέρει να ξεχωρίζει αφότου δημιουργηθούν. Καλή ώρα με το ξύλο που έφαγε στα Τίρανα στη δίκη των «5» της Ομόνοιας, αλλά και με την προσφυγή στο δικαστήριο για το λεξικό Μπαμπινιώτη.

Τ. Τανιμανίδης: Συνταξιούχος Σιδηροδρομικός. Ειδικής ευαισθησίας σε θέματα και ελληνοτουρκικών σχέσεων και Ποντίων στην ομοσπονδία των οποίων προεδρεύει.

Γ. Ιγνατιάδης: Δικηγόρος, πρόεδρος Δικηγορικού Συλλόγου, ειδικών αποστολών. Ανακίνησε την υπόθεση της έδρας της σχολής δικαστών, η οποία στο μεταξύ έχει υποβαθμιστεί χωρίς καμία αντίδραση.

Σ. Δανιηλίδης: Δήμαρχος Συκεών, τον είχε καταγράψει η κάμερα να αποδοκιμάζει τον Σημίτη στο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ. Έχει ξεκινήσει τον υπέρ πάντων αγώνα για την αποκάλυψη των αβελτηριών των δημόσιων οργανισμών, ξεκινώντας από το Δήμο του. Μήνυσε τους Οργανισμούς Ύδρευσης, Αποχέτευσης και τους άγνωστους που έκαψαν το Σείχ Σου.

Παντελεήμων: Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης από το 1974, συγκαταλέγεται στην κατηγορία των Ιερωνυμικών. Με ισχυρή επιρροή στους πολιτικούς κύκλους της πόλης καθώς ελάχιστες φορές τον πείθουν. Συνήθως προηγείται στις ακραίες εθνικιστικού χαρακτήρα ενέργειες, αναγκάζοντάς τους να τον ακολουθούν.

Κι έπεται συνέχεια ατόμων ων ουκ έστι αριθμός.

Η δε μακεδονολογία των αρχών της δεκαετίας μαζί με την ατελείωτη φιλολογία περί της πρωτεύουσας των Βαλκανίων με τη δυνατότητα εύκολης προβολής, απλώς ολοκλήρωσε το πλαίσιο του θεαθήναι.

Το πνεύμα, δηλαδή, είναι «η ενόητα χωρίς κοιμισματικές αντιπαραθέσεις» στο στόχο, στο πλαίσιο της οποίας επιτρέπονται ελαφρές διαφοροποιήσεις και με πεδία

έκφρασης, την υψηλή εθνική ευαισθησία αλλά και την προώθηση των έργων, της μεγάλης ιδέας της πόλης που μόλις πέρυσι χρησιμοποίησε περίπου 100 δισ. για την Πολιτιστική, η χρησιμότητα των οποίων από ελάχιστους συζητήθηκε.

Αυτό, όμως, στη Θεσσαλονίκη πούλησε και πουλάει, κυρίως γιατί ελάχιστοι έχουν το θάρρος να του αντιπαρατεθούν.

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΛΑΣΙΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

E.J.Kenney - W.V. Clausen

Καθηγητές Πανεπιστημίου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Θ. Πίκουλας, Α. Σιδέρη-Τόλια

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Α. Στεφανής

Σχ. 80

Δεμένο με 1.235 σελίδες
και 4 εικόνες εκτός κειμένων

Στο έργο συνεργάστηκαν και
οι καθηγητές Πανεπιστημίων

M. Winterbottom - G. Williams -
A.S. Gratwick - A. Dalzell -
L.P. Wilkinson - F.R.D. Goodyear -
N. Rudd - G. Luck - R.M. Ogilvie -
J. C. Bramble - R. Browning -
P. G. Walsh - M. Drury

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα, 106 79,
Τηλ.: 36.27.318

Το «αμάρτημα» του Μπαμπινιώτη και το «φιλέμβολον» του Ζουράρι

του Ανδρέα Μπελεζίνη

Το ογκώδες και ωστόσο επίτομο και κατά πρώτη εντύπωση μάλλον εύχρηστο *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* του καθηγητή Γ. Μπαμπινιώτη δεν είναι δυνατόν να κριθεί ως προν την πληρότητα, την ακρίβεια, την πιστότητα και προπαντός τη συνέπεια προς τις (εσωτερικές, όχι τις δεδηλωμένες) αρχές που διέπουν την κατάρτισή του, μέσα σε εβδομάδες ή και μήνες από την έκδοσή του. Μπορεί, όμως, να μπει ο ζύγι και να σχολιαστεί ο μετακειμενικός λόγος, έντυπος και ηλεκτρονικός, που προκάλεσε το ήδη πολυθρύλητο πόνημα. Με λίγες εξαιρέσεις, αντί για ένα ξεκάθαρο «το ναι ναι» ως προς το λήμμα που απετέλεσε την πέτρα του σκανδάλου, ακούστηκαν πολλά «ναί μεν αλλά...», πολλά μασσημένα λόγια και το χειρότερο κάποιοι έπαινοι που έκρυβαν το κεντρί τους ή και άλλα φθονερά πασσαλειμμένα με μεγαλοψυχία. Ακόμη και το καλοβαλμένο κατά τα άλλα άρθρο του κ. **Κούρτοβιτς** (*Τα Νέα*, 2.6.98) κρατάει πισινή, ήτοι κατά το σχολιαζόμενο λεξικό «ενεργεί με επιφυλακτικότητα». Σημειώνει ο συγγραφέας αρχή-αρχή: «να εξηγούμαστε: αν έκανα ένα λεξικό της νεοελληνικής δεν θα πρόσθετα το επίμαχο ερμηνευμα στο λήμμα Βούλγαρος. Όχι για τους λόγους που ξεσήκωσαν για νιοστή φορά την κατηχητική ελληνοφοροσύνη. Αλλά, πολύ απλά γιατί νομίζω πως πρόκειται για μια περιστασιακή γηπεδική βρисиά, χωρίς ειδική σημασία. Δεν είναι, δηλαδή, σταθερό προσδιοριστικό μιας συγκεκριμένης κατηγορίας ανθρώπων, όπως τα συναφή *βάζελος, γάβρος, κ.ά.*, ούτε μια πάγια βρисиά με ορισμένο περιεχόμενο, όπως οι λέξεις *αλήτης, κερατάς, κ.λπ.*». Είναι έτσι; Δεν είναι. Η παράγραφος πάσχει στο σύνολό της. Κι αν ακόμη δεχτούμε ότι η ιαχή «Βούλγαροι», που ακούγεται στα γήπεδα σε στιγμές έξαψης, είναι «περιστασιακή βρисиά» –λίγο-πολύ περιστασιακές είναι όλες οι βρисиές–, δεν παύει να έχει τη συνήθη στη συγκεκριμένη γλωσσική λειτουργία διπλή σημασία. Η χρήση χωρίς και πάλι να αποτελεί κυριολεξία, δεν περιορίζεται στους αγωνιστικούς χώρους και τα αθλήματα της σφαίρας. Αλλιώς από πού θα αντλούσε τη δραστηριότητα, προκλητικότητα και ωμότητα ως βρисиά. Αυτό δεν σημαίνει καθόλου ότι όσοι σήμερα βρίζουν και προκαλούν τους ποδοσφαιριστές και οπαδούς των ομάδων του βορρά, δεν θα πολεμήσουν στο πλευρό τους, αν παραστεί ανάγκη, υποδεχόμενοι με «χριδοπαναγίες» όχι μόνο ομόδοξους και ετερόδοξους αλλά και... αλλόθρησκους. Το βρисиίδι, η βλαστήμια (των θείων) και γενικότερα η βωμολογία υπερβαίνουν κάθε κυριολεξία και πρώτη ή δεύτερη μεταφορι-

Ο Γ. Μπαμπινιώτης.

κότητα. Λειτουργούν σαν εκρηκτικές και εκτονωτικές γλωσσικές πράξεις και τελέσεις που ασφαλώς έχουν τη θέση τους σε κάθε μεταγλωσσική αποτύπωση. Στον πολύτιμο πρώτο τόμο (Α-Γ) των *Φράσεων του λαϊκού λόγου* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1977), ο οποίος αν δεν ενθάρρυνε ήδη τους νεαρούς συντάκτες του Λεξικού Μπαμπινιώτη, τους καλύπτει σε πολλά όσο και τους ελέγχει σε άλλα, στο λήμμα «γαμώ το Χριστό σου - την Παναγία σου» σημειώνει ο ποιητής (και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας) **Σωκράτης Σκαρτσής**: «ωμή, άγρια βλαστήμια με σύγχρονο εντατικό αίσθημα και χειρονομία». Και παρατηρεί: «η γλωσσική πηγή αυτής της φράσης είναι βαθύτατα ψυχική και ιεροτελεστική. Παρά-

δειγμα φράσης-ψυχικής εκτόνωσης· βιολογική γλώσσα. Καθόλου κυριολεκτική ή ένταση· είναι πολύ εσωτερική και απευθύνεται στο λειτουργικό «σου». Για γλώσσα μιλάμε και για τις βαθύτατες ανθρωπολογικές, ρυθμολογικές και πιο πέρα κοσμικές της απαρχές και εκφάνσεις που δεν επιδέχονται συγκρίσεις και αξιολογήσεις. Πάνω της δεν πιάνουν εθνικιστικές στενοκεφαλίες, ανόητες σεμνοτυφίες και λογιολατρίαι εκζητήσεις.

Θα αφήσω να κρίνουν οι αναγνώστες εάν το ευρέως κοινολεκτούμενο «γαμώ τη μάνα σου», που οσάκις απευθύνεται σε πρόσωπα έχει κάνει να βγουν μαχαίρια, όταν όμως αναφέρεται σε πράγματα και αντικείμενα ενδέχεται να το έχει πει και ο αρχιεπίσκοπος, στέκει πιο καλά στη θέση του (στο μεταγλωσσικό του τόπο) παρά η εκπληκτική στον ευφημισμό της περίφραση του φίλτατου **Κώστα Ζουράρι**. Σε επικυλλίδα του (*Ελευθεροτυπία*, 27.5.98, σ.10) υπό τον ηρακλείτειο και αβδηριτικό τίτλο «Διο δει έπεσθαι τω κοινώ», ο γνωστός συμμείκτης και συμπληγής εξηγεί γιατί «ημάρτησε» ο Μπαμπινιώτης συμπεριλαμβανοντας το επίμαχο λήμμα: «... οι μεν Βούλγαροι έχουν μανάδες Βουλγάρες, ενώ σε μας οι Βουλγάρες, απλώς φιλοκαλούν το φιλέμβολον ενυπόστατον της αλκής μας». Δηλαδή: Ας επιχειρήσουμε μια πρόχειρη ερμηνεία όσο το επιτρέπουν η ελάχιστη θουκυδίδεια μεταβατική χρήση του ρήματος «φιλοκαλώ», τα επιδεικτικώς προβαλλόμενα (αλλιώς δεν θα πείραζε) αρχαιοπινή και πεπλασμένα στοιχεία και το όλο πομπώδες ύφος. Οι Βουλγάρες που παρεπιδημούν στη χώρα μας φιλοκαλούν (πορνικά και ποικιλοτρόπως καλλύνουν και ηδύνουν με τη γλύκα της άγριας ομορφιάς τους – πάλι καλά) το «ενυπόστατον» (το όντως υπάρχον) «φιλέμβολον» (μπες-βγες, το πέος περίπου) «της αλκής μας» (της ερωτικής ρώμης) των Μακεδόνων και του Κ. Ζουράρι!

Η συναλλαγματική πολιτική της Ελλάδας 1987-1997: Συνέχεια και ασυνέπεια

της Μαρίκας Φραγκάκη

Η πρόσφατη υποτίμηση της δραχμής ανατρέπει την πολιτική της «σκληρής» δραχμής των τελευταίων ετών. Εντούτοις, αποτελεί φυσική συνέχεια της κυρίαρχης αντίληψης για την άσκηση συναλλαγματικής πολιτικής, τουλάχιστον τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, η συναλλαγματική πολιτική –μέτρο κατ'εξοχήν βραχυπρόθεσμο– ανάγεται σε σημαντικό, αν όχι κύριο, μέσο άσκησης πολιτικής, ενώ η λήψη μέτρων για την αναβάθμιση των παραγωγικών δομών της χώρας –απαραίτητο συνοδευτικό μέτρο της συναλλαγματικής πολιτικής– καθυστερεί. Σε αντιστάθμισμα, η αγορά εργασίας δέχεται διαρκή πίεση. Στο παρόν άρθρο, ύστερα από μία σύντομη αναφορά στη συναλλαγματική πολιτική της δεκαετίας του '80, εξετάζουμε την πολιτική της «σκληρής» δραχμής και την ένταξή της στον ΜΣΙ. Οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας την περίοδο αυτή υποδηλώνουν την αδυναμία της ασκούμενης πολιτικής να αντιμετωπίσει τα διαρθρωτικά της προβλήματα και με την έννοια αυτή την αναποτελεσματικότητα της συναλλαγματικής πολιτικής.

1. ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80: ΠΛΗΘΩΡΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΛΙΣΘΗΣΗ

Μετά την κατάρρευση του συστήματος Bretton-Woods, στις αρχές της δεκαετίας του '70, η δραχμή ακολούθησε την υποτίμηση του δολλαρίου έναντι των ευρωπαϊκών νομισμάτων. Οι δύο πετρελαϊκές κρίσεις της ίδιας περιόδου ενέτειναν τις πληθωριστικές πιέσεις στην ελληνική οικονομία, με κορύφωσή τους μερικά χρόνια αργότερα, στη δεκαετία του '80.

Πράγματι, ενώ ο πληθωρισμός στην Ελλάδα ήταν μικρότερος από τον αντίστοιχο μέσο Κοινοτικό ολόκληρη την περίοδο 1961-73 (3,5% έναντι 4,8%), εκτοξεύθηκε αισθητά πάνω από το Κοινοτικό όριο τα επόμενα χρόνια 1974-86 (17,8% έναντι 4,8%). Παράλληλα, ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ, ο οποίος υπερέβαινε τον αντίστοιχο Κοινοτικό μεταξύ 1961-73 (7,7% έναντι 4,8%), παρουσίασε μείωση στο 2,5% την περίοδο 1974-86. Εξακολούθησε όμως να είναι συγκρίσιμος με τον μέσο Κοινοτικό (2,1%). Αντίθετα, η πορεία των επενδύσεων, η οποία ήταν έντονα αυξητική επιβραδύνθηκε σημαντικά μετά το 1986. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, το

1987, οι επενδύσεις στην Ελλάδα μειώθηκαν έναντι του 1986 κατά 5,1%, ενώ στην Ε.Ε. αυξήθηκαν κατά 5,5%!

Στη διάρκεια συνεπώς της δεκαετίας του '80, εκδηλώθηκε κρίση της ελληνικής οικονομίας, με κύρια χαρακτηριστικά τον υψηλό πληθωρισμό, τη μείωση των επενδύσεων και τον πολύ χαμηλό ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Χαρακτηριστικό εξάλλου φαινόμενο της περιόδου ήταν το σταθερά υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Κατά την περίοδο 1974-85 ακολουθήθηκε ελαστική συναλλαγματική πολιτική, η οποία επέτρεψε τη σταδιακή διολίσθηση της δραχμής έναντι τόσο του ECU, όσο και των νομισμάτων των κύριων ανταγωνιστριών χωρών. Πραγματοποιήθηκαν δύο υποτιμήσεις, το 1983 και το 1985, κατά 15% κάθε φορά. Το 1985, ξεκίνησε επίσης προσπάθεια σταδιακού περιορισμού της διολίσθησης της δραχμής, στο πλαίσιο σταθεροποιητικού προγράμματος, το οποίο συνοδεύθηκε από πάγωμα των μισθών και σταδιακή απελευθέρωση των επιτοκίων.

Το τέλος της δεκαετίας του '80 χαρακτηρίστηκε από οξυμένες πολιτικές συνθήκες και εγκατάλειψη των σταθεροποιητικού προγράμματος. Επιπλέον, τις εκλογές του 1989 συνόδευσε νέα αύξηση του πληθωρισμού, μείωση των επενδύσεων, στασιμότητα του ΑΕΠ και κατακόρυφη αύξηση

του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Αυτή ήταν η παρακαταθήκη της δεκαετίας του '80.

2. ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '90: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ «ΣΚΛΗΡΗΣ» ΔΡΑΧΜΗΣ

Η δεκαετία του '90 ξεκίνησε σε ιδιαίτερα δυσχερείς οικονομικές συνθήκες στη χώρα μας, τόσο απόλυτα όσο και σε σχέση με την Ε.Ε. Η ανάγκη για σταθεροποίηση της οικονομίας και ανάκαμψη της παραγωγής ήταν εμφανής. Για την επίτευξη των στόχων αυτών επελέγη η πρόταξη της σταθεροποίησης, με κύρια αιχμή την πολιτική της «σκληρής» δραχμής, τον περιορισμό, δηλαδή, της διολίσθησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής σε σχέση με τον πληθωρισμό, η οποία θεωρήθηκε για το σκοπό αυτό με τα υψηλότερα επιτόκια της Ε.Ε.!

Εξάλλου, την περίοδο αυτή, τέθηκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα σύγκλισης στο πλαίσιο της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το οποίο συνέταξε η κυβέρνηση της Ν.Δ. το 1992 και αναθεώρησε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ το 1994 και το οποίο εξακολούθει να ισχύει μέχρι σήμερα.

Ανακινώνοντας τη νομισματική πολιτική για το 1997, ο διοικητής της Τραπεζής Ελλάδος διατύπωσε με ιδιαίτερη σαφήνεια την κυρίαρχη αντίληψη για την πολιτική της «σκληρής» δραχμής: «Ο στόχος

• Το παρόν κείμενο στηρίζεται σε εισήγηση, η οποία παρουσιάστηκε στο συνέδριο του Τμήματος Οικονομικής Πολιτικής του ΣΥΝ με θέμα «Ενιαίο Νόμισμα και Ελληνική Οικονομία» (20-21.3.1998).

για τη συναλλαγματική ισοτιμία ήταν να διατηρηθεί περίπου σταθερή κατά μέσον όρο στη διάρκεια του έτους (σ.σ. το 1996), χωρίς να αποκλείονται διακυμάνσεις της ανάλογα με τις συνθήκες που θα επικρατούσαν στις αγορές χρήματος και συναλλάγματος. Η υιοθέτηση αυτού του στόχου συνεπαγόταν ενίσχυση του αντιπληθωριστικού χαρακτήρα της νομισματικής πολιτικής, δεδομένου ότι η διαφορά πληθωρισμού μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων χωρών της Ε.Ε. δεν θα αντισταθμιζόταν από αντίστοιχη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας» (Νομισματική Πολιτική για το 1997, σελ. 1).

Ο ρυθμός διολίσθησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής μειώθηκε ολόκληρη την περίοδο 1991-1997, μέχρι σχεδόν μηδενισμού του. Από την άλλη πλευρά, τα ελληνικά επιτόκια, αν και μειωμένα, παρέμειναν σημαντικά υψηλότερα από τα αντίστοιχα Κοινοτικά. Για παράδειγμα, το 1993 και το 1994 το 12μηνο επιτόκιο χορηγήσεων στην Ελλάδα ήταν τριπλάσιο του αντίστοιχου «κριτηρίου σύγκρισης» –τον μέσο όρο, δηλαδή, του αντί-

στοιχου επιτοκίου των 3 χωρών με το χαμηλότερο επιτόκιο, προσανανομένο κατά 2%– περιοριζόμενο στο διπλάσιο το 1995 και το 1996. Ειδικότερα, το επιτόκιο στην Ελλάδα ήταν ίσο με 23,3% το 1993, 20,8% το 1994, 17,4% το 1995 και 15,1% το 1996, έναντι κριτηρίου σύγκρισης 7,5%, 7,6%, 7,7% και 6,7% αντιστοίχως. Η διαφορά αυτή υποδηλώνει το ασφαλιστρο κινδύνου στα επιτόκια, την αναμενόμενη, δηλαδή, διολίσθηση του νομίσματος και την εγγύηση που παρέχεται στους ξένους επενδυτές, προκειμένου να προβούν σε τοποθετήσεις σε συγκριτικά αδύναμα νομίσματα.

Με άλλα λόγια, η μη αντιστάθμιση της διαφοράς του πληθωρισμού που εμπεριέχεται στην πολιτική της «σκληρής» δραχμής εξισορροπήθηκε από τη διαφορά των επιτοκίων. Η πολιτική αυτή, σταθεροποιώντας την οικονομία, είχε ως τίμημα τον περιορισμό του ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Δεδομένου ότι η πολιτική της «σκληρής» δραχμής δεν συνοδεύθηκε από μέτρα ενίσχυσης των δομών παραγωγής, η διεθνής ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας μειώ-

θηκε, όπως προκύπτει από τη μείωση του λόγου εξαγωγών/εισαγωγών, τη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και την εξειδίκευση της χώρας σε χαμηλής ποιότητας και τιμής προϊόντα στο πλαίσιο του καταμερισμού των διεθνών αγορών. Ενδεικτικά αναφέρεται η διαπίστωση της Έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Σύγκλιση ότι «Η ανάλυση του ενδοκοινοτικού εμπορίου κατά τιμή και ποιότητα αποκαλύπτει έντονες διαφορές μεταξύ των βορείων και των νοτίων χωρών. (...) Η Γερμανία διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα σε προϊόντα υψηλής ποιότητας και τιμής, η Γαλλία σε μεσαίας και υψηλής, η Βρετανία, η Ολλανδία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Δανία μόνο σε μεσαίας, η Ισπανία σε μεσαίας και χαμηλής ποιότητας και η Ελλάδα και Πορτογαλία μέσα σε χαμηλής ποιότητας και τιμής.» (COM 96-560, σελ. 62).

Την εξάντληση των ορίων της πολιτικής σκληρής δραχμής επιβεβαίωσε η πρόσφατη υποτίμηση, στην οποία υποβλήθηκε η δραχμή, προκειμένου να ενταχθεί στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμών (ΜΣΙ).

3. ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΔΡΑΧΜΗΣ ΣΤΟ ΜΣΙ

Σύμφωνα με το άρθρο 109j της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ένα από τα κριτήρια σύγκλισης είναι η επίτευξη νομισματικής σταθερότητας και συγκεκριμένα «η παραμονή εντός των περιθωρίων διακύμανσης του ΜΣΙ του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος για τουλάχιστον δύο χρόνια, χωρίς υποτίμηση έναντι του νομίσματος οποιουδήποτε άλλου κράτους-μέλους». Από τον Αύγουστο 1993 τα περιθώρια διακύμανσης του ΜΣΙ ανέρχονται στο $\pm 15\%$.

Σημειώνεται ότι ο ΜΣΙ είναι το δεύτερο σημαντικό στοιχείο του ΕΝΣ, μετά την Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ΕΝΜ ή ECU). Ειδικότερα, στο πλαίσιο του ΜΣΙ, διατηρούνται οι διμερείς ισοτιμίες εντός των προκαθορισμένων ορίων μέσα των παρεμβάσεων των κεντρικών τραπεζών στις αγορές συναλλάγματος.

Από την 1.1.1999, τον ΜΣΙ I πρόκειται να διαδεχθεί ο ΜΣΙ II, ο οποίος θα συνδέει τα νομίσματα των χωρών εκτός ενιαίου νομίσματος με το ευρώ. Κέντρο του νέου μηχανισμού θα είναι το ευρώ, ενώ οι κεντρικές ισοτιμίες και τα επιτρεπόμενα περιθώρια διακύμανσης θα προσδιορίζονται από τα εκτός ευρώ, αλλά εντός ΜΣΙ II, κράτη, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τα εντός ευρώ κράτη. Η συμμετοχή στον ΜΣΙ II θα είναι προαιρετική. Τα

εκτός ΜΣΙ ΙΙ κράτη, όμως, συμμετέχουν στη διαδικασία προσδιορισμού των ισοτιμιών χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Στόχος του ΜΣΙ ΙΙ, όπως και του ΜΣΙ Ι, είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, μέσω του συντονισμού των παρεμβάσεων της ΕΚΤ και των κεντρικών τραπεζών στις αγορές συναλλάγματος. Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι «κάθε προσαρμογή των κεντρικών ισοτιμιών (θα πρέπει) να γίνεται εγκαίρως, ώστε να αποφεύγονται οι μεγάλες αποκλίσεις» (Παρ. 15, Ψήφισμα Ε. Συμβουλίου, 16.6.1997).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η ένταξη των ευρωπαϊκών νομισμάτων στον υφιστάμενο ΜΣΙ είναι υποχρεωτική, ενώ είναι σκόπιμη σε ό,τι αφορά στον ΜΣΙ ΙΙ. Ταυτόχρονα, η ένταξη αυτή οφείλει να πραγματοποιείται σε τιμή που να αντανάκλα το σχετικό επίπεδο ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, αφού η μεταβολή της ισοτιμίας στη συνέχεια προβλέπεται ιδιαίτερα δύσκολη. Η δε διακύμανσή της έχει περιορισμένο και προσωρινό χαρακτήρα.

Λαμβάνοντας υπόψη την υπερέτιμηση του εθνικού μας νομίσματος τα τελευταία χρόνια, ως αποτέλεσμα της πολιτικής «σκληρής» δραχμής, και τις δεσμεύσεις που συνεπάγεται η ένταξη στην ΟΝΕ, γίνεται αντιληπτό ότι η πρόσφατη υποτίμηση της δραχμής ήταν όχι μόνο αναγκαία, αλλά και αναπότρεπτη, παρά τις περί του αντιθέτου διαβεβαιώσεις της κυβέρνησης. Επιπλέον, θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι η υποτίμηση ήταν καθυστερημένη, συσσωρεύοντας πίεση στη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής, με αποτέλεσμα αυτή να θεωρείται ως ένα από τα πλέον αδύναμα νομίσματα του ΕΝΣ.

Σημειώνεται ότι στο θέμα της ένταξης της δραχμής στον ΜΣΙ, το Αναθ. Πρόγραμμα

Σύγκλισης αναφέρει τα εξής: «Η συναλλαγματική και νομισματική πολιτική που συνοδεύει το Πρόγραμμα έχει αντιπληθωριστικό χαρακτήρα, αφού, μεταξύ άλλων, στόχος είναι και η συμμετοχή της δραχμής στον ΜΣΙ στα μέσα του 1996. Πάντως, υπό τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις δημοσιονομικής διόρθωσης και μισθολογικών εξελίξεων, η συμμετοχή της δραχμής στον ΜΣΙ είναι εφικτή, ικανοποιώντας έτσι και το κριτήριο της Συνθήκης του Μάαστριχτ περί διετούς συναλλαγματικής σταθερότητας». (σελ. 6). Στο πλαίσιο αυτό, η ανακοίνωση του ΥΠΕΘΟ ότι «... η κυβέρνηση θα διατηρήσει σταθερή την ισοτιμία της δραχμής ως προς το ECU και στη συνέχεια ως προς το ευρώ τόσο κατά την παρούσα περίοδο όσο και κατά το ενδιάμεσο διάστημα μεταξύ της 1.1.1999 (έναρξη ΟΝΕ) και της 1.1.2001, που είναι η προβλεπόμενη ημερομηνία έναρξης της χώρας μας στην ΟΝΕ» (Αυγή, 13.11.1997) αποτελεί πολιτικό τρυκ, μάλλον παρά στρατηγική κατεύθυνση πολιτικής.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

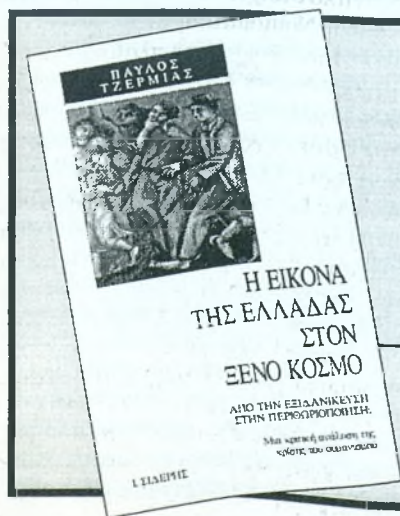
Όπως είδαμε, η ΣΠ κατά το παρελθόν αποτέλεσε ιδιαίτερα προσφιλές μέτρο πολιτικής για τις εκάστοτε κυβερνήσεις, είτε στην κατεύθυνση της διολίσθησης, για την αντιμετώπιση των πληθωριστικών πιέσεων, είτε με την απολυτοποίηση της «σκληρής» δραχμής, η οποία σήκωσε το βάρος της αντιπληθωριστικής πολιτικής τα τελευταία χρόνια.

Επίσης διαπιστώσαμε ότι η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να κινείται σε χαμηλό σχετικά επίπεδο ανταγωνιστικότητας, όπως προκύπτει ιδιαίτερα από τις εξαγωγικές της επιδόσεις. Στις συνθήκες αυτές, η ένταξή της στον ΜΣΙ –σ' ένα σύστημα, δηλαδή, σταθερών, αλλά προσαρμοσίμων

ισοτιμιών– και στη συνέχεια στην ΟΝΕ και στο ευρώ –σ' ένα σύστημα «κλειδωμένων» ισοτιμιών– θα οδηγήσει σε όξυνση των οικονομικών και κοινωνικών πιέσεων.

Ειδικότερα, η κυβέρνηση –σήμερα του ΠΑΣΟΚ, αργότερα ίσως της Ν.Δ.– εθισμένη στη βραχυπρόθεσμη αντιμετώπιση των προβλημάτων της οικονομίας και αποστερούμενη του «όπλου» της συναλλαγματικής πολιτικής, αναμένεται να στραφεί με ιδιαίτερη ένταση στην αγορά εργασίας, με στόχο τη συμπίεση των μισθών και την ελαστικοποίηση των σχέσεων εργασίας. Η πολιτική αυτή όμως έχει αποδειχθεί αναποτελεσματική. Π.χ., μεταξύ 1983-1993, η Ελλάδα παρουσίασε τη μεγαλύτερη μείωση του μεριδίου εργασίας στο ΑΕΠ στην Ε.Ε. (από 74,7% σε 64,5%), παρέμεινε όμως στάσιμη ως προς το επίπεδο ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της. Επιπλέον, με δεδομένες τις ανιστηρά περιοριστικές διατάξεις του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, που συνοδεύει την ΟΝΕ, διαγράφεται έντονος ο κίνδυνος δημιουργίας υφρεσιακών συνθηκών, βαθαίνοντας με τον τρόπο αυτό το χάσμα που χωρίζει την ελληνική οικονομία από την Ε.Ε.

Στις συνθήκες αυτές, η αναδιάρθρωση των παραγωγικών δομών της οικονομίας παραμένει ως το κεντρικό πρόβλημα/αίτημα. Η πρόσφατη υποτίμηση της δραχμής παρέχει την ευκαιρία για τη λήψη μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα. Δυστυχώς, όμως, η εξάντληση των μέτρων αυτών στην κατεύθυνση των ιδιωτικοποιήσεων και της ελαστικοποίησης της αγοράς εργασίας όχι μόνο δεν θα αναβαθμίσουν την παραγωγική λειτουργία της ελληνικής οικονομίας, αλλά θα οξύνουν περαιτέρω τις κοινωνικές αντιθέσεις, δημιουργώντας νέα ρήγματα στην κοινωνική συνοχή.

Η εικόνα της Ελλάδας στον ξένο κόσμο

Από την εξιδανίκευση στην περιθωριοποίηση;

Μια σημαντική μελέτη του ιστορικού και βυζαντινολόγου Παύλου Τζεργιά

Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Σταδίου 44 - Αθήνα • Τηλ.: 3229638

Οι απεργοί ή κάτι παραπάνω από απλή επιβίωση

του Δημήτρη Καϊση

Μπορούμε σήμερα ίσως λίγο πιο καθαρά να πούμε, να επαναλάβουμε γιατί είμαστε με τους απεργούς και τους διαμαρτυρόμενους: επειδή είναι από την πλευρά των αδυνάτων και απειλούμενων και επειδή στον αγώνα τους μπορεί να ξαναανακαλύπτουν γνήσιες δημοκρατικές διαδικασίες όπως είναι μια ανοιχτή υπαίθρια συνέλευση εργαζομένων.

Και ακόμη επειδή ο καλοκαθισμένος αντίπαλος τους επιμένει να τους αποκαλεί με την υπούλως μειωτική περιγραφή ως «ασήμαντη μειοψηφία»: τυφλός από εξουσία δεν βλέπει ότι μπορεί να εκφράζουν μια γενικότερη αγωνία, ένα υπόγειο κοινωνικό ρεύμα που αύριο μπορεί να παρυσύρει πολύ σοβαρότερα πράγματα, δηλαδή μία ολόκληρη πολιτική τάξη πραγμάτων.

Το σκοτεινό παράδοξο είναι ότι αυτή η αλαζονική εξουσία (που συχνά είναι και το μοιραίο χαρακτηριστικό της) βρίσκεται εκεί χωρίς ακριβώς σ' αυτούς που θέλει τώρα τόσο περιφρονητικά να παραμερίσει: τα ίδια τα παιδιά της, οι πολίτες μαζί και οι οπαδοί, την εμποδίζουν να μείνει στη θέση της.

Ήρθε η στιγμή που τα συμφέροντά τους διαχωρίζονται ριζικά – αφήνοντας αυτό που πολλοί ονομάζουν κενό πολιτικής εκπροσώπησης.

Τα πράγματα δείχνουν πως πλησιάζει η πολιική ή ηθική τιμωρία τους: μπορεί να εξσφαλίσουν τις θέσεις εργασίας, αλλά μετά «με τους νόμους της ελεύθερης αγοράς δεν μπορείς να εγγυηθείς τίποτα».

Στην ουσία δεν μπορείς να εγγυηθείς τον προστατευτισμό. Στηρίχθηκαν τόσο πολύ στις κάθετες συσπειρώσεις αψηφώντας τις οριζόντιες ανάμεσα σε ανθρώπους όπου και αν ανήκαν: αναγκαστικά τους έθρεψαν με υπερβολικές δόσεις δογμάτων και πίστεων που τώρα σχεδόν με πανικό κι ένα αισχρό ένστικτο επιβίωσης πρέπει να πετάξεις από το παράθυρο.

Η εξουσία, όσο κι αν σου έκανε καιρό τη χάρη να τη γευθείς και να την εκμεταλλευθείς, δεν μπορεί εύκολα να δεχθεί την καταπάτηση κάποιων ορίων: όχι μόνο την αυτάρεση ακόρεστη υποταγή σ' αυτήν,

αλλά, επίσης, αφού την ασκήσεις μ' ένα πρόγραμμα να θέλεις ύστερα να συνεχίσεις μ' ένα άλλο αντίθετό του. Το ότι επιβάλλεται από μια νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων και το νεοφιλελεύθερο «μονόδρομο» της ΟΝΕ δεν αρκεί για να προβληθεί ως αυτοδύναμη στρατηγική: μπορεί πολύ καλά να πάρει τις διαστάσεις μιας αλλότριας δυσοίωσης προοπτικής κι ενός αντιδημοκρατικού εκβιασμού.

Οι στρεβλώσεις και οι πληγές του παρελθόντος δεν μπορεί να θεραπευθούν με τη δικτατορία των οικονομικών δεικτών: κάποιον, και ίσως ολοένα περισσότερους, θα πουν ότι είναι η τυραννία του παγκοσμιοποιημένου κεφαλαίου.

Τι μας κάνει ακόμη να είμαστε με τους απεργούς, σήμερα της Ιονικής και αύριο αυτούς που θα έλθουν γρήγορα από πίσω τους: ότι μπορεί να ξαναανακαλύπτουν μια αγωνιζόμενη συντροφικότητα, την αξία ενός ενεργού ανθρώπινου δεσμού απέναντι στην αστραφτερή μιζέρια της τεχνοοικονομικής ορθολογικότητας («τι πρέπει να κάνουν οι άνθρωποι όλην αυτή την επιστημονική γνώση και μηχανική ισχύ» σύμφωνα με το παλιό ερώτημα του **Λούις Μάμφορντ**).

Η η μισοναρκωμένη ηδονική υποταγή στην καταναλωτική προσαγωγή: το πιο ανησυχητικό για τους κρατούντες μπορεί να είναι αυτά τα σπέρματα μιας αναδυόμενης ανθιστάμενης συλλογικότητας, μιας θέλησης για το δικαίωμα σε μια αξιοπρεπή ζωή.

Τι πιο υπέροχο καταπραϊντικό θέαμα απ' αυτό της υπαίθριας ανοιχτής συνέλευσης στο πεζοδρόμιο των εργαζομένων της Ιονικής – μαζί με την εξαναγκαστική και ίσως αμήχανη παρουσία της αφρόκρεμας της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας; Ένα θέαμα που σε πηγαίνει πίσω σε αγωνιστικές παραδόσεις που εμπνέονταν και κυνηγούσαν κάτι παραπάνω από μετοχές εταιρειών και αχαλίνωτες αγορές – αγορές όχι εμπορευμάτων και χρηματιστηριακών πράξεων αλλά ελεύθερης διαβούλευσης και ανθρώπινων αυτονομιών.

Και όμως τούτο το δημοκρατικό θέαμα μόλις που το άγγιξαν τα ΜΜΕ: ως να κα-

τέχονταν οι κάμερες από ντροπή, ως να ευρίσκετο έξω από το ρεπερτόριο της δικής τους αντίληψης του θεάματος.

Μόλις το άγγιξαν σα ν' ακούμπησαν σε κάτι δηλητηριασμένο: απέστρεψαν γρήγορα το πρόσωπο για να βουτηχτούν στο σύνηθες ρεπερτόριο των μικρογεγονότων.

Όσο για τους κυβερνητικούς πρεσβύτες: αυτοί βουτηγμένοι στον καλοβολεμένο γυάλινο μικρόκοσμό τους δεν μπορούσαν να δουν τίποτα περισσότερο από «μια ασήμαντη μειοψηφία».

Τους τύφλωσαν τόσο οι προβολείς της εξουσίας που δεν μπορούσαν να δουν ότι πάνω σε πολλές τέτοιες «ασήμαντες μειοψηφίες» οικοδόμησαν τις καλοφτιαγμένες θέσεις τους.

Αυτή λοιπόν μπορεί να είναι η άλλη σκοπιά των απεργών: από την άλλη άκρη εκείνης για τις αδήριτες αναγκασιότητες της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας που μπορεί ευκολότερα να βλέπει τους οικονομικούς δείκτες παρά κοινωνικές ομάδες και ανθρώπινες ανάγκες.

Στην άλλη άκρη αυτής της μεταβιομηχανικής παλίνρροιας που αναγορεύει σε υπέρτατη αρχή την αποδοτικότητα και τον ανταγωνισμό: αυτή μπορεί να εξυπηρετεί μόνο τον απειλητικό κόσμο των ολοένα γιγαντούμενων πολυεθνικών εταιρειών.

Στην άλλη άκρη αυτού που μπορεί να λέει: δεν ενδιαφέρουν οι πεποιθήσεις αλλά αυτό που πουλάει, δεν είναι οι συντροφικότητες αλλά ό,τι φέρνει κέρδος.

Ό,τι φέρνει κέρδος στον κόσμο των απορρυθμισμένων σχέσεων (στην «καβουκοποίηση» του ανθρώπου): Θεέ μου, τι δουλειά έχει εδώ η ιστορία των ανθρωπιστικών αξιών; Τι μπορεί να αποδώσει σε μια καλή εταιρεία εισηγμένη στο Χρηματιστήριο μαζί και στους μετόχους της;

Οι αντίπαλοι των απεργών μπορεί να αντιτάξουν: είμαστε στην εποχή των τραπεζιτών και των χρηματιστών και όχι των πολιτικών – πολύ μάλλον των ιδεολόγων.

Η άλλη σκοπιά μπορεί να πει αυτό που μοιάζει ουτοπικό: «Ας αρχίσουμε από τώρα να κτίζουμε πύργους στον αέρα». Κάτι παραπάνω από μια απλή επιβίωση.

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Το ευρωμεσογειακό μετέωρο βήμα

Δεν είναι εύκολο ν' ανακαλύψουμε τι είδους ακριβώς ιστορικό πρόσωπο είναι η Μεσόγειος. Χρειάζεται υπομονή, ολοένα καινούργιες προσπάθειες..., έγραφε τον Μάιο του 1946 ο **Fernand Braudel** στον πρόλογο της πρώτης έκδοσης του κορυφαίου έργου για τη Μεσόγειο.

Η Μεσόγειος ήταν πάντοτε ένας χώρος γεμάτος αντιθέσεις. Φορτωμένος με αντιπαραθέσεις που πολύ συχνά κατέληγαν σε σκληρές συγκρούσεις, δεν έπαυε, παρ' όλα αυτά να είναι ένα χωνευτήρι πολιτισμών και δημιουργικής συνεργασίας ανάμεσα σε λαούς, πολιτισμούς και θρησκείες.

Τα τελευταία χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την ιδέα για τη δημιουργία μιας ζώνης οικονομικής συνεργασίας και σταθερότητας στη Μεσόγειο.

Μια πρωτοβουλία που άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά με την Ευρωμεσογειακή Διάσκεψη της Βαρκελώνης τον Νοέμβριο του 1995.

Ο διάλογος μεταξύ Ένωσης και χωρών του Μεσογειακού Νότου, τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ασφάλειας, έχει θεμελιώδη σημασία για την αναδιαμόρφωση των σχέσεων της Ε.Ε. με τη Μεσογειακή Λεκάνη. Βάση για το διάλογο αυτό θα πρέπει να αποτελέσει η προώθηση των αξιών που προσδιορίζουν την Ε.Ε., όπως είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δημοκρατία, η κοινωνική δικαιοσύνη και το κράτος δικαίου, με ταυτόχρονη επίδειξη σεβασμού για τις ιδιομορφίες και τις αξίες των χωρών της Μεσογείου.

Μια συζήτηση εφ' όλης της ύλης επιχείρησαν στο άτυπο συμβούλιο του Παλέρμο οι υπουργοί Εξωτερικών των 27 εταίρων της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας. Στο επίκεντρο των συζητήσεων στο Παλέρμο

βρέθηκαν κυρίως τα πολιτικά θέματα, όπως είναι η ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή, η Χάρτα Σταθερότητας, η τρομοκρατία και οι πρόσφυγες.

Όσον αφορά το οικονομικό σκέλος της συνεργασίας, οι υπουργοί είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν τα παράπονά τους για την αργή προώθηση του προγράμματος MEDA.

Αν και η Ε.Ε. αποφεύγει συστηματικά να θέσει προς συζήτηση το πρόβλημα του ισλαμικού εξτρεισμού, είναι προφανές ότι το μείζον αυτό ζήτημα απασχολεί σοβαρά πολλές κυβερνήσεις της Ε.Ε.

Η σύγκρουση που παρακολουθούμε τα τελευταία χρόνια μεταξύ των φανατικών του Ισλάμ και των αυταρχικών καθεστώτων της Βορείου Αφρικής, εστιάζεται σ' έναν βίαιο αγώνα μεταξύ μιας γηρασμένης κλίκας στρατιωτικών από τη μια πλευρά, που επιζητούν την υποστήριξη της Δύσης, και μουσουλμάνων φανατικών από την άλλη πλευρά, που επιθυμούν να διαμορφώσουν μια νέα πολιτική τάξη βασισμένη στους ιερούς κανόνες του Ισλάμ.

Μπροστά σ' αυτή τη σκληρή πραγματικότητα η Ευρώπη στο σύνολό της θα πρέπει να δώσει προτεραιότητα στον μεσογειακό χώρο για να προστατεύσει το μαλακό υπογάστριό της.

Οι χώρες του Ευρωπαϊκού Μεσογειακού Νότου και αυτές της Βορείου Αφρικής έχουν να αντιμετωπίσουν κοινές προκλήσεις που απαιτούν συνολική και συντονισμένη προσέγγιση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με το βάρος της το πολιτικό και το οικονομικό, έχει χρέος να συγκρατήσει τους φανατισμούς στην περιοχή της Μεσογείου, ώστε η λεκάνη της Μεσογείου να αποτελέσει κάποια στιγμή μια ζώνη συναλλαγών και διαλόγου που να εγγυάται την ειρήνη, τη σταθερότητα και την ευημερία.

Τα τελευταία
χρόνια η
Ευρωπαϊκή
Ένωση προωθεί
την ιδέα για τη
δημιουργία μιας
ζώνης
οικονομικής
συνεργασίας και
σταθερότητας
στη Μεσόγειο.

Τον κομμουνιστικό κίνδυνο επισείει ο Κολ

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Μεσούσης της προεκλογικής εκστρατείας στη Γερμανία και ενώ οι Σοσιαλδημοκράτες έχουν σταθερό προβάδισμα στις δημοσκοπήσεις –έξι ποσοστιαίων μονάδων σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έρευνα γνώμης– ο κυβερνητικός συνασπισμός υπό τον καγκελλάριο Χέλμουτ Κολ ρίχνει στον αγώνα το παλιό γνωστό σύνθημα περί επέλασης των κόκκινων. Οι Σοσιαλδημοκράτες που συνεργάστηκαν στο κρατίδιο της Κάτω Σαξωνίας- Ανχαλτ με το PDS (πρώην Κομμουνιστές) για να παραμείνουν στην εξουσία αποκλείουν τη συνεργασία σε ομοσπονδιακό επίπεδο, κατηγορούν το κυβερνητικό στρατόπεδο για έλλειψη φαντασίας και παρουσίασαν τη σκιά της κυβέρνησής τους, όπου διατηρούνται οι ισορροπίες μεταξύ παλαιοκομματικών και εκσυγχρονιστών του περιβάλλοντος Σρέντερ.

Σε μια παλιά και γνώριμη πρακτική κατέφυγαν οι Χριστιανοδημοκράτες του Χέλμουτ Κολ για να κερδίσουν τις εντυπώσεις καθώς η προεκλογική εκστρατεία ενόψει της αναμέτρησης του Σεπτεμβρίου κορυφώνεται. Οι δρόμοι της Βόννης και άλλων μεγάλων πόλεων πλημμύρισαν από αφίσες που παρουσιάζουν μια «κόκκινη» χειραψία για να επισείσουν τον κίνδυνο της συνεργασίας πρώην κομμουνιστών (PDS) και σοσιαλδημοκρατών (SPD) σε ομοσπονδιακό επίπεδο, γεγονός που σύμφωνα με το στρατόπεδο Κολ θα σηματοδοτούσε την επέλαση των κόκκινων. Αφορμή έγινε η συνεργασία του SPD με τους πρώην Κομμουνιστές στο κρατίδιο της Κάτω Σαξωνίας - Ανχαλτ. Ο «κόκκινος κίνδυνος» είναι από τα αγαπημένα συνθήματα των χριστιανοδημοκρατών. Θυμίζουμε ότι και στην προηγούμενη προεκλογική αναμέτρηση το 1994 ο «κόκκινος κίνδυνος» απεικονιζόταν στις αφίσες του CDU με ένα ζευγάρι κόκκινες κάλτσες κρεμασμένες σε μια καθωσπρέπει μπουγάδα.

Πολλοί, μάλιστα, αναλυτές υποστήριξαν ότι η προπαγάνδα αυτή συνέδραμε σε μεγάλο βαθμό την επανεκλογή του Χέλμουτ Κολ.

Δεν είναι βέβαιο, όμως, ότι θα είναι εξί-

Ο Γκέρχαρντ Σρέντερ, αντίπαλος του Χ. Κολ στη μάχη για την καγκελλαρία, έσπευσε να τονίσει ότι η συνεργασία με τους πρώην Κομμουνιστές θα περιορισθεί σε τοπικό επίπεδο.

σου αποτελεσματική και στις εκλογές του Σεπτεμβρίου. Ο σοσιαλδημοκράτης υποψήφιος για την καγκελλαρία Γκέρχαρντ Σρέντερ έσπευσε να υπογραμμίσει ότι η συνεργασία με τους πρώην Κομμουνιστές θα περιορισθεί σε τοπικό επίπεδο και ο επικεφαλής της προεκλογικής καμπάνιας του κόμματος ξεκαθάρισε: «η αλήθεια είναι ότι θα κάνουμε ό,τι είναι δυνατό για να

εξασφαλίσουμε ότι οι πρώην Κομμουνιστές δεν θα έχουν έδρες στη νέα γερμανική βουλή, γιατί αν συμβεί αυτό θα κάνει τον κ. Κολ να αισθάνεται πιο ασφαλής».

Το γεγονός ότι ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, Όττο Χάουζερ έφτασε μέχρι του σημείου να παρομοιάσει τους κομμουνιστές με τους ναζί του Χίτλερ, επέτρεψε στους Σοσιαλδημοκράτες να διακηρύξουν:

«Έχουμε την αίσθηση ότι το CDU δεν έχει πλέον πίστη στην αξιοπιστία του υποψηφίου του ή του προγράμματός του. Πάντα οι ίδιοι πολιτικοί, πάντα η ίδια διφημιστική καμπάνια, καμία νέα ιδέα».

Από την άλλη πλευρά, βέβαια, ούτε το SPD έχει να παρουσιάσει προγραμματικές δηλώσεις και πρόσωπα που να πείθουν τους γερμανικούς ψηφοφόρους. Η πλειοψηφία του γερμανικού Τύπου υποδέχτηκε πολύ χλιαρά το σχηματισμό της σκιώδους κυβέρνησης του SPD. «Οι υπουργικοί θώκοι μοιράστηκαν ακριβοδίκαια μεταξύ δεξιάς και αριστεράς πτέρυγας του κόμματος, μεταξύ ανδρών και γυναικών και μεταξύ των διαφορετικών περιφερειών», τόνισε στο σχόλιο της η Tagesspiegel για να προσθέσει «το μειονέκτημα, όμως, είναι σαφές: δεν μας δίνει την παραμικρή ιδέα, όπως και το μανιφέστο του κόμματος, για

το τι θα κάνει η κυβέρνηση των Σοσιαλδημοκρατών όταν θα αναλάβει τα ηνία». Η Sueddeutsche Zeitung, με τη σειρά της, υποστήριξε ότι το κύριο χαρακτηριστικό της κυβέρνησης Σρέντερ είναι η μετριότητα. Ο αντίπαλος του κ. Κολ, βέβαια, Γκέρχαρντ Σρέντερ πράγματι μοίρασε ακριβοδίκαια τα κυβερνητικά πόστα έτσι ώστε να περιορισθούν και οι αντιδράσεις από την αριστερή πτέρυγα του κόμματος που συχνά έχει στραφεί εναντίον του. Στη βάση αυτής της λογικής ο ηγέτης του κόμματος **Όσκαρ Λαφοντέν** – κύριος εκφραστής της αριστερής πτέρυγας του κόμματος – προορίζεται για τη θέση του υπουργού Οικονομικών, ο **Ρούντολφ Σάρπινγκ** –αντίπαλος του Χέλμουτ Κολ στην προηγούμενη αναμέτρηση για το υπουργείο Εξωτερικών–, ενώ ο **Οττο Σίλν**, που υπερασπίστηκε στο δικαστήριο τη μαρξιστική οργάνωση Φράξια

Κόκκινος Στρατός, θα αναλάβει το υπουργείο Εσωτερικών.

Ο Όσκαρ Λαφοντέν κατάφερε προς το παρόν να εξισορροπήσει τα πράγματα. Διευκολύνθηκε, βέβαια, και από την αποχώρηση-παραίτηση του **Γιοχάνες Ράου**, πρωθυπουργού μέχρι πρότινος της Βόρειας Ρηνανίας Βεσφαλίας. Ο κ. Ράου από τα ηγετικά στελέχη του κόμματος και εκφραστής της αριστερής πτέρυγας δεν κατάφερε να εξασφαλίσει την υποστήριξη του Σρέντερ αλλά ούτε και του Λαφοντέν για να διεκδικήσει την προεδρία, και έτσι εγκατέλειψε προς το παρόν τα σχέδιά του. Η διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων αντιπάλων Χριστιανοδημοκρατών και Σοσιαλδημοκρατών παραμένει μεγάλη, αν και έχει περιοριστεί από τις 10 στις 6 ποσοστιαίες μονάδες και η αναμέτρηση στη Γερμανία αποκτά όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον».

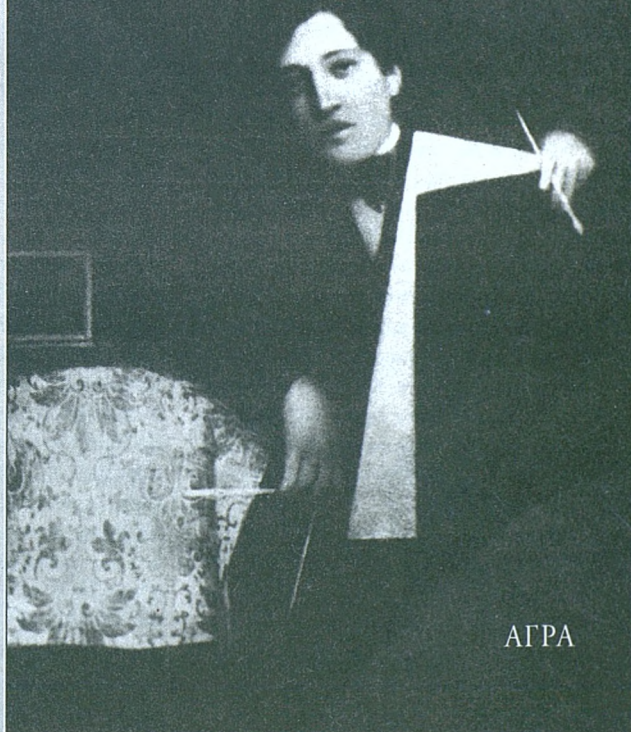
«**ΕΤΣΙ ΤΑΡΑΧΤΗΚΑ** από μιάν άγνωστη γυναίκα, πού κατέφθασε μιά μέρα από τήν Ἀθήνα στό νησί ζητώντας νά συναντήσῃ τή ζωγράφο Ἑλένη Ἀλταμούρα. [...] Ἀναρωτιόμουν ποιάν ἀπό ὅλες τίς Ἑλένες πού ὑπῆρξα ἐννοοῦσε ἀκριβῶς, καί τί ἄραγε θά τῆς ζητοῦσε. [...] Ἐγώ τῆς ἀπάντησα μόνον σέ ὅ,τι ἀφοροῦσε τή ζωγράφο Ἑλένη, ἐκείνην πού ἐπέμενε πῶς ἦρθε γιά νά συναντήσῃ, λές κι ἐπρόκειτο γιά κάτι τό τόσο ἀπλό. [...] »

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ Ἑλένη, ἡ ὁ Κανένας στηρίζεται σέ μιά πραγματική ἱστορία. Τό νῆμα ἔδωσε ἡ ζωή τῆς Σπετσιώτισσας καί πρώτης σπουδασμένης Ἑλληνίδας ζωγράφου Ἑλένης Ἀλταμούρα-Μπούκουρα, πού μεγάλωσε στήν μετεπαναστατική Ἑλλάδα τοῦ 19ου αἰῶνα, κόρη καπετάνιου πού ὑπῆρξε ὁ πρῶτος θεατρῶνης τῆς Ἀθήνας. Ζωή δραματική, ἄγνωστη ἀκόμη ἐν πολλοῖς, ἔλκει πρόσφατα τό ἐνδιαφέρον κομίζοντας νέα στοιχεῖα στά ἤδη δεδομένα, ὅτι δηλαδή ἐκείνη ἡ Ἑλένη ντύθηκε στήν Ἰταλία σάν ἄντρας προκειμένου νά σπουδάσει, ὅτι ὁ ἔρωτας καί ὁ γάμος τῆς μέ τόν ζωγράφο καί ἐπαναστάτη Σαβέριο Ἀλταμούρα γρήγορα διαλύθηκε, ὅτι ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα καί ἐργάστηκε, ὅτι πέθαναν τά δυό παιδιά πού ἀνέθρεψε πάνω στή νιότη τους –μιά κόρη κι ὁ περίφημος ζωγράφος Ἰωάννης Ἀλταμούρας–, ὅτι κατόπιν ἔζησε ἔγκλειστη στίς Σπέτσες ἕναν μακρόχρονο, μονήρη καί σχεδόν μυστηριώδη βίο.

Στό μυθιστόρημα συναρῶνται καί διαλέγονται ἀδιάκοπα τά φῶτα τῆς γνώσης καί ἡ μαγεία, ἡ λογική καί ἡ τρέλα, ἡ ἀθωότητα καί ἡ ἐνοχή, ὁ χωρισμός καί ἡ συμφιλίωση, ὁ ἀνοιχτός ὁρίζοντας καί ὁ ἐγκλεισμός, ἡ καλλιτεχνική δημιουργία καί ἡ καταστροφή τῆς, ἡ ταυτότητα καί ἡ ματαιότητα τῆς ἀναζήτησής τῆς, ἡ διαμόρφωση καί ἡ ἀσάφεια τοῦ ἐθνικοῦ, ἡ ὑπάρξη καί ἡ κατάργησή τοῦ χρόνου, οἱ ζωντανοί καί οἱ νεκροί.

ΡΕΑ ΓΑΛΑΝΑΚΗ ΕΛΕΝΗ, ἢ Ο ΚΑΝΕΝΑΣ

Μυθιστόρημα

— ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ —

Μετά τη Συμφωνία

Θα σκουριάσουν τα όπλα;

του Βασίλη Καπετανγιάννη

Ο Ιρλανδικός λαός, εκατέρωθεν των συνόρων, ψηφίζοντας για πρώτη φορά ταυτόχρονα ύστερα από 76 χρόνια, επικύρωσε με Δημοψήφισμα στις 22 Μαΐου τη Συμφωνία του Μπέλφαστ (10.4) για τη λύση του βορειοϊρλανδικού προβλήματος. Η πλειοψηφία ήταν συντριπτική. Στο Νότο, 94,4% και στο Βορρά 71,3%. Έχει, όμως, διασφαλισθεί η ειρηνική πορεία των επόμενων βημάτων;

Η τύχη της ειρήνης θα κριθεί βέβαια στο Βορρά, όπου τα τραύματα του διχασμού και της εμφύλιας σύρραξης εδώ και δεκαετίες είναι αδύνατο να επουλωθούν από τη μια μέρα στην άλλη. Οι απλοί ψηφοφόροι, Καθολικοί και Εθνικιστές απ' τη μια μεριά, Διαμαρτυρόμενοι και Ενωτικοί απ' την άλλη, αδιαφορούν για τα «ψιλά γράμματα» της Συμφωνίας. Η συντριπτική πλειοψηφία επιθυμεί να ζήσει ειρηνικά, με πλήρη και ισότιμα δημοκρατικά δικαιώματα, προσβλέποντας στην προοπτική της οικονομικής ανάπτυξης και της πολιτικής ομαλότητας, σπάζοντας τον φαύλο κύκλο του αίματος. Επιθυμεί να γυρίσει σελίδα.

Στις 25 Ιουνίου οι κάλπες θα στηθούν ξανά για την εκλογή των 108 μελών της Βουλής από 18 εκλογικές περιφέρειες των 6 εδρών και με το σύστημα της απλής αναλογικής (της μεταφερόμενης ψήφου). Πρόκειται για έναν από τους επίμαχους θεσμούς της Συμφωνίας για τον οποίο δόθηκαν σκληρές διαπραγματευτικές μάχες και του οποίου οι λεπτομερείς και περίτεχνες διατάξεις των λειτουργιών του συμφωνήθηκαν τις πρωινές ώρες της ημέρας της υπογραφής της συνολικής Συμφωνίας (τη Μεγάλη Παρασκευή του Καθολικού Πάσχα, 10 Απριλίου).

Δεν είναι μια «συνηθισμένη» Βουλή, όπου θα επικρατεί η αρχή της πλειοψηφίας. Οι αποφάσεις της θα πρέπει να έχουν ειδικές πλειοψηφίες συνολικά και ειδικά εντός των δύο κοινοτήτων, στη βά-

ση της αρχής της «παράλληλης συναίνεσης». Προϋπόθεση, οι εκλεγέντες να δηλώνουν σε ποια παράταξη ανήκουν, στους Ενωτιστές, στους Εθνικιστές ή σε άλλη.

Κατ' αναλογία της δύναμης των παρατάξεων θα σχηματιστεί και η κυβέρνηση. Ως πρωθυπουργός προαλείφεται ο **Νταϊνβιντ Τριμπλ**, ηγέτης του κόμματος των Ενωτιστών του Ώλστερ, ο οποίος έδειξε αρκετό πολιτικό θάρρος υπογράφοντας και υποστηρίζοντας τη Συμφωνία παρά τις σοβαρές αντιδράσεις που συνάντησε τόσο από την κοινοβουλευτική ομάδα και το κόμμα του γενικά όσο, ευρύτερα, και από την παράταξη των Ενωτιστών. Αντιπρόεδρος προορίζεται ο ηγέτης του Σοσιαλδημοκρατικού και Εργατικού Κόμματος της εθνικιστικής παράταξης **Τζων Χιουμ**, η πιο εξέχουσα ίσως πολιτική φυσιογνωμία της Ιρλανδίας. Σημειωτέον ότι οι δύο κοινότητες τόσο από άποψη δημογραφική όσο και από άποψη ψήφων είναι σχεδόν ισοδύναμες με ελαφρά υπεροχή των Ενωτιστών. Ο άξονας, πάντως, Τριμπλ-Χιουμ έπαιξε κρίσιμο ρόλο για την επίτευξη της Συμφωνίας και θα διαδραματίσει εξίσου κρίσιμο και αποφασιστικό ρόλο για την εφαρμογή της. Θα χρειαστεί αρκετός χρόνος ειρηνικής συμβίωσης και συνεργασίας ώστε η πολιτική διαχωριστική γραμμή να ταυτίζεται λιγότερο με τις θρησκευτικές και εθντικές διαφορές. Οι εκλογές της 25ης Ιουνίου θα αποτυπώσουν το συσχετισμό των πολιτι-

Πυροβολισμοί στον αέρα: ο χαιρετισμός του IRA πάνω από τον νεκρό αγωνιστή.

κών δυνάμεων και κατ' επέκταση την αναλογική συμμετοχή των πολιτικών δυνάμεων στην «κυβέρνηση».

ΘΕΣΜΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

Στο θεσμικό συνταγματικό πλέγμα κεντρική θέση κατέχει και ο θεσμός του Συμβουλίου Βορρά-Νότου σε δι-υπουργικό επίπεδο και με καθορισμένους τομείς συνεργασίας. Είναι θεσμός που κάνει τους μεν Εθνικιστές να ισχυρίζονται ότι η σύγκλιση και οι εκτελεστικές αρμοδιότητες του Συμβουλίου φέρουν πλησιέστερα το ιρλανδικό έθνος, τους δε Ενωτιστές να φοβούνται τις μελλοντικές συνέπειες από άποψη παραμονής της Β. Ιρλανδίας υπό το βρετανικό Στέμμα. Γεγονός, πάντως, είναι ότι περαιτέρω επέκταση των αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου θα πρέπει να τύχει της «ειδικής έγκρισης» τόσο του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας όσο και της Βουλής του Βορρά. Προκύπτει ότι οι

Ο Βασίλης Καπετανγιάννης είναι διδάκτωρ Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑ

δύο αυτοί βασικοί συνταγματικοί θεσμοί, η Βουλή και το Συμβούλιο, αποτελούν τον κορμό της Συμφωνίας, το πλαίσιο ανάπτυξης της πολιτικής διαδικασίας και διαμάχης κι ότι είναι αναπόσπαστα συνυφασμένοι. Από τις αρχές του επόμενου έτους τα δύο όργανα αναμένεται να λειτουργήσουν πλήρως, εφόσον θα έχουν ήδη ολοκληρωθεί όλες οι διαδικασίες μεταβίβασης αρμοδιοτήτων απ' το Γουέστμινστερ και οι σχετικές προετοιμασίες.

ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ

Τα όπλα μπορεί να σίγησαν αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν. Δεν έχουν παραδοθεί. Δεν έχουν ακόμα σκουριάσει. Είναι ακόμα παρά πόδα. Προβλέπεται η σταδιακή τους παράδοση και καταστροφή τους μέσα από πολύπλοκες διαδικασίες υπό τη δικαιοδοσία Διεθνούς Επιτροπής ειδικών και φυσικά η καταστροφή τους. Και τα όπλα είναι πολλά κι όχι μόνο περίστροφα. Και ουδείς πιστεύει ότι θα παραδοθούν όλα μολονότι υπάρχει ρητή ασυλία για τους κατόχους τους, εάν τα παραδώσουν. Πρόκειται για ένα ακανθώδες θέμα, διότι δεν αφορά μόνο στον IRA αλλά και τις άλλες παραστρατιωτικές οργανώσεις της παράταξης των Ενωτιστών που κάθε άλλο παρά ευτυχείς δείχνουν τόσο από τη Συμφωνία όσο και από τη λαϊκή της επικύρωση. Και προς το παρόν σ' αυτήν την παράταξη εντοπίζονται βαθύτερες πολιτικές διαφωνίες περί της Συμφωνίας και της λειτουργίας των θεσμών. Υπάρχουν ακόμα ομάδες που έχουν αποσχιστεί από τον IRA και λειτουργούν αυτόνομα αντιτιθέμενες σφόδρα στη συμφωνία. Ακόμη και ασημιαντες τρομοκρατικές ενέργειες μπορεί να παίρνουν μεγάλες πολιτικές διαστάσεις και να αποτελούν διαρκή κίνδυνο υπονόμησης της Συμφωνίας.

Και σ' αυτά θα πρέπει να προστεθεί τόσο το θέμα της αστυνομίας και των σωματιών ασφαλείας που κυριαρχούνται από τους Ενωτικούς όσο και τα στρατεύματα και οι δυνάμεις ασφαλείας της Αγγλίας που σπαθιεύουν και δρουν στην Επαρχία.

Το θέμα της ασφάλειας χρησιμοποιείται ως αιχμή από τους αντιπάλους της Συμφωνίας που επικεντρώνουν τις επιθέσεις τους στο θέμα του αφοπλισμού του IRA και μόνο. Η οδός ναρκωθετημένη πανταχόθεν. Και οι κρατούμενοι περιμένουν κι αυτοί να βγουν από τις φυλακές.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗΣΗ

Την πολιτική συγκυρία επηρεάζει εμφανώς και η έλευση της λεγόμενης «εποχής των παρελάσεων». Πρόκειται για πομπώδεις και προκλητικές επιδείξεις δυνάμεως, κυρίως εκ μέρους των Ενωτιστών, που «εορτάζοντας» διάφορες ιστορικές επετείους ήττας των Καθολικών θέλουν να υπομνήσουν τους ακατάλυτους δεσμούς με το βρετανικό Στέμμα. Ο κίνδυνος προγραμματισμένων προκλήσεων είναι κι εδώ μεγάλος με την υποδαύλιση των διαφορών παρά τη συσπείρωση στο πνεύμα της συμφιλίωσης.

Διερωτάται κανείς αν με τόσα προβλήματα και κινδύνους και με τόσο πολύπλοκους συνταγματικούς θεσμούς είναι πολιτικά δυνατό η Συμφωνία όχι μόνο να αρχίσει να εφαρμόζεται αλλά και να δημιουργήσει σταθερά ένα ειρηνικό πλαίσιο πολιτικής συνεργασίας, επίλυσης των διαφορών αλλά και αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Και η απάντηση, χωρίς να είναι εύκολη, είναι εν τούτοις απλή. Εναπόκειται στην πολιτική βούληση κυρίως των ηγετών, διότι πασιφανής είναι η επιθυμία του λαού, πέρα από τα τραύματα και τις ιστορικές και πρόσφατες μήμες, να συμβιώσει ειρηνικά και να χτίσει το μέλλον των παιδιών του προσβλέποντας στην πρόοδο και την ευημερία, στον πλήρη αμοιβαίο σεβασμό των άλλων, στις ισότιμες ευκαιρίες και τα δημοκρατικά δικαιώματα.

Αυτή η έννοια της πολιτικής βούλησης όλων των μερών έχει ιδιαίτερη βαρύτητα κατ' εξοχήν σε εύθραυστες καταστάσεις. Και μπορεί μεν να φαίνεται ασαφής και ομιχλώδης δεν παύει όμως να αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο των επόμενων βημάτων. Διότι η πρακτική έκφρασή της καταδεικνύει τελικά τις προθέσεις και τους στόχους. Κι ενώ λειτουργεί εντός αντικειμενικών συνθηκών και συγκεκριμένων παραμέτρων που πολλές φορές δεν είναι δυνατόν να υπερβεί, δεν παύει όμως να αποτελεί και κινητήριο μοχλό μεταβολής και των αντικειμενικών συνθηκών και των πολιτικών διαθέσεων του λαού.

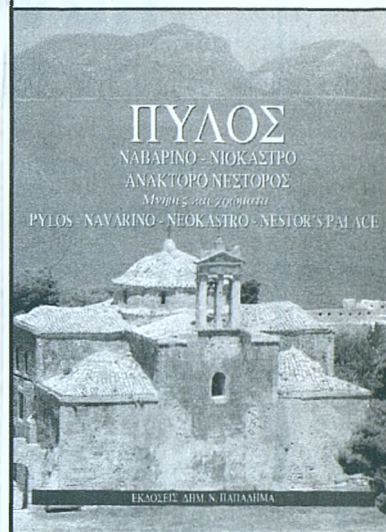
Ο «ιστορικός συμβιβασμός», διότι περί αυτού πρόκειται, επετεύχθη. Τα πρώτα βήματα έγιναν και δημιουργούν την ελπίδα ότι ένα καινούργιο κεφάλαιο άνοιξε πλέον στην πολυτάραχη ιστορία του ιρλανδικού λαού κι ότι ο δρόμος αυτός δεν έχει επιστροφή.

ΠΥΛΟΣ

NABARINO - ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ
ΑΝΑΚΤΟΡΟ ΝΕΣΤΟΡΟΣ

Μνήμες και χρώματα

Δίγλωσση έκδοση
Ελληνικά - αγγλικά

Κείμενα - επιλογή στίχων -
φιλολογική επιμέλεια:
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΑΛΤΑΣ

Φωτογραφίες:

ΚΩΣΤΑΣ ΔΡΗΜΤΖΙΑΣ

Μετάφραση: ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΚΟΥΜΑΣ

Καλλιτεχνική επιμέλεια:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΕΚΚΟΣ

Σχ. 4ο,

δεμένο με 167 σελίδες,
2 χάρτες, 1 αεροφωτογραφία,
148 φωτογραφίες,
20 παλαιές φωτογραφίες
και γκραβούρες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον πολιτισμό
Ιννοκράτους 8 Αθήνα, 106 79,
Τηλ.: 36.27.318

Τα ιταλικά χέρια πάνω από την Αλβανία

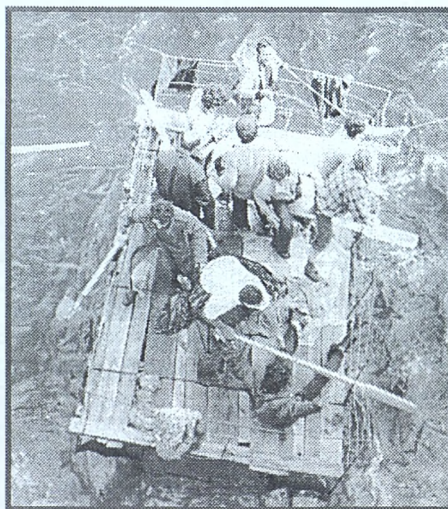
του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις που θα σημάνουν το τέλος της Α' Ιταλικής Δημοκρατίας συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν εμπόδια τόσο από τη δεξιά αντιπολίτευση όσο και στο εσωτερικό του συνασπισμού της Ελίας από μέρους της Κομμουνιστικής Επανάδρυσης. Οι πρόσφατες συμπληρωματικές νομαρχιακές και δημοτικές εκλογές μόνο αισιόδοξα μηνύματα δεν έστειλαν στην κυβέρνηση Πρόντι.

Ο κυβερνήτης της Τράπεζας της Ιταλίας **Αντόνιο Φάτσιο** προειδοποιεί ότι η αυξημένη φορολογία δεν μειώνει ούτε την ανεργία ούτε το δημόσιο έλλειμμα. Στη Νάπολι, οι άνεργοι βγαίνουν όλο και πιο συχνά στους δρόμους και συγκρούονται με τις αστυνομικές δυνάμεις. Τίποτα απ' όλα αυτά δεν εμποδίζει τα ιταλικά χέρια ν' απλωθούν πάνω απ' την Αλβανία.

«Η Αλβανία είναι η εικοστή πρώτη επαρχία» έγραφε η γερμανική *Frankfurter Allgemeine* προλογίζοντας το άρθρο της που αφορούσε την πρόσφατη επίσκεψη του ιταλού πρωθυπουργού **Ρομάνο Πρόντι** στα Τίρανα. Και αφού είναι προτιμότερο να εισέρχονται όλο και πιο πολλά ιταλικά κεφάλαια στην Αλβανία από το να φιλοξενεί η Ιταλία όλο και πιο πολλούς αλβανούς μετανάστες, ο Πρόντι έσπευσε να συγχαρεί όλους τους συμπατριώτες του «ρηφοκίνδυνους» επενδυτές και να διαβεβαιώσει τον αλβανό ομολογό του **Φάτος Νάνο** ότι οι οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών θα γίνουν ακόμα πιο στενές στο μέλλον. Αλλά ούτε μια συγγνώμη δεν περίσσεψε στα λόγια του για το «ναυάγιο» του Οτράντο που ενάμιση χρόνο πριν στοίχισε τη ζωή σε δεκάδες αλβανούς μετανάστες. Ίσως αυτή να είναι η παιδεία που διακατέχει τη μοντέρνα κεντροαριστερά όπως υποστήριζε πρόσφατα και ο **Νάνι Μορέτι**...

Ο ιταλός πρωθυπουργός, επισκεπτόμε-

Αλβανοί μετανάστες προσπαθούν να αποβιβασθούν στο Οτράντο.

νος εμπορική έκθεση στα Τίρανα είχε την ευκαιρία να συναντήσει πολλούς από τους ιταλούς επενδυτές στην Αλβανία οι οποίοι μετά την ομαδοποίηση –ύστερα από την περσινή ένοπλη εξέγερση– έχουν υπερδιπλασιαστεί.

Κατασκευαστικές και ξυλουργικές εταιρείες, βιοτεχνίες υποδημάτων και κλωστοϋφαντουργίας, επιχειρήσεις εμφιαλώσεως αναψυκτικών και κονσερβοποίησης τροφίμων είναι μερικοί από τους κλάδους που οι ιταλικές επενδύσεις εμφανίζονται ιδιαίτερα δραστήριες. Τι είναι αυτό που τραβάει το ενδιαφέρον τους; Μάλλον όχι η θέλησή τους να ενισχύσουν την αλβανική οικονομία. Τα φτηνά εργατικά χέρια που κατε-

βάζουν το κόστος μέχρι και 10 φορές χαμηλότερα απ' αυτό που θα ήταν αναγκαίο σε ιταλικό έδαφος, τα ανίσχυρα συνδικάτα που εγγυώνται εργασιακή ειρήνη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τα όσα διαδραματίστηκαν στην κλωστοϋφαντουργική μονάδα που έχει εγκαταστήσει ο ιταλός επενδυτής **Φιλογκράνα** κοντά στα Τίρανα. Μετά την απόφαση της διοίκησης να απολύσει όσους εργαζομένους ήταν άνω των 40 ετών ξέσπασαν απεργίες που τερματίστηκαν μετά τη μεσολάβηση της κυβέρνησης. Αυτό δεν εμπόδισε τη διοίκηση να απολύσει αυτόματα έξι συνδικαλιστές και να αναγκάσει όσους προσλαμβάνονταν έκτοτε να διαβεβαιώνουν ότι δεν είναι γραμμένοι στο συνδικάτο!²

Και αυτή είναι μόνο μια ιστορία από τις πολλές που διαδραματίζονται στην Αλβανία που προσπαθεί να σταθεί στα πόδια της με τη «βοήθεια» ρηφοκίνδυνων επενδυτών, που δεν είναι βέβαια μόνο Ιταλοί.

Όχι τυχαία, ο Πρόντι διαβεβαίωσε τον Φάτος Νάνο για τις ανησυχίες της διεθνούς κοινότητας για την κρίση στο Κόσοβο, αλλά τάχθηκε εναντίον της ένοπλης επέμβασης. Σταθερότητα και ήρεμο κλίμα χρειάζονται οι επενδύσεις για να αποδώσουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα...

1. Εφημ. *Frankfurter Allgemeine* 29.5.98.

2. Εφημ. *Il Manifesto* 28.5.98.

Θήλη λέξη

ελληνική και ξένη λογοτεχνία

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ: «Τά αίσθήματα καί έμένα δέ μου λείπουν»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ: «Σοῦ χρωστάω μιάν άσύγκριτη εὐτυχία»

ΑΝΤΡΕΑΣ ΦΡΑΓΚΙΑΣ: 'Ο δεσμός μέ τά πράγματα

Τρεῖς πολιτικοί γιά τόν Δημήτρη Χατζή:

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Συμπόνια πρός τόν άνθρωπο

ΚΩΣΤΑΣ ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ: Τό τριπλό βιβλίο ἤ 'Η δική μου τριλογία επίγνωσης τῆς 'Ιστορίας

ΝΙΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ: 'Η πολιτική καί ἠθική διαθήκη τοῦ Δ. Χατζή

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ

ΜΑΡΙΟΣ ΠΛΩΡΙΤΗΣ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ

ΤΑΚΗΣ ΜΕΝΔΡΑΚΟΣ

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΑΛΑΒΕΡΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

ΒΑΓΓ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΓΓΕΛΑ ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΖΗΣ

ΖΙΓΚΜΟΝΤ ΡΙΤΟΚ

ΝΤΑΙΗΒΙΝΤ ΒΕΡΕ

Λ. ΜΑΡΚΕΖΕΛΙ ΛΟΥΚΑΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΪΤΑΝΟΣ

ΚΛΕΙΩ ΜΠΟΣΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΚΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Δημήτρης Χατζής

άφιέρωμα

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ: 'Η συγγραφική πορεία τοῦ Δημήτρη Χατζή καί ἡ ποιητική τῆς

ΣΟΜΛΥΟ ΓΚΥΟΡΓΚΥ: Δημήτρης Χατζής, ἐξόριστος, ἐν Βουδαπέστη

Γ. Δ. ΠΑΓΑΝΟΣ: 'Από τό διήγημα στή συλλογή καί ἀπό τή συλλογή στό σύνολο τοῦ ἔργου

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ: Σάββατα στό Παρίσι

ἡ κλεψύδρα

Σχέδια καί χαρακτηριστική τῆς Ζιζῆς Μακρή

μάρτης-
ἀπρίλης '98

144

εἰδικό τεῦχος:
δρχ. 1800

Η ιστορία δύο κόσμων

του Κώστα Υφαντή

«Φυλαχτείτε! Υπάρχουν δράκοι!». Πρόκειται για μία επιγραφή την οποία συναντάμε συχνά σε χάρτες της προ Κολόμβου εποχής, που απεικόνιζαν τον πέρα από την Ευρώπη κόσμο.

Οι πρόσφατες πυρηνικές δοκιμές στις οποίες προχώρησαν η Ινδία και το Πακιστάν, η ενδεχόμενη εμπλοκή της Κίνας και όχι μόνο, η βορειοκορεατική απειλή επανέναρξης πυρηνικού προγράμματος, αλλά και η ζοφερή προοπτική κατάρρευσης των προσπαθειών για τη μη διασπορά των πυρηνικών όπλων, επιβάλλουν την τοποθέτηση τέτοιων επιγραφών στους γεωστρατηγικούς χάρτες του πλανήτη και ταυτόχρονα επαναφέρουν στην κορυφή της αγκόσμιας ημερήσιας διάταξης το πρόβλημα της σταθερότητας του διεθνούς συστήματος με μία διαφορά από το πρόσφατο ψυχροπολεμικό παρελθόν: η συζήτηση δεν αφορά έναν κόσμο αλλά δύο, τον «πυρηνικό» και την «περιφέρεια».

Ολοένα και περισσότερο, η «ιστορία» του μεταψυχροπολεμικού διεθνούς συστήματος είναι η ιστορία δύο κόσμων. Στον πυρήνα, η οικονομική αλληλεξάρτηση, η περιφερειακή ολοκλήρωση, η εκτεταμένη και συνεχώς αυξανόμενη θεσμοποίηση της διακρατικής διάδρασης και πάνω απ' όλα η πολιτική δημοκρατία συνοδευόμενη από έναν «ώριμο» εθνικισμό περιορίζουν τις όποιες συνέπειες αντισυστημικών προκλήσεων και ελαχιστοποιούν τις αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις του κατά Jervis «διλήμματος ασφάλειας» για τις σχέσεις μεταξύ κρατών όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Ιαπωνία, και προφανέστατα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αργά, έπιπον αλλά αρκετά σταθερά, επιδιώκουν την ενσωμάτωσή τους σε αυτόν τον «πυρηνικό» οι πρώην ηττημένοι του Ψυχρού Πολέμου.

Δεν είναι ότι το υπο-συστημικό πεδίο του

πυρήνα έχει καταφέρει να αποδράσει από τις παγίδες ενός τέτοιου διλήμματος και μάλιστα σε μία μεταβατική περίοδο όπου η παγίωση και αποκρυστάλλωση ρόλων, στρατηγικών και συμπεριφορών είναι ακόμη το ζητούμενο. Απλώς, η δυναμική σύγκρουσης σε αυτό, φαίνεται να εξουδετερώνεται σε μεγάλο βαθμό από την ύπαρξη ενός σχετικά ισχυρού κανονιστικού/θεσμικού πλαισίου. Αυτό το πλαίσιο, χωρίς σε καμία περίπτωση να ακυρώνει τον άναρχο χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, προάγει τη συνεργασία και την ασφάλεια και λειτουργεί αποτρεπτικά για την εκδήλωση απρόβλεπτων και τελικά συγχροσιακών συμπεριφορών.

Η ενίσχυση της δημοκρατίας έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία «ανοιχτών» κοινωνιών, οι οποίες με τη σειρά τους μειώνουν τις αβεβαιότητες για τα κίνητρα κρατικών συμπεριφορών, ενώ παράλληλα παράγουν περιορισμούς στην άσκηση αποσταθεροποιητικής εξωτερικής πολιτικής, δημιουργώντας συνθήκες μη ευνοϊκές για τη χρήση στρατιωτικής βίας. Αν δεχτούμε, λοιπόν, ότι οι κρατικές οντότητες του πυρήνα έχουν ήδη εισέλθει σε μία «μετα-ηρωική» εποχή, στα σίγουρα δεν ισχύει το ίδιο για τα κράτη της «περιφέρειας».

Εκεί, παράγοντες απόλυτης αποτροπής δεν υπάρχουν. Μία ποικιλία πολιτικών συστημάτων, όπως ατελείς δημοκρατίες ή ψευδοδημοκρατίες, τυραννίες, μοναρχίες, θεοκρατικά καθεστώτα κ.ά., συνυπάρχουν όχι ακριβώς ειρηνικά και οι τυχόν δεσμοί αλληλεξάρτησης μεταξύ των κρατικών μονάδων είναι υποταγμένοι στους δεσμούς εξάρτησης από τις μονάδες του πυρήνα. Δομικές πιέσεις για επέκταση αλλά και ενδοκρατικοί/εθνοτικοί σπασμοί με συγκρουσιακά και εγγενώς αποσταθεροποιητικά αποτελέσματα δίνουν δυναμικό «παρών».

Πακιστάνοι πανηγυρίζουν για τις πυρηνικές δοκιμές.

Επιπλέον, ένα σημαντικό προϊόν του τέλους της διπολικής αντιπαράθεσης είναι η επιτάχυνση του «διαζυγίου» μεταξύ πυρήνα-περιφέρειας με πιθανότατα δραματικές στρατηγικές και οικονομικές επιπτώσεις.

Στον στρατιωτικό τομέα, οι μεγάλες δυνάμεις (χώρες του πυρήνα) πολύ δύσκολα θα παρέμβουν για να διαφυλάξουν την ασφάλεια των κρατών της περιφέρειας, ενώ αμφισβητούμενη είναι και η θέλησή τους ή ακόμη-ακόμη και η δυνατότητά τους να εμποδίσουν αντι-status quo ενέργειες, εκτός αν ζωτικά οικονομικά τους συμφέροντα απειλούνται (βλ. Κουβέιτ).

Το θέμα είναι σχετικά απλό. Αν δεν ευδοκούν πλέον πολιτικές ισορροπίας δυνάμεων στον πυρήνα, τότε πολύ δύσκολα οι μεγάλες δυνάμεις θα αποδυθούν σε στρατηγικές εξισορρόπησης στην περιφέρεια. Αυτό είναι το στοιχείο που απουσιάζει από τους θεωρητικούς σχεδιασμούς και τις γεωστρατηγικές παραινήσεις αναλυτών

Ο Κώστας Υφαντής είναι επίκουρος καθηγητής Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Αθηνών.

όπως ο Κίσσινγκερ και ο Μπρεζίνσκι.

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι στρατιωτικές συγκρούσεις στον αναπτυσσόμενο κόσμο δεν φαίνεται να αποτελούν συνάρτηση των στρατιωτικών επιλογών και δράσεων των μεγάλων δυνάμεων/χωρών του πυρήνα. Αντίθετα, η ανάληψη στρατιωτικής δράσης από την πλευρά τους, στην περιφέρεια, (θα) είναι κυρίως προϊόν διακινδύνευσης ζωτικών συμφερόντων, όπως η πρόσβαση στις πηγές ενέργειας.

Το σημαντικό εδώ είναι ότι έχουμε συναίνεση στην αναγνώριση αυτών των συμφερόντων ως ζωτικών. Αυτό σημαίνει πως ενώ η γενικότερη προοπτική επεμβάσεων του πυρήνα στην περιφέρεια αποδυναμώνεται, η συναίνεση για την ταυτότητα ζωτικών στρατηγικών συμφερόντων συνοδεύεται από την απουσία συστηματικής πόλωσης (διπολισμός) αζιωνών τους διεθνείς

δομικούς περιορισμούς του παρελθόντος, ενώ την ίδια στιγμή ευνοεί την ανάληψη στρατιωτικής δράσης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως αυτή του Περσικού Κόλπου. Βλέπουμε, δηλαδή, να έχει σχεδόν διαμορφωθεί μια εντελώς νέα σχέση μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων του σταθερού πυρήνα και των περιφερειακών συστημάτων ασφάλειας (ή αστάθειας).

Είναι αυτή ακριβώς η νέα σχέση που μπορεί να οδηγήσει τα κράτη του αναπτυσσόμενου κόσμου σε αναζήτηση νέων μέσων μεγιστοποίησης της ασφάλειάς τους στην περιφερειακή αρένα. Και αυτή η μεγιστοποίηση εύκολα μπορεί να (αυτο)ερμηνευθεί ως περιφερειακή ηγεμονική κατάξιση. Η τελευταία εκφράζεται εύγλωττα με τη δέσμευση ολόενα και περισσότερων εθνικών πόρων για την αγορά αλλά και την ανάπτυξη εγχώριας παραγωγής οπλικών

συστημάτων.

Ο Ινδο-Πακιστανικός ανταγωνισμός είναι το πιο πρόσφατο αλλά και το πιο ανησυχητικό παράδειγμα πολιτικής εξισορρόπησης στη δομικά ασταθή περιφέρεια του μεταψυχροπολεμικού διεθνούς συστήματος. Το γεγονός ότι αυτή η πολιτική αποκά τα χαρακτηριστικά της πυρηνικής στρατηγικής αντιπαράθεσης αποδεικνύει πως δεν είναι και πολύ δύσκολο να διαρραγεί ο ιστός των μεταψυχροπολεμικών διεθνών σχέσεων, αφού η περίφημη Νέα Τάξη των χωρών του πυρήνα, πολύ λίγο φαίνεται να αφορά την περιφέρεια.

Το μέγεθος της «ξημιάς», πλέον, εξαρτάται από το πόσο καλά ξέρουν οι Ινδοί και πακιστανοί εθνικιστές να παίζουν το παιχνίδι της αποτροπής. Το πρόβλημα για όλους είναι ότι τα θύματα δεν θα είναι μόνο οι δρόκοι.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΚΑΛΟ "Όσα δεν πήρε ο άνεμος - Η αυτοβιογραφία μιας θεατρίνας είναι μια συναρπαστική σειρά περιπετειών, εμπειριών και προσωπικών τραγωδιών που οδήγησαν τη μεγάλη θεατρίνα από τα βρεφικά της χρόνια στη σκηνή - τριών ετών πλάι στη Μαρίνα Κοτοπούλη, πέντε ετών στο "Ο μπαμπάς εκπαιδεύεται με τον Λογοθετίδη, με ρόλο γραμμένο από τον Σπύρο Μελά ειδικά γι' αυτήν, έξι ετών στη «Μάντρα» του Άττιχ - κι αργότερα στα πρώτα βαριετέ, στα μπουλούκια, στις περιοδείες και στις μεγάλες επιθεωρήσεις μέχρι το θέατρο πρόζας και το Κ.Θ.Β.Ε. - περνώντας από το στρατόπεδο πολιτικών εξορίστων της Ήκαρίας ως τη βασιλική αυλή της Αιγύπτου.

Γύρω της τὰ πιο λαμπρά ονόματα-αστέρια του θεάτρου - Λογοθετίδης, Χριστόφορος Νέζερ, Καλουτά, Σταυρίδης, Μαυρέας, Κοκκίνης, Μακρής, Λεβαδίτης, Ρένα Ντόρ, Ήρω Χαντά, Μαρίνα Κρεββατά, Αβλωνίτης, Χατζηχρήστος, Σμαρούλα Γιούλη, Τάκης Μηλιάδης, Βλαχοπούλου.

Η έκδοση εικονογραφείται με μεγάλο αριθμό φωτογραφιών εποχής, που αποτελούν ένα εξαιρετικό ντοκουμέντο για έναν ολόκληρο κόσμο και μία εποχή του ελληνικού θεάτρου. Προλογίζουν οι Κ. Γεωργουσόπουλος, Φ. Ήλιάδης και Δ. Μαυρίκιος.

«Η Καλή Καλό γράφει με πάθος, με αφοπλιστική ειλικρίνεια, με ευθύτητα, χωρίς να κρατάει προσχήματα. [...] Είναι μια μαρτυρία και ένας μάρτυρας (μ' όλες τις σημασίες) της επώδυνης πορείας του θεάτρου. Άφηγείται την ιστορία της θεατρικής φαμίλιας με τὰ πάθη της, τις ζήλιες της, τις προσδοκίες της, τή μιζέρια της αλλά και τις χαρές της, τις χάρες της, τις συγκινήσεις της, τις τιμές και τους θριάμβους της. [...] Για τον ιστορικό του θεάτρου, τον κοινωνιολόγο του θεάματος, τον λογογράφο της σκηνής, τον ιστορικό των οικονομικών ήθων στον επαγγελματικό χώρο, οι αναμνήσεις της είναι πολύτιμα υλικά μελέτης. — Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΛΗ ΚΑΛΟ

ΟΣΑ ΔΕΝ ΠΗΡΕ Ο ΑΝΕΜΟΣ
Η ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΙΑΣ ΘΕΑΤΡΙΝΑΣ

ΑΓΡΑ

— ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ —

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

ΜΑΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΑΒΙΚΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΣΑΝΑΤΟΛΙΚΟ

Η πρόταση των προέδρων Μουμπάρακ και Σιράκ για μια νέα διεθνή διάσκεψη για το Μεσανατολικό, προκειμένου να αρθεί το αδιέξοδο, βρήκε τελικά πρόσφορο έδαφος. Μετά την αποτυχία της αμερικανικής διπλωματίας να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ Παλαιστινίων και Ισραηλινών, η Ουάσινγκτον αναγκάζεται εκ των πραγμάτων να παραχωρήσει την πρωτοβουλία των κινήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τον Αραβικό Σύνδεσμο. Κατόπιν τούτου προωθείται αραβική διάσκεψη για το Μεσανατολικό χωρίς τη συμμετοχή σε πρώτη φάση Ισραηλινών και Παλαιστινίων. Δεν έχει γίνει ακόμα γνωστό πότε και πού ακριβώς θα γίνει η διάσκεψη.

Ο παλαιστίνιος ηγέτης καλωσόρισε την απόφαση, επιρρίπτοντας για μια ακόμη φορά την ευθύνη για το αδιέξοδο στον ισραηλινό πρωθυπουργό Βενιαμίν Νετανιάχου. Δεδομένου ότι η ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή μονοπωλήθηκε όλα αυτά τα χρόνια από την αμερικανική διπλωματία, η ευκαιρία που προσφέρεται αυτή τη στιγμή στην Ευρωπαϊκή Ένωση για ανάληψη αποτελεσματικής δράσης είναι μοναδική. Μένει να δούμε αν υπάρχει πραγματική πρόθεση από την ευρωπαϊκή διπλωματία να παίξει αυτό το ρόλο.

ΚΟΣΣΟΒΟ

Οι σερβικές δυνάμεις και οι ένοπλοι του Απελευθε-

ρωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου φροντίζουν να κρατούν μακριά τους δημοσιογράφους και τους φωτορεπόρτερ έτσι ώστε οι μάχες που διεξάγονται μεταξύ τους να μην καταγράφονται παρά μόνο από τους διαστημικούς δορυφόρους. Το βέβαιο, παρ' όλα αυτά, είναι ότι οι μάχες συνεχίζονται, αν και κανείς δεν μπορεί να πει με βεβαιότητα πόσοι είναι οι νεκροί στη μία ή την άλλη πλευρά. Η κατάσταση παραμένει έκρηξη παρά τη διαβεβαίωση που έδωσε στην Ουάσινγκτον ο ηγέτης των Αλβανοφώνων Ιμπραήμ Ρουγκόβα ότι οι ειρηνευτικές συνομιλίες θα συνεχισθούν. Ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς, αν και αναγκάστηκε να περιορίσει τη δράση του γιουγκοσλαβικού στρατού λόγω της διεθνούς πίεσης, συνεχίζει να αρνείται τη διεθνή διαμεσολάβηση και να επιμένει στις διμερείς συνομιλίες. Από την άλλη πλευρά, είναι σαφές ότι οι ένοπλοι του Απελευθερωτικού Στρατού του Κόσσοβο πολύ δύσκολα θα δεχτούν μια λύση άλλη από την ανεξαρτησία. Αυτό, όμως, που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο τα πράγματα είναι η αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να καταλήξει σε μια κοινή θέση για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Όλοι συμφωνούν ότι το Κόσσοβο πρέπει να παραμείνει στο πλαίσιο της Ομοσπονδίας, δεν έχουν όμως να αντιπροτείνουν μία βιώσιμη λύση.

ΚΟΝΤΡΑ ΣΤΟΝ ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ ΤΟ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

Τα αποτελέσματα των πρόσφατων βουλευτικών

εκλογών στο Μαυροβούνιο, που έδωσαν σαρωτική νίκη στον «Συνασπισμό για μια καλύτερη ζωή» του προέδρου της Δημοκρατίας Μίλο Τζουγκάνοβιτς φέρνουν πονοκέφαλο στον πρόεδρο της Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς. Ο εκλεκτός του Μόμιρ Μπουλάτοβιτς, τον οποίο διόρισε στη θέση του πρωθυπουργού της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, έχασε τη μάχη στο Μαυροβούνιο. Τα πράγματα για τον κ. Μιλόσεβιτς δυσκολεύουνται και ο μεταρρυθμιστής Τζουγκάνοβιτς διατείνεται ότι θα αγωνισθεί πρώτα απ' όλα για τον εκδημοκρατισμό σε ολόκληρη τη Γιουγκοσλαβία.

Ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς, βέβαια, δεν προτίθεται να παραδώσει αμαχητί, γι' αυτό ετοιμάζει ήδη με τη βοήθεια του Μπουλάτοβιτς την αντεπίθεσή του. Πρώτο και κύριο μέλημά του αυτή τη στιγμή είναι να ελέγξει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τις δυνάμεις ασφαλείας σε Μαυροβούνιο και Σερβία, γι' αυτό προωθεί μεταρρυθμίσεις έτσι ώστε το Σύνταγμα των δύο δημοκρατιών να προσαρμοσθεί σ' αυτό της Ομοσπονδίας. Όπως και να 'χει η επικράτηση των μεταρρυθμιστών στο Μαυροβούνιο φέρνει σε δύσκολη θέση τον πρόεδρο Μιλόσεβιτς, ειδικά όσο μένει ανοιχτό και το θέμα του Κοσσυφοπεδίου.

Πλήρη υπακοή στις εντολές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου δήλωσε ο νέος πρόεδρος της Ινδονησίας Γιουσούφ Χαμπίμπι.

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

Ανάμεσα στην πληθώρα των εκδηλώσεων που γεμίζουν τις στήλες με τις πολιτιστικές ατζέντες καθημερινά, στεκόμαστε σε μία, της ερχόμενης Παρασκευής, 12 Ιουνίου, όχι μόνο γιατί είναι διαφορετική από τις πολλές άλλες, αλλά και γιατί μας θύμισε τι δεν συμβαίνει και τι θα μπορούσε να γίνει σ' έναν ευαίσθητο χώρο: αυτόν της τέχνης της τυπογραφίας.

Κατά πρώτον, η εκδήλωση που πραγματοποιείται με τη φροντίδα της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού: Στο τυπογραφείο «Μανούτιος», σ' ένα ημιυπόγειο της οδού Ζηνοδώρου 17, στο κέντρο της Αθήνας, (τηλ. 5133680 και 5130848) στις 8.30 μ.μ., ανάμεσα στις κάσες, στο μάρμαρο, στο πιεστήριο, στα μέταλλα και στα χυτήρια, ο Χρήστος Μανουσarıδης, ένας από τους λίγους γνώστες της τέχνης της παραδοσιακής τυπογραφίας, και από τους ελάχιστους που την εξασκούν σήμερα, θα εξηγήσει τη διαδικασία έκδοσης ενός βιβλίου, την τυπογραφική τέχνη και τεχνική, τον κόσμο της τυπογραφίας και του βιβλίου. Τίτλος της «Από το χειρόγραφο στο έντυπο».

Η αναγγελία της εκδήλωσης επισημαίνει ταυτοχρόνως και μια πραγματικότητα: τη φθίνουσα πορεία όχι της παραδοσιακής τυπογραφίας, αλλά των κανόνων που συνοδεύουν την έκδοση ενός βιβλίου. Γιατί η τυπογραφία έχει τους κανόνες της, τη λογική της, τη μαστοριά της, που ολοένα παραβιάζονται με αποτέλεσμα να τείνουν να εκλείψουν από τα σημερινά, παντός είδους, έντυπα. Πριν από ένα χρόνο –ίσως και παραπάνω– το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου είχε ευαισθητοποιηθεί από τα προβλήματα –τεχνικά και οικονομικά– που αντιμετωπίζουν όσοι ακόμα επιμένουν να βγάζουν βιβλία στο μάρμαρο και να τα στοιχειοθετούν στο χέρι. Κάλεσε τους τυπογράφους, συζητήθηκαν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και αποφασίστηκε να τους παραχωρηθεί ένας μεγάλος βιομηχανικός χώρος, στον οποίο θα στεγαστούν όλες οι φάσεις παραγωγής ενός βιβλίου με τη μέθοδο της παραδοσιακής τυπογραφίας. Ένας χώρος που θα λειτουργεί πολλαπλώς: θα είναι επισκέψιμος σε όσους θέλουν να γνωρίσουν την τυπογραφία, θα είναι παραγωγικός για καθεμιά από τις μονάδες τυπογραφίας που θα στεγάζει και, παράλληλα, θα είναι εκπαιδευτικός, για όσους θέλουν να μάθουν την τέχνη.

Η εκτύπωση μερικών από τις εκδόσεις κρατικών φορέων με τη μέθοδο της παραδοσιακής τυπογραφίας, ήταν επίσης μέσα στα θέματα που συζητήθηκαν και είχαν κατ' αρχήν συμφωνηθεί. Ενάμιση χρόνο μετά, τα πράγματα είναι ακόμα εκεί απ' όπου ξεκίνησαν, παρά τις προσπάθειες του Ε.ΚΕ.ΒΙ. να εξευρεθεί, κατά πρώτον, ο βιομηχανικός χώρος.

Ίσως για κάποιους να φαντάζει παρωνυχίδα, άρα περιττή, η φροντίδα μιας τέχνης που έτσι κι αλλιώς έχει αντικατασταθεί από την τεχνολογία Παρ' όλα αυτά, και μπροστά στα πολλά και τα φανταχτερά που θα φέρουν οι Πολιτιστικές Ολυμπιάδες που θ' ακολουθήσουν, ένα σωστά φτιαγμένο βιβλίο είναι πάντα ένα κομμάτι πολιτισμού που έχει διάρκεια.

ΟΛΓΑ ΣΕΜΑ

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **Δείτε:** Τις Μπανάνες, μια από τις πιο παλιές και τις πιο γερές σάτιρες του Γούντι Άλλεν, με θέμα μια δικτατορία της Λατινικής Αμερικής. Ο παλιός καλός Γούντι Άλλεν ανοίγει με τις καλύτερες προϋποθέσεις τη θερινή κινηματογραφική σαιζόν – που μολονότι έχει περίπου 50 νέες ταινίες, επικεντρώνει το ενδιαφέρον σε λίγες καλές επαναλήψεις.

• **Ακούστε:** Τη συναυλία των Smashing Pumpkins, ενός από τα πιο δυναμικά συγκροτήματα του νέου ροκ, που θα βρεθούν στο Λυκαβηττό για μια και μοναδική βραδιά, την Τρίτη 9 Ιουνίου (μετά την αργία, για να είμαστε όλοι ξεκούραστοι). Οι μουσικοί που έκαναν τη μεγάλη επιτυχία στην τελευταία ταινία με θέμα τον Μπάτμαν περιοδεύουν στον κόσμο – και κράτησαν μια νύχτα για τους πολλούς φίλους τους στην Ελλάδα.

• **Διαβάστε:** Το βιβλίο του Χανς Φράγιερ Τεχνοκρατία και ουτοπία, σε μετάφραση Κώστα Κουτσουρέλη, από τις εκδόσεις Νεφέλη. Ο συγγραφέας, ίσως στο πιο ώριμο έργο του, αναλύει τη συνάφεια ανάμεσα σε μορφές εργασίας και κοινωνική οργάνωση και τον απασχολεί ιδιαίτερα η θέση και η προοπτική του ατόμου και της ελευθερίας του μέσα στη μαζική κοινωνία. Σε τι συνίσταται η «αποξένωση» ή η «αλλοτρίωση» του ανθρώπου σήμερα; Θα συνεπιφέρει ο βιομηχανικός πολιτισμός της σημερινής Δύσης το λεγόμενο «τέλος της Ιστορίας»; Τα ερωτήματα απαντώνται πειστικά.

• **Δείτε:** Την έκθεση του Φάλη Λεών, ενός εξπρεσιονιστή καρτουνίστα που σκιαγραφεί την απόγνωση και τον τρόπο του σύγχρονου ανθρώπου. Ενδιαφέρουσα στυλιστικά δουλειά, εγκαινιάζεται στην γκαλερί Ιλεάνα Τούντα στις 9 Ιουνίου.

• **Δείτε:** Την έκθεση του Διαμαντή Αϊδίνη με αντικείμενα και μικρά έργα που παρουσιάζονται στην αίθουσα Εξερευνητής (Ηρακλείου 6, Κολωνάκι). Ο καλλιτέχνης που ήρθε από την Ιταλία και το χώρο των κόμικς κατακτά ένα πιο ποπ ύφος, χωρίς να προδίδει τις πρώιμες στυλιστικές του κατακτήσεις. Η έκθεση διαρκεί ως τις 30 Ιουλίου.

Ο ΜΗΝΑΣ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ ΣΤΗ ΝΙΡΒΑΝΑ ΤΟΥ NEW AGE

Ο ΜΗΝΑΣ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο μουσικός που δημιουργεί αμηχανία έως και εκνευρισμό στους περί τα μουσικά, αλλά και επί παντός επιστητού «ειδήμονες». Το «πρόβλημά» τους αρχίζει από τον καθορισμό της μουσικής του ταυτότητας. Φαίνεται πως για τους «ειδήμονες» μια προσωπικότητα υφίσταται από τη στιγμή που κατατάσσεται σε κάποια κατηγορία. Τόσο από άποψη μουσικού ιδιώματος όσο και από άποψη μουσικής ιδιότητας. Φαντάζει άραγε στη σκέψη τους τόσο μακρινή η εποχή που ο μουσικός έπαιζε όλους τους ρόλους (συνθέτης, εκτελεστής, αυτοσχεδιαστής, ενορχηστρωτής) στη μουσική διαδικασία; Ο Μηνάς Αλεξιάδης (αντ)επιτίθεται με ένα CD όπου επιμένει να διατηρεί τα δικαιώματά του, να είναι ταυτόχρονα συνθέτης και ερμηνευτής αφ' ενός και αφ' ετέρου να αποκολλάται από τα παραδεδομένα «στυλ» μουσικής πράξης, αρθρώνοντας τον προσωπικό του μουσικό λόγο. Στο CD *Stories Among Friends* που κυκλοφόρησε από τη τη Lyra, προσεγγίζει το New Age ευρωπαϊκής προέλευσης ιδίωμα, με έντονα μεσογειακή διάθεση. Ως μέσο για την επίτευξη της «σύντηξης» χρησιμοποιεί την προσωπι-

Ο Μηνάς Αλεξιάδης

κή του συνθετική τεχνική, την ικανότητά του να αυτοσχεδιάζει στα πλήκτρα, βιώματα τόσο από την ευρωπαϊκή όσο και από την ελληνική μουσική θητεία του, καθώς και ένα εξαιρετικό επιτελείο μουσικών αποτελούμενο από τους **Markus Stockhausen** (τρομπέτες, Flügelhorn), **Arild Andersen** (κοντραμπάσο), **David Lynch** (σαξόφωνα, φλάουτο), **Νίκο Σιδηροκαστρίτη** (κρουστά), **Χρήστο Γκίνο** (μπάσο-κλαρίνο), **Δημήτρη Ευστρατιάδη** (φλάουτο), **Τάνια Νικολούδη** (φωνητικά) και **Μαργαρίτα Συγγενιώτου** (φωνητικά). Τα εννέα κομμάτια του καλαίσθητης συσκευασίας CD μπορούν να ακουστούν είτε μεμονωμένα είτε ως μέρος ενός ενιαίου έργου, αφού η κεντρική ιδέα της δημιουργίας νέου έργου τέχνης μέσω πολιτισμικού διαλόγου χαρακτηρίζει στο σύνολό της τη μουσική του Αλεξιάδη. Σημειώνεται προτέρημα του CD είναι το ότι σε κανένα του σημείο δεν εκπίπτει σε ψευδο-έθνικ επιλογές. Επειδή δεν θεωρούμε εαυτούς «ειδήμονες» για να επιχειρήσουμε την επιβολή της «ορθής» άποψής μας, αφήνουμε στους ακροατές να απαντήσουν κατά πόσον η μουσική αυτή μας αφορά.

Γιώργος Κυριακάκης

BOMBIDIA ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

- Κα-τα-πλη-κτι-κό: ο Ευθύμης Βαρλάμης στο CNN και η υφυπουργός ανάπτυξης κυρία Διαμαντοπούλου να ξεενεγεί αλλοδαπούς επιστήμονες στην εφιαλτική έκθεση του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Το λέμε και θα το λέμε πάντα: το πρόβλημα του τύπου είναι η απίστευτη αμάθεια και το χαμηλό επίπεδο όλων όσοι η κομματική οπτεκούλα όρισε να ορίζουν τις τύχες μας.

- Με ικανοποίηση μάθαμε ότι αναβλήθηκε η εκλογή των λεκτόρων στο τμήμα ζωγραφικής του ΕΜΠ όπου επισυνέβησαν αρκετές στρεψοδικίες για τις οποίες έγραψε αναλυτικά το Αντί. Αλλά για να γίνει κατανοητός ο βυζαντινισμός και οι έντρογκες που ισχύουν στο Μετσόβιο, απλώς αναφέρουμε ότι δύο χρόνια μετά τη συνταξιοδότηση του Βλάση Κανιάρη ο τομέας δεν είχε ξεκινήσει τις διαδικασίες ώστε να τον κάνει ομότιμο καθηγητή, τιμής ένεκεν, αγνοώντας και την προσφορά και τη στάση του. Διάφοροι κοιτούν με νύχια και με δόντια τις θεσούλες και την εξουσιοδότηση τους εις δόξαν τον ακαδημαϊκό ήθηους.

- Καταπληκτικό 1: η περίφημη όπερα Ελένη του Θάνου Μικρούτσικου-Χρήστου Λαμπράκη ξαναπαίζεται στο Μέγαρο, ενώ στην συνέχεια θα παρουσιαστεί και στον Καναδά.

- Καταπληκτικό 2 (στατιστικό): Ο Μικρούτσικος είναι ο πιο πολυπαιγμένος συνθέτης στο Μέγαρο Μουσικής (από ελληνικής πλευράς).

- Οι υπεύθυνοι του Μεγάρου μπορεί να δαπανούν εκατομμύρια για μετακλήσεις δειτεροκλασάτων ξένων σκηνοθετών αλλά δίδουν ψυχία στους έλληνες δημιουργούς όταν τους παραγγέλλουν λιμπρέτα ή μουσικές συνθέσεις. Προσώρας, ο Πάυλος Μάτεσις, βρίσκοντας υποτιμητικό το ποσό, δεν έγραψε το λιμπρέτο της όπερας του Θόδωρου Αντωνίου. Και να σκεφθεί κανείς ότι το Μέγαρο απορροφά γιγαντιαία κονδύλια από το ΥΠΠΟ, τα εορρικά πακέτα και τις διατεταγμένες χορηγίες των δημοσίων οργανισμών για να προωθή τον πολι-

τισμό και τους εγχώριους εργάτες του.

- Ιδιωτικός, κρατικοδίκαιος πολιτισμός και τα σκυλιά δεμένα κύριε Χρήστο μου.

- Αλήθεια τι έγιναν τα φοβερά εκείνα ονόματα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας; Ο κ. Πάνος, ο διευθυντής, η κ. Θάλεια επί των εικαστικών κ.λπ.; Επέστρεψαν πάλι στο τίποτε απ' όπου και προήλθαν.

- Κατά τ' άλλα πρόσφατα εγκρίθηκε η δαπάνη μισού δισεκατομμυρίου (sic) ώστε να μετατραπεί η κεντρική σκηνή των Λαζαριστών σε χώρο υποδοχής της Συλλογής Κωστάκη. Δεπτομέρεια: η σκηνή εγκαινιάστηκε ως σκηνής μόλις πριν από λίγους μήνες αλλά δεν φτούρισε. Ράβε ξήλωνε κ. Βενιζέλε μου.

- Ο οποίος κ. Βενιζέλος έλαβε εξαιρετική θέση για το θέμα Μπαμινιιώτη. Διότι είπε: κακώς μεν, βεβαίως όμως, οπωσδήποτε, αυτά! Έτσι και επιστημονικά και πολιτικά και από πλευράς κοινού νοός και κοινού της Θεσσαλονίκης επετεύχθη ο τετραγωνισμός της περιφέρειας (της εκλογικής εννοώ) και ο κ. υπουργός δεν εξετέθη διόλου. Τουλάχιστον έτσι νομίζει.

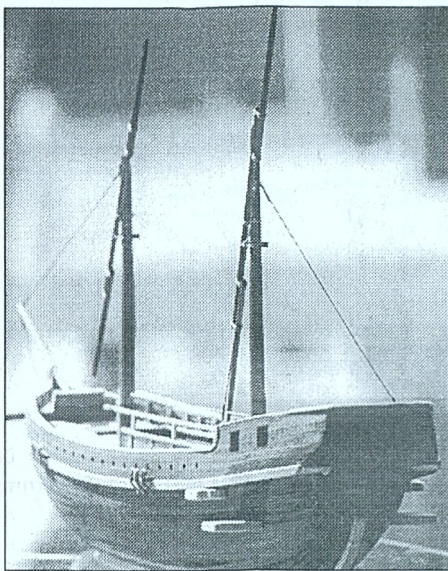
Μανωλάκης ο Βομβιστής

ΑΡΑΒΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΝΑΥΣΙΠΛΟΪΑ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

ΣΤΙΣ 18 ΜΑΪΟΥ έγινε στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων η επίσημη παρουσίαση του προγράμματος «Ιστιοφόρα πλοία στην Ανατολική Μεσόγειο από τον 7ο ως τον 12ο αιώνα». Το πρόγραμμα ξεκίνησε το Μάιο του 1997 με πρωτοβουλία του προέδρου του Ινστιτούτου Ελληνο-ανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών και με τη χρηματοδότηση του Ιδρύματος για την Προώθηση των Επιστημών του Κουβέιτ. Περιλαμβάνει την προετοιμασία μόνιμης εκθέσεως στο Κουβέιτ ενός αριθμού ομοιωμάτων αραβικών και βυζαντινών πολεμικών πλοίων της περιόδου και αναπαραστάσεων προερχόμενων από μεσαιωνικά έργα τέχνης, καθώς επίσης και την έκδοση δύο τόμων με επιστημονικά άρθρα και εικόνες των εκθεμάτων. Το πρόγραμμα θα ολοκληρωθεί μέσα στο καλοκαίρι με τη μεταφορά των εκθεμάτων στο Κουβέιτ και την έκδοση των τόμων.

Η παρουσίαση έγινε από τον γενικό διευθυντή του προγράμματος **Βασίλειο Χρηστίδη**, καθηγητή Αραβικής Ιστορίας στο

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και πρόεδρο του Ινστιτούτου Ελληνο-ανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών, και τον Αντιπλο-

αρχο (ΛΣ) **Α. Κούρτη**, τεχνικό διευθυντή του προγράμματος. Την εκδήλωση προλό-

γισε η αντιδήμαρχος κ. Έλλη Ευαγγελίδου. Για το πρόγραμμα μίλησαν οι κ.κ. Χρηστίδης και Κούρτης, ο κ. **Ταξιάρχης Κόλιας**, καθηγητής Βυζαντινής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, και ο κ. **Γ. Τσούτσος** εκ μέρους του Ινστιτούτου Ελληνο-ανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών. Παρέστησαν εκπρόσωποι του Αραβικού Διπλωματικού Σώματος, του Υπουργείου Εξωτερικών και του Λιμενικού Σώματος. Ακολούθησε ξενάγηση στην έκθεση των ομοιωμάτων και των αναπαραστάσεων η οποία λειτουργούσε σε αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου.

Το πρόγραμμα «Ιστιοφόρα πλοία στην Ανατολική Μεσόγειο από τον 7ο ως τον 12ο αιώνα» αποτελεί την πρώτη επίσημη δραστηριότητα του νεοϊδρυθέντος Ινστιτούτου Ελληνο-ανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών. Είναι το πρώτο ερευνητικό πρόγραμμα του είδους του το οποίο υλοποιείται σε διεθνές επίπεδο.

Χρήστος Γ. Μακρυπούλιας

ΔΥΟ ΓΙΑ ΔΥΟ ΣΤΟ ΦΟΥΡΝΟ

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ όταν στη σκηνή ενός θεάτρου συναντώνται δύο μουσικοί με δύο σαξόφωνα και είναι έτοιμοι να επιχειρήσουν να συνομιλήσουν με λόγια και με μουσική, αυτοσχεδιάζοντας στιγμή τη στιγμή; Τί συμβαίνει όταν η τζαζ βγει από τα πλαίσια του κλαμπ ή από τον συναυλιακό χώρο και απευθυνθεί στο ευρύ μη μνημένο κοινό, απελευθερωμένη από τον ακαδημαϊσμό;

Γίνεται μια παράσταση, ένας διάλογος που απελευθερώνει το πνεύμα της παράδοσης του ελεύθερου αυτοσχεδιασμού. Ένα τέτοιο διάλογο παρακολουθήσαμε στη σκηνή του Φούρνου πριν δύο εβδομάδες με πρωταγωνιστές δύο σαξόφωνα και δύο θαυμάσιους μουσικούς, τον Αμερικανό **Joe Tornabene** και τον Θεσσαλονικιό **Δήμο Δημητριάδη**, φίλο και μαθητή του κορυφαίου σαξοφονίστα και συνθέτη **Steve Lacy**.

Αυτός ο διαφορετικός τύπος επικοινωνίας με το κοινό φαίνεται να είναι πιο προσιτός και πιο εποικοδομητικός για το ελληνικό κοινό. Διαθέτει κάτι από την πρωτότυπη μαγεία του αυτοσχεδιασμού, που μπορεί και μιλάει σε όλους ανεξαιρέτως, αφού το κοινό της τζαζ στην Ελλάδα είναι μάλλον ευκαιριακό και η μορφή αυτή μουσικής είναι απόλυτα προσδιορισμένη στυλιστικά από το κλάμπ και τις συμβατικές συναυλίες. Ενστικτωδώς λοιπόν το ελληνικό κοινό, μαθημένο στη σκηνική εμπειρία, είναι πιο κοντά στο να δε-

χθεί αυτή τη μορφή σκηνικής απόδοσης της μουσικής τζαζ.

Δεν αναμένει να διαπιστώσει την παραλλαγή του αυτοσχεδιασμού πάνω σε ένα πλαίσιο αναφοράς αλλά αφήνεται στο απρόβλεπτο της κάθε στιγμής που περνάει. Όταν ο **Ornette Coleman** πρότεινε τον ελεύθερο αυτοσχεδιασμό στην Αμερική, που δεν στηριζόταν στο πλαίσιο αναφοράς αλλά στην έμπνευση της στιγμής, άνοιγε ένας απίστευτος δρόμος για διάλογο ανάμεσα στην γερά βασισμένη στις αφροαμερικανικές ρίζες τζαζ και την ξέφρενη αβαντ γκάρντ που ξέσπασε στην Ευρώπη.

Ο συγκεκριμένος του μουσικού αυτοσχεδιασμού, του θεάτρου, της περφόρμανς και του χορού είναι το μεγάλο ζητούμενο για τον **Joe Tornabene** και το Δήμο Δημητριάδη, που αρνούνται τον στείο ακαδημαϊσμό μιας τέτοιας μουσικής παράδοσης κάνουν μια προσπάθεια να συντονίσουν τα νέα αυτά δεδομένα με τον παροδοσιακό αυθορμητισμό.

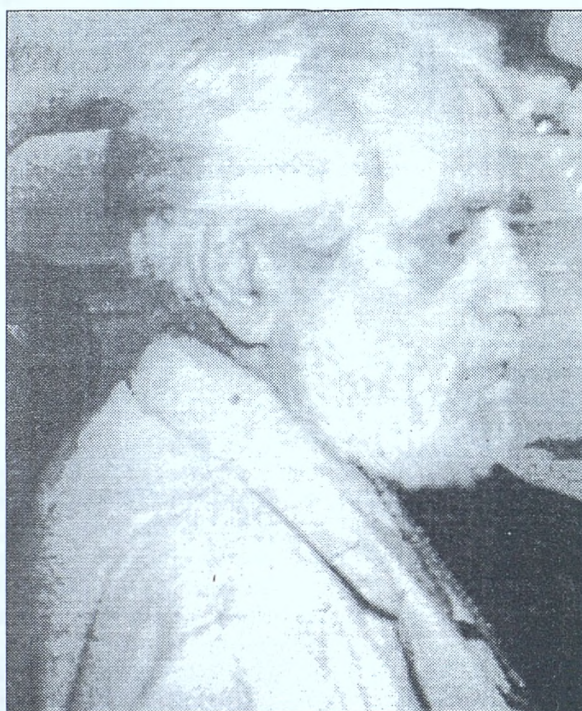
Ο Δήμος Δημητριάδης, το 1994 στην Αμερική, βρίσκει την ευκαιρία να συνθέσει με ηχητικά γλυπτά ελεγχόμενα από υπολογιστή στο χώρο μιας γκαλερί όπου εκτίθενται. Η δοκιμή αυτή τον ενθουσιάζει γιατί καταφέρνει αυτοσχεδιάζοντας να μετατρέψει το εικαστικό τοπίο σε μουσικό-εικαστικό τοπίο: «εδώ μπορώ να μπω και να αυτοσχεδιάσω εύκολα και γρήγορα».

Ειρήνη Στάθη

Ο μποέμ εκφραστής ενός λαϊκού, γεμάτου ιθαγενές χιούμορ, μοντερνισμού

του Μάνου Στεφανίδη

Ο Μίνως Αργυράκης, όπως εξάλλου και ο Ακρίθακας ή ο Θάνος Τσίγκος, υπήρξε ένας αναρχικός της τέχνης, ένα από τα ελάχιστα εκείνα δείγματα του εγχώριου μπήτνικ κινήματος, γύρω στο '60, το οποίο σιχαινόταν την κάθε μορφή εξουσίας και το οποίο επεδίωκε την απελευθέρωση από τις χρόνιες αστικές υποκρισίες και από τις ποικίλες συμβάσεις που απαιτεί το σύστημα από τους θεράποντές του.

Ο Αργυράκης δεν μπήκε ποτέ στην ΑΣΚΤ, (έδωσε το 1943 και το 1946), δεν εξέθεσε στην Πινακοθήκη, δεν υπήρξε μέλος επιτροπών, φορέων κ.λπ., ούτε εκπροσώπησε ποτέ το κράτος σ' εκθέσεις του εξωτερικού. Στάθηκε πάντα και συνειδητά εκτός μηχανισμών και έμοιαζε ν' απολαμβάνει τη δύναμη που έκρυβε το συκοφαντημένο περιθώριο. Φίλος του γλύπτη Τάκι και του γλύπτη Ραυμόνδου από το 1952, συμβίωσε για ένα μεγάλο διάστημα και με τους δύο και συνεξέθετε μαζί τους σ' εκείνα τα δύσκολα χρόνια του '50, δουλεύοντας εικόνες τελείως αντισυμβατικές που κατέγραφαν εντυπωσιακά τη μεταβατική μετεμφυλιακή περίοδο που διήνυε ο τόπος. Ο Τάκις, ήδη, ενδιαφερόταν, για ένα εξανθρωπισμένο διάστημα, ο Ραυμόνδος για «Αγγέλους» που σεργιανούσαν στις γειτονιές της Αθήνας και ο Αργυράκης για τον έρωτα αλλά και για την απίστευτη ενέργεια που έκρυβε το μικροαστικό

kitsch και τα παρελκόμενά του.

Ο Αργυράκης δεν υπήρξε απλώς χιουμορίστας, αλλά ένας αμειλικτος ανατόμος της νεοελληνικής γελοιότητας και του μάταιου ξοδέματος της εθνικής φαιάς ουσίας. Ο ίδιος επέλεξε ως αντίδραση τον κοσμοπολιτισμό, την ερωτικότητα, τη φυγή από τις οποιεσδήποτε ασφάλειες, την περιπλάνηση σε υπαρκτούς και φανταστικούς τόπους. Κοινό στοιχείο και των τριών καλλιτεχνών ήταν ο ναΐφ, ο «απαίδευτος» χαρακτήρας των έργων τους που έμοιαζε να σαρκάζει την ακαδημαϊκή καλλολογία των ομοτέχνων του αποφοίτων της ΑΣΚΤ. Ο Αργυράκης προικισμένος με τη γραμμική ενός Daumier και σατιρικός αντίποδας του Μποστ έδειξε, συνασπισμένος με τον Χατζιδάκι, τον Σολωμό και τον Χορν, τη «δεξιά» εκδοχή της «επανάστασης», όταν η «οδός Ονείρων» τους αντιμάχονταν την «Ομορφή Πόλη» του Θεοδωράκη. Βέβαια, ο Μίνως γεννημένος από εύπορους

γονείς στο Αϊδίτι το 1919, ανέβηκε στο βουνό με τον ΕΛΑΣ, παίρνοντας ενεργό μέρος στην Αντίσταση, ενώ αργότερα συμμετείχε στη Νεολαία Λαμπράκη. Ο προσωπικός του, όμως, αισθησιασμός και η σταθερή πρόκληση της όλης ζωής του, ενοχλούσε τον πουριτανισμό των αριστερών της εποχής. Το 1952 βρίσκεται στην *Ελευθερία* και την *Αυγή* ενώ το 1958 σκηνογραφεί τον *Ανδροκλή και το Λιοντάρι* του Μπ. Σω στο Εθνικό Θέατρο. Το 1964 ιδρύει με τον Τσαρούχη και τον

Ευγένιο Σπαθάρη το καφεθέατρο «Η Κιβωτός της Άμυ», στην Πλάκα, προς τιμήν της τότε συντρόφου του. Το 1962 δημοσιεύει το σατιρικό βιβλίο *Η Πολιτεία έπλεε στην Μελανόλευκον*, δείγμα της περιορισμένης -έστω- ελευθερίας εκείνων των χρόνων που έμελλε δραματικά να διακόψει η Δικτατορία. Το 1955 έδειξε δουλειά του στην γκαλερί Μόνικα Παϊήν στη Ζαλοκώστα και το 1959 στην Iris Clert του Παρισιού, εγκαινιάζοντας διεθνή σταδιοδρομία.

Το 1966 εκδίδεται στο Λονδίνο το *Αμούρ-Αμούρ* του Εμπειρίκου με δική του εικονογράφηση. Το 1968 εγκαταλείπει την Ελλάδα και ταξιδεύει παντού (Παρίσι, Στοκχόλμη, Κοπεγχάγη). Το 1986 η *Μέδουσα* δείχνει την κοινή πορεία των τριών φίλων, του Ραυμόνδου, του Μίνου και του Τάκι, σε μιαν εξαιρετική έκθεση. Τα τελευταία χρόνια δούλεψε στο *Έθνος της Κυριακής* και παρά τα προβλήματα υγείας, αντιστεκόταν.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας (φωτογραφία) και ο πρωθυπουργός κάλεσαν τον νικητή των Καννών για να τον συγχαρούν. Ωστόσο, ούτε ο ελληνικός κινηματογράφος ούτε, πολύ περισσότερο, ο ευρωπαϊκός φαίνεται να έχουν βάλει το στοίχημα της ανάκαμψης.

Ένα στοίχημα που δεν μπήκε

του Ηλία Κανέλλη

Η Αιωνιότητα και μια μέρα του Θόδωρου Αγγελόπουλου κέρδισε τον Χρυσό Φοίνικα στις Κάννες. Ο ευρωπαϊκός κινηματογράφος δεν κέρδισε, ωστόσο, κανένα στοίχημα. Αλλωστε, δεν είχε βάλει και ποτέ.

Οταν βάζεις ένα στοίχημα, ή το χάνεις ή το κερδίζεις. Ο Θόδωρος Αγγελόπουλος είχε βάλει σχεδόν εξαρχής ένα στοίχημα με τον εαυτό του: να κερδίσει τον Χρυσό Φοίνικα στις Κάννες. Το ίδιο το Φεστιβάλ των Καννών, ωστόσο, δεν είχε βάλει κανένα στοίχημα – όπως κανένα στοίχημα δεν έχει βάλει, συνολικά, ο ευρωπαϊκός κινηματογράφος. Γι' αυτό, μολονότι κέρδισε ο Αγγελόπουλος, ο ευρωπαϊκός κινηματογράφος, η πολιτική για ένα σινεμά ελκυστικό, που θα ρίξει γέφυρες μεταξύ του καλλιτεχνικού κινηματογράφου του δημιουργού και του θεάματος, ώστε με πειστικό τρόπο να αντιμετωπισθεί η αμερικανική πλημμυρίδα σε προϊόντα του οπτικοακουστικού θεάματος, άλλη μια χρονιά δεν ορίσθηκε. Και να σκεφτεί κανείς ότι το Φεστιβάλ των Καννών θεωρείται η αιχμή του δόρατος του ευρωπαϊκού κινηματογράφου – εκεί υποτίθεται ότι διαφαίνεται η στρατηγική (αν υπάρχει) όσων χαράζουν πολιτική για την ανάκαμψή του.

Για άλλη μια χρονιά δεν φαίνεται να υπήρξε τέτοια στρατηγική.. Ένα χρόνο μετά τη βράβευση ενός Ιρανού και ενός Ιάπωνα, η βράβευση του Αγγελόπουλου μπορεί να γέμισε τους Έλληνες με εθνική υπερηφάνεια (αλήθεια, πόσα εισιτήρια κόβουν οι ταινίες του σκηνοθέτη στις εγχώριες αίθουσες, τι είδους εθνική υπερηφάνεια μπορεί να νιώσει ένας λαός που αδιαφορεί παγερά για το σινεμά του πιο διεθνούς εκπροσώπου του;), ωστόσο επέτεινε τα αδιέξοδα της ευρωπαϊκής κινηματογραφίας.

Για την ταινία του Αγγελόπουλου και για τις υπόλοιπες ταινίες, θα αρκεστούμε στα όσα κατά κόρον διαβάσαμε στον Τύπο – δεν είχαμε πάει στις Κάννες. Θα τις κρίνουμε όταν προβληθούν στις αίθουσες. Η κριτική μας αφορά καθαυτό το Φεστιβάλ. Ο κριτι-

κός **Ανδρέας Τύρος**, που το παρακολούθησε, μας διαβεβαίωσε ότι φαντάζει αρτηριοσκληρωτικό. Την ίδια στιγμή που εκατοντάδες ενδιαφέρουσες εικόνες πλαισιώνουν σε παράλληλα προγράμματα το διαγωνιστικό μέρος του, οι ιθύνοντες επιμένουν να φέρνουν στο διαγωνιστικό τμήμα ολίγους, σχεδόν πάντα τους ίδιους, που ναι μεν οι σών μπίζνες αποστρέφονται αλλά είναι προσφιλείς στο μικρό κοινό των ευρωπαίων «σοφολογιότατων». Μάλλον έχει δίκιο – οι μεγάλοι θεσμοί δεν ρισκάρουν να ανοιχτούν στο καινούργιο, επειδή κατά βάθος οι εκπρόσωποί τους είναι εφησυχασμένοι. Απ' την άλλη, είναι ακατανόητο, την ίδια στιγμή που υποτίθεται πως το ευρωπαϊκό σινεμά αναζητεί ταυτότητα, να καλούνται αστέρες ένθεν κακείθεν για να γνωμοδοτήσουν για την τύχη του – τα βραβεία ορίζουν και τη δυναμική του όποιου Φεστιβάλ. Η παρούσα του **Σκορσέζε** στην επιτροπή μόνο ως άλλοθι πνευματικότητας μπορεί να χρησιμοποιηθεί.

Συμπέρασμα: Μεταξύ γραφειοκρατίας, εφησυχασμού, δημοσίων σχέσεων και έλλειψης οράματος ως αναζητηθεί η ευρωπαϊκή κακοδαιμονία. Κατά τα άλλα, μια ταινία όπως *Οι άνδρες με τα όλα τους* δεν θα είχε θέση σε έναν διαγωνισμό όπως αυτός των Καννών. Ευτυχώς, αφού οι μεγάλοι θεσμοί δεν μπορούν, οι σκηνοθέτες, νέοι, δυναμικοί και ευρηματικοί, προσπαθούν μόνοι τους να βρουν τρόπους και τις νέες ανησυχίες να εκφράσουν και να μην περιφρονούν το κοινό. Στην ευρηματικότητα, στο πείσμα και στην όρεξη τέτοιων ανθρώπων εναποτίθενται οι ελπίδες για μια νέα ανθοφορία – εκτός κι αν οι Κάννες αποφασίσουν να αλλάξουν οπτική. Ή εάν δεχθούν να παίξουν το στοίχημα που δεν μπήκε στις Κάννες άλλα Φεστιβάλ. Του Βερολίνου, ας πούμε, ή της Βενετίας. Θα δείξει...

Η επικαιρότητα της σκέψης του Ρήγα στα σημερινά Βαλκάνια

της Αννίτας Πρασά

«Σήμερα στα σκόρπια Βαλκάνια», σύμφωνα με τη φράση του σέρβου ποιητή Βοϊσλάβ Ίλιτς, το όραμα του Ρήγα Βελεστίνλη είναι παρόν, είναι ζωντανό και περιμένει τη συνεργασία των βαλκανικών λαών για να ζήσουν ειρηνικά και να προοδεύσουν. Σε μια χώρα πληγωμένη από τον εμφύλιο, το εμπάργκο και τις οικονομικές δυσκολίες, σε μια χώρα όπου οι άνθρωποι παρ' όλα αυτά διατηρούν την περηφάνια, την αξιοπρέπεια και τον πατριωτισμό τους, διαπιστώνεται για άλλη μια φορά η επικαιρότητα και διαχρονικότητα της σκέψης του Ρήγα. Στα χνάρια του παμβαλκάνιου οραματιστή έζησε την προηγούμενη εβδομάδα για τρεις μέρες το Βελιγράδι με την ευκαιρία της διοργάνωσης τριήμερων εκδηλώσεων για τον εορτασμό της συμπλήρωσης 200 χρόνων από το θάνατό του. Γιατί, κάτι που συνήδως λησμονούμε οι Έλληνες, ο Ρήγας δεν ανήκει μόνο στην Ελλάδα.

Η Αννίτα Πρασά είναι δόκτωρ ιστορικός.

Τιμητική πλάκα για τον Ρήγα στο Βελιγράδι.

Η σκέψη του ξεπέρασε τα εθνικά σύνορα. Ο Ρήγας ονειρεύτηκε ένα πολυ-εθνικό κράτος, όπου θα ζούσαν ενωμένοι και ελεύθεροι οι λαοί της ΝΑ Ευρώπης. Χάρη στην οικουμενικότητα της σκέψης του, ονειρεύτηκε τη συναδέλφωση και συνεργασία των λαών και μάλιστα σε μια εποχή που δεν είχαν ακόμη «εφευρεθεί» οι Κοινωνίες των Εθνών ή οι Οργανισμοί των Ηνωμένων Εθνών.

Αυτό το μήνυμα το νιώσαμε πολύ έντονα πριν από λίγες μέρες όσοι συμμετείχαμε στις πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν από τις 7 έως 9 Μαΐου στο Βελιγράδι, στην πόλη όπου έπαψε να χτυπά η καρδιά του ποιητή του *Θούριου*, του

συνθέτη της ελληνικής Μασσαλιώτιδας. Στο πλαίσιο αυτών των εκδηλώσεων πραγματοποιήθηκε το Β' Σερβοελληνικό Συμπόσιο (7-8 Μαΐου) με θέμα «Ο Ρήγας Βελεστίνλης και οι βαλκανικοί λαοί», τα εγκαίνια της έδρας Νεοελληνικών Σπουδών στη Φιλολογική Σχολή του Βελιγραδίου και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Το επιστημονικό Συμπόσιο διοργανώθηκε από το Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και την έδρα ΝΕ Σπουδών του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου, με τη συνεργασία του Βαλκανιολογικού Ινστιτούτου της Σερβικής Ακαδημίας, της Ελληνικής Πρεσβείας στο Βελιγράδι και της επιστημονικής εταιρείας «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας». Έλαβαν

μέρος έλληνες και σέρβοι επιστήμονες. Μέσα από τις επιμέρους ανακοινώσεις προσεγγίστηκε η εποχή του Ρήγα στη ΝΑ Ευρώπη, σκιαγραφήθηκε η οικειοποίηση από τους ανθρώπους της εποχής εκείνης των μηνυμάτων της εποχής τους και προβλήθηκε η επιρροή του Ρήγα στη λογοτεχνία, ιστοριογραφία και τις συλλογικές συνειδήσεις των λαών της Βαλκανικής (Ρουμανία, Βουλγαρία, Σερβία, Ελλάδα) σε μια μακρά περίοδο δύο αιώνων από το θάνατό του. Στην Οργανωτική Επιτροπή συμμετείχαν ο καθηγητής Βαλκανικής Ιστορίας του Παν. Θράκης κ. **Γιάννης Παπαδριανός** και ο διευθυντής της έδρας ΝΕ Σπουδών του Βελιγραδίου καθηγητής κ. **Μίοντραγκ Στογιάνοβιτς**. Από ελληνικής πλευράς, στο Συμπόσιο συμμετείχαν με εισηγήσεις οι Γιάννης Παπαδριανός και η υπογράφουσα.

Με την αφορμή του Συμποσίου πραγματοποιήθηκαν τα επίσημα εγκαίνια της έδρας ΝΕ Σπουδών, η οποία ήδη διανύει το τρίτο έτος λειτουργίας της και σημειωτέον είναι η μοναδική έδρα για τις νεοελληνικές σπουδές στη Γιουγκοσλαβία. Την πρωτοβουλία για τη σύσταση της έδρας αυτής είχαν οι κ.κ. Στογιάνοβιτς και Παπαδριανός, τους οποίους συνδέει μακρόχρονη στενή φιλία. Οι φοιτητές ανέρχονται στους 120, ενώ συγχρόνως 40 ακόμη φοιτητές παρακολουθούν ως επιλεγμένο μάθημα των Νέων Ελληνικών. Το 1999 θα αποφοιτήσουν οι πρώτοι νεοελληνιστές, οι οποίοι θα αποτελέσουν ένα ένθερμο πυρήνα ελληνικής κουλτούρας και παιδείας. Το ενδιαφέρον των νεαρών Σέρβων για τη μελέτη της Νεοελληνικής Γραμματείας είναι πολύ συγχρονικό, αρκεί να αναφερθεί ότι κατά το τρέχον ακαδημαϊκό έτος 1997-98 οι υποψήφιοι του πρώτου έτους ανήλθαν στους 370! Από αυτούς, βέβαια, μόνο το 10% εισάγεται κάθε φορά. Οι φοιτητές αυτοί, οι οποίοι σημειωτέον μιλούν πολύ καλά ελληνικά και βιώνουν τον νεοελληνικό πολιτισμό, την Παρασκευή το βράδυ (8 Μαΐου) μας πρόσφεραν μια αξέχαστη ελληνική βραδιά με τραγούδια και απαγγελίες ελληνικής ποίησης, που είχε προετοιμαστεί με την καθοδήγηση της φωτισμένης καθηγήτριάς τους της ελληνικής γλώσσας κας **Περσεφόνης Μουρατίδου-Πόποβιτς**. Οι εκδηλώσεις έκλεισαν το Σαββατόβραδο στο Δημαρχείο του Βελιγραδίου με την παράσταση **Πάθος-Έρως-Ήρως** της εμπνευσμένης σκηνοθέτιδας **Ειρήνης Κοινιδάκη**, που μαζί με δύο σέρβες συναδέλφισσές της παρουσίασαν αποσπάσματα αρχαίων τραγωδιών. Στη συνέχεια, ο Ρή-

ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ ΣΤΙΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ: Ο ΡΗΓΑΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΣΤΟΥΣ ΔΕΛΦΟΥΣ, 25-28 ΙΟΥΝΙΟΥ

Διεθνές επιστημονικό συμπόσιο για τον Ρ. Φεραίο και την εποχή του οργανώνει το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, στους Δελφούς από τις 25 μέχρι τις 28 Ιουνίου. Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής είναι ο **Φ. Ηλιού** και μέλη οι **Ε. Γλύκατζη-Αρβελέρ, Σπ. Ασδραχάς, Κ. Βεργόπουλος, Χ. Καλλιγά** και **Κ. Λάππας**. Στο συμπόσιο παίρνουν μέρος περίπου 40 διεθνούς κύρους ιστορικοί από την Ελλάδα και το εξωτερικό (Ρουμανία, Σερβία, Βουλγαρία, Τουρκία, Αυστρία, Ρωσία, Γαλλία) – ανάμεσά τους και ο κορυφαίος γάλλος μελετητής της Γαλλικής Επανάστασης **M. Vovelle**.

Το συμπόσιο πλαισιώνεται από σειρά εκδηλώσεων, όπως η έκθεση βιβλίου του Νεοελληνικού Διαφωτισμού (επιμ. Κ. Στάικος), η εικαστική έκθεση με επίκεντρο τη μορφή του Ρήγα (επιμ. Βάσια Καρκαγιάννη-Καραμπελιά), η συναυλία της χορωδίας του Μουσικού Γυμνασίου Παλλήνης με επαναστατικά τραγούδια του Ρήγα και, τέλος, η παράσταση του θεατρικού του Π. Μεταστάσιου *Τα Ολύμπια* (που είχε μεταφράσει ο Ρ. Βελεστινλής) από το Αμφιθέατρο του Σπ. Ευαγγελάτου.

Οι άξονες του συμποσίου παρουσιάστηκαν σε συνέντευξη Τύπου την 1η Ιουνίου. «Το συνέδριο και οι εκδηλώσεις πραγματοποιούνται με την ευκαιρία των 200 χρόνων από τον μαρτυρικό θάνατο του Ρ. Φεραίου: υπογραμμίζεται η διαφωτιστική διάσταση, ο διαφωτισμός, ζήτημα που δημιουργεί προβληματισμό σε επιστημονικό αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο σήμερα», είπε η Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, ενώ στη συνέχεια αναφέρθηκε στους άξονες του συνεδρίου: α) τα ρεύματα του Διαφωτισμού και οι ανασχετικές ροπές β) Ο Ρήγας και ο κόσμος του γ) Τα επαναστατικά κινήματα στα Βαλκάνια και οι «δημοκρατικοί Γάλλοι».

«Είναι ευχάριστο ότι το συνέδριο, όπως και τα άλλα δύο [στα Γιάννενα και το Βελεστίνο] οργανώνονται από ιστορικούς, ανθρώπους που θεωρούν, καταρχήν ότι ο μύθος πρέπει να υποχωρεί μπροστά στην ανάλυση των πραγματικοτήτων κι ότι ένα έθνος βγαίνει ωφελιμένο όταν γνωρίζει την πραγματική ιστορία του και όχι όταν πλανάται σε χώρους όπου τα ιδεολογήματα και οι σκοπιμότητες κυριαρχούν, τόνισε ο **Φίλιππος Ηλιού** για να συνεχίσει: «Αυτή η ιστορική προσέγγιση είναι πολύ σημαντική στις μέρες μας όταν διάφορα ιδεολογήματα και «εθνικές ρητορείες» που δεν έχουν καμιά σχέση με την ιστορική προσέγγιση και την ακριβή γνώση του τι συνέβη στη διαδρομή της ιστορίας μας αναδεικνύονται σε μείζονα θέματα του εθνικού μας βίου: αναφέρομαι βέβαια στα περί «γραικύλων» και τα συμπαρομαρτούντα».

Τέλος, ο **Σπύρος Ασδραχάς** αναφέρθηκε στον Ρήγα στο πλαίσιο της εποχής του: «Ο Ρήγας διά του οποίου εκφράζεται μια εποχή είναι και ο ίδιος παράγωγο της εποχής. Μια εποχή, όμως, δεν είναι ποιοτικά ομοιογενής, δεν αποτελείται από ταυτόσημες ποιότητες: και παραμένει επίκαιρο το ερώτημα του τρόπου με τον οποίο διαμορφώνονται οι δεκτικότητες σε μία πολιτισμική ποιότητα, όπως η ανατολική, η βαλκανική, σε σχέση με τα συμβαίνοντα σε μια άλλη πολιτισμική ποιότητα όπως η Δύση».

Στρατής Μπουρνάζος

γας **Αξελός** απήγγειλε αποσπάσματα από τον *Θούριο* του Ρήγα και τραγούδησε ο **Λάκης Χαλκιάς** με το συγκρότημά του.

Το τριήμερο αυτό βαδίζοντας στα βήματα του Ρήγα διαπιστώνει κανείς για άλλη μια φορά ότι η συναδέλφωση των λαών πραγματοποιείται μέσα από την τέχνη και τον πολιτισμό. Η γλώσσα του πνεύματος (και όχι της διπλωματίας) προσεγγίζει τους λαούς, απομακρύνει τις διακρίσεις, εξουδετερώνει τις διαφορές, λύνει τα προβλήματα, γκρεμίζει τα τείχη. Ο Ρήγας Βελεστινλής δύο αιώνες πριν κατάφερε αυτό το μοναδικό στη νεότερη ιστορία των βαλκανικών λαών, που κανέννας Χόλμμπρουκ δεν θα μπορούσε ποτέ να πετύχει. Και τουλάχιστον οι Σέρβοι είναι διηρασμένοι για

μια ελληνοσερβική προσέγγιση. Η παμβαλκανική φυσιογνωμία του Ρήγα θα είναι –πιστεύω– ένα αιώνιο σύμβολο διαβαλκανικής συνεργασίας, αλλά και ένα όραμα παγκόσμιας ειρήνης και συναδέλφωσης. Ίσως θεωρηθεί ρομαντισμός, αλλά το «όποιος ελεύθερα συλλογάζεται, συλλογάζεται καλά» μόνο ένας ποιητής θα μπορούσε να το πει και ο Ρήγας ήταν ένας ποιητής που διαλογιζόταν. Μέσα από το έργο του αναδύεται η αγωνία του ποιητή, του καλλιτέχνη, του πνευματικού ανθρώπου, του σκεπτόμενου ανθρώπου, ο οποίος έχει ξεφύγει από τα καθημερινά και νοιάζεται για τα προβλήματα της εποχής του, στα οποία προσπαθεί να δώσει απαντήσεις, απαντήσεις βιώσιμες.

Έζησε μποέμικα, προσπάθησε να μείνει ο εαυτός του

του Μισέλ Φαίς

Με αφορμή την κυκλοφορία δύο κομψών τομιδίων (εκδόσεις «Ακρίτας»), θα ήθελα να σκιαγραφήσω τα έργα και τις ημέρες του Klaus Vrieslander, ο οποίος, στο σύντομο πέρασμά του από τον τόπο μας, αναζωογόνησε το διάλογο ανάμεσα σε κύκλους διανοουμένων και καλλιτεχνών του Μεσοπολέμου, ενώ με τον ανεξιχνίαστο θάνατό του τροφοδότησε μυθολογίες και σχόλια.

Πρόκειται για *Το σπίτι του Ροδάκη στην Αίγινα* (Προλογικό σημείωμα: Άρης Κωνσταντινίδης, Εισαγωγή: Δημήτρης Φιλιππίδης) και *Ο άτυχος γάμος* (Μετάφραση: Τζούλιο Καίμη, Σχέδια: Har Grieshaber). Και τα δύο αυτά βιβλιαράκια εντάσσονται στην έρευνά μου για την κερματισμένη και λαθραία πνευματική και καλλιτεχνική διαδρομή του **Τζούλιο Καίμη**. Τώρα που ο πρώτος συστηματικός μελετητής του ελληνικού Καραγκιόζη αρχίζει να γίνεται ευρύτερα γνωστός και, κυρίως, να ανακτά τη θέση που του αρμοζει σε αυτό που συνηθίσαμε να χαρακτηρίζουμε ως νεοελληνική

σκέψη, νομίζω ότι ήρθε ο καιρός του γερμανού ζωγράφου, με τον οποίο εξάλλου τους συνέδεσε προσωπική φιλία αλλά και κοινός πνευματικός ορίζοντας.

Εξ αρχής, όμως, θα ήθελα να κόψω τη φόρα του σχολαστικού αναγνώστη, καθώς οι πηγές γύρω από τον γερμανό ζωγράφο είναι μετρημένες στα δάχτυλα του μονόχειρα.

Ο **Klaus Vrieslander** γεννήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 1909. Γιος του γνωστού μουσικοσυνθέτη Otto Vrieslander (1880-1950) σπουδάζει ζωγραφική και ξυλογραφία τη χρονιά 1928-29 στη Στουτγκάρδη (στην ίδια σχολή όπου ο **Grieshaber** ειδικεύεται

στη στοιχειοθέτηση και την ξυλογραφία). Φύση ελεύθερη και θιασώτης του πλάνητα βίου, εγκαταλείπει τη στρωμένη οικογενειακή αστική ζωή όταν τα σύννεφα του πολέμου αρχίζουν να σκιάζουν τον ουρανό της πατρίδας του.

Πρώτος του σταθμός, η Νάπολη. Λογικά, εκεί πρέπει να έμεινε κάποιους μήνες του 1930. Στην πόλη της νότιας Ιταλίας εργάζεται ως συντηρητής μουσείου και φιλοτεχνεί μια εικονογραφημένη εγκυκλοπαίδεια για πουλιά. Από την Ιταλία ταξιδεύει στο Κάιρο, όπου μαζί με τον **Grieshaber** επισκέπτονται την Παλαιστίνη, τη Συρία και την Υεμένη. Ο ζωγράφος και ο χαράκτης σχεδιάζουν μαζί ένα ταξίδι στο Θιβέτ, το οποίο όμως δεν πραγματοποιείται ποτέ.

Ο **Vrieslander** φτάνει στην Ελλάδα το φθινόπωρο του 1931, ενώ ο **Grieshaber** λίγους μήνες νωρίτερα. Αρχικά, ο **Vrieslander** εγκαθίσταται κοντά στη Δεξαμενή. Γνωρίζεται με τους Διόσκουρους του ελληνικού υπερρεαλισμού, τον **Νικόλαο Εγγονόπουλο** και τον **Ανδρέα Εμπειρίκο**. Ο τελευταίος, μάλιστα, του αφιερώνει το ποίημα «Ριπή» (*Ενδοχώρα*, 1945), όπως μου αποκάλυψε ο γιος του ποιητή, **Λεωνίδας Εμπειρίκος**. Επίσης, στο αρχείο της οικογένειας **Εμπειρίκου** υπάρχουν γύρω στα εξήντα πολυσέλιδα γράμματα του γερμανού ζωγράφου προς τον ποιητή, σταλμένα από την Ύδρα, το Πήλιο και το Βόλο. Σ' αυτά ο **Vrieslander** εξομολογείται στον **Εμπειρίκο** προσωπικές σκέψεις του γύρω από την τέχνη του και διατυπώνει ενδιαφέρουσες απόψεις για τον νεοελληνικό πολιτισμό.

Το ίδιο διάστημα συναντάει και τον **Νίκο-Χατζηκυριάκο Γκίκα**. Ο ίδιος ο ζωγράφος, λίγους μήνες πριν πεθάνει, μου έδειξε

Ξυλογραφία του K. Vrieslander από το *Καραγκιόζης ή η ψυχή του αρχαίου θεάτρου*.

τα γράμματα που του έστειλε ο Vrieslander. Πρόκειται για σύντομα κείμενα γραμμένα εν πολλοίς στα γαλλικά, όπου ο αποστολέας με οξύ χιούμορ σχολιάζει πρόσωπα και πράγματα των καλλιτεχνικών κύκλων, σχεδιάζει καρικατούρες κοινών φίλων τους αλλά και διακοσμεί τις σελίδες με ακουαρέλες κυβιστικής πνοής.

Η αιτία της μετακόμισής του στην οδό Κυπριάδου μάλλον πρέπει να είναι η στενή φιλία του με τον Πικιώνη και τον Κόντογλου. Στον πρώτο ο Vrieslander στέλνει εικονογραφημένα γράμματα του ίδιου κλίματος με εκείνα του Χατζηκυριάκου-Γκίκα, όταν ταξιδεύει ανά την Ελλάδα. Από τις δύο αυτές αλληλογραφίες συνάγουμε ότι ο Vrieslander γνωρίζει εκ των έσω πολλές λεπτομέρειες των καλλιτεχνικών συναναστροφών του Μεσοπολέμου. Αυτό που, κατά τη γνώμη μου ωστόσο, παρυσιάζει ευρύτερο ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως κρίνει με αδέσμευτο πνεύμα τη νεοελληνική μιζέρια. Όχι, δηλαδή, από τη σκοπιά του υπερόπτη Ευρωπαίου αλλά από τη θέση του ανθρώπου που σ' αυτόν τον τόπο δοκίμασε να επανανοηματοδοτήσει τη ζωή του και τη σκέψη του.

Γι' αυτό προφανώς ο Κόντογλου, ο οποίος είναι γνωστό πως γενικά ήταν δύσπιστος στην υπεροψία των Ευρωπαίων, τον βαφτίζει Νίκο. Ένα όνομα που στη σύντομη ζωή του το διατηρεί ο γερμανός ζωγράφος. Αφού, ενδεικτικά, στο τομίδιο 25 *Λαϊκές Ζωγραφίες* [όπου συγκέντρωσε ορισμένα θέματα από την πρώτη (και τελευταία δυστυχώς) ατομική του έκθεση το 1936, υπογράφει ως Νίκος Φρισλάντερ.

Ενώ ο αϊβαλιώτης αγιογράφος, ζωγράφος και πεζογράφος σε μια τεχνοκρατική του για την έκθεσή του στην γκαλερί επί της οδού Νίκης (δημοσιευμένη στα *Νεοελληνικά Γράμματα*, 1939) τελειώνει με τη φράση: «Η προσπάθειά του είναι από τα πιο συγκινητικά διδάγματα για μας που βρεθήκαμε Έλληνες, ενώ αυτός θέλησε να γίνει Έλληνας».

Δεν πρέπει, όμως, να δημιουργηθεί καμία παρεξήγηση σχετικά με την περίπτωση Vrieslander. Ο γερμανός ζωγράφος δεν έχει ούτε ανακλαστικά «φιλλέλινα» (δεν έψαχνε, δηλαδή, μια Ελλάδα κομμένη και ραμμένη στα μέτρα της εξωτικής εικόνας των Ευρωπαίων) ούτε, όμως, υπήρξε κι ένας νεόκοπος αρνητής του πολιτισμικού παρελθόντος του. Εξάλλου, τα τεχνοπορικά γνωρίσματα της δουλειάς του (σχηματικά: εξπρεσιονιστής ή κυβιστής στο τέλος και κυβιστής στην ξυλογραφία) μαρτυρούν έναν καλλιτέχνη ενήμερο των πλα-

Ξυλογραφία του K. Vrieslander από τις 25 *Λαϊκές Ζωγραφίες*.

στικών αιτημάτων του καιρού του. Ενώ οι συναναστροφές του αλλά και οι προφορικές μαρτυρίες του μιλούν για έναν δημιουργό με εύρωστη και ανοιχτή παιδεία.

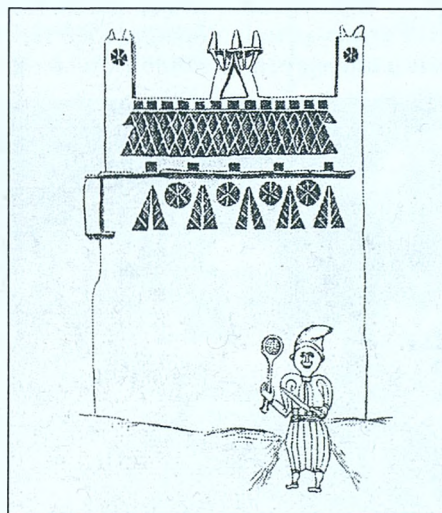
Γράφει στο βιβλίο του *Περιστεριώνες της Μυκόνου* (Αθήνα 1933): «Νομίζω πως δε φτάνει να ψάχνουμε σ' άλλους τόπους μόνο για μοντερνισμό αλλά πως έχει σημασία το

ρέλες, φωτογραφίες και κείμενα που αποτυπώνουν τις εντυπώσεις των δυο γερμανών καλλιτεχνών από την Ελλάδα.

Ένα χρόνο μετά ο Τζούλιο Καίμη τυπώνει το βιβλίο αναφοράς πλέον στη μελέτη του θεάτρου σκιών *Καραγκιόζης ή η ψυχή του αρχαίου θεάτρου*, όπου ο Vrieslander φιλοτεχνεί θαυμάσιες ξυλογραφίες με μοτίβα από τη δράση του χάρτινου ήρωα.

Ο Vrieslander, για να ενισχύσει το ισχυρό έμβασμα που του στέλνει ο αυτοεξόριστος στην Ελβετία πατέρας του, εργάζεται, με τη βοήθεια του Πικιώνη, στα προγράμματα αρχιτεκτονικών αποτυπώσεων του συλλόγου Ελληνική Λαϊκή Τέχνη. Από την έρευνά μου εντόπισα τη συμμετοχή του στις εκδόσεις *Σπίτια της Ζαγοράς* (1939) και *Σπίτια της Ύδρας* (1940). Στην Ύδρα μάλιστα γνωρίστηκε και με τον **Παναγιώτη Τέτση**, μαθητή του γυμνασίου τότε, με τον οποίο συνδέθηκε φιλικά και του δίδαξε –σύμφωνα με πρόσφατη μαρτυρία του ίδιου του ζωγράφου και ακαδημαϊκού– τα πρώτα μυστικά των χρωμάτων.

Ο Vrieslander σκοτώθηκε στο Παγκράτι στις 2 Ιουνίου 1944. Οι εκδοχές του θανάτου του είναι τρεις: από τους Ελαιοίτες, από τους Ναζί, από αδέσποτη σφαίρα. Πάντως, αν η σφαίρα είχε «δεσπότη», ήταν η φυσική απόληξη ενός ομοφυλόφιλου καλλιτέχνη, ο οποίος έζησε μπόεμικα και προσπάθησε να γίνει ο εαυτός του, μακριά από τη χώρα του, σε μια εποχή τραχιά και μανιχαϊστική.

Σχέδιο του K. Vrieslander από τους *Περιστεριώνες της Μυκόνου*.

να γνωρίσουμε τις εξαιρετικές παρορμήσεις που δίνει η ελληνική παράδοση». Το 1936 τυπώνει μαζί με τον συμπατριώτη του Grieshaber το *Γερμανικό ημερολόγιο*, που το αφιερώνουν στον Πικιώνη. Πρόκειται για ένα βιβλίο-λεύκωμα με σχέδια, ακουα-

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ

του ΒΑΓΓΕΛΗ ΜΠΙΤΣΩΡΗ

Επικαρπία:

τὸ ἐμπράγματο δικαίωμα προσώπου νὰ
χρησιμοποιεῖ ξένο πράγμα

Πρωτότυπο - μετάφραση: κυριότητα, ἐπικαρπία;

καὶ νὰ ἀπολαμβάνει τὰ ὀφέλη του,
χωρὶς νὰ θίγεται ἡ ὑπόσταση
καὶ ἡ ἀκεραιότητα τοῦ πράγματος."

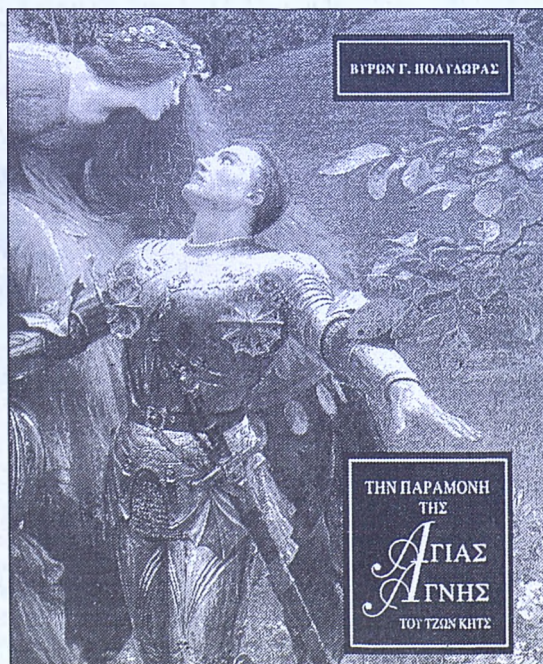
Αν μεταφέρει κανεὶς αὐτὸν τὸν ὀρισμὸ στὴ σχέση πρω-
τοτύπου καὶ μετάφρασης, δὲν θὰ ἦσαν λίγοι αὐτοὶ
ποὺ θὰ συμφωνοῦσαν ὅτι grosso modo ὁ δημιουργὸς
τοῦ πρωτοτύπου ἔχει τὴν κυριότητα τοῦ κειμένου του
ἐκχωρώντας τὴν ἐπικαρπία του στὸν μεταφραστὴ.
Σύμφωνά μὲ αὐτὸ τὸ συμβόλαιο ὁ με-
ταφραστὴς μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ
ξένο πρωτότυπο, ἀλλὰ εἶναι συνάμα
ὕποχρεωμένος νὰ τὸ σέβεται, νὰ δια-
σφαλίζει τὸ ἴδιον τῆς ὑπόστασής του
καὶ τὴν ἀκεραιότητά του, τουτέστιν δὲν
ἐπιτρέπονται οἱ αἰσθητὲς ἀλλοιώσεις
του μὴ καὶ δὲν ἔχει τὴν κυριότητά του.
Αὐτονόητον: ἀπαγορεύεται ἡ ἰδιοποίη-
σή του.

Μία ἀπὸ τὶς κυρίαρχες ιδιότητες τοῦ
κυρίου ὀνόματος εἶναι ὅτι ἐγγυᾶται τὴ
διασφάλιση τοῦ ἰδίου, καὶ δὴ τῆς κυ-
ριότητας. Εἶναι γνωστὴ ἡ μακρόχρονη
πρακτικὴ ποὺ ἐξοβελίζει ἀπὸ τὸ ἐξώ-
φυλλο τοῦ μεταφρασμένου ἔργου τὸ
ὄνομα τοῦ μεταφραστῆ (ὑπονοεῖται: τὸ
ἔργο δὲν εἶναι δικό του), ὅπως γνωστὸς
εἶναι καὶ ὁ ἀντίθετος ἀγώνας γιὰ τὴν
ἀναγραφὴ του (ὑπονοεῖται: ἡ μετά-
φραση εἶναι δική του). Ἡ παράλειψη
τοῦ ὀνόματος τοῦ μεταφραστῆ κατα-
λαμβάνει τὸ ἓνα ἄκρο τοῦ τόξου τῆς

ἀντίρροπης διεκδι-
κητικῆς, ἀνταγωνι-
στικῆς σχέσης "συγ-
γραφέα" καὶ "μετα-
φραστῆ". Τὸ ἄλλο
ἄκρο θὰ ἦταν ἡ πλή-
ρης ἀπάλειψη τοῦ
ὀνόματος τοῦ
"συγγραφέα" τοῦ
πρωτοτύπου...

Ἀκραῖο δείγμα
τῆς τελευταίας τάσης εἶναι ἡ πρόσφατη μετάφραση βου-
λευτῆ, ὅπου στὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου ἔχουμε τὴν ἀκό-
λουθη, κατὰ σειρὰ, διάταξη: α) "Ἀνω δεξιά, ἐντὸς πλαισί-
ου: «ΒΥΡΩΝ Γ. ΠΟΛΥΔΩΡΑΣ». β) Κάτω δεξιά, ἐντὸς πλαισίου:
ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΟΝΗ / ΤΗΣ / ΑΓΙΑΣ ΑΓΝΗΣ / ΤΟΥ ΤΖΩΝ ΚΗΤΣ.
Ἐδῶ ὁ μεταφραστὴς ἀγγίζει τὸ σφετερισμὸ, τὴν ἰδιοποίηση
τῆς κυριότητας τοῦ ξένου ἔργου· αὐτὸ δηλώνει ἡ ὑποβάθμι-
ση μέχρι (σχεδὸν) ἐξαφανίσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ "Ἀγγλου
ποιητῆ", ἐφόσον αὐτὸ μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ καὶ ὥς... τμήμα
τοῦ τίτλου τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου. Γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ μάλιστα
οἰαδήποτε σύγχυση ἐπ' αὐτοῦ, στὸ πρῶτο ἀφτί τοῦ ἐξωφύλ-
λου ἀποτυπώνεται ἡ φωτογραφία τοῦ ποιητῆ-μεταφραστῆ
κ. Β. Γ. Πολύδωρα μετὰ τῆς ἐργοβιογραφίας του, ὅπου δὲν
μνημονεύεται κανένας τίτλος ἀπὸ τὰ ἔργα του. Μαθαίνουμε
ὅμως μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἀσχετων μὲ τὴν μετάφραση καὶ τὴν
ποίησι, ὅτι «ὑπηρετήσε στὸν Ἑλληνικὸ Στρατὸ ὡς Ἐφεδρος
Ἀξιωματικὸς» καὶ ὅτι «στὸ Δ' Συ-
νέδριό τῆς ΝΔ (Μάρτιος '97) ἔθε-
σε ὑποψηφιότητα γιὰ τὴν Προε-
δρία τοῦ Κόμματος». Τέτοιος ποι-
ητῆς... (Τὸ δεύτερο ἀφτί εἶναι λευ-
κό: ὁ δόλιος ὁ Κήτης εἶναι γραφιάς
δεύτερης κατηγορίας, ἄρα δὲν
ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐμφανίζεται
σὲ περιοπτικὴ θέση τοῦ ἐξωφύλ-
λου).

Ἡ δευτέρη περίπτωση ποὺ κα-
ταθέτω δὲν εἶναι ἀντιπροσωπευ-
τικὴ, γι' αὐτὸ καὶ χρήζει ιδιαίτε-
ρης προσέγγισης. Πρόκειται γιὰ
ἓνα βιβλίο ποὺ ἐκδόθηκε τὸν πε-
ρασμένο Ἰανουάριο. Τὸ ἐξώφυλ-
λό του (τὸ ἀναπαράγω ὡς ἔχει)
ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι ἔχουμε νὰ
κάνουμε μὲ ἓνα (κείμενο)
«ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ» // «ΓΙΑ ΤΟΝ /
ΚΟΡΝΗΛΙΟ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗ» // «Α-
ΠΟ ΤΟΝ ΖΗΣΙΜΟ ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟ» /
«ΕΝΑ ΦΙΛΟ ΤΟΥ». Ὡστόσο δὲν

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

ΓΙΑ ΤΟΝ
ΚΟΡΝΗΛΙΟ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗ

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΖΗΣΙΜΟ ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟ
ΕΝΑ ΦΙΛΟ ΤΟΥ

Τὸ ΡΟΔΑΚΙΟ

πρόκειται για «μνημόσυνο» γραμμένο από τὸν Λορεντζάτο, ἀλλὰ ἀπλούστατα γιὰ τὴ μετάφραση ἑνὸς ὀλιγοσέλιδου κειμένου τοῦ Καστοριάδη, τὸ ὁποῖο ταχυδρόμησε ὁ συγγραφέας του στὸν μετέπειτα μεταφραστή «ζητώντας [τ]ου σχόλια». Ὁ τρόπος τῆς παρουσίας τοῦ κειμένου στὸ ἐξώφυλλο δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι πρόκειται πράγματι γιὰ κείμενο ποὺ ἀποτίνει, ἐν εἵδει μνημοσύνου, φόρον τιμῆς στὸν φίλο τεθνεῶτα στοχαστή. Δὲν εἶναι λίγοι αὐτοὶ ποὺ ἐξέλαβαν τὸν μεταφραστὴ ὡς συγγραφέα...

Ἄδυνατῶ νὰ δικαιολογήσω αὐτὸ τὸ ἀτόπημα, πόσο μᾶλλον ποὺ στὸ «Προλόγισμα» ὁ Λορεντζάτος δηλώνει γιὰ τὸν Καστοριάδη καὶ τὸν ἑαυτό του: «Ἐκείνον δὲν τὸν σταματοῦσε τίποτα. Δὲν ἦταν ἄνθρωπος (ὁ ἄνθρωπος αὐτός), ἦταν φυσικὸ φαινόμενο. Ἐμένα ὅμως...». Νὰ ὅμως ποὺ παραλείπεται ἡ φυσιολογικὴ καταδήλωση τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦ φυσικοῦ φαινομένου ὡς νόμιμου κατόχου τῆς κυριότη-
τας τοῦ κειμένου-πρωτοτύπου, γιὰ νὰ προβληθεῖ –*μεῖ ἴδια στοιχεῖα*– τὸ ὄνομα τοῦ μεταφραστῆ ποὺ παρουσιάζεται ὡς δημιουργὸς ἑνὸς ἄδηλου καὶ ἄτιτλου πρωτοτύπου κειμένου – ὅλα αὐτὰ πάντα στὸ ἐξώφυλλο. Ἀπορία: ἐφόσον ὁ ἴδιος ὁ Λορεντζάτος ἀναγνωρίζει τὴν ἀνωτερότητα τοῦ Καστοριά-
δη, γιατί δὲν δηλώνεται (τυπογραφικὰ, σύμφωνα μὲ τὸν παραδοσιακὸ ἔντιμο τρόπο: μὲ μεγαλύτερα στοιχεῖα ὁ συγγραφέας, μὲ μικρότερα ὁ μεταφραστής) ποιὸς εἶναι ὁ συγγραφέας καὶ ποιὸς ὁ μεταφραστής του; Ὁ πολυτάλαντος Λορεντζάτος ἐπέλεξε ἴδια πρωτοβουλία νὰ μεταφράσει Καστο-
ριάδη: στὴν περίπτωσή αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ τηρηθεῖ ὁ σεβασμὸς τῆς κυριότητος τοῦ πρωτοτύπου ἔργου.

Ὁ μεταφραστὴς ποὺ διεκδικεῖ τὴν πρώτη θέση καὶ τὸν τίτλο τοῦ πρωτογενοῦς δημιουργοῦ μοιάζει μὲ τὸν ἐπικαρπωτὴ ποὺ ἐπιβουλεύεται καὶ ἐποφθαλμῶ τὴν κυριότητα τῆς ἀλλό-
τριας πρωτογενοῦς δημιουργίας· δὲν ἔχει ἀκόμη ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ σύνδρομο καὶ τὸν ξενοκτόνο φθόνο τοῦ μμητικοῦ ἀνταγωνισμοῦ (ἀπόρροια πλεγματοειδούς ὑποτέλειας) ποὺ ὑπονομεύουν τὴν αὐτονομία τοῦ μεταφραστικοῦ ἐνεργήμα-
τος. Ἀντίθετα, κύριος τοῦ ἔργου του εἶναι ὁ μεταφραστής ποὺ ἀντιμάχεται τὴν ἀνταγωνιστικὴ μμητικὴ του ἐνόρμηση καὶ δημιουργεῖ συνειδητὰ *δευτερογενῶς* πάντοτε μέσα ἀπὸ μιὰ *πρωτογενῇ* δημιουργία: γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ διεκδικεῖ μὲ πείσμα τὴ δεύτερη θέση στὸ ἐξώφυλλο, γιατί μόνον ἔτσι διασφαλίζει τὴν κυριότητα τοῦ ἰδιαίτερου δημιουργικοῦ του ἔργου.

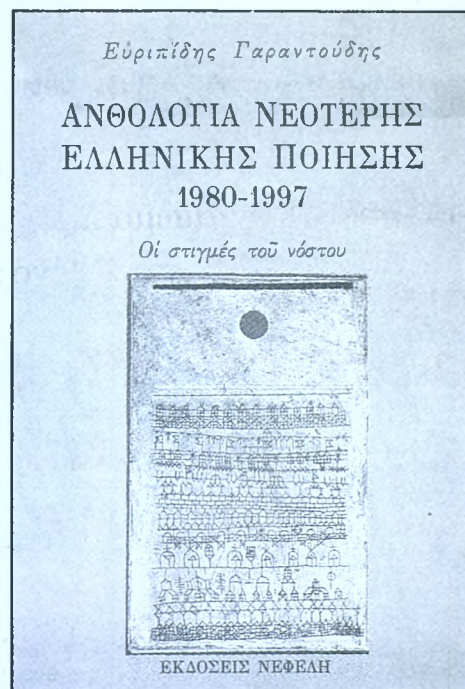
Πρὸ τριετίας ὁ ποιητὴς Διονύσιος Καψάλης, σὲ μιὰ μακρο-
σκελῆ ἀρθρογραφία του, εἶχε δηλώσει μεταξὺ ἄλλων τὸ ἑξῆς: «Δὲν θεωρῶ, μὲ ἄλλα λόγια, ὅτι οἱ συγγραφεῖς χρήζουν βοήθειας, ἰδεολογικῆς εἴτε οἰκονομικῆς». Μὲ τὴ σειρά μου δηλώνω, ἄνευ σχολιασμοῦ τῆς προκείμενης ρήσης καὶ κατ' (εὐρέως μεταφορικὴν) ἀναλογίαν, ὅτι ὁ δημιουργὸς τῆς με-
τάφρασης δὲν χρήζει ἐπικαρπίας ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ δημιουρ-
γοῦ τοῦ πρωτοτύπου, γιατί μπορεῖ κάλλιστα νὰ ἀπολαμβάνει τὰ ὀφρέλη ποὺ ἀντλεῖ ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν κυριότητα τοῦ δικοῦ του μεταφραστικοῦ δημιουργήματος. Ὁ συγγρα-
φέας καὶ ὁ μεταφραστής του εἶναι κύριοι τῆς δικῆς τους δημι-
ουργίας.

Τελικὰ, στὸ συμβόλαιο μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο μὴ πλεγματο-
ειδῶν δημιουργῶν διακυβεύεται ἡ ἠθικὴ διάσταση τῆς δρα-
στηριότητάς τους, ἡ ὁποία οὐσιαστικὰ συνοψίζεται στὴν τή-
ρηση τῆς *λόγου κυρίων*, τῆς μόνῃ ποὺ μπορεῖ νὰ ἐγγυηθεῖ τὴν ἀκεραιότητα τῆς κυριότητος τοῦ λόγου τοῦ ἄλλου.

Ευριπίδης Γαραντούδης

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ 1980-1997

Οι στιγμές του νόστου

Στο βιβλίο ανθολογούνται ποιητές που
το ἔργο τους ἔκανε αισθητὴ τὴν
παρουσία του μέσα στη δεκαετία του
1980 καὶ μέχρι τις μέρες μας, ὅσοι
δηλαδή βαίνουν ἀπὸ τὴν ηλικιακὴ
νεότητά τους πρὸς τὴν ωριμότητα.
Επιλέγονται πρωτίστως ποιήματα καὶ
δευτερευόντως ποιητές. Πιο
συγκεκριμένα οἱ ποιητές ανθολογούνται
χάρη στα κείμενά τους καὶ ὄχι τα
ποιήματα μέσω των δημιουργῶν τους.

Μια ἀκόμη προσφορά στὴν Ποίηση
των ἐκδόσεων ΝΕΦΕΛΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... ἡ ἄλλη ἀποψη στὸ βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Από τις 14 Μαΐου παρουσιάζεται στο Παρίσι στην γκαλερί N.O.M.A.D.E. μια έκδοση πέντε ελληνίδων (γυναικών δηλαδή) καλλιτεχνών με τίτλο «Kiss from Greece». Η έκδοση στη συνέχεια θα

Πες το μ' ένα φιλί

μεταφερθεί στη Βενετία, στο Studio Barbieri. Παράλληλα, μία εξ αυτών, η Λίλα Καμπάνη, παρουσιάζει την πρώτη της ατομική έκδοση στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα από τις 9 ως τις 26 Ιουνίου.

Είναι σημαντικό, ίσως το πιο σημαντικό σήμερα, να καταγραφεί ο γυναικείος καλλιτεχνικός λόγος στην Ελλάδα της εποχής μας. Και όταν λέμε «γυναικείος καλλιτεχνικός λόγος» εννοούμε, βέβαια, ένα λόγο που θέτει θέματα φύλου. Στο αγγλοσαξονικό (και όχι μόνο) πεδίο αυτό ήταν ίσως το πιο δυναμικό τμήμα της (λεγόμενης τουλάχιστον) Νέας Τέχνης που προέκυψε από από τις ΗΠΑ και τη Βρετανία, κυρίως. Καλλιτέχνιδες σαν τη (Γαλλίδα και άλλης γενιάς, όμως εξαιρετικά ενεργής κατά την προηγούμενη δεκαετία) Louise Bourgeois, τη (Γιουγκοσλάβα) Marina Abramovic, την Barbara Kruger, την (Γερμανίδα) Pia Stadtbäumer, τη Rita Ackerman, την Kiki Smith, τη Sue Williams... Ονόματα με τα οποία έχουμε

ασχοληθεί επανειλημμένως στο παρελθόν μέσα από αυτές τις σελίδες. Με μια δόση υπερβολής, μπορεί κανείς να πει ότι το καινούργιο στοιχείο στα εικαστικά των τελευταίων χρόνων είναι η έντονη παρουσία του γυναικείου μετα-φεμινιστικού λόγου. Οι πέντε καλλιτέχνιδες που συμμετέχουν στο «Kiss from Greece» είναι από αυτές που έχουν θέσει το αίτημα ενός τέτοιου λόγου στην πρόσφατη ελληνική τέχνη: Λίλα Καμπάνη, Ιωάννα Μίρκα, Αλίκη Παλάσκα, Μαρία Παπαδημητρίου, Κατερίνα Würthle. Ανήκουν σε διαφορετικές γενιές,

η δουλειά τους συχνά διαφέρει (πολύ), όμως είναι πάνω απ' όλα φίλες. Ας είναι αυτό το στοιχείο της γυναικείας φιλίας ένα αντίδοτο στην αποχρυσωτική macho εκδοχή της «ανδρικής φιλίας/αντροπαρέας» όπως παρουσιάζεται από κάποιες διαφημίσεις τσιγάρων ή τα editorials του κ. Κωστόπουλου. Μια παρέα

λοιπόν και έτσι δεν αφήνουν περιθώρια σε σχόλια για τη σύσταση της ομάδας ή για πιθανές προσθήκες σε αυτή. Για χάρη της κουβέντας και μόνο, τέτοιες προσθήκες, φορείς μιας σύγχρονης γυναικείας ματιάς, θα μπορούσαν να είναι οι περιπτώσεις της Δέσποινας Μειμάρογλου, της Εύας Βρετξάκη, της Χριστίνας Δημητριάδη,... Όμως ποιο ακριβώς είναι το concept αυτής της ομάδας, αυτής της έκθεσης; Η επιμελήτρια Χαρίκλεια Χάρη γράφει στον κατάλογο: «Το να μιλήσεις για μια έκθεση με τίτλο "Kiss from Greece" είναι σαν να εξηγείς σε κάποιον που δεν έχει λάβει ποτέ κάρτα τι σημαίνει επικοινωνία. Ή, μάλλον, ας αρχίσουμε αντίστροφα: Ας υποθέσουμε ότι στέλνουμε μια κάρτα σε κάποιον. Μια κάρτα από την Ελλάδα. Για τη ζωή μας, τις σχέσεις μας, τα νέα των φίλων μας. Η καθημερινή μας ζωή, το έργο του καθενός μας, μπαίνει σε μια διαδικασία "εκμυστήρευσης", ζητεί έναν διάλογο, συνεχίζει να είναι ζωή... Αν θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε ένα συνεκτικό στοιχείο των έργων, αυτό επικεντρώνεται στο θέμα της καλλιτεχνικής γλώσσας και στη σχέση με το σώμα, το οποίο οι δυτικές κοινωνίες έχουν απονεκρώσει και ανάγει σε αντικείμενο και φетиχιστικό ισοδύναμο του εμπορεύματος...». Τα έργα της έκθεσης πράγματι διαφέρουν αρκετά—τόσο μορφολογικά όσο και νοηματικά—μεταξύ τους, όμως, όλα σχολιά-

Κατερίνα Würthle: Ατίτλο, 1998.

Μαρία Παπαδημητρίου, *Mime*, 1998.

ζουν τη σχέση με το (γυναικείο) σώμα. Η Κατερίνα Würthle παρουσιάζει μια από τις δικές της σαρκαστικές αναγνώσεις της γυναικείας εικόνας όπως αποτυπώνεται στα τηλεοπτικά σήριαλ ή τις σελίδες των περιοδικών ποικίλης ύλης. Μια ζωγραφική πυκνή σε πληροφορίες και επεξεργασία, πάνω απ' όλα χλευάζει, έχοντας όμως παράλληλα μια αισθητική αυτονομία. Η Μαρία Παπαδημητρίου είναι, βεβαίως, η μεγάλη χιονομορίστρια της νέας ελληνικής τέχνης, έχοντας ως σχεδόν μόνιμο στόχο των πυρών της την ίδια της την εικόνα. Η Αλίκη Παλάσκα έχει ήδη παρουσιάσει μια δουλειά πάνω στην αναπαράγωγή του αντικειμένου σε μια μετα-ποπ λογική. Σε αυτή την περίπτωση, αναπαράγει τμήματα της γυναικείας ανατομίας –κοιλίες– με κερί. Είναι, όμως, ακόμη κοιλίες ή είναι πλέον αυτόνομα αντικείμενα; Η Ιωάννα Μίρκα έστειλε στο Παρίσι ένα από τα πιο συγκλονιστικά βίντεο που έχουν παραχθεί από ελληνικά εικαστικά. Το *Be Horny* (δεν το μεταφράζουμε) απεικονίζει μια μεσόκοπη γυναίκα με νεγλιζέ, καθισμένη ανακούρκουδα σε μια γωνία, σε μια σοκαριστική κινητική εξτραβαγκάντζα σε ρυθμούς techno. Μια εικόνα που ανακαλεί ταυτόχρονα συναισθήματα κλειστοφοβίας, απελπισίας και διονυσιακής παράκρουσης – εξ ου και ο τίτλος. Η Αίλα Καμπάνη δουλεύει με φωτογραφίες που «μεταμορφώνουν» την ει-

κόνα του σώματος. Επεξεργάζεται την αρχική φωτογραφία στο χώρο με διάφορα υλικά (χαρτί, ύφασμα) και τη ξαναφωτογραφίζει μέχρι να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα σύνθεσης (ή αποσύνθεσης). Παρουσιάζει τελικά ένα χώρο ανάμεσα στο πραγματικό και το φανταστικό. Αυτές τις μέρες παρουσιάζει και την πρώτη της ατομική έκθεση στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα. Η σειρά «Crime», μια «προσωπική ιστορία εγκλήματος» όπου θύμα και θύτης είναι η ίδια η καλλιτέχνης που καλεί τον θεατή να δώσει τη δική του ερμηνεία μέσα από την αποσπασματική αφήγηση. Παζλ, μυστήριο, μετα-φεμινιστικά σχόλια και τελικά το ερώτημα που τίχτηκε στην αρχή παραμένει ανοιχτό: η ελληνική τέχνη μοιάζει να χρειάζεται επιτακτικά την εξάπλωση/εξαγωγή του διαλόγου προς τα μεγάλα κέντρα της τέχνης στο εξωτερικό. Είναι σημαντικό η νέα –κυρίως– γενιά να εκτεθεί δίπλα στα μητροπολιτικά ονόματα. Τα στοιχεία μοιάζουν ευοίωνα όμως ένα άλλο –κατά τη γνώμη μας πολύ πιο ουσιαστικό– πρόβλημα μένει ανοιχτό: τότε θα υπάρξει, επιτέλους, στην Ελλάδα ένα κοινό γύρω από τα εικαστικά; Φυσικά φίλοι, γνωστοί, συγγενείς, μαμάδες, θείες, συνάδελφοι, συμμαθητές, κριτικοί, δημοσιογράφοι ή συλλέκτες δεν συνιστούν ακριβώς ένα τέτοιο. Αλλά αυτό είναι μια άλλη, πολύ κλαυτερή ιστορία.

Μόλις κυκλοφόρησε

Από τα
Πορträίτα του Φαγιούμ
στις
Απαρχές της Τέχνης των Βυζαντινών Εικόνων
(μια συμβολή για μιά άλλη προσέγγιση)

ΒΙΚΕΛΑΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ 1998

Από τα
Πορträίτα του Φαγιούμ
στις Απαρχές της Τέχνης
των Βυζαντινών Εικόνων

Έκδοση της Βικελαίας
Βιβλιοθήκης του Δήμου
Ηρακλείου

Το βιβλίο διατίθεται
από τις
Εκδόσεις Δωρικός
Ζωοδόχου Πηγής 29,
106 81

Τηλ.: 3303609,
τηλ. & fax: 3301866

Υποκατάστημα:
Πεσμαζόγλου 5
(Στοά του Βιβλίου),
τηλ.: 3212641

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Και ενώ, δικαίως, ακόμα καλά κρατούν οι επινίκιες χαρές για το του Θόδωρου Αγγελόπουλου τρόπαιον –εν αναμονή, βέβαια, και της

Η εκδικητική προίκα

προβολής της ταινίας του –εμείς ως παραμείνουμε σε κάποια από τα αξιόλογα «ρέστα» της απερχόμενης κινηματογραφικής σαιζόν ωσει τελευταίοι, χωρίς σωσίβιο, επιβάτες του Τιτανικού.

Η περίφημη νουβέλα του Χένρυ Τζαίμς *Ουάσιγκτον Σκουάιρ* διασκευάστηκε αμέσως μετά τον πόλεμο για το θέατρο αλλά με τον τίτλο *Η κληρονόμος*. Στην ίδια δεκαετία το πρωτανέβασε και ο Κάρολος Κουν με μια συνταρακτική *Λαμπιέτη* στον επώνυμο ρόλο. Το 1949, ο Γουίλιαμ Γουάιλερ μετέφερε στην οθόνη, με τρόπο υποβλητικό, τη θεατρική διασκευή με την Ολίβια ντε Χάβιλαντ και τον Μοντγκόμερυ Κλιφτ στους βασικούς ρόλους. Τώρα η Ανιέσκα Χόλλαντ, κι αυτή Πολωνέζα της κινηματογραφικής διασποράς, σε τούτη την πρώτη της αμερικανική παραγωγή καταφεύγει –πολύ σωστά– όχι στη θεατρική διασκευή αλλά στην ίδια τη νουβέλα, δίνοντας έτσι και τον τίτλο του πεζογραφήματος στην ταινία της. Βήμα-βήμα πραγματοποιεί την «ανάβαση» στο ιδιοφυές λογοτεχνικό κείμενο, το ίδιο και η «περιδιάβαση» στους κοινωνικούς και τους ψυχολογικούς λαβύρινθους που αυτό περιέχει.

Η Κάθριν, λοιπόν, άχαρη και στερημένη ερωτικά μοναχοκόρη μεγαλογιατρού, κατά συνέπεια και μοναδική κληρονόμος της

αξιόλογης περιουσίας του, θα πέσει μοιραία στα ερωτικά δίκτυα του ωραίου μεν αλλά κοσμικού αργόσχολου, απένταρου και προικοθήρα Μωρίς Τάουνσεντ. Ο πατέρας της, ο οποίος πιστεύει ότι η στερημένη γυναικείων θελγέτρων και εξυπνάδας κόρη του δεν είναι κατάλληλη μεν για σύζυγος –πιθανόν και να τη μισεί γιατί ήταν η αι-

τία να πεθάνει στον τοκετό η γυναίκα του –είναι, εντούτοις, «κατάλληλη» να τον γηροκομήσει. Γι' αυτό μόλις αντιλαμβάνεται ότι τα πραγματικά αισθήματα του Μωρίς στρέφονται περισσότερο προς την προίκα παρά προς την κόρη του, τον αποπέμπει ενώ την ίδια στάση κρατάει και προς την τυφλά ερωτευμένη.

Ακολουθούν πεισματικές, τριγωνικές συγκρούσεις που αποδεικνύουν τον προικοθηρικό χαρακτήρα των αισθημάτων του νεαρού γι' αυτό και απογοητευμένος εγκαταλείπει την προσπάθεια και εξαφανίζεται. Ο Γιατρός πεθαίνει και η κληρονόμος κόρη του, χειραφετημένη «αμφοτερόπλευρα», οριοθετεί με αξιοπρέπεια τη ζωή και τη μοναξιά της στο μεγαλόπρεπο σπίτι της Ουάσιγκτον Σκουάιρ στη Ν. Υόρκη. Ο Μωρίς επιστρέφει ύστερα από χρόνια και αποπειράται για μια ακόμα φορά να «χτυπήσει», τώρα μάλιστα που ο εχθρός δεν υπάρχει πια. Όμως η εκδίκηση είναι ένα πιάτο που κατά κανόνα τρώγεται κρύο. Και η γεροντοκόρη Κάθριν αποδεικνύει ότι αυτό το ξέρει καλά.

Ταινία-έκπληξη. Αναπαράσταση εποχής –19ος αιώνας–, χώρων και συμπεριφορών άμμογη, δίχως τις συχνές εκείνες γλυκερότητες των αντίστοιχων ταινιών του Άιβορν. Άλλωστε εκείνη η Νέα Υόρκη δεν είχε να κάνει τίποτα με την υποκριτική βικτωριανή Αγγλία της ίδιας εποχής. Αυτό μας το υπενθύμισε καλά ο Σκορσέζε στα δικά του *Χρόνια της αθωότητας*. Το σημαντικό στην ταινία της Χόλλαντ είναι ότι τη διατρέχει ένας σε μόνιμο βρασμό ψυχισμός και ένταση που δεν έχει να κάνει τίποτα με τον αγγλοσαξωνικό ορθολογισμό και το φλέγμα που τον συνοδεύει, παρ' όλο που σεναριακά τα επικα-

Η Τζένιφερ Τζαίησον Λη στο ρόλο της Κάθριν στην *Κληρονόμο* της Ανιέσκα Χόλλαντ.

λείται. Η κουλτούρα της δημιουργού –και ασφαλώς η καταγωγή της– δίνουν σ' αυτό το ηθογραφικό ψυχογράφημα και στις κοινωνικές του παραμέτρους ρεαλιστικά ποιητική διάσταση και συγκινησιακές, αλλεπάλληλες φορτίσεις που βέβαια ερμηνεύουν αξιόπιστα και δημιουργικά το φημισμένο κείμενο. Ταινία, δηλαδή, πεζογραφική και όχι θεατρική, απαιτούσε ισοκυρία λόγου και εικόνας. Ατμοσφαιρικά αποτελέσματα, περιεχόμενο εικόνων, ήχων, χρωμάτων, ρυθμών, που θα ερμηνεύουν τις ανθρώπινες συμπεριφορές. Και αυτές οι συμπεριφορές έπρεπε να υπηρετηθούν από άρτιες ερμηνείες. Με ένα φημισμένο καστ η Χόλλαντ πέτυχε το στόχο της. Άλμπερτ Φίνεϋ, Μάγκι Σμιθ, Τεντ Τσάπλιν και πάνω απ' όλους η Τζένιφερ Τζαίησον Λη –θηλυκό Ντε Νίρο την αποκαλούν στην Αμερική– η οποία με απίστευτη υποκριτική άνεση, με ανεξάντλητους τόνους και τονικότητες ερμηνευτικών ευρημάτων εμπλουτίζει το ρόλο της Κάθριν, από την αρχή μέχρι το τελευταίο πλάνο. Αλησμόνητοι θα μείνουν οι τρόποι με τους οποίους δίνει το αφύπνισμα των γυναικείων ίμερων, τον καταπιεσμένο γι' αυτό και συγκρατημένο αισθησιασμό που βγαίνει με απόγνωση από κάθε της κίνηση, κάθε της ψίθυρο, κάθε της βλέμμα. Μόνη της είναι ολόκληρη η δικαίωση τούτης της ταινίας.

ΜΟΥΣΙΚΗ

του Γ. ΑΝΑΝΔΡΑΝΙΣΤΑΚΗ

Αυτό που μπορεί κανείς να πει με βεβαιότητα για τον Σ. Μάλαμα είναι ότι στα δέκα χρόνια της δισκογραφικής του παρουσίας έχει καταφέρει, αν μη τι άλλο, να δημιουργήσει προσδοκίες. Προσδοκίες των

Υψηλές προσδοκίες

πιστών ακροατών του, που χρόνο με το χρόνο αυγαταίνουν. Προσδοκίες όσων ασχολούνται «επαγγελματικά» με το ελληνικό τραγούδι και βλέπουν σ' αυτόν έναν, έστω δυνάμει, σημαντικό δημιουργό, ένα αναδυόμενο σταθερό σημείο αναφοράς.

Ετσι, κάθε δίσκος του Μάλαμα γίνεται αυτόχρημα ένα σημαίνον γεγονός. Ακροατές και επαίοντες, περιμένουν πώς και πώς τα καινούργια του τραγούδια, οι μεν για να απολαύσουν τα «δώρα» του ταλέντου του, οι δε για να ανανεώσουν την προς αυτόν εμπιστοσύνη τους.

Η επένδυση προσδοκιών σε έναν καλλιτέχνη και ιδίως σε έναν καλλιτέχνη του πολύτροπου και πολυφώνου τραγουδιού, μετατρέπεται συνήθως σε βάρος που αναγκαστικά φέρει στις πλάτες του. «Κατά τη φύση ο καθένας», άλλος εξαργυρώνει το βάρος αυτό με τη συχνή έκδοση παινομοιότυπων δίσκων, που «γεμίζουν» το

κοινό και το βιβλιάριο καταθέσεών του, κι άλλος καταπλακώνεται από τις ευθύνες, αυτοκαταδικαζόμενος στη σιωπή.

Ο Μάλαμας δεν ανήκει ούτε στη μια ούτε στην άλλη κατηγορία: ούτε δίσκους έβγαλε σωρηδόν (μόλις έξι σε δέκα χρόνια) ούτε –ευτυχώς– σιώπησε. Το έργο του μάλιστα αποκαλύπτει έναν καλλιτέχνη ολίγον αυτιστικό, που η εσωστρέφειά του δεν επιτρέπει να φτάσουν στ' αυτιά του οι εξωτερικοί θόρυβοι, απ' όπου κι αν προέρχονται.

Έτσι, φτάσαμε αισίως στον έκτο δίσκο του βορειοελλαδίτη τραγουδοποιού. 13.000 μέρες ο τίτλος του, όσες δηλαδή και οι μέρες ζωής του δημιουργού του. Δεν γνωρίζω αν ο δίσκος

αυτός ικανοποιεί τις προσδοκίες. Σίγουρα πάντως δεν τις διαψεύδει, καθώς εμπεριέχει όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του έργου του Μάλαμα: τη σαγηνευτική μελαγχολία, το πάθος, το σαρκασμό, το κέφι, ακόμη και τη «μυαυρία» που ξεπηδάει από τους στίχους και τις μουσικές, δίχως όμως να γίνεται κραυγή απελπισίας.

Στα αυτιά του δίσκου κυλούν όχι μόνο τα βιώματα των 13.000 ημερών και νυχτών του δημιουργού (εξαιρετικά ενδιαφέρον το de profundis ομώνυμο τραγούδι), αλλά και το σύνολο σχεδόν των μουσικών εμπειριών του: Η έντεχνη παιδεία του, που του επιτρέπει την άφρογγο ενορχήστρωση, η πολυετής θητεία του ως

μουσικού στα μπουζουξίδικα, που γεννάει δύο εξαιρετικά ζείμπεκια, τα «Σκαλοπάτια» και το «Η ξεχασμένη μου ζωή», τα ποικίλα ακούσματά του. Το αξιοθαύμαστο είναι ότι όλες αυτές οι φαινομενικά αντιφατικές συνιστώσες συναρθρώνονται με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνουν την αίσθηση ενιαίου συνόλου και όχι, όπως συχνά συμβαίνει με άλλους πολυπράγμονες ομότεχνους του, ενός τυχαύραστου αχταρμά.

Από τα σημαντικότερα στοιχεία της νέας δουλειάς του Μάλαμα, η συνάντησή του, για πρώτη φορά, με τον στιχουργό και ποιητή Α. Αλκαίο, που έχει γράψει στίχους σε τρία από τα δώδεκα τραγούδια του δίσκου. Τέσσερα τραγούδια έχει γράψει ο ίδιος ο συνθέτης, τρία η πρωτοεμφανιζόμενη και, αν κρίνουμε από τα τραγούδια αυτά, πολλά υποσχόμενη Φωτ. Λαμπριδίου και ένα ο γνωστός από το «Τσιγάρο ατέλειωτο» Γ. Αθανασόπουλος. Έκπληξη, η πολύ ενδιαφέρουσα μελοποίηση του ποιήματος «Δεκέμβριος 1903» του Κ.Π. Καβάφη. Όλα τα τραγούδια τα ερμηνεύει ο Σ. Μάλαμας. Δεύτερες φωνές η Λιζέτα Καλημέρη και η Σοφία Παπάζογλου. Αξίζει, τέλος, ειδική μνεία στους εξαιρετικούς μουσικούς του δίσκου, τον Μ. Πάππο (μπουζούκι, λαούτο, μπαγλαμάς), τον Η. Βαβάτσικο (ακορντεόν), τον Γ. Ζευγολή

Το εξώφυλλο του 13.000 μέρες, του Σωκράτη Μάλαμα.

(βιολί), τον Θ. Ρέλλο (φλάουτο), τον Τ. Κανέλο (τύμπανα) κ.ά.

ΘΕΑΤΡΟ

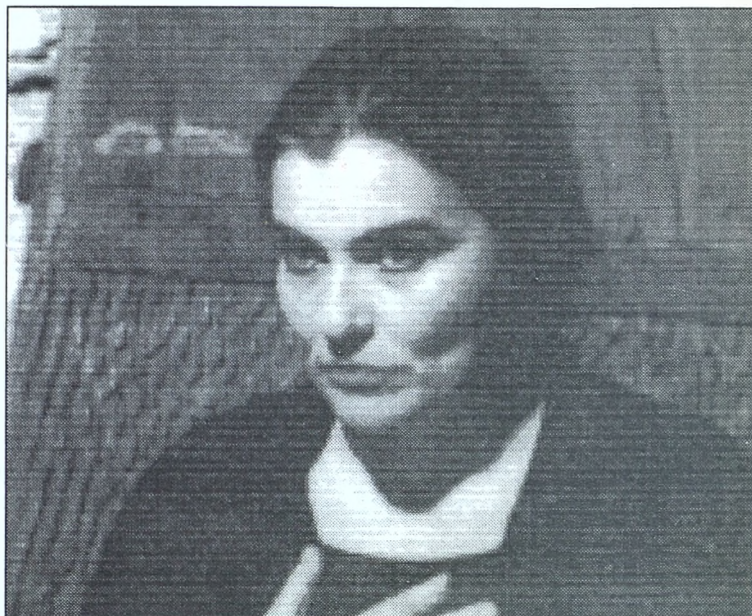
της ΕΙΡΗΝΗΣ ΣΤΑΘΗ

Η Φραγκογιαννού η γραία, η Φόνισσα, αναλογιζόμενη την απάνδρωπη ζωή της, συλλαμβάνει την ιδέα να σκοτώνει τα μικρά κορίτσια του χωριού για να τα σώσει από το μαρτύριο του να γίνουν γυναίκες. Στην ταραγμένη της ψυχή και το

της «λαϊκής μυθολογίας». Η νοσταλγική και ρεμβατική φύση του συγγραφέα, οι αναμνήσεις των παιδικών του χρόνων, η σχέση του με την ορθοδοξία και τα τοπικά ήθη γίνονται παράγοντες ανίχνευσης πρώτα της δικής του ψυχής και στη συνέχεια των ψυχών των άλλων ανθρώπων. Σκύβει πάνω στις μύχιες επιθυμίες τους που, μπλεγμένες στα δίχτυα δυνάμεων υπεράνω της ύπαρξής τους, πολεμάνε το θάνατο χαλνώντας τη ζωή. Η Φραγκογιαννού, τραγική ηρωίδα της Φόνισσας δοκιμάζει να ξεορκίσει τη μοίρα, να δώσει ελπίδα για ζωή με το θά-

νατο. Προέκταση η ίδια της σκληρότητας του τοπίου, των βράχων της Σκιάθου, δεν μπορεί παρά η χειρονομία της να είναι επιβεβλημένη από το ίδιο το τοπίο.

Ο σκηνοθέτης Σωτήρης Χατζάκης συνέλεξε τα δομικά στοιχεία ενός λαϊκού δράματος και τις παραμέτρους μιας αρχαίας τραγωδίας (μουσική, τραγούδι, τελετουργία, αφήγηση), μεταφράζοντας τη δύναμη του υποσπρώματος του κειμένου και της κρυσταλλότητας του λόγου σε ένα πολυσυλλεκτικό τοπίο υπογραμμισμένο από τον πλεονασμό των μουσικών αναφορών με κίνδυνο τα φολκλορικά στοιχεία να παραγκωνίσουν τη μουσικότητα και τον παλμό του κειμένου. Η κεντρική ηρωίδα φέρει εγγενώς τα τραγικά στοιχεία της βακχικής (μανικής) λατρείας (κατά τον Πλάτωνα, προκαλείται από την ανθρώπινη αδυναμία), που οδηγεί στην έξοδο από τους συνήθεις κανόνες συμπεριφοράς. Ολόκληρη η δραματουργική ανάγνωση, όμως, φορτίζεται από βοηθητικούς παράγοντες της εκδήλωσης της συγκίνησης, οι οποίοι επιστρατεύονται στο όνομα της απόδοσης του λαϊ-

Η Λ. Κονιόρδου στο ρόλο της Φόνισσας.

κού μυθολογικού ιστού, και όχι της εκκωφαντικής σιωπής του εσωτερικού τοπίου της παπαδιαμάντειας γραφής. Έχουμε έτσι από τη μια τη ρεαλιστική παρουσία των σκηνικών αντικειμένων και κοστούμιών σε φανερή αντίθεση με την επιτήδευση της ερμηνείας στις εμβόλιμες σκηνές, που αποφορτίζουν το αίσθημα της δραματικής συγκίνησης, κρατώντας το ρόλο της επεξήγησης.

Η παλιά αποθήκη του Ψυρρή, με τη σκηνογραφική φροντίδα της Έρης Δρίνη, φιλοξενεί την παράδοση, χωρίς να την αναπαράγει. Τα σκηνικά αντικείμενα όμως και τα κοστούμια υπηρετούν τις ρεαλιστικές μόνο στιγμές των ρόλων. Η Λυδία Κονιόρδου, στο ρόλο της Φόνισσας, με συγκροτημένη σκηνική παρουσία και γνώση, με σώμα και φωνή, συγκεντρώνει όλη τη δύναμή της και στις πιο διακριτικές κινήσεις. Απροειδοποίητα περνάει από την ηρωίδα στο περίγραμμά της, όσο απροειδοποίητα η ίδια η Φραγκογιαννού έρχεται σε επαφή με το μέγα μυστήριο του κόσμου, ενώ «σώζει» ηρωικά το ονειρικό φινάλε της παράστασης που κινδύνευσε να αγγίξει τη ρητορικότητα.

Όλα τα υπόλοιπα σκηνικά πρόσωπα (Αδριανή Τουντοπούλου, Μάρθα Φριτζέλα, Μίνα Λουίζου, Μαρία Καντιφέ) συμπτυκνωμένοι χαρακτήρες σε γραφικές, σχηματοποιημένες φιγούρες του αγροτικού βίου, ακροβατούν ανάμεσα στη σχηματοποίηση της μορφή τους και την ανάγκη τους να υπάρξουν ως πραγματικά όντα με ψυχολογική υπόσταση.

Η «αγία» λογοτεχνία

μυαλό φωλιάζουν έμμονες ιδέες και γίνεται πρόσωπο αινιγματικό, ταυτόσημο σχεδόν των συνθηκών της νησιωτικής ζωής, όπου οι πράξεις των ανθρώπων υπαγορεύονται από το περιβάλλον, και μοιάζει αυτό να είναι φυσικός νόμος.

Έργο του 1903 η Φόνισσα, το πιο αντιπροσωπευτικό και δυνατό του Παπαδιαμάντη, συγκαταλέγεται (αβασάνιστα μερικές φορές) στο είδος της ηθογραφίας. Γνήσιος δημιουργός του είναι μάλλον ο ίδιος ο λαός, αφού για τον Παπαδιαμάντη δεν φαίνεται να υπάρχει άλλο στερέωμα πέρα απ' τη στέρεη ψυχή του λαού. Εισχωρεί σε βασικά και όχι ευκολοσύλληπτα χαρακτηριστικά του νεοελληνικού χαρακτήρα, ενώ δεσμεύει στο εσωτερικό του έντονα στοιχεία

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Χαρτογράφηση λογοτεχνικών μεταφράσεων

Λευτέρης Παπαλεοντίου,
Λογοτεχνικές μεταφράσεις του
μειζονος ελληνισμού.
Μικρασία- Κύπρος- Αίγυπτος,
1880-1930, Βιβλιογραφική
παρουσίαση, Κέντρο
Ελληνικής Γλώσσας,
Θεσσαλονίκη 1998

Η χαρτογράφηση της αγεωγράφητης ακόμη περιοχής των λογοτεχνικών μεταφράσεων είναι ένα από τα βασικά ζητούμενα της φιλολογικής έρευνας που θα συμβάλει στην κατανόηση της ελλειπτικής φυσιογνωμίας της λογοτεχνίας μας. Ο Νάσος Βαγενάς το επισημαίνει με αρκετά εύγλωττο τρόπο: Μια ιστορία της λογοτεχνίας που δεν περιλαμβάνει τις μεταφράσεις είναι ελλιπής ιστορία. Μια ποιητική ανθολογία που δεν περιλαμβάνει μεταφράσεις είναι ελλιπής ανθολογία.

Το βιβλιογραφικό κενό, όσον αφορά τα έντυπα μέρους του μειζονος Ελληνισμού στα χρόνια 1880-1930, έρχεται να καλύψει η παρούσα βιβλιογραφική έρευνα η οποία «Τραβώντας Ανατολικά» –για να μεταχειριστούμε τον τίτλο ενός καβαφογενούς ποιήματος του Κυριάκου Χαραλαμπίδη– διαγράφει ένα τεθλασμένο τόξο που ξεκινάει από την κοσμοπολίτικη Κωνσταντινούπολη και την Τραπεζούντα και, συνεχίζοντας νότια, περνάει από τη Σμύρνη και την Κύπρο για να φτάσει στις πάλαι ποτέ ακμάζουσες ελληνικές παροικίες της Αιγύπτου. Ο Λευτέρης Παπα-

λεοντίου σταχυολογεί τις ατέρμονες λογοτεχνικές αγάπες μιας εποχής όπου ο ελληνισμός ήταν πολυεστιάκος και πολυδύναμος, προτού πέσει θύμα μιας τοπογραφικής συρρίκνωσης στα όρια του ελλαδικού ορίζοντα και (αργότερα) μιας διαμελισμένης νήσου. Το αποτέλεσμα αυτού του επίμονου και επίπονου μόχθου είναι εντυπωσιακό, αν λάβει κανείς υπόψη του τα αριθμητικά μεγέθη με τα οποία είχε να αναμετρηθεί ο συγγραφέας.

Στην εισαγωγή του βιβλίου (σελ. 13-28) ο Λευτέρης Παπαλεοντίου τιθασεύοντας τα αριθμητικά δεδομένα του γιγαντιαίου αυτού βιβλιογραφικού ταξιδιού επιχειρεί μία πρώτη συναγωγή συμπερασμάτων. Η αναγκαιότητα μιας τέτοιας εργασίας επιβεβαιώνεται πανηγυρικά και από το γεγονός ότι σημαντικές μορφές της παγκόσμιας λογοτεχνίας (λ.χ. ο Ίψεν, ο Πιραντέλλο) πρωτομεταφράζονται ή πρωτοσχολιάζονται όχι στην ελλαδική μητρόπολη αλλά σε έντυπα της νοτιοανατολικής περιφέρειας (σελ. 23).

Η διενέργεια της έρευνας καλύπτει περιοδικές εκδόσεις, ημερολόγια και λευκώματα. Στην περίπτωση όμως της Κύπρου, που είναι και ο γενέθλιος τόπος του συγγραφέα, διερευνώνται και οι εφημερίδες. Συνολικά εξετάζονται 243 τίτλοι, οι οποίοι κατανέμονται ανάλογα με τον τόπο έκδοσης ως εξής: Μικρασία 96 (68 στην Κωνσταντινούπολη, 17 στη Σμύρνη και άλλοι 11 σε μικρότερες πόλεις ή σε άλλες περιο-

χές), Κύπρος 79 (με 53 όμως τίτλους εφημερίδων), Αίγυπτος 68 (49 στην Αλεξάνδρεια και 19 στο Κάιρο). Από τα 4.407 λήμματα της συγκεκριμένης εργασίας τη μερίδα του λέοντος καταλαμβάνει η πεζογραφία με 2.510 λήμματα (ή ποσοστό 57%), ακολουθεί η ποίηση με 1.473 λήμματα (33%), η κριτική-δοκίμιο με 213 λήμματα (5%) και το θέατρο με 211 λήμματα (5%). Οι ξενόγλωσσοι συγγραφείς που κατονομάζονται ανέρχονται στους 1.560 ενώ οι μεταφραστές ξεπερνούν τους 1.100. Οι μεταφραστικές προτιμήσεις εστιάζονται κυρίως σε λογοτέχνες του 19ου αιώνα, ποιητές του ευρωπαϊκού ρομαντισμού, του αισθητισμού, του συμβολισμού, καθώς επίσης και ρεαλιστές πεζογράφους, ενώ η γαλλική ή γαλλόφωνη λογοτεχνία φαίνεται να επικρατεί σε σχέση με τις άλλες εθνικές λογοτεχνίες. Ωστόσο ο γερμανός ποιητής Χάινε, ο οποίος, όπως λέει ο Κ.Θ. Δημαράς, «παραστέκει ουσιαστικά στην επώαση και στη διαμόρφωση της γενεάς του 1880», πρωταγωνιστεί στις μεταφραστικές προτιμήσεις (116 λήμματα) με δευτεραγωνιστή τον Μπωντλέρ (55 λήμματα). Στην πεζογραφία επισημοποιείται η στροφή προς το ρεαλισμό (Τολστόι, Ντοντέ κ.ά.) και αργότερα στα χρόνια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου παρουσιάζεται αυξημένο ενδιαφέρον για την κοινωνιστική πεζογραφία.

Αυτό όμως που ξενίζει είναι ότι οι «αγάπες... και οι συγκι-

«Παρατηρητήριο Βιβλίου» του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου» μια αυτόνομη ερευνητική μονάδα που δημιούργησε το Ε.ΚΕ.ΒΙ., με στόχο την καταγραφή στατιστικών και οικονομικών θεμάτων που αφορούν στη ζωτική ύπαρξη του βιβλίου στον τόπο μας. Αξίζει να προσεχθεί η έκδοση *Τα οικονομικά του βιβλίου στην Ελλάδα* (εκδ. Ε.ΚΕ.ΒΙ., Μάιος 1998), την επιστημονική ευθύνη της οποίας είχε ο Νίκος Λεάνδρος με συνεργάτες τους Πέτρο Σταύρου και Βανέσσα Φουντούλη. Στην έκδοση αυτή καταγράφονται στοιχεία για την αγορά του βιβλίου, την αναγνωστική συμπεριφορά του πληθυσμού, τις εκδοτικές επιχειρήσεις και τη βιβλιοπαραγωγή γενικότερα, τα βιβλιοπωλεία και βιβλιοχαρτοπωλεία. Στα πρώτα θετικά συμπεράσματα κρατάμε την αύξηση της τάξεως του 10% στην ελληνική αγορά του βιβλίου κατά το 1997 σε σύγκριση με το 1996. Τα συμπεράσματα αναφέρονται, κυρίως, στη δεκαετία του '90. Η πορεία στην ελληνική βιβλιοπαραγωγή, τις πωλήσεις, τις δημόσιες δαπάνες αλλά και την αναγνωστική ανταπόκριση παρουσιάζεται αυξητική. Τα παρεχόμενα στοιχεία και οι στατιστικές αναλύσεις συμπληρώνονται και με στοιχεία που αναφέρονται στα οικονομικά δεδομένα των εκδοτικών οίκων και σε ποσοτικά στοιχεία της κίνησης του βιβλίου σε βιβλιοπωλεία και βιβλιοχαρτοπωλεία. Η μελέτη και παρουσίαση αυτών των στοιχείων φανερώνει τη σοβαρότητα και την αληθινή έγνοια από μέρους των ερευνητών αλλά και την προσπάθεια του Ε.ΚΕ.ΒΙ. να στραφεί προς ουσιαστικότερα

έργα που βοηθούν στην κατανόηση των θεμάτων που σχετίζονται με το βιβλίο. Εργασίες όπως αυτή αξίζουν κάθε έπαινο. Μπορεί τα αποτελέσματά τους να μην έχουν άμεση απόδοση, δείχνουν όμως τη σοιστή κατεύθυνση ενεργειών από μέρους του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου.

Ραγισμένες φωνές:

Προφορικές Μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης για το Ολοκαύτωμα (Ίδρυμα Ετς Αχάιμ, εκδ. Πατριστητής, Θεσσαλονίκη 1998). Είκοσι πέντε γυναίκες και 24 άντρες επιζώντες των στρατοπέδων του Auschwitz και του Birkenau καταθέτουν την προσωπική τους μαρτυρία και τα μαρτύριά τους στα στρατόπεδα εξόντωσης. Η **Ερिका Κούνιο-Αμαρίλιο** και ο **Αλμπέρτος Ναρ** κατέγραψαν τις προφορικές μαρτυρίες των συμπολιτών τους που αποτυπώνουν με τον πιο άμεσο και αποκαλυπτικό τρόπο τα γεγονότα «εκείνων των χρόνων». Η **Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου**, γνωστή μελετήτρια του ελληνικού εβραϊσμού, που είχε την επιμέλεια της έκδοσης, προσέθεσε ένα διαφωτιστικό επίμετρο, στο οποίο τίθενται και τα καίρια ερωτήματα που ζητούν ακόμη απάντηση: «Πώς οι Εβραίοι της Ελλάδας ανέλυσαν αυτό που συνέβη; Πώς αντιμετώπισαν τα τραύματα της γενοκτονίας; Πώς προσπάθησαν να διατηρήσουν ή να αποθήσουν τη μνήμη της; Πώς έζησαν στη μεταπολεμική ελληνική πραγματικότητα; Θέλησαν ή μπόρεσαν να εισαγάγουν τη γενοκτονία στη συλλογική τους μνήμη και σ' εκείνη του ελληνικού έθνους

νήσεις της Ασίας», δεν είναι τόσο ισχυρές ώστε να ωθήσουν στην ενασχόληση με τις ανατολικές λογοτεχνίες, εκτός αν εξαιρέσουμε μερικούς πέρσες ποιητές του μεσαίωνα (Ομάρ Καγιάμ, Φιρντούσι, Νιζάμι, Σααντί) και κάποιους τούρκους συγγραφείς (Ναμίκ Κεμάλ, Ισμιγιλ Σαφά κ.ά.). Η διαρκώς ταριχμένη σχέση μας με τη γειτονική χώρα σίγουρα ήταν ένα ισχυρό κίνητρο λογοτεχνικών απωθήσεων, αλλά δεν πρέπει να θεωρείται η μοναδική ερμηνεία. Οι λόγοι μπορεί να είναι πιο περίπλοκοι. Λίγο αργότερα από τα εξεταζόμενα όρια, στα 1945, ο **Άλκης Θρύλος**, κρίνοντας το βιβλίο Σύγχρονη τουρκική λογοτεχνία *Εκλεκτά διηγήματα και σελίδες από τα καλύτερα μυθιστορήματα*, (πρόλογος και μεταφραση Κλεάνθη Καρυπίδη, Αθήνα 1944) επιχειρεί με κριτήρια λογοτεχνικότερα να ερμηνεύσει τη χαμηλή αξία των μεταφραζόμενων κειμένων και λέει ότι ήρθε σε επαφή με μία λογοτεχνία εντελώς ασήμαντη, εντελώς υποτυπώδης, με συγγραφείς που πιστεύουν ακόμα ότι το θέμα, το γραφικό στοιχείο, παίζει στο έργο τέχνης κύριο ρόλο.

Όσον αφορά το θέατρο, οι αριθμοί εμφανίζονται μειωμένοι μια και το μεταφρασμένο θεατρικό κείμενο παράγεται ως επί το πλείστον για να αναλωθεί στη διάρκεια της σκηνηκής πράξης και όχι ως αυτοτελές ανάγνωσμα.

Από τους 1.100 περίπου μεταφραστές, οι 130 είναι γυναίκες ενώ την πρωτοκαθεδρία σε σχέση με τον αριθμό των κειμένων που μεταφράζει ο καθένας την έχουν δύο Κύπριοι: ο **Ιερώνυμος Βαρλαάμ** (1849-1915) με 88 λήμματα, και ο κριτικός Αιμ. **Χουρμουζιός** (1904-1973) με 70 λήμματα, τα οποία όμως δημοσιεύονται στη συντριπτική τους πλειοψηφία στην εφημερίδα *Σάλπιγξ* (Λεμεσός 1884-1926/Αθήνα 1926-1927).

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνει βιβλιογραφική

καταγραφή των μεταφράσεων (σελ. 29-238). Τα λήμματα κατατάσσονται κατά έτος και κατά είδος (ποιητικά κείμενα, πεζογραφήματα, θεατρικά κείμενα, κριτικές-δοκίμια/μελέτες). Αρκετά από αυτά εμφανίζονται λειψά εξαιτίας της απουσίας του ονόματος του συγγραφέα ή του μεταφραστή αλλά και της πληροφροίας για το αν το κείμενο μεταφράζεται απευθείας από το πρωτότυπο ή από μια άλλη γλώσσα. Πολλά ενδέχεται να είναι αναδημοσιεύσεις από ελλαδικά έντυπα ή από εφημερίδες, αλλά το ζήτημα αυτό θα βρει τη λύση του μόνο όταν γίνει μια ολοκληρωμένη βιβλιογραφική καταγραφή του αγεωγράφτου χώρου που απομένει.

Ο τόμος συμπληρώνεται και με κάποιους λειτουργικούς πίνακες, οι οποίοι καθιστούν το παρόν βιβλιογραφικό εγχείρημα λειτουργικότερο και χρησιμότερο: Ο Πίνακας I (σελ. 239-250) του βιβλίου περιλαμβάνει 260 λήμματα αυτοτελών εκδόσεων λογοτεχνικών μεταφράσεων, προερχόμενα από διάφορες βιβλιογραφικές εργασίες. Από αυτά, όμως, τα 24 (10% περίπου) είναι αθησαύριστα. Θα μπορούσε εδώ κανείς να υποθέσει ότι κάποια από αυτά τα μυθιστορήματα είναι ανατυπώσεις από εκδόσεις που δημοσιεύτηκαν στην Ελλάδα. Ο ανώνυμος, λ.χ., συγγραφέας του λήμματος 100 (Ποικουίλλος Αλλιάγας, μυθ., μτφ. Ν. Δραγούμης, τόμ. 1, Κωνσταντινούπολη 1888) είναι ο φημισμένος γάλλος θεατρικός συγγραφέας και πατέρας του «καλοφτιαγμένου έργου» («well-made play») Eugène Scribe (1791-1861) ή Ευγένιος Σκριπ όπως αναφέρεται στο λήμμα 176 (Πικουίλλος, μυθ., μτφρ. Ν. Δραγούμης, Αλεξάνδρεια 1898). Το μυθιστόρημα *Piquillo Alliaga* του Scribe δημοσιεύεται στο παράρτημα του αθηναϊκού περιοδικού *Η Ευτέρπη* το 1849 σε μετάφραση Νικολάου Δραγούμη (1809-1879).

Στον Πίνακα II (σελ. 251-257)

παράτιθενται τα 243 έντυπα που χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνταξη της παρούσας βιβλιογραφίας και πάλι σε κάθε τίτλο σημειώνονται ταυτόχρονα ο τόπος και η διάρκεια της έκδοσης αλλά και οι βιβλιοθήκες όπου υπάρχουν.

Το Ευρετήριο I (σελ. 259-306) περιλαμβάνει αλφαβητικό κατάλογο μεταφραζόμενων συγγραφέων και κάθε λήμμα είναι εμπλουτισμένο με τα ονόματα των μεταφραστών, το έτος δημοσίευσης και τον αύξοντα αριθμό του. Το Ευρετήριο II (σελ. 307-344) περιέχει κατάλογο μεταφραστών και πάλι σε κάθε μεταφραστή υπάρχει το ψευδώνυμό του (αν διαθέτει) αλλά και οι συγγραφείς που επιλέγει. Το Ευρετήριο III (σελ. 345-349) περιλαμβάνει τα ονόματα και τα θέματα για τα οποία γίνεται λόγος στην ενότητα των κριτικών-δοκιμίων. Το τελευταίο αυτό τμήμα παρουσιάζει επιπρόσθετο ενδιαφέρον καθώς από μόνο του μπορεί να γίνει φορέας εξαγωγής κάποιων πρωτογενών συμπερασμάτων. Μέσα στις τελευταίες αυτές σελίδες παραλαμβάνουν θέματα εξωτικά ακόμα για την επιστήμη της συγκριτικής φιλολογίας στην Ελλάδα: βλάχικη λογοτεχνία, γιουγκοσλαβική λογοτεχνία, μεξικανική ποίηση, πορτογάλοι ποιητές κ.ά.

Η θεμελιακής σημασίας βιβλιογραφική αυτή έρευνα του Λευτέρη Παπαλεοντίου έρχεται να υποσκάψει την αρνητική μυθολογία της αδαούς περιφέρειας και της πολυπείρας μητρόπολης. Οι περιφερειακές λογοτεχνικές εκδηλώσεις του εξωελλαδικού αλλά και του εσωελλαδικού χώρου δεν έχουν διερευνηθεί συστηματικά και οποιεδήποτε αφοριστικές κρίσεις δεν μπορεί να γίνουν δεκτές όταν είναι ατεκμηρίωτες. Το μεταφοραστικό έργο σημαντικών μορφών της νεοελληνικής λογοτεχνίας λανθάνει διασκορπισμένο σε έντυπα της περιφέρειας. Πολλές από τις μεταφράσεις, λ.χ., του Κωνσταν-

ντίνου Θεοτόκη (Χάινε, Σαϊξ-πηρ, Γκαίτε κ.ά.) δημοσιεύονται στο δίμηνο περιοδικό *Κερκυραϊκή Ανθολογία* (Κέρκυρα, 1915-1925), ενώ το έργο του κύπριου λογίου **Αντ. Ιντιάνου** (1899-1968), πρώτου μεταφραστή ποιημάτων του αμερικανού ποιητή Έζρα Πάουντ, βρίσκεται ακόμη κρυμμένο σε περιοδικές εκδόσεις της Κύπρου. Πώς, εξάλλου, μπορεί κάποιος να διερευνήσει τις τύχες ενός έργου αν δεν έχει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα των επιβιώσεων αλλά και των μεταμορφώσεών του; Πολλά από τα λήμματα της θεμελιώδους αυτής βιβλιογραφικής εργασίας ενεργοποιούν τις λογοτεχνικές μας μνήμες. Το ποιή-

μα, λ.χ., του Χάινε «Η Λορελάη», μεταφράζεται το 1911 στο περ. *Ανατολή της Σμύρνης* από τον Θεόδωρο Βελιανίτη, αλλά και το 1917 από τον Κωνσταντίνο Θεοτόκη στην *Κερκυραϊκή Ανθολογία* (Κέρκυρας), ενώ λίγα χρόνια νωρίτερα η παραμυθένια χρυσόμαλλη κόρη γίνεται η κεντρική ηρωίδα ομοτίτλου ποιήματος του γάλλου ποιητή Γκυγιώμ Απολλιναίρ (συλλογή *Alcools*, 1913) για να μεταφραστεί το 1940 στη Νέα Εστία από τον Μήτσο Παπανικολάου. Η μορφή της πανωριάς «νύμφης» του Ρήνου ταξιδεύει στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία, διασχίζει τον ψηφιδωτό ελληνικό κόσμο των πρώτων δεκαετιών του 20ού

αιώνα, ξεπερνάει τα σύνορα της μυθικής της ρίζας, και μεταστοιχειώνεται χάνοντας την αρχική δυναμική ουσία της· και ενώ η αιθέρια Λορελάη στο ποίημα του Χάινε μαγεύει έναν ναύτη (ο οποίος «δεν βλέπει ξέρες, μόνο ψηλά θωρεί») και γίνεται αιτία του χαμού του, στο λυρικό ποίημα του Απολλιναίρ μεταμορφώνεται στη θανατηφόρα και καταραμένη «μιάγισσα του Μπασαράχ», η οποία οδηγείται σ' ένα λυτρωτικό τέλος όταν, βλέποντας από ψηλά καθρεφτιζόμενα «τα μάτια της πράσινα σαν το Ρήνο», σκοτώνεται από τη ματιά της.

Αφιέρωται τη Στέλλα
Κωστής Δανόπουλος

γενικότερα;». Επίσης, η επιμελήτρια μας προσφέρει και ένα εξαιρετικά χρήσιμο μικρό λεξικό όρων, ονομάτων και τόπων του στρατοπεδικού κόσμου, όπου συμπυκνώνονται πληροφορίες αναγκαίες και συχνά δυσεύρετες ή εντελώς άγνωστες ακόμη και για τον ενημερωμένο αναγνώστη. Η έκδοση ολοκληρώνεται με έναν χρονολογικό πίνακα που καλύπτει γεγονότα της περιόδου 1933 έως 1948 μέσα στα συγκεκριμένα ιστορικά συμφραζόμενα.

Στα Νέα από τον Παράδεισο (μετάφραση: Γιώργος Μπαρουξής, εκδ. Νεοελληνική Βιβλιοθήκη-Bell, 1998) βρίσκεται εγκατεστημένη η γνωστή μυθιστορηματική ιδιοφυΐα του **Ντέιβιντ Λοτζ**. Πλοκή γεμάτη ενδιαφέροντες συμπτώσεις, διάλογος με τη φυσικότητα της καθημερινής κουβέντας, χαρακτήρες διεισδυτικά ψυχογραφημένοι και όλα αυτά συνεργάζονται με τις γοργές εναλλαγές ύφους και συνδυασμούς ημερολογιακών αποσπασμάτων και αλληλογραφίας. Προκύπτει μια σπάνια οικονομία έκφρασης που μετατρέπει τον οινωεί παθητικό αναγνώστη σε ενεργητικό συμπαράστατή των γεγονότων, συμμετοχο κυρίως των καταστάσεων, και –επιτέλους!– ευτυχημένο αναγνώστη μυθιστορημάτων.

Τι διαδρομές ακολουθούμε; «Προς “Σέκερη”, “Τσακάλωφ” / ή “Σκουφά”; / εύφημος μνεία / –σαν φιλή– / και ασφυξία / στην τελική ευθεία;» **Κατερίνα Ραζέλου, Νόστιμον ήμαρ** (εκδ. Άγρα, 1998).

Η αποτύπωση της διαδικασίας

Ίδρυμα Ιωάννου Φ.
Κωστόπουλου
Κουνέλλης: *M/S Ιόνιον*
Πειραιάς, Εκδ. Μάστας-
Πλέσσας, Αθήνα 1998

«Θέλουν Γλυπτική; Δώσ'τους ένα
ακατέργαστο κομμάτι».
Λάο Τσου, *Ταό Τε Τανγκ*

Κατ' αρχάς τέτοιου τύπου βιβλία φαίνεται να είναι σχεδόν άγνωστα στην Ελλάδα. Δεν πρόκειται για τα γνωστά ογκώδη, φωναχτά βιβλία –coffee table books όπως τα αποκαλούν οι αγγλοσάξονες– που αγοράζονται αφειδώς την περίοδο των Χριστουγέννων, συνήθως για δώρο και σπάνια για ιδία χρήση. Αντιθέτως, το βιβλίο **Κουνέλλης: M/S Ιόνιον Πειραιάς** είναι ένα κομψοτέχνημα χρηστικότητας και λιτότητας. 25x17 πόντους περίπου το σχήμα, δεμένο λιτά με πανί, χωρίς κάλυμμα, χωρίς φωτογραφίες στο εξωτερικό του. Μόνο λιτές γραμματοσειρές που παρουσιάζουν τα στοιχεία που διαβάσατε στην επικεφαλλίδα. Κι όμως: Το *M/S Ιόνιον* είναι ου-

σιαστικά μια φωτογραφική περιήγηση. Ο **Μανώλης Μπαμπούσης** φωτογραφίζει την πορεία της αναδρομικής έκθεσης του **Γιάννη Κουνέλλη** που στήθηκε μέσα σε αυτό το πλοίο, στον Πειραιά (γενέτειρα του καλλιτέχνη) πριν από τρία χρόνια. Την έκδοση πλαισιώνουν κείμενα της **Κατερίνας Κοσσινά** και του **Thomas McEvilley** που ανασυστήνουν το πλαίσιο.

Πρώτη φωτογραφία: Το *M/S Ιόνιον* πλησιάζει στον Πειραιά (:). Δεύτερη φωτογραφία: Τα έξι μέλη του πληρώματος στέκονται χαλαρά για να φωτογραφηθούν. Πρόσωπα που μιλούν. Δέκατη φωτογραφία: Ο καλλιτέχνης. Τι περιεργο: Μοιάζει κι αυτός σαν ένας από το πλήρωμα. Δέκατη τρίτη φωτογραφία: Το εσωτερικό του πλοίου έρημο και άρρηχτο. Αρχίζει η προετοιμασία. Τα έργα σταδιακά παίρνουν τη θέση τους στα έγκυα του πλοίου. Τα μεταλλικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο Κουνέλλης μπερδεύονται με τα δοκάρια του σκάφους. Κάποια στιγμή το στήσιμο τελειώνει. Οι τρεις τελευταίες φωτογραφίες του βιβλίου γεμίζουν από κό-

σμο, εορταστική ατμόσφαιρα εγκαίνιων. Σε όλη τη διάρκεια αυτής της γραμμικής χρονικά περιήγησης κανείς απορεί που είναι η έκθεση. Τα έργα του Κουνέλλη έχουν γίνει κυριολεκτικά ένα με το πλοίο. Και σε αυτό έχει συντελέσει η λιτότητα της ματιάς του Μπαμπούση. Οι εικόνες του λειτουργούν ως φωνές (voce) φωτογραφίες που καταγράφουν τη σκόνη, την υλικότητα, τον ανθρώπινο παράγοντα. Καμία μνημειακή διάθεση, καμία εξεζητημένη επιτήδευση, καμία προσπάθεια «να κλείσουν την παράσταση», καμία διάθεση για το οριστικό. Όπως λέει και η ρήση του δασκαλού του Ζεμ, **Ντόγκεν** που μας θυμίζει ο Thomas McEvilley στο κείμενο του: «Υπάρχει μια λέξη που οι σοφοί άνθρωποι δεν χρησιμοποιούν ποτέ: *τελειωμένο*».

Αν ο **Τιτανικός** στην πρόσφατη χολλουντιανή εκδοχή μετέφερε Πικάσο, Μανέ και Ντεγκά, το κατά Μπαμπούση, *M/S Ιόνιον Πειραιάς* μοιάζει το ιδανικό σκαρί για να μεταφέρει Κουνέλλη.

Θανάσης Μουτσόπουλος

ο χαρτοκόπτης

Οδός Γεωργίου Κ. Εμπειρικού

ΜΗΝ ΨΑΞΕΤΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ του δρόμου στο χάρτη της Αθήνας ή κάποιας άλλης μεγάλης πόλης. Βρίσκεται στη Χώρα Άνδρου και είναι ο κεντρικός της μνημειακός άξονας, που οδηγεί από την πλατεία Ιερού Λόχου, στην είσοδο της πόλης, κατευθείαν στην πλατεία Καΐρη και το Παραπόρτι, εκεί όπου άλλοτε έκλεινε ο αμυντικός τοίχος της πόλης. Στρωμένη με μάρμαρο σε όλο της το μήκος, η οδός Γ.Κ. Εμπειρικού έχει πάνω της καταγραμμένη τη σύγχρονη κοινωνική ιστορία του τόπου.

ΕΤΣΙ Η ΧΩΡΑ ΑΝΔΡΟΥ δεν είναι μόνο τα τόσο γνωστά μουσεία Γουλανδρή (αρχαιολογικό και σύγχρονης τέχνης), εστίες πολιτισμού με ευρεία ακτινοβολία, ή ακόμα η έδρα της γνωστής Καΐρειου Βιβλιοθήκης με την αξιολογη δραστηριότητα, και ο τόπος όπου σήμερα σαπίζει αβοήθητη η πρώτη «Ξενία» που σχεδίασε ο Άρης Κωνσταντινίδης.

ΕΧΕΙ ΠΡΟΣΘΕΤΑ την οδό Γ.Κ. Εμπειρικού, «τελετουργικό» πολεοδομικό στοιχείο, στα πρότυπα της via Garibaldi στη Γενόβα, όπου με κοινή απόφαση ήρθαν να στεγαστούν όλες οι μεγάλες οικογένειες της πόλης, χτίζοντας μέγαρα στην Αναγέννηση.

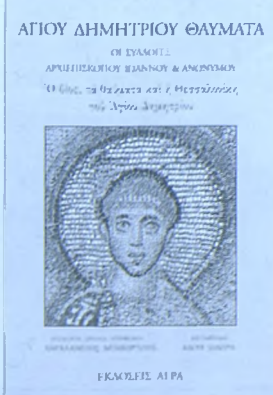
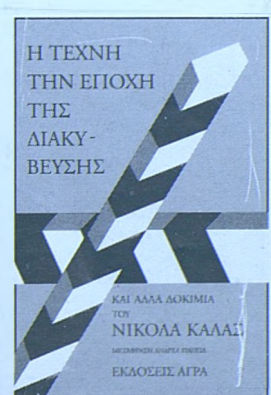
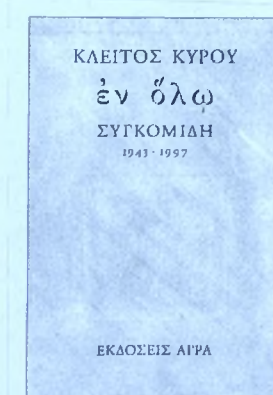
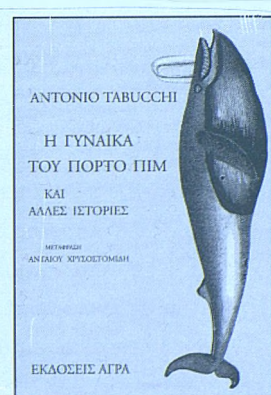
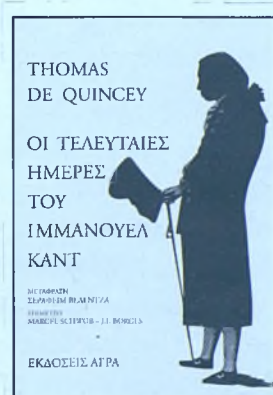
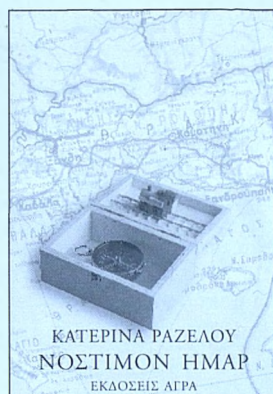
ΕΔΩ ΛΟΙΠΟΝ, από την Απελευθέρωση ως σήμερα, συνωστίζονται μερικά από τα πιο σημαντικά κτίρια της πόλης. Είναι ο καθρέφτης της τοπικής κοινωνίας. Σε τίποτε αυτή η εικόνα δεν θυμίζει «αγροτική» ή «λαϊκή» αρχιτεκτονική (ας είναι καλά εκείνοι οι αγαθοί μελετητές της «παράδοσης», που παντού βλέπουν έργα λαϊκής τέχνης). Η πρώτη φάση της συμβαδίζει με την άνθηση της τοπικής ναυτιλιακής οικονομίας, που μεταφράζεται σε επιβλητικά μέγαρα. Είναι νεοκλασική και διαρκεί ως τη Μικρασιατική Καταστροφή. Στο Μεσοπόλεμο τη διαδέχτηκε μια μορφολογική καχεξία, με λιγοστά στοιχεία μοντερνισμού. Σε ελάχιστα από τα μεταπολεμικά κτίσματα μπορεί να βρει κανείς κάποιο ενδιαφέρον. Τα περισσότερα γεμίζουν τα δύο μέτωπα του δρόμου με αδιάφορες προσόψεις μαγαζιών, υποβιβάζοντας τη μεγαλόπρεπη παράσταση των παλιών μεγάρων. Ο πλούτος έχει πια μεταναστεύσει σε ξένα ναυτιλιακά κέντρα και εδώ απλώς συντηρεί τα κληρονομικά του δικαιώματα. Γι' αυτό, τα σημερινά μικρομάγαζα απευθύνονται σε μια περιορισμένη ντόπια πελατεία και στον ελεγχόμενο αριθμό επισκεπτών που θα φτάσει ως τη Χώρα (το νότιο τμήμα του νησιού δεν φημίζεται για τις τουριστικές του επιδόσεις).

ΑΝ ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΟΝΤΑΙ κάπως αμήχανα πάνω στην οδό Εμπειρικού, οι ντόπιοι μπορούν και τη «διαβάζουν» σήμερα, όχι πια μελετώντας τους συμβολισμούς των κτιρίων της, αλλά εξετάζοντας διεξοδικά όσους τη διαβαίνουν. Στα διάφορα στέκια της, όπως τη «Λέσχη Ανδρείων» (άλλο ένα όμορφο νεοκλασικό), κάθονται αραδιασμένοι στο πεζοδρόμιο και σχολιάζουν με κάθε λεπτομέρεια το βίο και την πολιτεία εκείνων που σουλατσάρουν πάνω-κάτω. Ο κοινωνικός έτσι έλεγχος της σύγχρονης ζωής έρχεται να συμπληρώσει τα κενά που άφησε η σταδιακή παρακμή της οδού Εμπειρικού. Αν τα χτισμένα μέτωπα του δρόμου αιχμάλωτισαν τη «μνήμη» τής άλλοτε δόξας, η ζωή συνεχίζεται, όπως λένε τα κλασικά μελό.

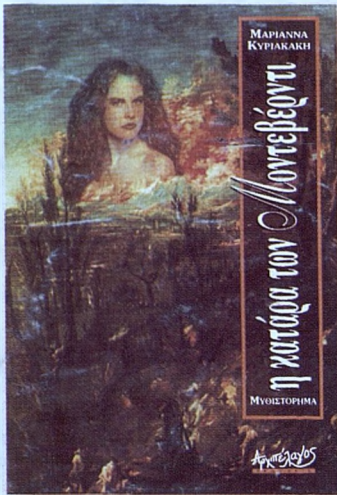

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΥΡΙΑΚΑΚΗ

Η Κατάρα των Μοντεβέρντι

Χρόνια ονειρευόμουν να δώσω ζωή στις λευκές κόλλες που στοιβάζονταν στο γραφείο μου. Δεν ήταν εύκολο το όνειρο. Δυνάμωνε όμως και κάποτε αισθάνθηκα πως η ανάγκη να πραγματοποιηθεί, είχε πια ωριμάσει τόσο που παραμόνευε τη στιγμή της απόδρασης, έλειπε όμως η ιδέα. Αγωνιούσα. Ήρθε απρόσμενα. Ξεφυλλίζοντας ένα περιοδικό η ματιά μου κυριολεκτικά αγκιστρώθηκε σε μία φωτογραφία της Γκλεν Γκλόουζ. Η ηθοποιός δεν ήταν αναγνωρίσιμη, το βλέμμα της όμως έκρυβε εικόνες μιας ολόκληρης ζωής... Προσπάθησα να το διαβάσω... Σιγά σιγά όλα άρχισαν να γίνονται ξεκά-

θαρα. Η ηρωίδα εγκαταστάθηκε στο πιο ζωτικό σημείο του μυαλού μου. Μου μιλούσε διαρκώς, αλλά δε μου αποκαλύπτει τ' όνομά της. Προσπαθούσα να το μαντέψω. Μάταια. Τα απέρριπτε όλα. Κανένα όνομα δεν ταίριαζε σ' αυτό το περίεργο πλάσμα που μέρα με τη μέρα δυνάμωνε μέσα μου. Κάποιο βράδυ γνώρισα μια κοπέλα με ένα περίεργο όνομα που ως τότε δεν είχα ξανακούσει. Την έλεγαν Αρσινόη. Την ίδια στιγμή η ηρωίδα μου το οικειοποιήθηκε. Η Αρσινόη είχε γεννηθεί! Το επώνυμό της, Μοντεβέρντι, βρέθηκε αμέσως και φυσικά οφείλεται στις αναμνήσεις μου από τα φοιτητικά μου χρόνια στην Ιταλία.

Ήταν Νοέμβριος του 1994. Οι πρώτες λευκές σελίδες γέμιζαν αποκαλύπτοντας την ιστορία της που παραδόξως είχε αφετηρία το ίδιο το τέλος της. Το άφησα έτσι. Στο κάτω κάτω, όσο κι αν φαίνεται απίστευτο, ούτε για μια στιγμή δεν κατάφερα να ελέγξω την πορεία της.

Ένας παραμυθένιος κόσμος κατασκευάζεται για να υποδεχθεί το κορίτσι που θα παλέψει με νύχια και με δόντια για να ξεφύγει από τις προσταγές της μοίρας, μιας μοίρας που χαραχτηκε με ανεξίτηλα γράμματα και δε νικήθηκε ποτέ.

Η ιστορία ξεκίνησε τον 9ο αιώνα μ.Χ. στο ιταλικό βασίλειο της Παβίας, συνεχίστηκε στη Ρώμη στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και ολοκληρώθηκε στην Αθήνα του 1992. Το ατίθασο, επικίνδυνο και δολοπλόκο κορίτσι, το αρπαχτικό δίχως έλεος, το γεμάτο από πάθη και μίσση θα καταλήξει μια γυναίκα ανίσχυρη, ευάλωτη, σηματοδεδιμένη. Το σαγηνευτικό πλάσμα μέσα από το οποίο έπαιρνε σάρκα και οστά ο διάβολος θα βρεθεί ανυπεράσπιστο στο ξέσπασμα της βαριάς του κληρονομιάς. Η κατάρα που για αιώνες κρεμόταν σαν δαμόκλειος σπάθη πάνω από τη δυναστεία των Μοντεβέρντι θα πέσει βαριά επιφέροντας τη θεία τιμωρία. Η Αρσινόη με κυριάρχησε. Την κουβαλούσα, με ακολουθούσε; Ακόμα δεν μπορώ να απαντήσω με βεβαιότητα. Σημασία έχει πως βρισκόταν όπου βρισκόμουν. Την αναγνώριζα στα μάτια των φίλων μου, των γνωστών μου, των αγνώστων, την αισθανόμουν στη χροιά της φωνής τους.

Το καλοκαίρι του 1997 είχα πια αποδεσμευτεί από την Αρσινόη. Κατάλαβα πως ήταν η πιο κατάλληλη στιγμή για να ξαναδιαβάσω όσα μου είχε εμπιστευθεί. Τότε από ένα εντελώς τυχαίο περιστατικό συναντήθηκα με τις εκδόσεις «Αρχιπέλαγος». Ένα μήνα αργότερα η ιστορία έπαιρνε το δρόμο για το τυπογραφείο. Η Αρσινόη έφευγε για να γνωρίσει τον κόσμο. Δεν είχα παρά να της ευχηθώ «καλό ταξίδι» και «καλή αντάμωση» μέσα από τις σελίδες του βιβλίου της.

Η Αρσινόη και η τύχη της ήταν και είναι μια ανεξήγητη ιστορία στη ζωή μου. Την αμφισβήτησα, τη μίσησα, την αρνήθηκα, την παραδέχτηκα, την αγάπησα και μετά από όλα, εκείνη πέταξε μακριά ελεύθερη, όπως ήταν πάντα, όπως ήταν πριν με επισκεφτεί.

Μαριάννα Κυριακάκη